

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskola

Dr. Jójárt Borbála Gyöngyike

**A büntetés-végrehajtás kontrollja és jogpolitikai irányai, különös tekintettel a
büntetés-végrehajtási bíró eljárására nemzetközi összehasonlításban**

Doktori értekezés

Témavezető:
Dr. habil. Herke Csongor DSc.
tanszékvezető egyetemi docens

Pécs 2013

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	1
1. A fogvatartottak jogait érintő nemzetközi egyezmények, ajánlások.....	3
1.1. Európai befolyás, az Európa Tanács javaslatai	5
1.2. Kezdetek és háttér	11
1.2.1. Fogvatartotti ráták	12
1.2.2. Lényeges (alapvető) magyarázatok.....	13
1.3. Társadalomgazdasági faktorok (munkanélküliség, társadalmi egyenlőtlenség stb.) és demográfiai tényezők	15
1.4. Szociális indikátorok európai összehasonlításban.....	16
1.5. Túlterheltség és a különböző fogvatartotti ráták okai	17
1.6. A túlterheltség mint probléma, csökkentésének módjai.....	18
1.7. A büntetés-végrehajtási politika tendenciái: végrehajtási célok, börtönreformok	18
1.8. A végrehajtás fő problémái, krízispontjai	20
1.9. Jövőbeli modellek	23
1.10. Média és egyéb befolyás a kriminálpolitikára és a büntetéskiszabásra	26
2. Nemzetközi kitekintés	28
2.1. A büntetés-végrehajtás kontrolljának nemzetközi vonatkozásai	28
2.2. Ügyészi törvényességi felügyelet.....	29
2.3. A bv. bíraskodás Európában.....	31
2.3.1. A büntetés-végrehajtás kontrollja.....	32
2.3.2. A francia bv. bíró döntése elleni ügyészi panasz	33
2.3.3. Német-osztrák modell	34
2.4. Egyéni jogvédelem és általános felügyelet	35
2.4.1. Belső panaszlehetőségek	35
2.4.1.1. A fogvatartottak jogorvoslati jogai Franciaországban.....	36
2.4.1.2. A PANASZJOG Németországban	36
2.4.1.3. Panaszlehetőség Hollandiában	37
2.4.1.4. A PANASZJOG Angliában.....	38
2.4.2. Külföldi intézmény-variációk	40
2.4.2.1. Franciaország.....	43
2.4.2.2. Olaszország	50
2.4.2.3. Portugália.....	52
2.4.2.4. Lengyelország	56
2.4.2.5. Csehország.....	59
2.4.2.6. Lettország.....	59
2.4.2.7. Spanyolország	60
2.4.2.8. Németország.....	65
2.4.2.9. Ausztria	73
2.4.2.10. Belgium	77
2.4.2.11. Hollandia	81
2.4.2.12. Svédország.....	86
2.4.2.13. Anglia, Wales	87
2.4.2.14. Görögország	88
2.4.3. Külső kontroll.....	89
2.4.3.1. Ombudsman.....	89
2.4.3.2. Civil kontroll a büntetés-végrehajtásban	95
2.5. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete, a végrehajtás belső kontrollja	101

2.5.1. Igazgatási felügyeleti modellek.....	101
2.5.2. A büntetés-végrehajtás belső kontrollja egyes európai országokban.....	104
2.5.3. Nemzetközi kontrollhatóságok.....	115
2.6. Összegzés.....	120
2.6.1. Felügyeleti hatóságok vegyesen.....	120
2.6.2. Ombudsmanok.....	121
2.6.3. Bv. intézetek felügyelő bizottságai.....	121
2.6.4. Egyéb szervezetek („Non Governmental Organizations”.....)	121
2.6.5. Az egyes országok kontrollformáinak összefoglalása.....	122
2.6.6. Különböző kontrollformák összehasonlítása.....	124
2.6.7. Összefoglaló jog-összehasonlítás és jogpolitikai végkövetkeztetések.....	125
3. A bv. bíró intézményének honi vonatkozásai.....	127
3.1. Jogállami alapelvek.....	128
3.1.1. Anyanyelv használatának elve.....	130
3.1.2. Tisztességes eljárás elve.....	130
3.1.3. Igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliuma.....	131
3.1.4. Arányosság elve.....	131
3.1.5. Ártatlanság véelme.....	131
3.1.6. Független és pártatlan bíróság.....	132
3.1.7. Személyi szabadság bíró általi korlátozása és a tárgyalás nyilvánossága.....	132
3.1.8. Elítélt meghallgatáshoz való joga.....	132
3.1.9. Indokolási kötelezettség.....	135
3.1.10. Ne bis in idem elve.....	135
3.1.11. A védelem jogának elve.....	136
3.1.12. Jogorvoslati jogosultság.....	136
3.1.13. A büntetés-végrehajtási bíró feladatai a törvényességi felügyelet terén.....	136
3.2. Ügyészi törvényességi felügyelet.....	140
3.3. Az ombudsman.....	142
3.4. A magyar büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése.....	143
3.5. Nemzetközi kontroll.....	145
4.1. Jogszabályváltozás 2013. július 1. napját követően.....	148
4.2. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása.....	161
4.3. Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása.....	167
4.4. Fenyítés és biztonsági zárkába vagy körletre helyezés elleni fellebbezés elbírálása..	171
4.5. Feltételes szabadságra bocsátás.....	173
4.5.1. A feltételes szabadságra bocsátás eljárási szabályai.....	174
4.5.2. A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása.....	178
4.6. A feltételes szabadság megszüntetése.....	180
4.7. Jogorvoslat a feltételes szabadságra bocsátás esetén.....	185
4.8. Az elévülés.....	185
4.9. Az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattétele, illetve közzététele.....	186
4.10. A közérdekű munka végrehajtására a munkahely kijelöléséről szóló határozat és az új munkahely kijelölése iránti kérelem elutasítása elleni fellebbezés elbírálása.....	186
4.11. Közérdekű munka megkezdésére halasztás és félbeszakítás.....	187
4.12. Közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre.....	188
4.13. Pénzbüntetés szabadságvesztésre való átváltoztatása.....	189
4.14. Halasztás a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére.....	190
4.15. Közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása.....	191
4.16. Közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása.....	191
4.17. Pártfogó felügyelet.....	192

4.17.1. A pártfogó felügyelet elrendelése	194
4.17.2. A magatartási szabályok megváltoztatása.....	194
4.17.3. A pártfogó felügyelet megszüntetése	195
4.18. Szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása fiatalokként elítélt huszonegyedik életévét betöltő személy esetében	196
4.19. Fiatalkorú elbocsátása javítóintézeti nevelésből	196
4.20. A javítóintézeti nevelés átváltoztatása szabadságvesztésre	198
4.21. A javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás szabályai	199
4.22. A javítóintézeti ideiglenes elbocsátás megszüntetése	202
4.23. A kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítása	203
4.24. A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadályai	205
4.24.1. A bírói kiutasítás és a büntetés-végrehajtási bíró eljárása.....	205
4.24.2 A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadályai	205
4.25. A biztonságos ország fogalmának vizsgálati szempontjai a közigazgatási hatósági és a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban	206
4.25.1. Az országinformáció minőségi normái	208
4.25.2. Az országinformáció forrása	209
4.25.3. A non-refoulement vizsgálata	211
5. De lege ferenda.....	215
6. Mellékletek.....	225
1. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró főbb eljárási határozatai.....	225
2. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata: a végrehajtási fokozatok enyhítésének összehasonlító táblázata megyénként 2011-2012-ben	226
2/a) tábla: 2011-es adatok	226
2/b) tábla: 2012-es adatok	226
3. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata: a végrehajtási fokozatok szigorításának összehasonlító táblázata megyénként 2011-2012-ben	227
3/a) tábla: 2011-es kimutatás.....	227
3/b) tábla: 2012-es adatok	227
4. számú melléklet: Szabadságvesztés-büntetés fokozatának megváltoztatása, 2011–2012	228
4/a) tábla: Bv. bíró eljárása a fokozattal összefüggésben.....	228
4/b) tábla: Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása (Bv. tvr. 7/A. §), 2011–2012....	229
5. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata alapján az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását rendelte el (fogház).....	230
5/a) tábla: 2011-es adatok	230
5/b) tábla: 2012-es adatok	231
6. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata: alapján enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását rendelte el (börtön)	232
6/a) tábla: 2011-es adatok	232
6/b) tábla: 2012-es adatok	233
7. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását elutasította (fogház)	234
7/a) tábla: 2011-es adatok	234
7/b) tábla: 2012-es adatok	235
8. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását elutasította (börtön).....	236
8/a) tábla: 2011-es adatok	236
8/b) tábla: 2012-es adatok	236
9. számú melléklet: Kiutasítás.....	237

9/a) tábla: 2011-es adatok	237
9/b) tábla: 2012-es adatok	237
7. Irodalomjegyzék.....	238
7.1. Szakirodalom.....	238
7.2. Internetes szócikkek	277

Bevezetés

Az ítélkezéshez szorosan kapcsolódó, sajátos ítélkező tevékenységről beszélhetünk a büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) bíró esetében. A bv. bíró nem a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelője, hanem jogorvoslati, igazságszolgáltatási fórum, mely a bírói tevékenységből adódik. Értelemszerűen a büntetés-végrehajtás nem tipikus feladatait végzi, mert azzal megszűnne a bírói funkció ellátása.

Európa bv. bírói működését, amelynek elmélete az egyik legrégebben kimunkált és a gyakorlatban legjobban bejáratott, *Michael Foucault* polgárpukkasztóan határozta meg: „a büntetést alkalmazó bíró egy fattyú és torz gyermek”.

Lehet, hogy Foucault úgy értette, hogy a bv. bíró esetében nem a szó klasszikus értelmében lévő, nem „igazi” bíróról van szó. S mindez helytálló, mert az ítélet kihirdetése után, az igazságszolgáltatást követően, a végrehajtás ideje alatt nem a büntetőhatalom teljességét gyakorolja, és nem a hagyományos büntetőeljárás szabályok alapján dolgozik. Más elvek vezérlik, az ártatlanság védelme, a vádelv értelmezhetetlen. Eljárása folyamán a nyilvánosság sem mindig jellemző. Talán Foucault így értve illette a „torz” jelzővel.¹

Vajon a törvénytelen forma miatt minősítette ezt a jogintézményt „fattyúnak”? Ha a hatalmi ágak szétválasztásának sztrikt rendszere felől közelítünk, a bv. bíró szokatlan helyet foglal el. Munkája a büntető igazságszolgáltatás folytatása, mert döntése bírói jellegű, de eljárása és határozata alapján államigazgatási jegyeket képvisel (a jogorvoslat, jelenlét, kezdeményezés tekintetében).

„Foucault által megfogalmazott aggály, hogy a bv. bírói tevékenység szabályai nemcsak kiforratlanok, de nyugton állíthatóan eljárási helyzete, sőt bírói ítélkező jellege egészében kétséges, tehát nem véletlen hátrányos megítélése. Ennélfogva mindenütt sok még a tennivaló, ám éppen e kifogások szinte ki is jelölik a vizsgálódás és jobbítás irányait.”²

Vókó György – aki a hazai büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészi tevékenység országos szakmai irányítója, egyben az ügyészség ezen szakterületi tevékenységének tudományos megalapozója és továbbfejlesztője, jelenleg az Országos Kriminológiai Intézet³ igazgatója – véleménye szerint a jogerős ítélettel kiszabott büntetés végrehajtásának ideje alatt a büntetéssel sújtott állampolgár jogi helyzete jelentős mértékben megváltozik. Az elítéléssel beálló változás azonban nem abszolút, az elítélt nem válik teljesen jogfosztott személlyé, nem a büntetés-végrehajtás „tárgya”, hanem olyan alanya, akit a büntetés végrehajtása során jogok illetnek meg, és kötelességek terhelnek.⁴

---

¹ Megjegyzendő, a jelenleg hatályos joganyag miniszteri indokolásában szerepel, hogy a bv. bíró eljárására, az érintett személyek részvételére, a tárgyalás nyilvánosságára stb. az egyesbíró számára a vétségi tárgyalásra vonatkozó szabályok az irányadóak.

² KABÓDI Csaba, *Emberi jogok a börtönben*, Kandidátusi értekezés, Budapest, 1994.

³ Az OKRI feladata a bűnözés kutatása, a kriminológia, a kriminalisztika és a büntetőjog-tudományok elméletének és gyakorlatának fejlesztése, továbbá a kutatási eredmények hasznosításának elősegítése. <http://okri.hu>

⁴ VÓKÓ György, *A bűnelkövetők jogkorlátozásáról. Az elítéltek jogi helyzetéről általánosságban*, Jogtudományi Közlöny, 1989/8., 399. p.

Ez természetesen magában hordozza az emberi jogok megsértésének fokozott veszélyét is. A jogkorlátozott személyek kiszolgáltatottsága magában hordozza az emberi jogok megsértésének fokozott veszélyét. Ezért keletkezik az a követelmény, hogy „az elítéltek jogait és kötelességeit érintő, végrehajtás alatt meghozható legfontosabb döntések a végrehajtó hatalomtól független, az igazságszolgáltatás területéhez tartozó, magas szintű jogi ismeretekkel felvértezett személy, jelesül egy speciális feladatokat ellátó bíró hatáskörébe tartozzanak”.⁵

Ezeknek a döntési kompetenciáknak bírói hatáskörbe utalása az emberi jogok védelmén túlmenően természetesen a törvényesség követelményének az érvényesülését is elősegíti, hiszen ez a büntetés-végrehajtás fázisában is biztosítéka a pártatlan, szakszerű és minden tekintetben törvényes döntések megszületésének.

Bizonyos büntetés-végrehajtási döntéseknek a bírósághoz való telepítése alkotmányjogi természetű. A bíróság jogerős ítéletében meghatározott szankciónak a végrehajtás menetében történő módosítása aggálytalanul kizárólag ugyanazon hatalmi ághoz tartozó személy számára engedhető át. A bv. bíró ezen tevékenysége ugyan nem igazságszolgáltatás, de ahhoz szorosan kapcsolódó döntések alkotják. Ezek a járulékos igazságszolgáltatási feladatok – bár eltérő mértékben – valamennyi Európában létező bv. bírói hatáskörben jelen vannak.

A büntetés-végrehajtás működésének kontrollját elemezve *Szűcs András* szerencsésebb szóhasználatnak tartja a „bírói jogvédelem” kifejezés használatát, az általánosan használt „bírói kontroll” helyett, ugyanis a bv. bíró ténylegesen nem csak kontrollt gyakorol. A kontroll esetében az ún. járulékos igazságszolgáltatási feladatokhoz képest alapvető különbség, hogy itt a bíró nem döntéshozó szerv, hanem – felügyeletet gyakorló szervként, mint Olaszországban vagy jogorvoslati fórumként, mint Magyarországon – a büntetés-végrehajtási szervek döntéseinek törvényességét kontrollálja, ellenőrzi, illetőleg az elítéltek emberi jogainak védelmét ekképpen látja el.⁶

A bv. bírói jogintézmény létének fő indoka a bíróságok egyetemes alkotmányos függetlensége, amely egy jogállamban a konkrét alkotmányos berendezkedéstől függetlenül záloga a törvényesség biztosításának és az emberi jogok legmagasabb szintű védelmének. Ezen túlmenően tevékenységének szükségessége mellett szól az az alkotmányos megfontolásokon nyugvó igény is, hogy a végrehajtás menetében a bíróság által kiszabott büntetés tartalmának módosítását is bíróság végezze el.⁷

A bírósági szervezeten belül elhelyezkedő, annak nélkülözhetetlen elemét jelentő bv. bíró - speciális feladatai révén- a büntetőbíróság által kiszabott ítélet jogerejének beállta után a kiszabott szankció végrehajtásához kötődik.

---

⁵ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 59. p.

⁶ SZÜCS András, *Bírói jogvédelem az igazságszolgáltatásban*, Börtönügyi Szemle, 2012/1, 16. p.

⁷ SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bíró helye és szerepe a büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítékok között*, Bűnügyi Szemle, 2008/1, 41. p.

1. A fogvatartottak jogait érintő nemzetközi egyezmények, ajánlások

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának⁸ 3. cikke az élethez, a szabadsághoz és a biztonsághoz való jogot, az 5. cikk pedig a kínvallatás, a kegyetlen, embertelen, lealacsonyító büntetés és bánásmód tilalmát, a 7. cikk a hátrányos megkülönböztetést mondja ki.⁹ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának¹⁰ 2. cikke a diszkriminációt, a megkülönböztetést tilalmazza, a 9. cikkének 1. pontja szerint pedig: „Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Senkit sem lehet önkényesen őrizetbe venni vagy letartóztatni. Senkit sem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.”¹¹ A 10. cikk a szabadságuktól megfosztott személyekkel való emberséges bánásmódot és az emberi személyiség veleszületett méltóságának tiszteletben tartását írja elő. „A bv. rendszerben olyan bánásmódot kell alkalmazni, melynek alapvető célja az elítéltek megjavítása és a társadalomba való beillesztésük elősegítése. A fiatalokú elkövetőket a felnőttektől el kell különíteni, s részükre a koruknak és a jogi helyzetüknek megfelelő elbánást kell biztosítani.”

További egyezmények születtek a diszkrimináció megelőzésére,¹² az emberi jogok fogvatartottakkal szembeni érvényesítésére és a börtönbüntetésüket töltő személyek védelmére.

Fogvatartottak bánásmódjára vonatkozó minimális standard szabályok:

- Az ENSZ bünmegelőzéssel és az elkövetők iránti bánásmóddal foglalkozó kongresszusán 1955-ben, Genfben elfogadott, a Gazdasági és Szociális Tanács 1957. július 31-én kelt 663 (XXIV) sz., illetve az 1977. május 13-án kelt 2076 (LXII) sz. határozataival jóváhagyott határozat,
- Minden személynek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelméről szóló nyilatkozat; az ENSZ 1975. december 9. napján kelt 3452 (XXX) sz. közgyűlési határozata,
- Egyezmény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód ellen; az ENSZ 1984. december 10. napján kelt 34/47. sz. közgyűlési határozata,
- Magatartási Szabályzat a rendfenntartó erők tisztviselői számára; az ENSZ 1979. december 17. napján kelt 34/169. sz. közgyűlési határozata,

⁸ Az ENSZ 1948. december 10. napján kelt 217 A (III) sz. közgyűlési határozata

⁹ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Fogvatartottakkal való bánásmód egyes problémái*, Szakdolgozat, Budapest, ELTE ÁJK, 2005, 12-15. p.

¹⁰ Az ENSZ 1966. december 16. napján kelt 2200 A (XXI) sz. közgyűlési határozata, amely 1976. március 23-án lépett hatályba.

¹¹ Az Egyezségokmány 3. pontja második mondatában rögzíti: „Az általános szabály ne legyen az, hogy az ítélethozatalra váró személyt őrizetben kell tartani, azonban a szabadlábra helyezést függővé lehet tenni olyan biztosítékoktól, amelyek szavatolják, hogy az érintett személy a tárgyaláson, a bírósági eljárás bármely más szakában, illetőleg adott esetben az ítélet végrehajtása céljából megjelenik.”

¹² Az Egyesült Nemzetek nyilatkozata a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről, az ENSZ 1963. november 20. napján kelt 1904 (XVIII) sz. közgyűlési határozata; nyilatkozat a vallás vagy meggyőződés alapján történő türelmetlenség és megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről; az ENSZ 1981. november 25. napján kelt 36/55. sz. közgyűlési határozata; UNESCO Alapokmány, 1945. november 16.

- Az orvosi etika alapelvei az egészségügyi személyzetnek, különösen az orvosoknak a bebörtönzöttek és fogvatartottak kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelmében játszott szerepére vonatkozóan; az ENSZ 1982. december 18. napján kelt 37/194. sz. közgyűlési határozata,
- Az ENSZ minimális standard szabályai a fiatalok vonatkozásában érvényesülő igazságszolgáltatásról, „A Beijing Szabály”; az ENSZ 1985. november 29. napján kelt 40/33. sz. közgyűlési határozata,
- Nyilatkozat a bűncselekmény és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságtétel alapvető elveiről; az ENSZ 1985. november 29. napján kelt 40/34. sz. határozata, továbbá az ET Miniszteri Bizottsága R 87/3. sz. ajánlása az Európai Börtönszabályokról (a továbbiakban: EBUSZ).¹³

Nagyon nagy jelentőségű nemzetközi szerződést fogadtak el 1950-ben Rómában. Az Emberi Jogok Európai Konvenciója az Európa Tanács (1949) vívmánya. 1953-ban lépett hatályba, s a tagállami kötelezettségvállalás biztosítására létrehozott intézményrendszer is ekkor kezdett el működni. Az államoknak kötelezettséget jelentett, hogy a joghatóságuk alatt élők számára biztosítaniuk kellett az egyezményben foglalt jogokat és szabadságokat. A konvenció egyidejűleg egy nemzetközi ellenőrzési rendszert is létrehozott, mely lehetőséget nyújt az államoknak s a magánszemélyeknek egyaránt, hogy a Strasbourgban működő jogi intézményekhez fordulhassanak, ha a garantált jogok megsértését vélelmezik.

Valójában egy keretszerződésről van szó. Ez deklaratív előírásokat tartalmaz, mely az egyes ügyekben hozott döntések alapján értelmezhető. Így az angolszász típusú precedensjoghoz hasonló működést eredményez, s láthatjuk, hogy akadnak egy-egy problémakört érintő, eltérő döntések, de ezek inkább az ügyek sajátosságai, mintsem a Strasbourgi Emberi Jogok Bíróság ítélkező tanácsainak eltérő összetétele miatt fordulhatnak elő.

A konvencióban lévő védett jogok¹⁴ hatálybalépését követően tizenegy kiegészítő jegyzőkönyv került elfogadásra. Az 1., 4., 6. és a 7. Kiegészítő Jegyzőkönyv bővítette s további jogokkal egészítette ki az egyezmény által garantáltakat. A 2. Kiegészítő Jegyzőkönyv jogi véleményezési jogkörrel ruházta fel a Bíróságot. A 9. Kiegészítő Jegyzőkönyv egyének számára is lehetővé tette, hogy ügyüket a Bíróság elé terjesszék, amennyiben az érintett állam ratifikálta a jegyzőkönyvet és a felterjesztést a Szűrőbizottság jóváhagyta. A 11. Kiegészítő Jegyzőkönyv intézkedett az egyezmény végrehajtására felhatalmazott intézményrendszer újjászervezéséről. A további jegyzőkönyvek az egyezmény alapján működő intézmények szervezetére és eljárására vonatkoznak.

¹³ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *A büntetőjogi szankciók és végrehajtásuk törvényességének és hatékonyságának tényezői, hasonlóságok és különbségek az európai és magyar igazságszolgáltatás rendszerében*, Magyar Jogász Egylet II. pályadíj, 2005.

¹⁴ Ezek a következők: az élethez való jog, a kínzás és az embertelen bánásmód elleni védelem joga, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog, a tisztességes tárgyaláshoz való jog, a magán- és a családi élet, valamint a levelezés tiszteletben tartásához való jog, a véleménynyilvánítás szabadsága (ideértve a sajtószabadságot), a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság, a békés gyülekezés és egyesülés joga.

1.1. Európai befolyás, az Európa Tanács javaslatai

A közép- és kelet-európai országok kriminálpolitikájára jelentős befolyással bírt a rendszerváltást követően az Európa Tanácshoz, valamint az EU-hoz való csatlakozás.¹⁵ Az 1990-es években, az Európa Tanácshoz való csatlakozással az emberi jogok, különösen az emberi jogi konvenció betartása kötelezővé vált. Az Európa Tanács javaslatokat fogalmazott meg, amelyek egyrészt a büntetés-végrehajtás módját célozták meg, másrészt a fogvatartottak számának csökkentését közvetlenül is érintették mint reformpolitikai célt. Ezen utóbbi az 1999-ben az Európa Tanács által elfogadott „*Recommendation on Prison Overcrowding and Prison Population Inflation*”, mely javaslatok sokaságát tartalmazta (pl. front-door, back-door stratégia).

Néhány országban a büntetés-végrehajtás területén intenzív az együttműködés¹⁶, mely különösen a balti államokra jellemző. Észtország és Litvánia sokrétű kapcsolatot épített ki Németországgal és más keleti államokkal, pl. a feltételes szabadlábra bocsátás infrastrukturális feltételeiről, amely közvetve a fogvatartottak számának csökkentését is érinti¹⁷. A Tanács 1999-ban kiadott iránymutatásában [Recommendation (99) 22] a helyesnek vélt utat vázolta fel: egyrészt a hosszú időtartamú szabadságvesztéssel járó büntetések számának csökkentését, másrészt pedig a rövid időtartamú szabadságvesztéssel járó büntetések ambuláns intézkedésekkel való helyettesítését. Az újabb ambuláns intézkedésekkel kapcsolatban arra hívják fel a figyelmet, hogy ezen intézkedések (pl. közmunka, szociális tréning¹⁸, „intermediate treatment”) bevezetésével a szabadságvesztéssel járó büntetések helyettesítése a cél, és nem egyéb ambuláns intézkedések felváltása. Újabb börtönök létesítése a probléma legrosszabb és legdrágább megoldásának tűnik.

Vóko György doktori értekezésében megállapítja, hogy a büntetés-végrehajtás tagállami hatáskör, és a közelmúltig kívül esett a közösségi szervek érdeklődési körén. A börtönügy területén az Európa Tanács játszott döntő szerepet határozataival, ajánlásaival, illetve az Emberi Jogok Európai Bírósága, valamint a Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére létrehozott Európai Bizottság (röviden: CPT) látogatásai révén. Éppen ezért is volt nagy jelentőségű az Európai Parlament 1998. december 17-én megtartott ülésén hozott A4-0369/98. számú határozata.

Az Európai Parlament ebben az Európai Unión belüli fogvatartási körülményekről szóló határozatának a preambulumban az Európai Unió alapító szerződésére, az amszterdami szerződés tervezetére, az emberi jogokkal kapcsolatos joggyakorlatra, az emberi jogokról szóló európai egyezményre, az Európa Tanács börtönügyi határozataira és ajánlásaira utal. Egyben felhívja a figyelmet az elítéltek átadásáról szóló 1983. évi európai egyezményre, az 1987. évi kínzás és más embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmáról szóló egyezményre, és hivatkozik az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára is.

Utal arra az értekezés, hogy az Európai Unió széles körben támaszkodik az Európa Tanács emberi jogi instrumentumaira. A Parlament ebben a határozatban külön felszólítja a

---

¹⁵ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

¹⁶ KLOPP, Anne-Marie, *European Forum for Applied Criminal Policy*, Weimar, 2003. 97 p.

¹⁷ Németországon ld. CORNEL, Heinz, *Neue Punitivität durch Reduzierung der Strafrestauesetzungsquote im deutschen Strafvollzug?* Mönchengladbach, 2013. 187 p.

¹⁸ HOSSER, Daniela, *Soziale Unterstützung im Strafvollzug*, Baden-Baden, 2001. 193 p.; STROEZEL, Holger, *Sozialtherapie im Strafvollzug*, 2001. Wiesbaden, 2001. 69 p.; VIETOR, Marcel, *Sozialtherapie für junge Gefangene im bayerischen Strafvollzug*, Hamburg, 2012. 228 p.

tagállamokat, hogy az Európa Tanács büntetés-végrehajtási előírásait teljes mértékben alkalmazzák, a CPT ajánlásait pontosan kövessék, azoknak tegyenek eleget.¹⁹

A határozat nyomatékosan követeli a fogvatartottak családi kapcsolatainak szem előtt tartását. Több kérdésben állást foglal, így a fogvatartottak emberi jogainak tiszteletben tartásában, elítéli a diszkriminációt, és leszögezi, hogy különleges biztonsági intézkedéseket²⁰ csak rendkívüli körülmények esetén, törvény alapján lehet alkalmazni. Felhívja a figyelmet a változatos tevékenységi formák (munka²¹, képzés²², kulturális és sportlehetőségek) biztosítására. A határozat több pontja foglalkozik az egészségügyi ellátással; a megfelelő színvonalú orvosi ellátás²³, a szűrővizsgálatok, az egészségnevelés, szükség esetén a pszichiátriai kezelés biztosításának szükségességével. Kitér a speciális csoportokra is: a nőkre²⁴, az anyákkal együtt elhelyezett gyermekekre, a fiatalkorúakra²⁵, a szenvedélybetegekre. A határozat megfogalmaz elvárásokat a szankciók rendszerével kapcsolatban: a vizsgálati fogság kivételes jellegét, az alternatív büntetések és intézkedések alkalmazását, a rövid tartamú szabadságvesztést helyettesítő büntetéseket, a társadalomba való visszailleszkedést segítő programokat, az áldozatnak okozott károk megtérítését, a félig vagy teljesen nyitott büntetés-végrehajtási intézetek támogatását szorgalmazza. Hangsúlyozza a nyilvánosság tájékoztatásának fontosságát. Külön kitér a személyzet munkafeltételeinek javítására, a képzés fontosságára, a tapasztalatcserét szolgáló információs hálózat kiépítésére, így lényegében összegzője a valós helyzetnek, a tudományos eredményeknek.

Az Európai Parlament integráló határozatának ismeretét megköveteli az iránymutatás. Az ahhoz való igazodást Európában egy jogállamtól különösen elvárják. Megalkotása során az Európai Parlament tekintettel volt

- az Európai Uniót létrehozó szerződésre, az emberi jogok egyetemes nyilatkozatára és joggyakorlatára,
- az emberi jogok és alapvető szabadságok európai egyezményére és kiegészítő jegyzőkönyveire, az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatára, a fogvatartottakkal való bánásmódnak az Európa Tanács által 1973-ban elfogadott minimális szabályainak gyűjteményére,
- az Európa Tanácsnak az előzetes letartóztatásról [R(9011)],
- a büntetés-végrehajtási szabadságról [R(82) 16], a veszélyes elítéltek fogva tartásáról és kezeléséről [R(82) 17] és a büntetés-végrehajtási intézetekben lévő külföldiekről [R(84) 12] szóló határozataira és ajánlásaira,
- a közösségben végrehajtott intézkedések és szankciók európai szabályaira [R(92) 16],
- az elítéltek átszállításáról/átadásáról 1983-ban elfogadott európai egyezményre,
- a kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmódok megelőzéséről 1987-ben elfogadott európai egyezményre,

¹⁹ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 303. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

²⁰ HADELER, Henning, *Besondere Sicherungsmaßnahmen im Strafvollzug*, Aachen, 2004. 300 p.

²¹ HILLEBRAND, Johannes, *Organisation und Ausgestaltung der Gefangenearbeit in Deutschland*, Mönchengladbach, 2009. 229 p.

²² SAGEL-GRANDE, Irene – TOORNVLIET, Leo, *Bildung im Strafvollzug aus Strafgefangenensicht*, Groningen, 2006. 186 p.

²³ SCHÄFER, Alexander T., *Rechtliche Probleme der medizinischen Versorgung im Justizvollzug*, Hamburg, 2009, 334 p.

²⁴ MALLOCH, Margaret (szerk.), *Women, punishment and social justice*, London, 2013. 220 p.

²⁵ BANNENBERG, Britta – RÖSSNER, Dieter, *Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug*, München, 2009. 160 p.

- az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1987. február 12-én az európai büntetés-végrehajtási szabályokról elfogadott [R(87) 3] ajánlására,
- az Európa Tanács kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok megelőzésére létrehozott bizottságának (CPT) 1998. május 14-i jelentésére,
- az 1989. szeptember 17-én az alapvető jogokra és szabadságokra vonatkozó nyilatkozat elfogadásáról hozott határozatára,²⁶
- az 1996. szeptember 17-én,²⁷ 1998. április 8-án²⁸ és 1998. február 17-én²⁹ hozott határozataira az emberi jogok tiszteletben tartásáról az Európai Unióban,
- az 1996. január 18-án hozott határozatára a rossz fogvatartási feltételekről az Európai Unió börtöneiben,³⁰
- a közszabadságügyi és belügyi bizottság jelentésére (A4-0369/98).

A határozat tartalma átfogó jellegű és széles körű.

A) Az Európa Unió Európai Parlamentje figyelemmel arra, hogy a szabadságvesztésnek – büntetőjogi szankció funkcióján kívül – elő kell segítenie a közbéke helyreállítását a személyek javainak védelme és hatékony megóvása révén, továbbá az elítéltek felelősségérzetének kifejlesztését és polgári beilleszkedését;

B) kiemelt figyelmet fordítva a sértettek jogaira és a számukra az elítéltek által okozott sérelmek jóvátételének elősegítésére;

C) tekintettel arra, hogy jelentős különbségek vannak az Európai Unió országaiban alkalmazott igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszerek között, különösen a börtön és más, a rövid időtartamú elítélések helyettesítését szolgáló alternatív intézkedések elfogadásában;

D) tekintettel arra, hogy a fogva tartás gyakran az egyedül rendelt büntetőjogi szankció, és az alternatív intézkedések vagy helyettesítő büntetések továbbra is marginálisak, és azokat a közvélemény nem fogadja el;

E) sajnálva különösen az egy évnél rövidebb büntetésekre alkalmazandó helyettesítő büntetések gyér alkalmazását, amely markáns többséget tesz ki az unió szinte valamennyi országában;

F) kedvezően fogadva a börtönbüntetések alternatív intézkedéseinek és a helyettesítő büntetések, valamint a büntetések végrehajtását biztosító rugalmas módok elterjedését a különböző rendszerekben;

G) annak tudatában, hogy célszerű rendszeresen összehasonlítani a különböző igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszereket, különösen az alternatív intézkedések és a rövid időtartamú elítélések büntetésének alkalmazását, valamint tudva, hogy az abból adódó nehézségek ellenére a tagállamokban közelíteni kell az igazságszolgáltatási gyakorlatok módjait;

H) aggódva azok miatt a nagyon kedvezőtlen feltételek miatt, amelyek még most is igen nagyszámú európai büntetés-végrehajtási intézetben uralkodnak, különösen amiatt, hogy az alapvető emberi jogokat, azzal ellentétben, amelyet a nemzetközi egyezmények és a tagállamok alkotmányai kimondanak, nem tartják tiszteletben, ami igen súlyos kárt okoz a későbbi polgári életbe való beilleszkedésben;

²⁶ EU Hivatalos Közlöny, 1989. május 16., C 120, 51. p.

²⁷ EU Hivatalos Közlöny, 1996. október 28., C 320, 36. p.

²⁸ EU Hivatalos Közlöny, 1997. április 28., C 132, 31. p.

²⁹ EU Hivatalos Közlöny, 1998. március 16., C 80, 43. p.

³⁰ EU Hivatalos Közlöny, 1996. február 5., C 32, 102. p.

I) teljes mértékben csatlakozva az Európa Tanács által megfogalmazott célkitűzésekhez, különösen a fogva tartás káros hatásainak a legkisebbre való csökkentésében és a büntetés humanizálásának szükségességét illetően;

J) bátorítva több tagállamnak a fogvatartási rendszer hatékonyságának javítása érdekében tett erőfeszítéseit, a fogvatartottak fogva tartásának és társadalomba való beilleszkedésének igazságosabbá és emberibbé tétele, és korszerű intézetek építése érdekében tett erőfeszítéseit láttán;

K) nyugtalanságot érezve különösen a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltsága miatt az Unió több országában, ami nagymértékben veszélyezteti a társadalmi beilleszkedés esélyeit a fogvatartottak testi és lelki egészségében mutatkozó következmények révén, és károsan érinti a személyi állomány munkafeltételeit, valamint a szakmai, oktatási, kulturális és sporttevékenység lehetőségét;

L) tekintettel arra, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek lakói tiltott alkalmazású szerek függő fogyasztói, ami önmagukra és fogvatartott társaikra is veszélyt jelent, továbbá tágabb értelemben a büntetés-végrehajtási intézetek diszfunkcionalitásának kockázati eleme (korrupció kísérlete);

M) mélyszégyen nyugtalanságot érezve a büntetés-végrehajtási intézetekben elkövetett öngyilkosságok számának több európai országban a közelmúltban bekövetkezett emelkedése miatt;

N) nyugtalanságot érezve az előzetes letartóztatásba vételek és időtartamuk miatt; határozottan emlékeztetve arra az alapelvre, amely szerint mindenki, aki ellen büntetőeljárás indul, szabad, és minden jogát élvezzi; hogy az előzetes letartóztatás nem csupán az esetleges elítélés előrehozatalát és vitathatatlan személyes hátrányt jelent, hanem az ártatlanság védelme alapjogának mellőzését is jelenti; tehát csak akkor legitim, ha abszolúte szükséges.³¹

Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 3. cikke szerint „Az Unió egy belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló olyan térséget kínál polgárai számára, ahol a személyek szabad mozgásának biztosítása a külső határok ellenőrzésére, a menekültügyre, a bevándorlásra, valamint a bűnmegelőzésre és bűnüldözésre vonatkozó megfelelő intézkedésekkel párosul.”³²

A Bizottság által 2004-ban kidolgozott jogalkotási program, a Zöld könyv a büntetőjogi jogkövetkezményeknek az Európai Unióban történő egymáshoz való közelítéséről, kölcsönös elismeréséről, valamint kikényszerítéséről címet viseli (a továbbiakban: Zöld könyv), és amely „a büntetésekkel és azok kikényszerítésével kapcsolatos büntetőjogi szabályok egymáshoz való közelítésével, minthogy növeli a kölcsönös bizalmat,” szintén segít biztosítani az ítéletek kölcsönös elfogadását.³³

A Lisszaboni szerződés 2009. december 1-jén történő hatályba lépésével az Európai Közösség teljes egészében beleolvadt az Európai Unióba, megszüntetve ezáltal a közösségi és az uniós joganyag relatív elkülönültségét és az addig létező pilléres szerkezetet. Ezt a változást fejezi ki az Európai Közösség létrehozásáról szóló Római szerződés átkeresztelése

---

³¹ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 303. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

³² Az Európai Unió Hivatalos Lapja (C 83) 2010. március 30-i számában kiadott szöveg alapján. Az Európai Unión belül megkülönböztették a gazdasági integrációt jelentő I. pillért, a közös kül- és biztonságpolitika területét jelentő II. pillért, valamint a rendőri és a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés jogi és intézményi hátterét, azaz a III. pillért, amely még nem „kínálta a polgárai számára,” csupán célul tűzte ki az európai integráció elé az egységes igazságszolgáltatási térség megteremtését.

³³ *Green Paper on the approximation, mutual recognition and enforcement of criminal sanctions in the European Union*, 30.04.2004. COM, 2004. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0334en01.pdf

az Európai Unió működéséről szóló szerződésre (EUMSZ). A pilléres szerkezet felszámolásából következik, hogy a tagállamok és az Unió között megosztott hatáskörbe tartozó bűnügyi igazságügyi együttműködés körében³⁴ – amely magában foglalja a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezésének közelítését is – az Európai Parlament és a Tanács ezen túl rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapíthat meg a tagállamok igazságügyi vagy annak megfelelő hatóságai közötti együttműködés megkönnyítésére a határozatok végrehajtása terén,³⁵ és szabályozási minimumokat tartalmazó irányelveket fogadhat el a személyek büntetőeljárás jogainak, valamint a büntetőeljárás egyéb olyan külön aspektusainak vonatkozásában, amelyeket a Tanács határozatában előzetesen ilyenként meghatározott.

A bűnügyi és igazságügyi együttműködés elmélyülése ellen hatott a tagállamok azon magatartása, hogy ragaszkodtak a szuverenitásból fakadó büntetőhatalmukhoz.³⁶ A rendőri és büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés ezért „megmaradt a kormányközi együttműködés terepének, amelyben közösségi jog nem születik, s így annak elsőbbségéről és közvetlen alkalmazhatóságáról sincs szó.”³⁷

Ez a szuverenitást érvényesítő igény továbbra is fennáll, de ezzel egyidőben az Unió mozgástere a bűnügyi igazságügyi együttműködés terén jelentősen kiszélesedett, átfogta a büntetés-végrehajtási jogot is. „Nem elég, például, megállapítani a tagállamokban alkalmazható büntetési szintek hasonló szintjét, ha a kiszabott büntetés végrehajtása az egyik államban rugalmasabb, a másikban szigorúbb” – idézi a Zöld könyv megfontolandó és nagyon helyes megállapítását a Pallo-Töröcsik szerzőpáros.³⁸

A büntetés-végrehajtási szervezet kialakítására és kontrolljára vonatkozó elvárások

Az Európai Börtön szabályokban szereplő „független ellenőrző szerv” feladatait hazánkban az ügyészség látja el. Ez pedig nem csupán megfelelő, hanem mintaszerű megoldás az európai elvárások tükrében. Az Európai Tanács szakértői ugyanis 1996-ban az „Európai Börtönök Törvényességi Felügyeletéről” című tanácskozásukon kifejezetten ajánlasként fogalmazták meg a tagállamok számára a magyar megoldást, jelesül az ügyészség kontrollszerepét a büntetés-végrehajtás vonatkozásában.³⁹

Az ENSZ Közgyűlése 2002 decemberében fogadta el a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmódról és büntetésről szóló 1984. évi egyezmény fakultatív jegyzőkönyvét (Optional Protocol to the Convention Against Torture, OPCAT).⁴⁰ A dokumentum 2006. június 22-én lépett hatályba, amit az Unió 22 tagállama már aláírt, ebből 15 ratifikálta hazájában. Magyarország mindeztáig nem csatlakozott a fakultatív jegyzőkönyvhöz. Az OPCAT a kínzás és egyéb bántalmazás megelőzése érdekében nemzetközi és nemzeti szinten megvalósuló, független testületek létrehozását írja elő, melyek

³⁴ EUMSZ 4. cikk (2) bekezdés j) pontja

³⁵ EUMSZ 82. cikk (1) bekezdés d), illetve (2) bekezdés b) és d) pontja

³⁶ Ezt az Európai Bíróság egyik eseti döntése is megerősítette, amelyben kimondatott, hogy „a jognak a büntetőjog útján történő végrehajtása kizárólagosan a tagállamokat illeti meg.” Case 186/87 Cowan (Ian William) v. Trésor Public [1989] ECR 195. [1990] 2 CMLR 613. – ld. LIGETI Katalin, *Az európai közösség büntetőjoga*, Állam és Jogtudomány, 1998/3-4, 334. p.

³⁷ KENDE Tamás, SZÜCS Tamás, *Európai közjog és politika*, Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 166. p.

³⁸ PALLO József, TÖRÖCSIK Balázs, *A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében (2. rész)*, Börtönügyi Szemle, 2011/2., 14. p.

³⁹ VÓKÓ György, *A magyar büntetés-végrehajtási jog*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999, 398. p.

⁴⁰ Az ENSZ Közgyűlésének A/RES/57/199. számú határozata

a fogva tartás végrehajtására szolgáló intézetekben tett rendszeres látogatásokon keresztül vizsgálják a fogvatartottakkal való bánásmódot. A fakultatív jegyzőkönyvet aláíró országoknak egy nemzeti megelőző mechanizmusnak (NMM) nevezett intézményt kell létrehozniuk a dokumentum ratifikálásától számított egy éven belül, amely rendszeres monitorozó látogatásokat tesz a fogva tartásra szolgáló helyszíneken. Az NMM rendszeresen megvizsgálja a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben foganatosított bánásmódot a fogva tartás helyszínén, ajánlásokat tesz a megfelelő hatóságoknak a szabadságuktól megfosztottakkal való bánásmód és a fogva tartás körülményeinek javítása érdekében, illetve javaslatokat vagy észrevételeket nyújt be meglévő vagy tervezett szabályozásokkal kapcsolatosan. A látogatások gyakoriságát az NMM saját hatáskörében dönti el.

Az OPCAT a tagállamok döntésére bízta, hogy új intézmény létrehozásával vagy egy már meglévővel teljesítik a nemzeti megelőző mechanizmus feladatait. Az Európai Unió tagállamainak többsége az ombudsmanhoz telepíti a nemzeti megelőző mechanizmus működtetését. Nálunk is ez a megoldás körvonalazódik. A büntetés-végrehajtási szervezet struktúrájára és a bv. intézetek igazgatására vonatkozóan nincsenek részletes elvárások. Az Európai Börtönszabályok kimondják, hogy a bv. intézeteknek a hatóságok felelőssége alatt kell működniük és el kell választani a büntetés-végrehajtás szervezeti rendszerét más fegyveres és rendvédelmi szervezetektől, valamint a bűnügyi nyomozástól.

Juhász Zsuzsanna üdvözi a börtönszabályok változását, megállapítása szerint: „a megújult Börtönszabályok számos olyan kérdéssel foglalkozik, amire az 1987-es szabályanyag még nem tér ki. Így például önálló részként kezeli az egészségügyi ellátás kérdéskörét, külön címszó alatt tárgyalja a 18. életévüket be nem töltött fiatalok fogva tartásának a szabályait, rögzíti azokat a legfontosabb szabályokat, amelyek olyan gyermekekre vonatkoznak, akik a végrehajtási intézetekben a szüleikkel maradhattak.”⁴¹

A személyi állománnyal kapcsolatos normákról a Börtönszabályok fogalmazása szerint: „A bérezésnek elégségesnek kell lennie a hozzáértő személyi állomány toborzásához és megtartásához”, valamint a „szociális juttatásokat és az alkalmazási feltételeket a rendfenntartó szolgálat keretében végzett munka erős igénybevételt kívánó jellegének figyelembevételével kell meghatározni.”⁴²

Juhász Zsuzsanna megállapítja továbbá: „A munkáltatás formáit tekintve követelményként fogalmazható meg a szabad társadalomban érvényesülő munkafeltételeket leginkább megközelítő tevékenységek büntetés-végrehajtáson belül történő alkalmazása.”⁴³

A *Nagy Ferenc* és *Juhász Zsuzsanna* szerzőpáros kiemeli, hogy az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(99) 22. számú ajánlása csak kivételes intézkedésként szól a börtönök bővítéséről. Az ajánlásban megfogalmazott kívánalmak ellenére az angol kormány a közelmúltban döntött egy öt börtön építésére vonatkozó, 20 000 új férőhelyet biztosító börtönépítési program 2014-ig történő megvalósítása mellett. A Prison Reform Trust 4 megállapítása szerint a férőhelyek számának ilyen arányú bővítése a jelenlegi 150 körüliről

---

⁴¹ JUHÁSZ Zsuzsanna, *Megújult az Európai Börtönszabályok*, Börtönügyi Szemle, 2006/3, 44. p.

⁴² Börtönszabályok 79. 1 és 79. 2. szabály – ld. PALLO József, TÖRÖCSIK Balázs, *A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében (2. rész)*, Börtönügyi Szemle, 2011/2., 19. p.

⁴³ JUHÁSZ Zsuzsanna, *A börtönmunka nemzetközi áttekintése*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta juridica et politica, Tomus 59. Fasc. 7., Szeged, Officina Nyomda, 2001, 13. p.

178-ra emelheti Anglia és Wales börtönnépességi mutatóját, és alááshatja a végrehajtási rendszer megreformálására irányuló törekvéseket.⁴⁴

Persze ennek ellenkezőjére is találhatunk példát: „A régi börtönök hasznosításában azonban kétségkívül a franciák járnak az élen. Avignonban a pápai palotával szemben, a Rajna partján áll a XIII. században épült Szent Anna börtön. Az épület fekvése és több mint 10 000 négyzetméteres hasznosítható területe mágnesként vonzza a potenciális befektetőket, hiszen itt egy legalább 110 szobás hotel kialakítására van lehetőség. A gazdasági miniszter elmondta, hogy a január 23-ig benyújtandó ajánlatok reményei szerint mind meghaladják majd az 1 milliárd forintot. Az avignoni régi börtön értékesítése ráadásul nem egyedi vállalkozás; *Nicolas Sarkozy* még további hét büntetőintézetet (többek között Lyonban, Grasse-ban és Nancy-ban) kíván idegenforgalmi célokkal hotelként hasznosítani. A francia államkincstár így több millió eurós bevételre tehet szert az elkövetkező néhány évben.”⁴⁵

Az ausztriai Loeben büntetőintézetét a világ legmodernebb börtönei között tartják számon. Az épületben bíróság is működik. A tervező, *Josef Hohensinn* koncepciója az volt, hogy a büntetés-végrehajtási intézet kívülről és belülről is úgy nézzen ki, mint bármelyik új ház. Az épületben sok helyen a téglafalakat átlátszó üvegfalak helyettesítik, ami radikális változást jelent a börtönépítészetben. A sok átlátszó felület a szabadság érzését kelti a szemlélődőben, a bútorok világosak vagy színesek, a cellákban televízió is van. A közösségi helyiségek könnyen megközelíthetőek. A börtön udvarán, amely inkább kertnek nevezhető, sokféle sport űzhető, többek között futás, pingpong és különféle labdajátékok is. A mesterséges világítás helyett az épület számos pontján elegendő a természetes fény, ami az energiatakarékosság szempontjából nagyon kedvező.⁴⁶

Hasonló, napenergiát hasznosító, modernizáló törekvések vannak Spanyolországban,⁴⁷ továbbá a magyar büntetés-végrehajtás soproni intézete is a napenergia hasznosítása révén valósította meg a melegvíz-ellátást.

1.2. Kezdetek és háttér

A politikai és gazdasági rendszer változása 1989-ben új reményeket ébresztett a büntetés-végrehajtás szakmai köreiből. A hazai büntető igazságszolgáltatásban egy európai orientációjú liberalizációs folyamat kezdődött, amelynek következtében a 90-es évek közepéig csökkent a fogvatartotti ráta. Ez lehetőséget kínált 1993-ban a büntetés-végrehajtási szabályozás harmonizálására, nemzetközi kötelezettségeink és az Európa Tanács ajánlásai, különösen az 1987-es Európai Börtön szabályok adaptálásával. Sokat ígérő kísérletek indultak az európai alapelvek – a normalizálás, a nyitottság és a felelősség elveinek – gyakorlati megvalósítására⁴⁸. Jelentős eredménynek tekinthető az a párbeszéd, amely a társadalmi közvélemény és a szakma között kialakult, elsősorban az írott és az elektronikus médiával való kedvező kapcsolat megteremtésével. Reményteljesen újjáéledtek azok az egyházi,

---

⁴⁴ JUHÁSZ Zsuzsanna, NAGY Ferenc, *A fogvatartotti rátáról nemzetközi összehasonlításban*, Börtönügyi Szemle, 2010/3., 2. p.

⁴⁵ DACZI Dóra, *Fellendülő börtönbiznisz: jó a raboknak, jó az építetőnek. És a társadalomnak?*, 2007. dec. 18., http://ingatlanmagazin.com/ingatlanpiac/cikk_2646/

⁴⁶ *The 6 strangest prisons around the world*, New World Order Report idézi KIRÁLY Klára „Üvegbörtön” *Ausztriában*, Börtönügyi Szemle, 2011/2, 102. p.

⁴⁷ *Las necesidades actuales en centro penitenciario de Lanzarote*, Europa Press, 2011. 03. 11. idézi KIRÁLY Klára, Börtönügyi Szemle, 2011/2, 101. p.

⁴⁸ Council of Europe – Deutschland / Bundesministerium der Justiz, *Europäische Strafvollzugsgrundsätze*, Mönchengladbach, 2007. 38 p.

karitatív és társadalmi szervezetek, amelyek az intézetek falain belül és azon kívül segítséget nyújtottak a büntetés-végrehajtás céljainak megvalósításában. Már a 90-es évek elején nyilvánvalóvá vált azonban, hogy az új társadalmi rendszer költségvetési terhei és prioritásai nem teszik lehetővé a büntetés-végrehajtás materiális feltételeinek javítását, a 100-120 éves intézeti infrastruktúra modernizálását, a jelentős költségvetési többletterhet jelentő foglalkoztatás (munkáltatás) szélesebb körű korszerűsítését, a személyi állomány egzisztenciális feltételeinek javítását⁴⁹. A tartós szakmai válságot már-már művészi fokon kezelő börtön személyzet jóvoltából a társadalom köznyugalmát érintő, biztonságát veszélyeztető rendkívüli események nem történtek, de a szakma sajátos csapdája: ha súlyos események fordították volna ide a figyelmet, a támogatás sem maradt volna el – véli *Lőrincz József*.⁵⁰

1.2.1. Fogvatartotti ráták

Az utóbbi években számos kutatómunka jelent meg a témában, különös jelentőséggel bírnak a nemzetközi összehasonlító munkák, melyek főként az angol nyelvterületről, valamint a skandináv államokról készültek. A különböző politikai rendszerek, társadalomgazdasági keretfeltételek (pl. jövedelem-egyenlőtlenségek) szerepét emelik ki, vagy a figyelmet a politikai legitimitásra, a szociális és szervezeti bizalomra irányítják.⁵¹ Különösen a nemzetközi összehasonlítás mutat rá arra, hogy a fogvatartotti arány nem magyarázható meg egy tényező által, hanem különböző okok komplex együtthatásának eredménye. Itt különbséget lehet tenni a külső körülmények (pl. társadalompolitikai reformok, gazdasági keretfeltételek változása, dogmatikai struktúraváltások stb.), belső tényezők (pl. kriminálpolitika és bűnüldözési rendszer változása), valamint olyan tényezők között, amelyek ezen két csoport között helyezkednek el, és modernizáló szerepet tudnak betölteni (pl. tömegmédiá, nyilvános vélemények, általános politikai irányvonalak). A fogvatartotti arányok változását különösen a politikusok és a gyakorlati büntetőjogászok gyakran a bűnelkövetési arányváltozások közvetlen eredményének tekintik.

A nemzetközi irodalom azonban azt mutatja, hogy ez legjobb esetben is nagyon leegyszerűsített indokolás. Még azok a kutatások sem tudnak kimutatni konzisztens kapcsolatot a bűnelkövetési arányok és a fogvatartotti arányok változása között, amelyek a súlyos bűncselekményekre koncentrálnak és alapvetően inkább a szabadságelvönással járó büntetésekhez kapcsolódnak, vagy azon munkák, melyek a rendőri felderítéssel foglalkoznak.

Korábbi munkák különösen a szociális politika és a büntetés-végrehajtás kapcsolatára helyezték a hangsúlyt. Az 1939-ből származó adat a büntetés-végrehajtást szociális képződménynek tekintette, amely a jogi kontextustól valamint a szociális céloktól is függetlenül kezelendő. Ennek megfelelően a szerzők a társadalom gazdasági igényeit, illetve az állam pénzügyi érdekeit a büntetéskiszabás fontos tényezőjének tekintették⁵². Angliában, Franciaországban, Németországban és Olaszországban végzett kutatások⁵³ alapján azt állapították meg, hogy a büntetéskiszabás gyakorlatának változásai a kriminalitás szociális okainak hatását nem befolyásolták, nem tudták befolyásolni. Közben a figyelem középpontja

⁴⁹ A kötelező munkavállalásról ld. DAHMEN, Carolin, *Die Verpflichtung zur Arbeit im Strafvollzug*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2011. 338 p.

⁵⁰ LŐRINCZ József, *Börtönügyünk a rendszerváltozás időszakában*, Börtönügyi Szemle, 2011/2., 78. p.

⁵¹ DÜNKEL, Frieder; MORGENSTERN, Christine, *Einführung = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangeneneraten im europäischen Vergleich*, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 11. p.

⁵² Gefährdetenhilfe Scheideweg e.V., *Strafvollzug braucht Gesellschaft*, Hückeswagen, 2000. 108 p.; NAUMANN, Kai, *Gefängnis und Gesellschaft*, Münster, 2006. 335 p.

⁵³ DÜNKEL, Frieder – SNACKEN, Sonja, *Les prisons en Europe*, Paris, 2005. 92 p.

a bűnelkövetés szociális okairól a szociális és társadalomgazdasági tényezőkre irányult. Egyértelmű összefüggés figyelhető meg a növekvő jövedelemkülönbségek a vagyon elleni bűncselekmények növekvő száma között.⁵⁴

Az 1990-es évek közepének európai börtönnépesség-alakulását így elemzi munkájában *Juhász Zsuzsanna*: „az 1990-es évek közepén a százezer lakosra jutó fogvatartotti arányszám 135 körüli értéket mutatott. A börtönnépességen belül a felnőtt elítélt férfiak részesedése volt a meghatározó.”⁵⁵

A fogvatartotti arányok nemzetközi és történeti perspektívában változóak. Az egyes országok eltérő szabályozása ugyancsak eltérő eredményre vezethet a fogvatartotti arányok meghatározásakor. Juhász Zsuzsanna felhívja a figyelmet arra, hogy a fiatalkorúak esetében a börtönártalmak, a fogva tartás alatt jelentkező ún. fogdaártalmak még hatványozottabban jelentkeznek, mint a felnőtteknél⁵⁶. Alapvető kívánalomnak tartja, hogy az előzetes letartóztatás alkalmazására csak a legszükségesebb esetben és csak a feltétlen szükséges időtartamig kerüljön sor, a humánus fogvatartás⁵⁷ alapvének elengedhetetlen érvényesülése mellett.⁵⁸

1.2.2. Lényeges (alapvető) magyarázatok

Alapvető magyarázatnak számít az 1939-es alaptézis, miszerint a munkaerőpiaci körülmények befolyásolják a fogvatartotti arányt, továbbá 1976-os tézis a büntetés stabilitásáról. Hazánkban is jogirodalomban sokszor előfordul a fogvatartotti foglalkoztatás fontosságának hangsúlyozása és a '90-es évek előtti börtönmunkát lehetővé tevő munkahelyek visszaállítása.

Ezek alapján az alábbiakat foglalhatjuk össze:

- A fogvatartottak aránya a súlyos bűncselekmények elkövetésének növekedésével, az elkövetők visszaesésével arányosan változik.
- A fogvatartotti populáció a rizikócsoportok demográfiai fejlődésétől függ⁵⁹.
- A gazdasági feltételek kihatnak arra, hogyan reagálnak a bíróságok a kriminalitásra.
- A fogvatartotti populáció növekedése vagy csökkenése összefüggésben van az illegális kábítószeres fogyasztásával.
- A szociokulturális és kulturális változások befolyásolják a kriminálpolitika és büntetés-kiszabási gyakorlat változását.

⁵⁴ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁵⁵ JUHÁSZ Zsuzsanna, *Az 1990-es évek közepének európai börtönnépessége – számok tükrében*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta juridica et politica, Tomus 57. Fasc. 5., Szeged, Officina Nyomda, 1999, 13. p.

⁵⁶ Ld. még ENTORF, Horst – MEYER, Susanne – MÖBERT, Jochen, *Evaluation des Justizvollzugs*, Heidelberg, 2008. 249 p.

⁵⁷ DÜNKEL, Frieder – DRENKAHN, Kirstin – MORGENSTERN, Christine (szerk.), *Humanisierung des Strafvollzugs – Konzepte und Praxismodelle*, Mönchengladbach, 2008. 245 p.

⁵⁸ JUHÁSZ Zsuzsanna, *Az előzetes letartóztatás büntető eljárási és büntetés-végrehajtási reformjának szükségességéről*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta juridica et politica, Tomus 52. Fasc. 6., Szeged, Officina Nyomda, 1997, 29. p.

⁵⁹ CORNEL, Heinz (szerk.), *Strafvollzug, Straffälligenhilfe und der demographische Wandel*, Freiburg im Breisgau, 2013. 130 p.

A jelenlegi büntetés-végrehajtás kritikus jelenségei⁶⁰ érintik a sok országban növekvő fogvatartotti populációt, az abból következő túlterheltséget, a külföldi és etnikai kisebbséghez tartozó fogvatartottak számának növekedését, az erőszakos, kábítószerrel kapcsolatos, valamint szexuális bűncselekmények bünelkövetőinek jelentősen hosszabb idejű fogva tartással sújtó büntetését és ebből adódóan kezelésük és elbocsátásuk előkészületeinek problémáit⁶¹. A rendszert jelentősen megterheli a rövid időtartamú végrehajtandó szabadságvesztés-büntetések növekvő száma. Egy 2002-ben készült felmérés eredménye szerint Németországban 1999-ben a szabadságvesztés-büntetések csaknem 30%-át 6 hónapi, míg nem kevesebb mint 60%-át 12 hónapi szabadságvesztés-büntetések tették ki. Számos más európai országban is jelentős hányadot tesznek ki a rövid időtartamú szabadságvesztés-büntetések, ilyen például Belgium, Franciaország, Hollandia, a skandináv országok és Svájc⁶². 1999-ben az egy évnél rövidebb szabadságvesztés-büntetések az összes végrehajtandó szabadságvesztés-büntetésnek Ausztriában 73%-át, Franciaországban 82%-át, Hollandiában 88%-át, Dániában 94%-át, Finnországban 89%-át, Svédországban 84%-át, Svájcban 86%-át tették ki, ezen arányokon belül is a 6 hónapnál rövidebb szabadságvesztés-büntetések kerültek túlsúlyba.

Ezzel szemben Németországban a rövid időtartamú szabadságvesztés-büntetések az összes szabadságvesztés-büntetésnek „csupán” 61%-át, Portugáliában és Szlovákiában pedig csak 21%-át, illetve 24%-át tették ki. A német kriminálpolitika tendenciái nem egyértelműek: egyrészt az 1998-as reformtörvények a túlterheltséget növelték azzal, hogy egyes (pl. szexuális) bűncselekmények büntetési tételét növelték, az elbocsátás feltételeit pedig szigorították, másrészt törekvés figyelhető meg a szabadságvesztés-büntetések alternatívájának kutatására.

A nemzeti fogvatartotti ráta vizsgálatakor azt is figyelembe kell venni, hogy Németországon belül az egyes tartományok között is jelentős különbségek vannak, pl. 2000-ben a fogvatartotti ráta 100 000 fő/lakosra vetítve Schleswig-Holstein tartományban 57, Hamburgban pedig 170 között mozgott. Európán belül a fogvatartotti arány 2001-ben az izlandi 39/100 000 és az oroszországi 671/100 000 lakos között mozgott. A nyilvánosságra hozott adatok alapján a nyugat-európai országokban a fogvatartotti arány jelentősen nőtt. Kiemelendő Hollandia, Portugália és Spanyolország, ahol a fogvatartotti arány a vizsgált időszakon belül megduplázódott, illetve megtriplázódott. Ezzel szemben a skandináv országokban a fogvatartotti arány tartja magát. Németországban a 80-as évekbeli visszaesés után a 90-es évektől újra emelkedés figyelhető meg. A közép- és kelet-európai országokban a rendszerváltásokat követő amnesztiák után a 90-es évektől újra és gyorsan nőtt a fogvatartotti populáció. Néhány országban, például Moldáviában, Magyarországon és Lengyelországban, sikerült a fogvatartotti létszámot a 80-as évekhez hasonlóan alacsony szinten tartani.

Egyes országokban jelentős reformtörekvések vannak a fogvatartottak számának csökkentését célul tűzve, azonban gyakran a közvélemény heves ellenállásába ütközik (pl.

---

⁶⁰ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁶¹ A szexuális bünelkövetők fogvatartásának sajátosságairól ld. EGG, Rudolf (szerk.), *Behandlung von Sexualstraftätern im Justizvollzug*, Wiesbaden, 2000. 344 p.; JÄGER, Silke Elli, *Behandlung von Sexualstraftätern im Strafvollzug*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2003. 269 p.

⁶² A svájci szabályozásról részletesen ld. BRÄGGER, Benjamin F., *Tafeln zum schweizerischen Freiheitsentzug und Sanktionensystem*, Bern, 2011. 228 p.

Oroszország,⁶³ Észtország). Ilyen körülmények között a liberális büntetés-végrehajtási jog és -politika nem talál kedvező talajt.⁶⁴

1.3. Társadalomgazdasági faktorok (munkanélküliség, társadalmi egyenlőtlenség stb.) és demográfiai tényezők

Globális tekintetben *Lappi-Seppälä* joggal képviseli azt az álláspontot, hogy a társadalomgazdasági tényezők és a fogvatartottak aránya közötti összefüggés csak részben, vagy nagyon kis mértékben mutatható ki⁶⁵. A fejlődő országokban az alacsony jövedelem nem feltétlenül áll összefüggésben a fogvatartottak számának növekedésével, ugyanis ezen országokban a finanszírozási hiány miatt megfelelő nyomozati eljárást és megfelelő intézményrendszert nem tudnak biztosítani, és a bűnüldöző hatóságok nem működnek hatékonyan. Európára vonatkozóan azonban továbbra is tartja magát a hipotézis, hogy a gazdasági egyenlőtlenség és szegénység „kivonásra” irányuló kriminálpolitikát igényel. Ezzel egyidejűleg sok országban, mint például Németországban is a szociális állam elve figyelhető meg, ahol a büntetés-végrehajtás reszocializáló szerepének jelentőségét hangsúlyozzák⁶⁶. Mindenesetre a kedvező gazdasági adatok a populista fogvatartási politika révén semlegessé válhatnak, erre példa Anglia és Wales. Ellenkező esetben, gazdasági krízis esetén is stabilan tudja tartani a fogvatartotti arányt a megfelelő kriminálpolitika (pl. bizonyos fázisokban a skandináv államok).

A demográfiai tényezők jelentőségét mutatja a bűnelkövetők életkorgörbéje. Az öregedő társadalom azonban nem jelenti a bűnelkövetői ráták arányos csökkenését. További demográfiai tényezők befolyása a fogvatartotti rátákra jobban megfigyelhető, kiemelendő a bevándorló külföldiek aránya és az idegenrendészeti politika⁶⁷.

A jóléti államok jellemzője a másik emberbe és az igazságszolgáltatásba vetett bizalom. A jóléti államok az emberi jogi követelményeket a büntetés-végrehajtás során jobban/megbízhatóbban veszik figyelembe.

A korábbi keleti blokk kelet-közép-európai országaira figyelemmel még egy kriminálpolitikai típust meg kell említeni, amit poszt-szocialistaként lehet jellemezni. Az autokrata vezetési stílus megtorló kriminálpolitikában folytatódik tovább, ami a visszaesőkre vonatkozó merev szabályokban is nyomon követhető. Ehhez jön az elzárás-büntetés irányába való orientáció, habár már nem „prima ratio”-ként, de még nem is „ultima ratio”-ként. Korporativizmusról itt még kevésbé lehet beszélni, mert a társadalmi csoportosulások részvétele csak lassan fejlődik ki. A polgári csoportosulások (és a ténylegesen szabad sajtó) kezdeti jelentősége a rendszerváltásokat követően gyorsan eltűnt, és nőtt az egyértelműen domináló gazdasági felzárkózási igény. A kriminálpolitikában észlelhető a társadalmi erők alulfejlett becsatolása a feltételes szabadlábon lévők, és a fogvatartottak támogatásában. Csupán az utóbbi években jelentek meg ilyen szervezetek, és csak most kezdenek

---

⁶³ Az orosz büntetés-végrehajtási helyzetről ld. RIECKHOF, Susanne, *Strafvollzug in Russland*, Mönchengladbach, 2008. 347 p.; PIACENTINI, Laura, *Surviving Russian prisons*, Cullompton, 2004. 220 p.

⁶⁴ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 15. p.

http://www.rsfs.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁶⁵ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002.

http://www.rsfs.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁶⁶ A reszocializációról ld. CORNEL, Heinz, *Recht der Resozialisierung*, Baden-Baden, 2012. 1483 p.; DE PASQUALE, Sylvia, *Zwischen Resozialisierung und Ausmerz*, Berlin, 2013. 598 p.; TLUCZIKONT, Agnes, *Strafvollzug und Resozialisierungsmaßnahmen*, Hamburg, 2013. 107 p.

⁶⁷ BOESE, Stefanie, *Ausländer im Strafvollzug*, Hamburg, 2003. 399 p.

bekapcsolódni az alapvetően rendőri felügyeletre épülő rendszerbe (példaként említhető Lengyelország az 1990-es években).

1.4. Szociális indikátorok európai összehasonlításban

Az alábbi szociális indikátorok figyelhetők meg⁶⁸:

▪ *Szegénység:* A társadalmon belüli egyenlőtlenség mindig a bérezési különbségek emelkedésével és gyakorlatilag a relatív szegénység növekedésével jár együtt. A szegénységgel tartósan fenyegetett csoport aránya a lakosságon belül az EU tagállamaiban mindenütt 15–17% körül állandósult. A tíz új tagállam tekintetében is ugyanígy alakult az arány azzal, hogy a dinamizmus más volt: a 2001-es átlagos 14%-ról 2005-re 17%-ra emelkedett, majd ezt követően visszaesett 15%-ra. A legalacsonyabb értéket Svédországban mérték, 1997-ben 8%-ot, a legmagasabb mértéket Lettországbán, 2006-ban 23,1%-ot. Mindkét arány tükröződik a fogvatartotti rátákban. A szegénységgel fenyegetettek tekintetében 20, vagy azt meghaladó százalékot mutatott 2007-ben Lettország, Görögország, Spanyolország és Olaszország. Folyamatos és tartós csökkenést az elmúlt tíz évben egyik ország sem tudott felmutatni, azonban pozitív tendencia figyelhető meg mindenekelőtt Nagy-Britanniában (1995-ben 22%, 2007-ben 19%), Franciaországban (1995-ben 15%, 2007-ben 13%) és Portugáliában (1995-ben 21,3%, 2007-ben 18%). Különösen jelentős emelkedés figyelhető meg Írországbán (1995-ben 15%, 2007-ben 18%), valamint a legalacsonyabb értékről egy nem túl alacsony értékre emelkedés Svédországban (1997-ben 8%, 2007-ben 11%). Amennyiben olyan kijelentést tennénk, hogy több szegény ember egyenlő több fogvatartott, közvetlen párhuzamosság a kettő közé nem vonható, Nagy-Britanniában az ellenkezője igaz, Svédországban azonban megfigyelhető ilyen párhuzamosság.

▪ *Munkanélküliség:* A korábbi magas arányokat követően több új tagállamban is némileg javult a helyzet az ezredfordulót követően, a balti államokban a munkanélküliségi arány 16,5 %-ról 2007-re az EU-s átlag alá zuhant vissza (Észtország 5,5%, Litvánia 5,8%, Lettország 7,5%). Ez vonatkozott Spanyolországra is (az 1994-es 19,5%-ról 2007-re 8,3%-ra esett vissza), azonban 2008-ban ugrásszerűen 11,3%-ra emelkedett. A szociális kohézió szempontjából fontosabb a tartós (12 hónapnál hosszabb ideje) munkanélküliek aránya. Ez az arány 2008 Európa-szerte (mind az új, mind a régi tagállamok vonatkozásában) átlagosan 2,6%. A legalacsonyabb értékeket aktuálisan Dánia (0,5%), Svédország (0,8%) és Ausztria (0,8%) mutatja.

▪ *Öregedő társadalom:*⁶⁹ Az európai társadalom egy öregedő társadalom, a mértéke azonban az egyes tagországokban teljesen eltérő, például Írországbán vagy Lengyelországban (mint e téren vezető országokban) 100 munkaképes korúra 20 nyugdíjas jut, Olaszországban 30, Görögországban, Portugáliában, Svédországban 26-nál több.

▪ *Konkrét büntetési javaslatok:* Nemzetközi összehasonlításban több éven át tartó felmérés készült, mely során a megkérdezettekől megfelelő büntetésre kértek javaslatot. A kiindulási alap az volt, hogy egy már egyszer elítélt 21 éves betörő számára – aki a konkrét esetben egy színes televíziót lopott el – kell megfelelő büntetést kiválasztani. Eltekintve az

---

⁶⁸ MORGENSTERN, Christine, *Die soziale Realität in Europa: Ausgewählte Indikatoren und Einstellungen in der Bevölkerung = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangeneneraten im europäischen Vergleich*, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 883. p.

⁶⁹ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 15. p.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

„egyéb”, valamint a „nem tudom” válaszoktól, alternatívaként feltüntetésre került a közhasznú munka, a pénzbüntetés, a próbára bocsátás és a szabadságvesztés-büntetés. Amennyiben a megkérdezett a szabadságvesztés-büntetést javasolt, második körben annak időtartamát kérdezték meg. A megkérdezettek túlnyomó többségben a közhasznú munkát találták adekvát büntetésnek (a megkérdezettek 58,5%-a), és körülbelül egynegyedük javasolta a szabadságvesztés-büntetést. Azonban az évek során az egyes államokban ez az arány eltérően alakult. A szabadságvesztés mellett voksolók legnagyobb arányát az ezredforduló környékén mérték. Visszaesést tapasztaltak Belgiumban, növekedést pedig Angliában, Walesben és Svédországban, azonban különböző mértékben.

Az indikátorok és a fogvatartotti ráták alakulása közötti kapcsolat tekintetében számos megmagyarázandó kivétel van, különösen jellemző ez az egyenetlenül, különbözően fejlődő dél-európai államokra. Portugália jelentősen csökkenteni tudta a fogvatartotti rátáját, annak ellenére, hogy az ország még mindig jelentős mértékű szociális problémákkal küzd. Ezzel ellentétben Görögország, amely ugyancsak jelentős szociális problémákkal küzd, évek óta nem tudja a gyorsan növekvő fogvatartotti rátáját leküzdeni. Görögországhoz hasonló helyzetben van e tekintetben Olaszország, és Spanyolországban is megfigyelhető a párhuzam a szociális problémák és a fogvatartotti ráták emelkedése között. Összességében megállapítható, hogy azon országok, amelyek kevesebb szociális teherrel küzdenek, könnyebben kordában tudják tartani a fogvatartottak számát. Kivételként említhető Hollandia és Ausztria, ahol a szociális indikátorok jó adatokat mutatnak, ennek ellenére emelkedik a fogvatartotti ráta.

1.5. Túlterheltség és a különböző fogvatartotti ráták okai

A letartóztatási arányok alakulására a legnagyobb hatást a kriminálpolitikai vonulatok, nézetek gyakorolják. Nyugat-Európában megfigyelhető egy azonos irányba ható stratégia, amit az angol jogrendszerben „bipolarizmus”, a franciában „dualizmus” jellemeznek. A 70-es évektől kezdve a kisebb vagyon elleni bűncselekmények vonatkozásában a szabadságvesztés-büntetés helyett alternatív büntetéseket alkalmaznak, míg az erőszakos, kábítószerrel kapcsolatos és szexuális bűncselekmények esetében egyre hosszabb szabadságvesztések szabhatók ki (ezen rendszert alkalmazza pl. az Amerikai Egyesült Államok⁷⁰, Franciaország, Belgium, Németország, Anglia és Hollandia). További tényezők a társadalmi hatások (pl. vagyoni különbségek növekedése), a drogpolitika változása, valamint az egyre növekvő figyelem az erőszakos szexuális bűncselekmények tekintetében, de nem elhanyagolható a tömegmédiá társadalmi véleményformáló szerepe sem.

A skandináv országok kitűnő példái annak, hogyan lehet tudatosan szervezni és alakítani a bv. intézményekben fogvatartottak számát (pl. Finnország 1950 és 1977 között számos jogszabályreformmal a fogvatartottak számát 110/100 000 lakosról 45/100 000 lakosra csökkentette). Spanyolország és Portugália tekintetében megállapítható, hogy a fogvatartotti populációt főként a büntetési tételek növelése befolyásolta.

Franciaország vonatkozásában a fogvatartotti populáció növekedése a 70-es években az egyes bűncselekményekhez rendelt (korábbi enyhébb büntetési tétel helyett) végrehajtandó szabadságvesztés-büntetési tételek számának növekedésével párhuzamosan nőtt, míg a 80-as években a fogvatartotti idő növekedése befolyásolta a fogvatartotti populáció növekedését. Ezen utóbbi jelenség arra vezethető vissza, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés-

---

⁷⁰ Az amerikai szabályozásról ld. BLAKELY, Curt R., *Prisons, penology and penal reform*, New York, NY – Bern – Frankfurt am Main – Berlin, 2007. 149 p.

büntetéseket felváltotta az 1983-ban bevezetett közérdekű munka, valamint a próbára bocsátás intézményének elterjedése. Az 1988 és 1995 közötti időszakban a fogvatartotti idő ugyan nőtt, azonban a fogvatartotti populáció ennek ellenére nem nőtt jelentősen, a populációt a nemzeti ünnepnapon (július 14.) meghirdetett évenkénti amnesztiával tartották közel azonos szinten.

Hasonló folyamat figyelhető meg Németországban is, a 80-as évekbeli fogvatartotti populációcsökkenést az 1–2 év közötti szabadságvesztés-büntetések esetében a fiatalok körében a próbára bocsátás intézményének elterjedése alapozta meg. Majd a 90-es évekbeli növekedés az erőszakos bűncselekmények büntetési tételének emelésével függött össze. 1998-tól a büntetés-végrehajtásban a fogvatartotti idő annak köszönhetően emelkedett, hogy a szabadon bocsátás feltételei jelentős mértékben szigorodtak.

A bv. intézmények túlterheltsége különösen azon nyugat-európai országokban jelentős, ahol a fogvatartotti populáció növekedése folyamatos, pl. Portugália (2001-ben a túlterheltség 119%), Spanyolország, Belgium (127%), Görögország (158%), Olaszország (129%). Drámai túlterheltség jellemző 2001-ben néhány közép- és kelet-európai országra, pl. Románia (143%), Magyarország (156%), azonban ezen országokban a túlterheltség nem valamennyi bv. intézményt érinti egyformán (többségében a fogház és a fegyház szintű bv. intézmények túlterheltségét jelenti). Németország a 103%-os túlterheltségével nem küzd komoly problémával e téren, azonban ezen arány fenntartásához néhány „trükk” is segítséget nyújt (pl. egyágyas szobák többágyas szobává való átminősítése).⁷¹

1.6. A túlterheltség mint probléma, csökkentésének módjai

A fogvatartotti rendszer fő problémáit, kihívásait három kérdéskörbe lehet sorolni: először is megoldandó probléma Európában a bv. intézmények túlterheltségének csökkentése, másodsorban a fogvatartottak mindennapi életkörülményeinek javítása (különösen a kelet- és közép-európai országokban) és harmadsorban a fogvatartotti jogok hatékony rendszerének kiépítése.

A túlterheltség tekintetében két lehetséges út között kell választani, az egyik az amerikai modell⁷² (Európán belül Angliában és Hollandiában), a bv. intézmények drasztikus kiépítése, míg a másik modell célzott eszközök alkalmazása a szabadságvesztés elkerülésére (alternatív büntetések útján), illetve időtartamának csökkentésére. Ezen utóbbi stratégiára példák a skandináv országok, különösen Finnország a drasztikus fogvatartotti populáció-csökkentés okán).

1.7. A büntetés-végrehajtási politika tendenciái: végrehajtási célok, börtönreformok

Az ún. „1987-es európai bv. alapelvek” elsősorban Közép- és Kelet-Európában bírnak jelentőséggel. Ezen alapelvek – mint az emberi méltóság védelme, a fogvatartottak individuális jogai, integráció a társadalomba és a független felügyelet követelménye, továbbá a bv. intézmények kontrollja – Európa-szerte elismert és követett elvek.

⁷¹ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 11. p.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁷² Az amerikai magánbörtönrendszeről ld. GIEFERS-WIELAND, Natalie, *Private Strafvollzugsanstalten in den USA*, Herbolzheim, 2002. 227 p.; HALLETT, Michael A., *Private prisons in America*, Urbana, 2006. 188 p.

Juhász Zsuzsanna szerint a börtönrendszerek hatékony működésének egyik fontos eleme a fogvatartottak szükséges információkkal való megfelelő ellátása és panaszjogának érvényesítése.⁷³

Az Európai Kínzásellenes Bizottság (CPT) 1989-es alapítása óta az európai alapkövetelmények felügyeletének és kontrolljának fontos szereplője. A CPT jelentései számos európai országban vezettek a büntetés-végrehajtás reformjához. A CPT vizsgálatai során elfogadhatatlan életkörülményeket, nem kielégítő jogi garanciákat nemcsak Kelet-, hanem Nyugat-Európában is felfedett. A CPT munkája a bv. intézmények nemzeti ellenőrzési rendszerének fejlődéséhez is hozzájárult, pl. Hollandiában független panaszbizottság, Angliában és Lengyelországban ombudsman, Németországban és Franciaországban megerősített igazságügyi kontroll, Lettországon emberi jogi iroda látja el az ellenőrzési feladatokat.

A bv. rendszerek problémáira vizsgálatai során mutat rá a CPT, erre néhány példa: Lettország 2001-es vizsgálata során felhívták a figyelmet arra, hogy szabadságvesztés végrehajtásával a tuberkulózis gyógyszeres kezelése is megvonásra került, ami elfogadhatatlan az alapelvek értelmében. Egy 2002-es vizsgálat során elmarasztalták Angliát, ennek oka, hogy 7–8,5 négyzetméteres cellákban két fogvatartott elhelyezése elfogadhatatlan. Litvániában – és ez érvényes valamennyi kelet-európai országra, ahol fogvatartottak nagy közös hálólhelyiségekben kerülnek elhelyezésre – a fogvatartottak az intézet rendjébe ütköző magatartással önként vállalták az elzárást, a magáncellát, mert a bv. intézet személyzete teljes mértékben képtelen volt a fogvatartottak közötti erőszakot megakadályozni, ami egyébként egy litván intézetben a 2000 rabra eső 100 fő személyzet esetében érthető is.

A reszocializáció – egy az elrettentést előtérbe állító fázist követően – nemzetközi szinten az ezredvégre ismét előtérbe került. A szociális terápia körében végzett német kutatások alátámasztják a reszocializáció jelentőségét, másrészt a reszocializáció csupán retorikájában terjedt el, a gyakorlati megvalósítás elmaradt. A humánus büntetés-végrehajtásra kielezett rendszer⁷⁴ veszélye, hogy a végrehajtás alá vont személy igényeit relatív alacsony szinten biztosítják, ahelyett, hogy a társadalomba való visszatagozódás intézményi rendszerét erősítenék. A „humane containment” egyértelműen a reszocializáció elvének irányába mutat, miszerint: szabadságvesztés-büntetést lehetőség szerint takarékos módon kell végrehajtani (lehetőleg rövid időtartam alatt, a közbiztonság követelményének a figyelembevételével).⁷⁵

A 80-as és 90-es években a szexuális és kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekre forduló figyelem beigazolta, hogy kizárólag a büntetőpolitika, mint eszköz a reszocializációhoz, nem elegendő. Ezért számos országban különböző kezelési lehetőségeket vezettek be a bv. intézetben belül, sőt azon kívül is. A német jogalkotó a szociális terápia jelentőségének hangsúlyozásával vezető szerepet tölt be e téren Európában. A bv. intézetek reformja mind Kelet- mind Nyugat-Európában az intézetek finanszírozásának kérdését veti fel, ezért egyes országokban, mint pl. Angliában, illetve részterületek vonatkozásában Franciaországban, a privatizációt tekintik a finanszírozási probléma megoldásának. Németországban a vezetés újjászervezésére helyezik a hangsúlyt, a privatizáció csupán az intézmények felújítása és egyes szolgáltatások (pl. étkeztetés, orvosi ellátás, tisztítás stb.)

⁷³ JUHÁSZ Zsuzsanna, *A hazai büntetés-végrehajtási jog és az Európai Börtön szabályok ajánlásai*, Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica, Tomus 62. Fasc. 9., Officina Press Kft., 2002, 16. p.

⁷⁴ GRÜNBERGER, Josef, *Humaner Strafvollzug*, Wien – New York, 2007. 368 p.

⁷⁵ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

tekintetében elfogadott⁷⁶. Olyan széles körű privatizáció, mint pl. az Egyesült Államokban vagy Angliában nem lehetséges, mivel Németországban a büntetés-végrehajtás alapjogi törvénybe foglaltak állami feladat. A különbség gyökere a kontinentális európai és a Common Law országok szerinti különböző állami szerepvállalás a büntetés-végrehajtás terén.⁷⁷

Vókó György véleménye szerint: „A jogok mellett meg kell követelni a kötelességek teljesítését is. A kontroll szervei közül ebben az ügyészség egyedül maradt. Minden más jogvédő társadalmi és állami szerv „a fogvatartottnak jár” egyoldalú szemléletű intézkedéseket követelt. A magyar büntetés-végrehajtás irányultságát, stratégiáját tekintve egy „sodródó”, a mindenkori kormányzati ad hoc célkitűzéseket végrehajtani próbálgató, önálló arculattal nem rendelkező, nehézkesen és költségesen működő és költségesen működő szervezetté vált, amelyből a jelenlegi jogszabályi keretek között nem lépni és a továbbfejlődés útjára lépni, eredményét tekintve döntő változásokat eszközölni nem lehet. Az egész szervezetet összehangoló, összefogó, rendszerszemlélet működés megvalósulása több esetben csorbát szenved és az elnehezült szervezeti, jogszabályi keretekhez – másra nagyon lehetőség nincs – igazítják az elérhető célokat, és nem fordítva történik.”⁷⁸

1.8. A végrehajtás fő problémái, krízispontjai

A büntetés-végrehajtás problémacsoportjaiként, problémás területeiként nemzetközi viszonylatban az alábbi pontok jelölhetők meg:

- fiatalkorú fogvatartottak,
- női fogvatartottak,
- külföldiek és etnikai kisebbség tagjai,
- előzetes letartóztatásban lévők,
- hosszú időtartamú szabadságvesztésre ítélték,
- ún. veszélyes fogvatartottak,
- kábítószerfüggők,
- fogvatartottak pszichiátriai kezelési javallattal, és
- fogvatartottak rövid szabadságvesztés-büntetéssel, ide sorolva az egyéb büntetés helyett szabadságvesztés-büntetésüket töltőket is.

Németországban a fiatalkorúak fogva tartása a gyakorlatban a reszocializációjukat figyelembe veszi, ugyanakkor ennek törvényi szabályozása (mint amilyen pl. a katalóniai 2001-es jogszabály) hiányzik. A női fogvatartottak tekintetében a fő problémaforrás a fogvatartottak kis létszáma, ezért problémát jelent a lakóhelyhez közeli intézményben való elhelyezés, ami a társadalomba való visszatagozódás előkészítését jelentősen megnehezíti.

Nyugat-Európában a fogvatartotti populáció jelentős részét teszik ki a külföldiek: Svájcban 1997-ben a fogvatartottak 58%-át, Belgiumban 41%-át, Németországban, Franciaországban, Svédországban, Ausztriában 25–29%-át, kevés ország, mint például Norvégia és Spanyolország (14–15%), valamint általánosan a közép- és kelet-európai

⁷⁶ BARISCH, Susann, *Die Privatisierung im deutschen Strafvollzug*, Münster – München – Berlin, 2010. 338 p.; FEHRENTZ, Stephan, *Rechtliche Grenzen von Privatisierungen im Strafvollzug*, Frankfurt am Main, 2013. 308 p.; HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), *Privatisierung des Haftvollzuges und Kriminalpolitik in Europa*, Hannover, 2005. 212 p.; MEYER Larsen, Ingolf, *Privatisierung von Strafvollzug*, Marburg, 2007. 337 p.; WADLE, Nina, *Privatisierung im deutschen Strafvollzug*, Frankfurt am Main – Bern – Wien, 2013. 385 p.

⁷⁷ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 15. p.
http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁷⁸ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 731. p.
http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

országok büntetés-végrehajtásában nem jelent problémát a külföldi fogvatartottak nagy száma. (A „külföldi” kifejezés rendkívül heterogén csoportot takar az illegális bevándorlótól a kábítószercsempészekig, az adott csoportokhoz tartozó speciális problémákkal.)

Az előzetes fogva tartás európai viszonylatban különböző mértékben, időtartamban kerül alkalmazásra, ahogy elrendelésének okai is változóak. Németországban átlagosan 95%-ban a szökésveszély miatt kerül elrendelésre, Belgiumban 90%-ban a bűnismétlés veszélye miatt. Szomorú egyezmény Európa-szerte, hogy az előzetes fogva tartásban a fogvatartottak életkörülményei rosszabbak, mint a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása során. Gyakran nagyon korlátozottak a látogatókkal való kommunikációs lehetőségeik, valamint rendkívül szigorúak az intézményen belüli szabályok (a fogvatartottak gyakran napi 23 órában be vannak zárva).

A „hosszú időtartamú szabadságvesztés” az egyes nemzeti hagyományoknak megfelelően különböző időtartamhoz köthető, 2, 3 illetve 5 évet meghaladó szabadságvesztésre ítélték sorolhatók ide. Az ezen csoportba sorolható fogvatartotti populáció számának emelkedése a 90-es években összefüggött a halálbüntetések eltörlésével Kelet- és Közép-Európában, valamint a feltételes szabadságra bocsátás feltételeinek szigorításával (pl. Németországban).

A hosszú időtartamú szabadságmegvonás negatív következményeinek minimalizálása érdekében a végrehajtási rendszereket akként szükségeltetik kialakítani, hogy mind a szabadságvesztés ideje alatt, mind azt követően bizonyos alapellátás és alapvető igények kielégítése biztosított legyen, ez alatt az alábbiakat értve:

- „*comfort*”, azaz alapvető ellátás élelmiszerekkel, szállás, orvosi-gyógyászati ellátás⁷⁹, testi épség védelme, a végrehajtási rendszer olyan kialakítása, amely figyelembe veszi a fogvatartott szociális helyzetéből fakadó alapvető igényeit, és biztosítja más személyektől való függetlenségét és védelmét;

- „*control*” a saját élet felett: alapvető emberi igény, hogy a saját élete feletti kontrollt az egyén legalább bizonyos szintig kézben tartsa. Ezen igény bv. intézményben akként valósítható meg, hogy bizonyos választási lehetőséget biztosítanak a fogvatartott számára, például, hogy milyen szabadidős tevékenységben kíván részt venni, hogyan kommunikál más elítéltekkel, továbbá azzal, hogy bevonják a mindennapi élet alakításába (pl. munkavégzéssel);

- „*meaning*”: minden embernek szüksége van arra az érzésre, hogy életének értelme van, amely vallási, filozófiai és életvezetési kérdéseket vet fel. Oktatási és tréningprogramok segíthetnek a fogvatartottaknak abban, hogy önértékelésüket megőrizték és motivációt találjanak. Belgiumban és Csehországban elterjedt gyakorlat például, hogy az erős külső biztonsági rendszer mellett az intézményen belül a fogvatartottak viszonylag szabadon mozoghatnak, ami az egymással való kommunikációt is elősegíti. Európa-szerte számos országban, például Németországban és Belgiumban a fogvatartottak számára iskolai továbbképzési lehetőséget (akár intézményen belül, akár azon kívül) biztosítanak⁸⁰.

Az ún. „veszélyes fogvatartottak” több alcsoportra oszthatók, ide tartoznak a szűkebb értelemben vett „veszélyes fogvatartottak”, akik különösen súlyos bűncselekményt követtek el, vagy a bűnismétlők, azok a fogvatartottak, akiknél a szökés veszélye áll fenn. Ők a biztonsági rendszer szempontjából jelentenek problémát, valamint a „nehéz” elkövetők, akik

⁷⁹ NAGLER, Katrin, *Medizinische Grundversorgung im geschlossenen Strafvollzug*, Berlin, 2012. 152 p.

⁸⁰ Ld. részletesen Evangelische Akademie, *Justizvollzugsschule Baden-Württemberg*, Frankfurt am Main, 2004. 95 p.

agresszív viselkedés okán az intézményen belüli felügyelet, kontroll szempontjából problémás fogvatartottak⁸¹.

Kábítószerfüggő fogvatartottak elsősorban Nyugat-Európában jelentenek problémát (pl. Franciaországban 1998-ban a bv. intézményben lévők 20%-a), míg Kelet-Európában az alkohol-probléma dominál. Számos országban (mint például Németországban) intézményen belüli, vagy intézményen kívüli ellátást, illetve kezelést biztosítanak, néhány országban alkalmazzák az ún. Metadon-programot, illetve az AIDS fertőzés elkerülése érdekében Svájcban és Spanyolországban sikeresen vezették be az intézményen belüli tücsere-programot.

A hazai helyzet sem jobb, a kábítószer-fogyasztás a társadalomban és a börtönnépesség körében egyaránt a droghasználat terjedésében követhető nyomon, és megfigyelhető, hogy az elítélti populációban a kábítószer használók túlreprezentáltak.⁸²

Az egészségügyi helyzetet nemzetközi kitekintéssel elemzi Juhász Zsuzsanna. Az adatok elemzése során megállapítja, hogy Európa legtöbb országában a börtönegészségügy két alapvető problémával szembesül: egyrésztől mind nagyobb méreteket ölt a problematikus kábítószer-fogyasztók létszáma a büntetés-végrehajtási intézetekben, másrésztől a problematikus kábítószer-fogyasztókhoz szorosan kapcsolódva igen magas a fertőző betegségek elterjedése a fogvatartottak körében.⁸³

A pszichiátriai problémával küzdő fogvatartottak megfelelő kezelése érdekében – tekintettel arra, hogy ilyen képesítéssel a bv. intézmények személyzete nagy többségében nem rendelkezik – néhány ország megoldásként kórházakban alakított ki elzárt részlegeket az ilyen problémákkal küzdő elítéltek számára. Németországban ez a gyakorlat nem terjedt el.

Azon fogvatartottak, akik rövid tartamú szabadságvesztés-büntetésüket töltik, ide sorolva az egyéb kiszabott büntetés teljesítése helyett szabadságvesztés-büntetésüket töltőket is, azért jelentenek problémát, mert kezelésükre, visszatagozódásukra kevés idő áll rendelkezésre. Ezen probléma egyelőre nem megoldott Európában.

A büntetés-végrehajtás során az alábbi négy feladat egyensúlyát kell megvalósítani:

- biztonság („*custody*”) – szökések megakadályozása,
- rend („*order*”) – a fogvatartottak és a személyzet biztonságos és rendezett együttélését biztosítani az intézményen belül,
- gondoskodás („*care*”) – a fogvatartottak fizikai és pszichikai jóllétét biztosítani,
- igazságosság („*justice*”) – az önkény kerülése, effektív panaszlehetőség, bv. intézmény személyzete döntéseinek indokolása.⁸⁴

A munkavégzés a legtöbb európai országban kötelező a fogvatartottak részére (kivéve Franciaországot). Az alacsony munkabér nem csak Németországban probléma. Kiemelendő

⁸¹ Részletesen ld. még JEHLE, Nicole, *Sicherheit und Ordnung im Strafvollzug*, Frankfurt am Main, 2002. 337 p.

⁸² JUHÁSZ Zsuzsanna, *A börtönegészségügy neuralgikus pontjai*, Börtönügyi Szemle, 2006/4, 29. p.

⁸³ JUHÁSZ Zsuzsanna, *A börtönök kórképe külföldön, avagy kihívások a börtönegészségügy területén.* = *Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére*, szerk. NAGY Ferenc, Szeged, Pólay E. Alapítvány, 2006, 223. p.

⁸⁴ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 25. p.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

és követendő példaként említett az ausztriai gyakorlat, ahol a fogvatartottak rendes munkabért kapnak, melynek 75%-a szállásra, étellemezésre stb. levonásra (visszatartásra) kerül.

A nyugat-európai országokban az utóbbi évtizedekben olyan irányú törekvések vannak, hogy a bv. intézményeket a külvilággal való kapcsolattartáson keresztül minél jobban megnyissák, csökkentve ezzel a szabadságvesztés negatív hatásait. Németország már viszonylag korán, a 70-es években nyitott ebbe az irányba, a szabadságolások bevezetésével, melynek célja egyben a fogvatartott társadalomba való visszavezetésének előkészítése is. A visszaélések (nem az előírt időben való visszatérés, vagy a fogolyszökés) aránya Európaszerte csekély mértékű. Feltűnő azonban, hogy az újabb jogalkotási folyamatok a német 21 napos szabadságnál hosszabb szabadságot biztosítanak a fogvatartottaknak, pl. Olaszországban 45, Svédországban 36, Szlovéniában és Horvátországban 30 nap. A szabad kijárási előnye abban áll, hogy egyrészt a fogvatartott napközben a bv. intézményen kívül dolgozik, ezáltal egy reális (munka)terhelésnek van kitéve, másrészt munkájáért a piaci viszonyok szerinti teljes fizetést kap, ami segítséget nyújt a szabadulást követően teljesítendő kötelezettségekhez (pl. adósságrendezés stb.)⁸⁵.

A szabadságvesztés teljes időtartamának letöltése előtti szabadlábba helyezés rendkívül különböző módon jelenik meg az egyes európai országokban. Például Hollandiában és Olaszországban a kiszabott büntetés kétharmadának letöltésével gyakorlatilag automatikusan, feltételesen szabadul a fogvatartott, míg más országokban az adott személy egyedi vizsgálatán alapszik, mely utóbbi esetben a minimálisan letöltendő büntetés aránya jelentősen változik az egyes szabályozásokban. (Például az új horvát szabályozás a feltételes szabadságra bocsátást már a büntetés felének, egyes különös esetekben harmadának letöltését követően lehetővé teszi.)⁸⁶

1.9. Jövőbeli modellek

Fentebb már volt róla szó, hogy Németországban nem lehetséges a teljes privatizáció, abból kifolyólag, hogy a büntetés-végrehajtás állami feladat. Felmerült azonban egyes szolgáltatások, pl. étkeztetés tekintetében az ún. részprivatizáció kérdése. Hazánkban is voltak erre irányuló törekvések, melyek az átmeneti anyagi fellélegzés mellett a szervezet elnehezítését, időtávbán pedig a régi rendszer visszaállításának igényét indukálták.

A házi őrizet Németországban kevésbé elterjedt, ellentétben Svájjal és Svédországgal. Az elektronikus monitoring alkalmazásával⁸⁷ házi őrizet kizárólag rövid időtartam esetén alkalmazható, maximum 3 hónapig, ezt meghaladóan mind az érintett részére, mind a vele egy háztartásban élők részére rendkívül megterhelő, és ezen időtartamon túl a visszaélések jelentősen megszorodnak.⁸⁸

Az elektronikus monitoring rendészeti alkalmazási lehetőségeit a Börtönügyi Szemle 2011. évi első számában Szabó Ferenc őrzésbiztonsági és biztonságtechnikai szempontból foglalta össze.⁸⁹ Jelen dolgozat írója – eltekintve a műszaki kérdések részletezésétől – a téma francia tapasztalatait summázza.

---

⁸⁵ Bundesarbeitsgemeinschaft Seelsorgerlich-Diakonischer Gefährdetenhilfen, *Strafvollzug und Straffälligenhilfe in Europa*, Hückeswagen, 2003. 96 p.

⁸⁶ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 15. p.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁸⁷ SCHNEIDER, Kerstin, *Electronic Monitoring*, Baden-Baden, 2003. 236 p.

⁸⁸ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 36.p.

http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁸⁹ SZABÓ Ferenc, *Az elektronikus monitoring rendészeti alkalmazásának lehetőségei*, Börtönügyi Szemle, 2011/1, 20-36. pp.

Az európai igazságszolgáltatásban az elektronikus ellenőrző rendszerek bevezetése a kilencvenes évek közepén, Svédországban és Hollandiában kezdődött. Azóta a műszaki lehetőségek bővültek, és ez a módszer országonként – világszerte – más és más technikai és műszaki sajátosságokkal került alkalmazásra, így a nemzetközi tapasztalatok az egyre bővülő technikai megoldásokkal valós alternatívákat kínálnak a rendészet és az igazságszolgáltatás területein.

Az elektronikus monitoring intézménye több mint tízéves tapasztalatra tekint vissza Franciaországban. Az eljárás több szakaszában, elsősorban a végrehajtási szakaszban kiszabható büntetési nemről, alternatív büntetésről van szó, amely évente néhány ezer főt érint, ez a szám azonban növekszik. Kétféle végrehajtási módja létezik: a fix és a mobil rendszer. A visszaesés szempontjából vizsgálva az elektronikus felügyelet mérlege pozitívnak mondható, ám a többi alternatív büntetési nem alkalmazása még népszerűbb nála. Az intézkedés gyakorlati tapasztalatai azt látszanak igazolni, hogy a végrehajtás még nem nötte ki „gyerekbetegségeit”. A francia sajtó és közvélemény megosztott ezzel a büntetési nemmel kapcsolatban: nemcsak a pozitív, hanem a negatív oldal is felszínre kerül a sajtóhírekben. Előnyeként szokták említeni viszonylagos olcsóságát, ám alkalmazása nemkívánatos pszichikai hatásokkal is bír, amely például depresszióban, sőt az öngyilkosságok viszonylag magas számában is megnyilvánul. 2009-ben összesen 122 elítélt lett öngyilkos Franciaországban, ebből hét személy volt alávétve valamelyik alternatív büntetési nemnek, például az elektronikus monitoringnak. Az intézmény gyakorlati alkalmazása óta, 2000-től 2009-ig húsz, büntetését ebben a rendszerben töltő személy választotta az öngyilkosságot. Mivel Franciaországban jelentős probléma a fogvatartottak öngyilkosságának magas aránya,⁹⁰ ez sem vet jó fényt erre a végrehajtási módra. A meglévő negatívumok ellenére, véleményem szerint az elektronikus monitoring a büntető igazságszolgáltatás számos területén alkalmazható. A jogintézmény bevezethető például az idegenrendészetnél, a büntetés-végrehajtásból szabaduló személyek esetén – még a kiutasítás mellékbüntetés végrehajtása előtt. Az elektronikus monitoring korszerűsége, alkalmazási lehetőségeinek széles skálája valójában a rendszer kiépítését követően, az üzemeltetés során válik majd nyilvánvalóvá.⁹¹

*Martine Herczog-Evans*⁹² - a Reims-i Egyetem professzora az Európai Unió Projekt - Nemzetközi együttműködés megerősítése a bűnisméltés csökkentése érdekében (STARR) 2010. április 28. - április 30. között a Downing College, Cambridge, Egyesült Királyságban tartott „Jó gyakorlatok a bűnisméltés csökkentésében” tematikájú konferencián elemezte kutatási eredményeit. Egy 2007-es törvény lehetővé tette, hogy elkövetőket akár két évre (az addigi egyhez képest) „félszabadságra” ítéljenek, ami azt jelentette, hogy szakaszosan tölthették le az idejüket a börtönben. A törvény bevezette az elektronikus megfigyelést is. *Martine* azt is hallotta egyesektől, hogy ha valaki több mint 6 hónapra „félszabadságot” kap, akkor ezzel nem tud megbirkózni. Érdekelte, hogy mire alapul ez a feltételezés. Ezért végzett némi kutatást az ügyben. három régiót tanulmányozott: kérdőíveket használt és félstruktúrált interjúkat készített pártfogó felügyelőkkel, bírókkal, és a börtönben dolgozókkal, hogy körüljárja ezt a kérdést. Rájött, hogy az emberek szerint a 6 hónapos feltételezés egy előző

⁹⁰ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Stratégiai megoldások a francia börtönökben elkövetett öngyilkosságok megakadályozására*, Börtönügyi Szemle, 2010/3, 73-78. pp.

⁹¹ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Az elektronikus monitoring francia gyakorlata*, Börtönügyi Szemle, 2011/3, 91-101. pp.

⁹² http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Rep%20STARR%20Cam%2010%20HU%283%29.pdf

törvény következménye, amely 6 hónapban korlátozta ennek időtartamát – de ez nem volt biztos.

Azonban a legtöbb válaszadó úgy gondolta, hogy 6 hónap az a maximális időtartam, amíg a félszabadság működhet. Ennek számos oka volt: egyesek szerint hatalmas problémát okoz a nappali szabadság és az éjszakai bebörtönözöttség közötti skizofrén különbség, és ez idővel egyre rosszabb lesz. Ennyi idő alatt az emberek körülményei is változnak, ami miatt nem praktikus ez a megoldás. *Martine* beszámolt arról, hogy sajnos nem lehetséges azt felmérni, hogy ténylegesen mi történik, ha valaki több mint 6 hónapra kap félszabadságot, mert olyan ritka ennek a büntetésnek az alkalmazása. Ami az elektronikus megfigyelést illeti, a leghosszabb kiszabott időtartam 8 hónap volt, és volt egy 10 hónapos is, de még ezeket is korán visszavonták. A hosszabb ideig történő elektronikus megfigyelés hátránya az volt, hogy az emberek amúgy is megváltoztak a 6 hónap alatt, illetve jó viselkedés miatt vagy feltételesen kiengedték őket, így fölöslegessé vált. A legtöbb dolgozó úgy gondolta, hogy két évnél hosszabb idő túl hosszú lenne, mert a kliensek nem tudnak két évre előre tervezni, és olyan dolgok történhetnek, amelyek megnehezítik a feltételeknek való megfelelést. Arról is beszámoltak, hogy ez nehézségeket okoz az elkövetők családjának, és ilyen hosszú távon nem lenne praktikus, sőt, akár nemkívánatos eredményekhez is vezethetne a használata.

Martine kutatása rávilágított számos fontos kérdésre, amelyek az elektronikus megfigyelés és a félszabadság bevezetéséhez kapcsolódnak Franciaországban. Tanulmány alapján regionális különbségekről számolt be, és megállapította, hogy az évszak is befolyásolhatja a feltételeknek való megfelelést – és ezt figyelembe kell venni, ha az ilyen büntetéseket szélesebb körben is alkalmazzák. *Martine* kutatásának egy fontos aspektusa, hogy Franciaországban számos szervezet nem akar változni, és ellenzi az értékelési folyamatot.

Mint a sikeres fogvatartotti kezelési stratégiák alapelvei, az újabb analízisekben az alábbiak kerülnek megjelölésre:

- „*risk classification*”: rizikóbecslés és a különböző rizikócsoportoknak megfelelő beavatkozás (veszélyeztetett fogvatartottak számára intenzívebb programok);
- „*targeting criminogenic needs*”: a bűncselekmény elkövetéséhez hozzájáruló körülményekre való közvetlen figyelem (pl. antiszociális viselkedés);
- „*programme integrity*”: program-meghatározások és a kezelési programok megfelelő kivitelezése;
- „*responsivity*”: elkövető megfelelő megszólítása [a kezelés módjainak meg kell felelnie az alany (tanulási) képességeinek, a szociális tréningek strukturált tantervei a nem strukturált beszélgetésekkel szemben előnyben részesítendő];
- „*treatment modality*”: a kezelési programoknak a szakmai képességekhez való igazítása, figyelem a szociális problémák megoldására, beleértve a pozitív önértékelés erősítését;
- „*community base*”: kezelési programok közösségorientáltsága.

Az egyes programok, kezelési módok eredményességéről mind a fogvatartotti idő alatt, mind azt követően Angliában már a 90-es évek közepétől készültek felmérések, vizsgálatok. Ezzel egyidejűleg bevezették a kezelési programok akkreditációját, amivel biztosították bizonyos minőségi követelmények betartását.

A programok vizsgálata során az alábbi szempontok kerülnek figyelembe vételre:

- az elérni kívánt magatartásváltozás modellje, tudományos megalapozottsággal,
- a célcsoport meghatározása,
- a bűnelkövetést elősegítő tényezőkre való orientáció,

- a kezelési célok egyértelmű meghatározása,
- a kezelési módszerek hatékonysága,
- a szociális kezelések irányába való orientáció,
- a program tartalmi tagozódása, intenzitása, tartama,
- a résztvevő személyzet hozzáértése és motivációja,
- a program folyamatossága,
- a kezelés folyamatos ellenőrzése,
- folyamatos értékelés.

A programokat Angliában az „*Offender Behaviour Programmes Unit (OBPU)*” vizsgálja felül és dönt a programok akkreditációja felől.

Németországban a büntetés-végrehajtás 70-es évekbeli reformjától kezdve megfigyelhető a nemzetközi stratégiairány követése, a végrehajtás általánosan egyre inkább nyitottá tétele, a végrehajtás „lazítása” által, ami német büntetés-végrehajtásról szóló törvény (StVollzG) 11§ értelmében korlátozás nélkül, minden fogvatartott esetében alkalmazható.

A magyar Országgyűlés elé 2013. október 4. napján került az a törvénytervezet, amely megszüntetné Magyarországon az elektromos nyomkövető alkalmazásának opcionálisát, ugyanis ma csak akkor alkalmazható, ha a terhelt beleegyezik. A jogszabály-tervezet szerint 2014. január elsejétől mindezen opcionális megszűnne.

1.10. Média és egyéb befolyás a kriminálpolitikára és a büntetés-kiszabásra

Csaknem minden országban abból indulnak ki a tanulmányok, hogy a polgárok növekvő félelme a bűnözéstől, valamint a változó büntetési igényük befolyással vannak a kriminálpolitikára, amiért elsősorban a médiát teszik felelőssé.⁹³ A média befolyása pedig függ a média használatának módjától, valamint a média minőségétől, mely utóbbi annak függvénye, hogy mennyire szabadon tud érvelni a média. A Riporterek Határok Nélkül 2009-ben közzétett sajtószabadság megvalósulásáról szóló kutatási eredményei szerint Lengyelország a 39. helyen van, Franciaország, melynek helyzete jelentősen romlott, a 43. helyen található, míg Olaszország a 49. helyen van a kb. 170 vizsgált és rangsorolt országból.

A bűnügyi jelentések szempontjából a személyiségi jogok védelme fontos korlátja a sajtószabadságnak⁹⁴, ahogy megfigyelhető ez különösen Németországban⁹⁵. Ezen túlmenően a médiatársadalom kevés befolyással bír, különösen akkor, ha a ténylegesen leginkább fogyasztott médiatartalom silány. A konkrét esetekről való tudósításoknak, illetve a büntető igazságszolgáltatásról szóló általános véleményeknek média útján történő közvetítésének konkrét hatása nehezen mérhető. A volt szocialista országokban azt is figyelembe kell venni, hogy a rendszerváltások idején a média a liberalizáció megjelenítője is volt, ennél fogva a lakosság médiába vetett hite a mai napig jelentős. Amennyiben pl. Lengyelországban a kriminálpolitika kritikáját fogalmazzák meg a médiában, az jelentős figyelemre számíthat.

⁹³ DÜNKEL, Frieder, *Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich*, 2002. 44. p. http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf

⁹⁴ MATTHES, Jens, *Presse-Interviews im Haftvollzug*, Lohmar, 2005. 326 p.

⁹⁵ HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), *Auswirkung der Kriminalpolitik auf Gesetzgebung und Justizvollzug*, Hannover, 2003. 216 p.

Különösen a botrányos vagy megdöbbentő eseteknek van hosszantartó hatása. De ez hazánkban sincs másképp.

Kevesebbet foglalkozik a sajtó a büntetés-végrehajtást övező külhoni politika esetleges irányjaival. Szűcs András már évekkel ezelőtt egyik munkájában jellegzetes büntetőpolitikai irányzatnak találta a bűnözés elleni küzdelemben a szabadságvesztésen kívüli alternatívák fokozott alkalmazását. *„Ebben a szabadságelvonással járó büntetési szisztéma krízisének túl a végrehajtással járó költségek nagymérvű növekedése, valamint az játszik szerepet, hogy a büntetéstől várt generál- és speciálpereventív hatás nem a törvényhozó elvárásainak megfelelően alakult. Nyugat-Európában e törekvések a büntetés-végrehajtás szakaszát sem hagyták érintetlenül, Magyarországon ez a felfogás még nem hatotta át a büntetőjogi kodifikációt. A büntetés-végrehajtási intézetekben folytatott helyreállító⁹⁶, kárjótételi tevékenység egyes európai országokban már bevett gyakorlattá vált. A bevált módszereknek a hazai környezethez igazított adaptálása megfontolandó, a bűncselekménnyel okozott kár jóvátétele a büntetőeljárás lezárulta után is megfogalmazódhat elérendő célkitűzésként. A közvetítő eljárás során tanúsított tevékeny megbánás eredményezhetné az elítélt feltételes szabadságra bocsátását, a végrehajtás próbaidőre történő felfüggesztését vagy akár a rövidebb tartamú szabadságvesztés közérdekű munkára történő átváltoztatását. E megoldások erőteljes beavatkozást jelentenek a büntetőbírói ítélet tartalmába, ezért kézenfekvőnek tűnik, hogy ezek a döntések a büntetés-végrehajtás bíróját, mint a büntetés-végrehajtási ügyekben kompetens speciális bírót hatáskörébe tartozzanak.”⁹⁷*

A dolgozat lezárása idején, 2013. október 19. napján üdvözlendőnek találom, hogy a hazai büntetés-végrehajtási politika is túllépőben van a büntetés végrehajtása „prioritáson”, további kezdeményezések történtek az áldozatsegítésre, de a sértettek kompenzálásának gondolata is fel-felbukkan a jogalkotói szándék révén a sajtóban.

---

⁹⁶ EDGAR, Kimmett – NEWELL, Tim, *Restorative justice in prisons*, Winchester, 2006. 134 p.

⁹⁷ SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bírójogintézményéről de lege ferenda*, Magyar Jog, 2009/6, 330. p.

2. Nemzetközi kitekintés

2.1. A büntetés-végrehajtás kontrolljának nemzetközi vonatkozásai

Az ajánlások, irányelvek együttesen mutatnak rá a garancia- és kontrollrendszer belső és külső elemeinek együttes fontosságára. Kölcsonösen erősítik egymást, ha a belső vagy a külső kontroll keményebb, teljesebb vagy puhább, részleges, az az egész garanciarendszert gyengíti. A független ellenőrzés még azon országokban is alapvető fontossággal bír, amelyek bv. rendszerei a legfejlettebbek és viszonylag átláthatók – miként azt a nemzetközi tapasztalatok is mutatják.

A belső ellenőrzési rendszer komplementere, lényeges további garanciális eszköze a nemzeti független ellenőrzésnek a külső kontroll léte. Ez nem a kormányzati ellenőrzés minőségével szembeni alapvető bizalmatlanságot jelenti, hanem általuk az esetleges törvénysértések, visszasságok, visszaélések megelőzhetőek, illetve eredményesen kezelhetőek lehessenek.

Lajtar István megfogalmazása szerint „a hatékony belső kormányzati ellenőrzés hiánya vagy annak gyengesége, esetleges diszfunkciója esetén a külső kontroll sem tudja biztosítani az elvárható egyensúlyt, nem tudja és nem is veheti át a belső ellenőrzés feladatát. A kéttípusú ellenőrzőrendszer együttes léte és kiegyensúlyozott működése adhat igazi garanciát arra nézve, hogy a jogfosztó és jogkorlátozó szankciókat az emberi méltóság tiszteletben tartásával, hatékonyan és átláthatóan hajtják végre.”⁹⁸

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az európai börtönszabályokról szóló R(2006) 2. számú ajánlásának 92–93. szabályaiban komplex módon jelennek meg a kormányzati felügyelettel és a független ellenőrzéssel kapcsolatos elvárások.

A 92. szabály 1. pontja kimondja, hogy „Kormányzati szervnek rendszeresen vizsgálnia kell a bv. intézeteket, hogy ellenőrizze; a nemzeti és nemzetközi jogi normáknak és a jelen szabályok rendelkezéseinek megfelelően működtetik-e azokat. [...] A fogvatartási feltételeket és a fogvatartottak kezelésének módját egy vagy több független szervezetnek ellenőriznie kell, amely(ek) megállapításait nyilvánosságra kell hozni.”⁹⁹

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R(87) 3. ajánlásának I/5. pontja – az R(2006) 2. számú ajánlást hatályon kívül helyezve – hasonló ajánlást fogalmazott meg: „A foglyok személyi jogainak védelmét, különös tekintettel a fogva tartás végrehajtásának törvényességére, ellenőrzéssel biztosítani kell. Az ellenőrzést úgy kell megoldani, hogy – igazodva a nemzetközi szabályokhoz – egy olyan jogi hatóság vagy más, megfelelően kialakított testület, mely nem tartozik a börtönigazgatósághoz, felhatalmazás alapján rendszeresen látogatja a foglyokat.”

---

⁹⁸ LAJTAR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 14. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

⁹⁹ A független ellenőrzésről így fogalmaz az ajánlás 93. szabályának 1. pontja: „Az ellenőrző mechanizmusok és a felügyelet végrehajtása a kormányzati hatóságok szabad tervezéseire alapulnak.”

Az ENSZ „A kisebbségek védelmére és megkülönböztetésük megakadályozására” elnevezésű albizottsága által 1978-ban elfogadott „Előzetes alapelvek valamennyi bármely formában fogva tartott vagy bebörtönzött személy védelméről” című alapelvek szintén érintik a végrehajtás külső kontrollját. A fenti dokumentum II.3. pontja kimondja, hogy „A fogva tartás vagy bebörtönzés bármely formájában a fogva tartott személy emberi jogait érintő intézkedést jogi vagy más hatóság hozhat, vagy ezen hatóság hatékony ellenőrzése alá tartozik, mely hatóság státuszai és hivatali ideje a lehető legerősebb garanciákat nyújtja az illetékeség, a függetlenség és a pártatlanság területén.”

A IX. pont 3. alpontja rámutat, hogy „A fogva tartás szükségességét és törvényességét hivatalból szabályos időközönként jogi vagy más hatóság felül kell, hogy vizsgálja.” A XXV. pont 1. alpontjának megfogalmazása értelmében „A fogvatartási helyeket a fogva tartás helyének igazgatásáért felelős hatóságtól független illetékes hatóság által kinevezett, képzett és gyakorlott személyek rendszeresen fel kell, hogy keressék.” A 2. alpont pedig követelményként írja elő, hogy „A fogvatartott vagy bebörtönzött személy számára biztosítani kell a jogot, hogy beszélhessen a fogva tartás helyét meglátogató személyekkel az intézmény alkalmazottjainak távollétében, figyelembe véve a fogva tartás helye rendjének és biztonságának fenntartásához szükséges feltételeket.”

A külső nemzeti kontroll kapcsán az R(2006) 2. számú ajánlás 93. szabályának 2. pontja hangsúlyozza azt is, hogy „Ezeket a független ellenőrző szervezeteket bátorítani kell a börtönök látogatására, a törvényben feljogosított nemzetközi szervezetekkel való együttműködésre.”¹⁰⁰

Lajtar István hangsúlyozza: „Fontos látni, hogy mivel az egyes államokban a büntetés-végrehajtás külső független ellenőrzése különféle formákat ölthet, ezért a nemzetközi ajánlások célja nem az, hogy az ellenőrzés kizárólagos formáját írják le, azt uniformizálják, hanem lehetővé teszik a nemzeti sajátosságokhoz igazodó, eltérő kontroll-modellek létrejöttét, feltéve hogy azok függetlenek és feladataik ellátására képesek. A szakirodalom és a tudományos kutatások már a múlt század végén felvázolták a büntetés-végrehajtás feletti külső kontroll gyakorlásának lehetséges modelljeit.”¹⁰¹

2.2. Ügyészi törvényességi felügyelet

Az Európai Börtönszabályokban szereplő „független ellenőrző szerv” feladatait hazánkban az ügyészség látja el. Ez Eu-konform, mintaszerű megoldás az európai elvárások tükrében. Az Európai Tanács szakértői ugyanis 1996-ban az „Európai Börtönök Törvényességi Felügyeletéről” című tanácskozásukon kifejezetten ajánlasként fogalmazták meg a tagállamok számára a magyar megoldást, jelesül az ügyészség kontrollszerepét a

---

¹⁰⁰ Az ajánláshoz fűzött magyarázat kifejti, hogy a független ellenőrző szervezeteket bátorítani kell arra, hogy jelentéseik példányait, valamint az érintett kormányzatok válaszait küldjék meg a büntetés-végrehajtás helyzetének megfigyelésére vagy az intézmények látogatására hivatott nemzetközi szervezeteknek, például a Kínzás Megelőzésére létrehozott Európa Bizottságnak. Ezek az információk segíthetnek a nemzetközi szervezeteknek látogatásaik tervezésében és abban, hogy mérhessék a nemzeti bv. rendszerek pulzusait. Korlátozott pénzügyi forrásaikra és a látogatandó államok számára tekintettel a nemzetközi szervezeteknek a nemzeti és független ellenőrző szervezetekkel egyre több kapcsolatra kell támaszkodniuk.

¹⁰¹ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 16. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

büntetés-végrehajtás vonatkozásában.¹⁰² Országoként eltérő, de mindenhol alapvető követelményként van jelen a büntetés-végrehajtás külső ügyészi kontrollja.

Nemzetközi elvárásokban is megfogalmazott, a büntetés-végrehajtást övező külső garancia- és kontrollrendszert – sajátos eszközei és módszerei révén – a leghatékonyabban tudja képviselni és gyakorolni.¹⁰³

Ahol az egyes emberek alapjogai korlátozás alá esnek – ha törvény vagy bírósági ítélet alapján is –, a legmesszemenőbb védelmet kell nyújtani az esetleges hatalommal való visszaéléssel, az emberi jogok súlyos megsértésével szemben. Ehhez az ügyészség rendelkezik kellő hatósági jogosítvánnyal, eszközökkel, szervezettel, szakismerettel és operatív módszerekkel.¹⁰⁴

Az ügyészség kontrollszerepével összefüggésben is számos nemzetközi dokumentum fogalmaz meg ajánlásokat.

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa Bűnmegelőzési és Ellenőrzési Bizottsága 11. ülészakán Bécsben EAC 57/1990/1. szám alatt hozott határozatának melléklete 11. és 15. pontja szerint az ügyészeknek aktív szerepet kell játszaniuk a bírósági határozat végrehajtásában, illetve felügyeletében; kellő figyelmet kell fordítaniuk a hatalommal való visszaélésre, az emberi jogok súlyos megsértésére.¹⁰⁵

Az Emberi Jogok Európai Bizottsága 21.967/1993. számú ügyében az ügyészi törvényességi felügyelet jogorvoslati szerepét emelte ki.

Az Európai Tanács által 1994. május 16. és 20. között „Az elítéltek rehabilitációjának szervezeti és emberi jogi feltételei” címmel az európai országok büntetés-végrehajtási főigazgatóinak, országos parancsnokainak, a büntetés-végrehajtás jogtudomány nemzetközi téren elismert művelőinek, az Európa Tanács és az ENSZ nemzetközi életben is tisztelt szakértőinek részvételével rendezett nemzetközi konferencián ellenvélemény nélküli volt a büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szükségességét, fontosságát, szerepét hangsúlyozó álláspont.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések, vagy bánásmód elleni nemzetközi egyezmény betartásán örökődő Kínzás Elleni Bizottság (CPT) 1994. évben Magyarországon tett látogatása alapján készített jelentésében hangsúlyozta az ügyészség büntetés-végrehajtás törvényessége feletti tevékenységének a jelentőségét a jogvédelemben, a fogvatartottakkal való törvényes bánásmód biztosításában.

Az Európai Tanács szakértői 1996-ban az „Európai Börtönök Törvényességi Felügyeletéről” című tanácskozáson ajánlásként fogalmazták meg a magyar megoldást, jelesül az ügyészség kontrollszerepét a büntetés-végrehajtás vonatkozásában.

---

¹⁰² VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 398. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

¹⁰³ VÓKÓ György, *Az ügyészség és a büntetés-végrehajtás = Emlékképek az ügyészség történetéből*, szerk. CSEVÁR Antal, SZENDREI Géza, Budapest, Ügyészek Országos Egyesülete, 1996, 206. p.

¹⁰⁴ VÓKÓ György, *A magyar büntetés-végrehajtási jog*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004, 413. p.

¹⁰⁵ LAJTÁR István, *A büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyészi munka helyzete és fejlődésének főbb irányai- Emlékképek az ügyészség történetéből*, - CSEVÁR Antal, SZENDREI Géza, Budapest, Ügyészek Országos Egyesülete, 1996, 230. p.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2000. október 6. napján R(2000) 19. szám alatt elfogadott – az ügyészségnek a büntető igazságszolgáltatás rendszerében betöltött szerepéről szóló – ajánlás 4. pontja hangsúlyozza, hogy egyes büntető igazságszolgáltatási rendszerekben az ügyész felügyeli a bírósági határozatok végrehajtását.

Általánosságban az mondható, hogy ahány ország, szinte majdnem annyi formában létezik a végrehajtás törvényessége feletti ügyészi felügyelet a nemzeti sajátosságokhoz igazodva. A tudományos kutatások, nemzeti referátumok a világon megerősítették, hogy valamilyen formában és mértékben az ügyészséget célszerű bekapcsolni a büntetés-végrehajtásba.

A törvényességi felügyelet ellátása szempontjából *Vókó György* három, jól elkülöníthető csoportba sorolta az egyes országokat.

Az ügyészség kizárólagosan látja el a törvényességi felügyeletet az első csoportban. Az ügyészi szervezet általában független a végrehajtó hatalomtól.

Az államok másik részében a törvényességi felügyelet ellátása egy meghatározott körben – különösen a jogorvoslatokkal kapcsolatos kérdéseket illetően – a bíróság feladata.

A harmadik csoportot az úgynevezett vegyes törvényességi felügyelet képezi, melynek keretében egyes országokban a felügyeletet a bíróság az ügyészséggel közösen végzi. Ismertek továbbá a harmadik csoportba sorolható országok között olyanok is, amelyekben a törvényességi felügyelet vegyes összetételű bizottságok hatáskörébe tartozik. Ezen bizottságokban ügyészek, bírák, pszichológusok¹⁰⁶, pedagógusok, a helyi államhatalmi és államigazgatási szervek megbízottai, orvosok¹⁰⁷, lelkészek¹⁰⁸ stb. is részt vesznek. E bizottságokat általában ott hozták létre, ahol a törvényességi felügyelet ellátása meglehetősen nagy hiányosságokat mutatott, különösen az időszerűséget illetően. Hasonló módon az országok csupán kisebb részére jellemző, amikor a parlamentnek alárendelt referens látja el közvetlenül a törvényességi felügyeletet.¹⁰⁹

A bírói függetlenség személyi és szervezeti garanciái nem sérülhetnek! Az Alaptörvény és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény garanciális elveit sértené, ha nem törvény szintjén rögzítené az ügyész törvényességi felügyeletével kapcsolatosan, hogy a fővárosi, illetve a megyei törvényszék bv. csoportja felett nem érvényesül. Az ügyész törvényességi felügyeletet gyakorol, jogosultságok illetik és kötelezettségek terhelik a büntetések, az intézkedések, a kényszerintézkedések és az elzárás végrehajtása felett – kivéve a bíróságok büntetés-végrehajtás körében végzett tevékenységét.

2.3. A bv. bíráskodás Európában

*Lajtár István*¹¹⁰ három európai országot elemző tanulmányában a bv. bíró hatáskörét is elemezve úgy értékelte, hogy „*Franciaországban* a bv. bíró dönt a feltételes szabadság

¹⁰⁶ A pszichoterápiás segítségről ld. BUSER, Samuel, *Psychotherapie und Seelsorge im Strafvollzug*, Bern – Berlin – Frankfurt a.M. – Wien, 2007. 220 p.

¹⁰⁷ Németországban erről ld. BAST, Michael, *Die Schweigepflicht der Ärzte, Psychologen und Sozialarbeiter im Strafvollzug*, Hamburg, 2003. 241 p.

¹⁰⁸ BRUHN, Friedemann (szerk.), *Evangelischer Gefangenen-Fürsorgeverein*, Düsseldorf, 2012. 111 p.

¹⁰⁹ VÓKÓ György, *A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének fontossága, módszerei és eszközei*, Ügyészségi Értesítő, 1990/1, 3-4. p.

¹¹⁰ LAJTÁR István, *A büntetési-végrehajtási bírói eljárás időszerű kérdései*, Ügyészségi Értesítő, 1994/2., 22-25. p.

kérdésében, a büntetés elengedéséről, a büntetés-végrehajtás felfüggesztése, félbeszakítása tárgyában, a végrehajtási fokozat módosításáról, a félszabadság, kijárás, eltávozás engedélyezéséről, az úgynevezett biztonsági periódusból történő elbocsátás tárgyában, közreműködik a szabadságelvonást helyettesítő szankciók végrehajtásában.

Az olasz bv. bíró elbírálja a fogvatartottak munka- és fegyelmi ügyeiben benyújtott panaszokat, dönt a szabadság és az eltávozás engedélyezéséről, határoz a külső kórházba, gyógyintézetbe történő beutalásról, jóváhagyja és felülvizsgálja az elítéltek kezelési tervét. A bv. bíróság határoz a büntetés elengedéséről és annak megszüntetéséről, a biztonsági intézkedések korábbi megszüntetéséről, a próbára bocsátás engedélyezéséről és megszüntetéséről, dönt a félfogságra bocsátás kérdésében.

A bv. bíróság fő feladata a kiszabott büntetéseknél vagy biztonsági intézkedéseknek a büntetés-végrehajtás során szükségessé váló átváltoztatása, helyettesítése, különösen a feltételes szabadság, valamint a biztonsági intézkedések módosítása.”

2.3.1. A büntetés-végrehajtás kontrollja

A modern büntetés-végrehajtási jogban a büntetés-végrehajtás kontrollja egyre fontosabbá vált, tekintve, hogy a megtorló büntetés átalakul arányos büntetéssé és az elítélt tisztességes emberré való nevelése a cél.

A szabadságmegvonó büntetések különböző rezsimekben hajthatóak végre, melynek kiválasztása nem lehet önkényes. Ha a büntetés végrehajtása az igazságszolgáltatásra van rábízva, akkor a büntetés-végrehajtási fokozat megváltoztatásáról is bírónak kell döntenie, döntése a személyi szabadság biztosításának garanciája. A szabadságmegvonó büntetések, mint a félszabad állapot és a feltételes szabadságra bocsátás, megváltoztatják az ítéletben kiszabott büntetés karakterét, jellegét, ezért bírósági szintű döntést igényelnek.

1931-ben a Francia Börtönök Társasága indítványozta a bírósági kontroll bevezetését a büntetés-végrehajtás erkölcsi, jogi és szociális vonatkozásában.

Stanislaw Plawski összehasonlító tanulmánya¹¹¹ szerint a büntetés-végrehajtás bírói felügyelete római jogi gyökerekkel rendelkezik. Érdekességként megjegyezhető, hogy a mediterrán civilizáció is közrehatott az intézmény mai modern arculatának kialakulásában. Franciaországban, Olaszországban, Portugáliában s továbbélve Brazíliában¹¹², a francia hatás révén Lengyelországban is bv. bíró látja el a végrehajtás összetett feladatkörű bírói kontrollját. Különös fontosságú intézmény, ugyanis a kriminológiai végrehajtás lehetséges zárt és szabad rendszerben is. A zárt rendszerben való végrehajtás különösen nehéz problémákat keletkeztet. A szabadságmegvonó végrehajtás több hónapig, vagy akár hosszú évekig is tarthat.

A bv. bíró határozata megváltoztathatja a fogva tartás tartamát és körülményeit. Mindez a modern végrehajtásban nem külön kiváltságokat jelent, hanem például a feltételes szabadságra bocsátásban és a végrehajtási fokozat megváltoztatásában nyilvánul meg. A bíróság meghatározhatja a bv. intézmény fokozatát, a büntetés-végrehajtási rezsimet,

---

¹¹¹ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, Revue internationale de droit comparé, 1973, 375-386. pp.

¹¹² A brazil rendszerről ld. FERNANDES, Newton, *A falência do sistema prisional brasileiro*, São Paulo, 2000. 560 p.

elrendelheti a büntetés fokozatának és mértékének a módosítását. A bírói beavatkozás lehetősége a büntetés-végrehajtás fázisában megváltoztatta a büntetés-végrehajtás jogi karakterét. A büntetés-végrehajtásnak mindig is adminisztratív jellege volt, melyet elveszíteni látszik, ugyanis a büntetőeljárás folytatásává válik.

A büntetés-végrehajtásban a bírói hatáskör három fázisban jelenik meg:

1. a bv. rezsim kijelölése és módosítása során;
2. a végrehajtás-fokozat megváltoztatása, intézményi felügyelettel szabadlábra helyezés és biztonsági eszközök alkalmazása során;
3. a zárt, félszabad vagy szabad büntetés-végrehajtás ellenőrzése az ezen időtartam alatt alkalmazott biztonsági intézkedések során.

Jogállami követelmény, hogy a szabadságelvonás felett bírói kontroll legyen, természetesen markáns és kölcsönös fékek és ellensúlyok rendszere mellett. Így kijelenthető, hogy ezen intézmény egyetemes, de országoként rendelkezik különbözőségekkkel.¹¹³

A bv. bíráskodás kialakulására először Olaszországban került sor 1913-ban. A kezdetekkor a „guidice di sorveglianza” (a felügyelő bíró) még csupán a börtönön kívüli munkáltatás engedélyezése kérdésében rendelkezett döntési jogosultsággal. Később, a '30-as évek elején kiterjesztették hatáskörét, részint kezdeményezési jogot kapott a feltételes szabadságra bocsátást illetően, továbbá – egy valódi büntetés-végrehajtás felügyeleti jogosítványként – ellenőrizte a biztonsági intézkedések végrehajtását¹¹⁴. A második világháborút követően Portugáliában és Franciaországban került sor bevezetésére. A „szocialista tábor” országai közül elsőként 1969-ben Lengyelország, ezt követte rá tíz évre hazánk, „átvéve”, a jogintézményt, melynek virágkora egybeesik a treatment ideológia és a reszocializációs törekvések térhódításával. A büntetés-végrehajtás feletti bírói kontroll az 1970-es évek legelején érte el csúcspontját Franciaországban, ahol a bíró a börtönkezelési program jogi irányítójává vált, reszocializációt irányító biztonsági bíróként. Ez azon mögöttes büntetéstanai tartalom alapján alapult, mely szerint, ha az állam a szabadságvesztés-büntetést reszocializációs „alkalomnak” tekinti a személyiség átformálásra, akkor bírói kézbe kell adni a folyamat irányítását. Ezt az utómunkát az ítélőbíró nem végezhetette célszerűen, sokkal alkalmasabb erre a feladatra egy kellő szakmai – büntetéstanai börtönügyi – jártassággal rendelkező szakszabíró.

Kabódi Csaba kandidátusi értekezésében rámutat, hogy a '80-as évekre a reszocializációs teória „csődje” következtében a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása „megtisztult” a kényszernevelő, kezelő-gondoskodó tartalomtól, s emiatt a „börtön-programot” vezérlő bv. bírói funkció is okafogyottá vált. Nem maradt viszont munka nélkül, egyrészt a fogvatartott „jogi ügyeiben” megőrizte kompetenciáját, másrészt új feladatként az úgynevezett közösségi – tehát legfeljebb szabadságkorlátozással járó – szankciók (például a közérdekű munka) végrehajtásában kapott főszerepet. E felfogást követte Franciaország, Olaszország és Portugália is.

2.3.2. A francia bv. bírói döntése elleni ügyészi panasz

Az ügyész a bv. bírói döntésével szemben, annak közzétételétől számított 24 órás határidőn belül jogorvoslással élhet. 1986-ig csak jogszabály megsértésére való hivatkozással volt joga

¹¹³ A nyomozás során vizsgálóbíró vagy a rendes bírói fórum – rendszer függvényében bv. bíró vagy bv. bíróságról beszélhetünk a két jól elkülöníthető modell esetében.

¹¹⁴ HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), *Sicherheit und Behandlung – Strafvollzug im Wandel*, Hannover, 2002. 238 p.

az ügyésznek jogorvoslattal élni, majd 1986-tól a bv. bíró döntését már annak célszerűsége szempontjából is felül lehet vizsgálni. Az ügyész köteles beadványáról a fogvatartottat tájékoztatni, akinek joga van az eljárásban jogi képviselővel képviseltetni magát. Az ügy másodfokon a „Tribunal correctionnel” elé kerül, és a bv. bíró döntése az ügy lezárulásáig felfüggesztésre kerül. A bíróság döntése ellen az ügyész és a fogvatartott is a „Cour de cassation”-hoz jogorvoslattal élhet, azonban ezen eljárásnak már nincs felfüggesztő hatálya.¹¹⁵

2.3.3. Német-osztrák modell

Eltérő bv. bírói koncepciót tükröz a német-osztrák megoldás, melynek elvi kiindulópontja eredendően más volt, nem érdemi-beavatkozó, hanem formális-jogvédelmi jellegű. A bv. bíró e körben nem felügyeli a „börtönügy” működését, hanem a büntetés-végrehajtás és a – fogva tartott – állampolgár közötti jogvitában dönt. Az elítélt érdekében „bv. pert” indíthat, ha úgy véli, hogy a bv. személyzet által alkalmazott vagy elmulasztott módszerek sértették a törvényben rögzített jogait. A „németajkú” bv. bíróságok hivatalból is ellenőrzik a szabadságvesztésből való feltételes elbocsátás „személyre szabott feltételeinek” meglétét.

A *Kabódi Csaba* által felvázolt harmadik modellben a bv. bíró tulajdonképpen nem szabadon, önállóan döntő „börtönügyi igazságszolgáltató hatóság”, hanem olyan „bv. jogalkalmazó”, akinek feladata az ítélembíró határozatában foglalt szankcióvégrehajtás jogi kereteinek meghatározása, illetve „időközi” módosítása és felülvizsgálata. E megoldást követte a magyar és a lengyel jogalkotó is.¹¹⁶

Összehasonlítva *Németország, Anglia, Franciaország, Hollandia és Lengyelország* büntetés-végrehajtási rendszerét, tapasztalhatjuk, hogy az utóbbi évtizedekben jelentős reformok voltak megfigyelhetők. A „prison ombudsman” (börtön-ombudsman) bevezetése Angliában 1996-ban,¹¹⁷ vagy az 1990-es lengyel jogszabály-módosítás, ami a német bírói jogvédelemhez hasonló intézkedést vezet be, valamint a lengyel bv. novella 1998-ból. A büntetés-végrehajtás jogállami kontrolljának szükségessége nem kérdéses, hiszen (szabadságvesztésre ítélt) állampolgárok alapjogai érintettek, illetve azokat korlátozzák. Ugyancsak alátámasztják a szükségességét az Európa-szerte tett intézkedések a kínzás és az embertelen bánásmód megelőzésére, amelyek az 1989-es kínzás elleni egyezmény, valamint az Európa Tanács kínzásellenes bizottsága munkájával jelentős hangsúlyt kaptak, és rámutattak a büntetés-végrehajtásban a mindennapos emberi jogi jogsértésekre és a büntetés-végrehajtás megelőző és utólagos kontrolljának szükségességére.¹¹⁸

Az egyéni jogorvoslati jogok, illetve a bírói kontroll összehasonlító elemzése rávilágít az egyes országok rendelkezéseinek különbözőségeire és hasonlóságaira. A koncepciókat tekintve különböző alapfeltevések tehetők, amelyek a megelőző és represszív kontroll fogalompárhoz rendelhetőek. A megelőző, vagyis a fogvatartott egyéni panaszától, jogorvoslati kérelmétől független bírói kontroll alapesetének a bv. bíró modellje tekinthető, aki fontos végrehajtási döntésekbe idejében bevonásra kerül. Ennek a modellnek az előnye,

¹¹⁵ JOUVE, Bernard, *Trois années de contentieux de l'application des peines à la maison d'arrêt de Rennes*, Revue pénitentiaire et droit pénal, 1993, 194. p.

¹¹⁶ *Büntetés-végrehajtási jog*, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2007, 321-322. pp.

¹¹⁷ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 137. p.

¹¹⁸ SCHÄFER, Karl Heinrich (szerk.), *Strafvollzug und Menschenwürde*, Frankfurt am Main, 2001. 95 p.

hogy a bíró a fogvatartottat jobban ismeri, ezáltal az elbocsátásról (feltételes elbocsátásról) a döntést biztos alapokra hagyatkozva tudja meghozni. Azonban *Franciaországból* és *Lengyelországból* arról tudósítanak, hogy a fogvatartott részéről bizalmi viszony a bíró irányába nem alakul ki, mert a fogvatartottak a bírót és az intézményvezetőt mint egységet látják. A legtágabb felülvizsgálati és módosítási lehetőségeket a holland modell rejti magában, a felügyeleti és panaszbizottságok a nem hasznosnak ítélt végrehajtási intézkedéseket felfüggeszthetik és megváltoztathatják. A legkevésbé elismert az angol bírói jogvédelem, ahol még mindig a „különleges hatalmi viszony” mentalitás uralkodik. Annak ellenére, hogy a végrehajtási intézkedésekkel szembeni egyéni panasz-, illetve jogorvoslati eszközök nemzetközileg tekintve csekély jelentőségűnek tűnhetnek, a szociálpszichológiai funkciója¹¹⁹ és egyes esetekben a jogfejlesztési funkciója a fogvatartottak életkörülményeinek javítása szempontjából nem elhanyagolható.¹²⁰

2.4. Egyéni jogvédelem és általános felügyelet

Jogállamban az állami hatalom köteles a jogszabályok betartására, ennek biztosítása keretében a büntetés-végrehajtási felügyelet is szükséges. A büntetés-végrehajtás kontrolljának az is a feladata, hogy megakadályozza, hogy a fogvatartottakat embertelen bánásmódban részesítsék, illetve annak megállapítása, hogy a bv. jogszabályok célkitűzései megvalósulnak-e. A bv. jogszabályokban a fogvatartottaknak nemcsak a kötelezettségei, hanem a jogai is le vannak fektetve, azok írásba foglalása azonban nem használ a fogvatartottaknak, amennyiben azok nem biztosítottak számukra. Erre tekintettel a felügyeleti hatóságok és jogorvoslati jogok még nagyobb szerepet játszanak a fogvatartottaknál, mint a szabad állampolgárok esetében. A büntetés-végrehajtás kontrolljának különböző formái vannak: belső–külső, megelőző–utólagos, nemzeti–nemzetközi, szakmai és laikusok általi kontroll. Az egyes országokban ezek különböző típusai figyelhetők meg, de még ugyanazon fajta kontroll önmagán belül is különböző módon érvényesül az egyes országokban.

2.4.1. Belső panaszlehetőségek

Minden vizsgált országban biztosított a fogvatartottak számára, hogy panasszal, kérelemmel forduljanak az intézményvezetőhöz.¹²¹ Ezen lehetőséget használják ki leginkább a fogvatartottak, a másik oldalról viszont arra törekednek, hogy a problémákat már ezen az első szinten megoldják. A holland CRS például azt tapasztalta, hogy a panaszok felmerülése nagyban függ a mindenkori intézményvezetőtől: néhány intézményvezető alkalmasabb a problémák békés megoldására azok felnagyítása helyett. A német fellebbezési eljáráshoz hasonlóan Angliában a fogvatartottnak először a belső panasztételi lehetőségeket kell kimerítenie, és csak az után fordulhat az ombudsmanhoz panasszal. Mindkét helyen megfigyelhető azonban, hogy a felülvizsgálati szervhez benyújtott jogorvoslati kérelem ritkán jár eredménnyel, az intézményvezető döntése gyakran kritika nélkül átvételre kerül. Ezzel azonban ezen jogorvoslati lehetőség haszna kérdőjeleződik meg. Hasonló kételyek merülnek fel Franciaországban a fegyelmi büntetéssel szembeni panaszok esetében a kötelező előzetes eljárással kapcsolatosan. Mivel ezen eljárásra az előírt határidő a fegyelmi büntetés kiszabását

---

¹¹⁹ PECHER, Willi (szerk.), *Justizvollzugspsychologie in Schlüsselbegriffen*, Stuttgart, 2004. 354 p.

¹²⁰ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 151-171. p.

¹²¹ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 88-101. p.

követő két hét, sok esetben azzal számolnak, hogy a fogvatartott elmulasztja a határidőt és ezzel a bírói jogvédelemre való lehetőséget.¹²²

2.4.1.1. A fogvatartottak jogorvoslati jogai Franciaországban

Panasz az intézményvezetőhöz („Le recours gracieux”)

A fogvatartottaknak joguk van az intézményvezetőhöz panasszal fordulni, aki egy személyes konzultáción beszél a fogvatartottal, amennyiben annak feltételei fennállnak.

Panasz a felügyeleti szervhez („Le recours hiérarchique”)

Végrehajtási döntésekkel szemben lehetőség van panasszal fordulni a következő fokon lévő hatósághoz. Az intézményvezető döntéseit ez esetben az igazságügyi minisztérium bv. részlege vizsgálja felül, amely vizsgálatnak azonban nincs felfüggesztő hatálya.

1990 és 1993 között átlagosan 7300 fogvatartotti megkeresés érkezett évente a központi igazgatáshoz a kb. 1,5%-nyi börtönpopulációtól. 1994-ben 5823 megkeresést regisztráltak, ebből 65% érkezett a fogvatartottaktól, 17% a családtagjaiktól, 13% harmadik féltől, 3% az ügyvédektől és 2% politikusoktól.¹²³

2.4.1.2. A PANASZJOG Németországban

A német¹²⁴ büntetés-végrehajtási törvény (StVollzG.) értelmében a fogvatartottnak van panaszjoga. Joga van az intézményvezetőhöz fordulni panasszal, de kéressel is olyan ügyekben, amelyek őt közvetlenül érintik. Szóban és írásban is előterjesztheti a panaszt, azonban nincs kifejezett joga személyes meghallgatásra, sőt a személyesen előterjesztett panaszt is írásbeli útra terelheti a végrehajtási hatóság. Azonban az a jog fennáll, hogy az intézményvezetőt a fogadóórájában személyesen felkeressék. Amennyiben az intézményvezetőhöz intézett panasz eredménytelen marad, akkor a fogvatartott a felügyeleti szervhez is fordulhat, alapvetően írásban. Szóban akkor van erre lehetőség, amennyiben a felügyeleti szerv személyes látogatást tesz az intézményben.

---

¹²² HERZOG-EVANS, Martine, *La réforme du régime disciplinaire dans les établissements pénitentiaires. Un plagiat incomplet du droit pénal*, Revue pénitentiaire de droit pénal no. 121, 46. p.

¹²³ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 55-67. p.

¹²⁴ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 6-44. p.

Egyéni panasz a szövetségi alkotmánybírósághoz¹²⁵

A fogvatartottaknak is megvan a joguk minden más állampolgárhoz hasonlóan, hogy panaszt nyújtsanak be a szövetségi alkotmánybírósághoz, amennyiben feltételezik, hogy alapjogukat sértették meg (gyakorlatilag itt alkotmányjogi panaszról van szó). Alkotmányjogi panasszal viszonylag gyakran élnek a fogvatartottak, 1992-ben 87 egyéni panaszt nyújtottak be, mely szám 1993–1995 között 230 körül mozgott, 1996-ra csökkent ugyan, de még mindig elérte a 173-at. Ennek köszönhetően a szövetségi alkotmánybíróság az 1990-es években számos, a büntetés-végrehajtás területét érintő döntést hozott. Ezen döntések elsősorban a fogvatartottak jogvédelmét, a véleménynyilvánítás szabadságát, a jogorvoslati lehetőség igénybevételét érintették.

Petíció, kérvény

A fogvatartottaknak is van joguk petíció, kérvény benyújtására, melyet írásban a népképviselő, gyakorlatilag a tartományi parlament részére kell benyújtani, és nem tartozik az intézményvezetőnek sem a felügyelete alá, sem a hatáskörébe. Petícióval a fogvatartottak gyakran élnek. *Diepenbruck* felmérése szerint a fogvatartottak 7%-a legalább egyszer benyújt petíciót.¹²⁶ A magas arány oka egyrészt a költségmentesség, másrészt a relatív magas eredményesség.¹²⁷ Az eredményesség oka a bírói végzésekkel szemben, hogy közvetlenül a képviselő kezéhez kerül a petíció, és bejáratosak a médiába, könnyen tudnak médiafigyelmet kelteni egy bizonyos problémával. Gyakran ezen megoldás egy egyéni panaszról kiindulva általános problémára irányítja rá a jogalkotó figyelmét is.

2.4.1.3. Panaszlehetőség Hollandiában

Panaszt Hollandiában a Büntetőjogi Ügyek Központi Tanácsához („Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing”, a továbbiakban CRS) fordulva lehet tenni. A CRS-t 1953-ban a büntetőjogi törvény hatályba lépése nyomán állították fel. Maximum 42 tagja lehet, akiket királyi határozat alapján 6 évre neveznek ki.¹²⁸ Tagjai függetlenek az igazságügyi minisztériumtól és a büntetőjog területén dolgoznak, pl. bírák, ügyvédek, pszichiáterek, főiskolai tanárok. A CRS három részlegre tagozódik, az egyik részleg a büntetés-végrehajtással, a másik az elbocsátottakról való gondoskodással, a harmadik pedig biztonsági okokból való őrzéssel, elzárással foglalkozik. A CRS egyrészt az áthelyezéssel kapcsolatos panaszok ügyében dönt, másrészt pedig jogorvoslati fórum a panaszbizottság határozataival szemben.

A fogvatartottnak a panasz eljárásban joga van jogsegélyre, ami nem feltétlenül jelent ügyvédet, más személy is lehet, elvileg még akár egy fogvatartott-társ is. Ezen túlmenően országszerte vannak jogsegély irodák, amelyeket közpénzből finanszíroznak. E szolgálatok a fogvatartottakat jogi problémák esetében is segítik, különösen bv. jogaik megsértése esetén. Ugyanezen célra panasznap is van a bv. intézményekben.

---

¹²⁵ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 12. p.

¹²⁶ DIEPENBRUCK, Karl-Heinz, *Rechtsmittel im Strafvollzug*, Göttingen, 1981, 210. p.

¹²⁷ Diepenbruck felmérése szerint 23%.

¹²⁸ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 68-80. p.

A Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten¹²⁹ kimutatása szerint a fogvatartottak panaszuk esetén főként jogsegélyszolgálatok és ügyvédek által képviseltetik magukat. Fegyelmi büntetés kiszabása esetén a fogvatartott 24 órán belül írásbeli tájékoztatást kap arról, hogy milyen büntetést kapott, indokolással ellátva, valamint kioktatást az intézkedéssel szembeni jogorvoslati lehetőségről. A fogvatartott már a bv. intézetbe való érkezésekor írásos tájékoztatást kap a büntetés-végrehajtásban lévő jogairól és kötelességeiről.

A CRS igazságszolgáltatási funkciója mellett általános felülvizsgálati és tanácsadó funkcióval is rendelkezik. Évente egyszer ülésezik, ahol az egész előző éves tapasztalatait összefoglalja, és pódiumvitára bocsátja azok megtárgyalását. Ezen túlmenően negyedévente tanácskozik. Az igazságügyi miniszternek tanácsot adnak bv. kérdésekben, illetve saját kezdeményezésre hozzá is fordulhatnak. A fogvatartottak is megkereshetik a központi tanácsot annak érdekében, javaslatukat az igazságügyi miniszterhez továbbítsa.

2.4.1.4. A PANASZJOG Angliában

Intézményvezetőhöz intézett panasz

A fogvatartott panaszát először az intézetvezetőhöz intézheti¹³⁰, ami a leggyakoribb jogorvoslati lehetőséget jelenti.¹³¹ Az írásbeli panaszhoz lepecsételt borítékot használnak, az eljárás „confidential access” elnevezéssel ismert Angliában. Az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága méltatja ezen jogintézményt, néhány módosítási javaslattal, pl. a borítékot és a formanyomtatványt ne az intézményvezetőtől vagy intézményi dolgozótól kelljen kérnie a fogvatartottnak, hanem azok egy minden fogvatartott által elérhető helyen legyenek részükre hozzáférhetőek, ahogyan az is elkerülendő, hogy a lezárt borítékot intézményi dolgozó részére kelljen átadni.

Panasz a területi biztoshoz

Amennyiben a fogvatartott nem ért egyet az intézményvezető válaszával, panaszával a területi biztoshoz fordulhat, aki köteles azt lehetőség szerint 6 héten belül megválaszolni. A biztosnak meg kell vizsgálnia, hogy az intézményvezetői döntés minden releváns adatot és a jogszabályi háttérrel is figyelembe vette, a döntés meghozatala során megfelelően mérlegeltek, a fogvatartott megfelelő indokolást kapott a döntéshez, illetve hogy a körülmények esetlegesen egy kivételes esetet alátámasztanak-e.

A bírói hatalmi ág és a végrehajtó hatalom részeként funkcionáló büntetés-végrehajtás különböző viszonyban állhatnak egymással, a végrehajtási szervezet teljes függetlenségétől a bíró által „irányított” végrehajtásig széles a paletta. Az alkalmazott megoldások mögött különböző elméleti felfogások húzódnak meg, amelyek eltérő válaszokat adnak a hatalmi ágak elválasztásának mibenlétével, a büntetés céljával, illetőleg az emberi jogok védelmére hivatott eszközrendszer elemeivel kapcsolatos kérdésekre.¹³²

---

¹²⁹ Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten [Holland Emberi Jogi Ügyvédi Bizottság] weboldala. A hozzáférés módja: <http://www.njcm.nl/>

¹³⁰ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 45-55. p.

¹³¹ FOWLES, A. J., *Prisoner's Right in England and the United States*, Brookfield, Avebury, 1989, 19. p.

¹³² SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményéről de lege ferenda*, Magyar Jog, 2009/6, 327. p.

A szakirodalom a bv. bírói funkció jól elkülöníthető modelljeit különbözteti meg. A *Kabódi Csaba* nevéhez fűződő csoportosítás szerint – kandidátusi dolgozatában – a jeles jogi rendezőelvhez való viszonyuk szerint a bv. bírói modell két fő- és két alcsoportra különül el.¹³³

Az egyikben az ítélkező bíróság és a büntetés-végrehajtás „klasszikus” függetlensége áll, míg ennek ellentételezése a bírósági felügyelet, mely részben „irányítása alá vonja” a büntetés-végrehajtás működését.

Az osztályozás szempontjai:

- az államhatalmi ágak szétválasztásának, ezen belül a bírói funkció meghatározása;
- az általános büntetőpolitikai – s benne a büntetés jellegéről vallott – felfogás;
- az emberi jogok terjedelméről és védelmi eszközeiről uralkodó nézetek.

Szűcs András a Kabódi-munkásság értékelése mentén – másfél évtizeddel a Kabódi kandidátusi értekezést követően megjelent tankönyv nyomán – már három, egymástól határozottan elkülönülő modelltől beszél. Véleménye szerint ezek közül az egyik a büntetés-végrehajtás folyamatába markánsan beavatkozó, reszocializációs folyamatot irányító bíró. Ennek a bírói szerepkörnek a büntetéstan alapját az a reszocializációs szemléletű büntetőpolitika jelenti, mely szerint a szabadságvesztés-büntetés célja az elítélt személyiségének átformálása. E felfogás szerint a bíróság által kiszabott büntetésnek a végrehajtás folyamatában történő speciál-preventív szempontú változtatása csak bírói irányítással mehet végbe. A vázolt megoldás hívei célszerűnek találták, hogy ezt a tevékenységet ne az ítélő bíró, hanem egy megfelelő szakmai – büntetéstan, börtönügyi – jártassággal rendelkező szakbíró végezze.

A reszocializációs teória kudarca után a „börtönprogramot vezérlő” bíró rendeltetése is megváltozott: egyrészt megőrizte szerepét a fogvatartott „jogi ügyeiben”, másrészt új feladatként az úgynevezett közösségi szankciók (például a közérdekű munka) végrehajtásában kapott fontos szerepet. Ezt az irányvonalat követte például Franciaország és Portugália.

Az előző modell koncepciójától eltérő elvi kiindulóponton épül a német-osztrák megoldás, melyben a bv. bírói tevékenység alapvetően nem érdemi-beavatkozó, hanem formális-jogvédelmi jellegű. A bv. bíró nem felügyeli a büntetés-végrehajtás működését, hanem a büntetés-végrehajtás és a fogva tartott állampolgár közötti jogvitában dönt.

A harmadik alaptípusban a bv. bíró tulajdonképpen olyan „bv. jogalkalmazó”, akinek feladata az ítélőbíróság határozatában foglalt szankció-végrehajtás jogi kereteinek meghatározása, illetve időközi módosítása és felülvizsgálata. E koncepciót követte a honi mellett a lengyel jogalkotó is. (Meg kell azonban jegyezni, hogy a hazai megoldás, akárcsak pl. a német változat, korántsem „vegytisztá”, hiszen a bv. bíró nálunk – bár szűk körben – jogorvoslati fórum is a magánelzárás fenyítés elleni fellebbezés elbírálásánál, Németországban pedig dönt a feltételes szabadságra bocsátás tárgyában és egyéb, az ítéleti rendelkezéseket érintő fontos kérdésekben.)¹³⁴

A jogállamiság a XIX. század első felében született német fogalom. Párhuzamba állítható a rule of law angol és az alkotmányosság francia intézményeivel. Általános jogelveket foglal

¹³³ KABÓDI Csaba, *Emberi jogok a börtönben*, Kandidátusi értekezés, Budapest, 1994

¹³⁴ *Büntetés-végrehajtási jog*, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2007, 321-322. pp. idézi SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményéről de lege ferenda*, Magyar Jog, 2009/6, 328. p.

magába, mely az egész jogrendszert átszöve védi a társadalmat és a polgárokat az állami önkénnyel szemben. A német jogirodalom alapján Szűcs a jogállamiság fogalmi elemei közé sorolja: az államhatalom jogi legitimitációja, az egyén alapjogai, az egyéni elbírálás elve, a hatalmi ágak elválasztása, a hatalom törvényeknek megfelelő gyakorlása, kvalifikált jogvédelem.¹³⁵

Tremmel Flórián szerint a jogállamot főként a következő jellemzőkkel azonosítják: 1. a törvényhozói, végrehajtási és igazságszolgáltatási hatalom szét van választva; 2. a törvényhez és a joghoz kötött az államhatalom; 3. a polgárok alapjogai az államhatalmat korlátozzák; 4. független bíróságokhoz lehet fordulni jogsérelem esetén.¹³⁶

A jogállam és az emberi jogok – alapjogok – egymást kölcsönösen feltételező kategóriák; egyrészt csak ott beszélhetünk fejlett jogállamról, ahol az emberi jogok igen széles körűen és következetesen érvényesülnek, másrészt csak ott találkozhatunk az emberi jogok hatékony védelmével, ahol jogállam van.¹³⁷

Ezen jogok védelmére, s nem csak deklarálására van szükség, ezért a jogállami intézményrendszeren belül a bírói jogvédelem fontos garancia. A törvényhozó és végrehajtó hatalomtól független pártatlan bíróság nyújthatja az egyén alapjogainak legfelsőbb szintű védelmét. Fokozott követelménnyé válik az elítéltek jogainak és kötelezettségeinek a végrehajtó hatalomtól független bírói védelme, ugyanis az elítéltek jogai részben szünetelnek, részben korlátozottak a büntetés-végrehajtás folyamata alatt.¹³⁸

A bv. bíróval szembeni további követelmény, hogy magas szintű jogi ismeretekkel rendelkezzen, és speciális bírói hatáskört lásson el.

2.4.2. Külföldi intézmény-variációk

A külföldi tudományos szakirodalom a bv. bíró szükségességét a következőképpen indokolja: az igazságszolgáltatásnak ki kell terjednie a bv. folyamatra is, hogy megvédje az emberi jogokat, és hogy lehetővé tegye minden emberi konfliktus megoldását a büntetések végrehajtásának stádiumában.¹³⁹

Lajtar István doktori értekezésében kiemelt néhány európai országot, és a bíróságok büntetés-végrehajtással összefüggésben játszott gyakorlatának vizsgálata során igen változatos képet talált.¹⁴⁰

„Bírói kontroll” alatt a kontroll nagyon különböző formái értendők. A döntő koncepcionális különbség abban rejlik a bírói kontroll egyes formái között, hogy a bíróság

¹³⁵ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 57. p.

¹³⁶ TREMMEL Flórián, *Magyar büntetőeljárás*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2001, 70. p., idézi SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 57. p.

¹³⁷ TREMMEL Flórián, *Jogállam és büntetőeljárás*, Jogtudományi Közlöny, 1989/12, 619. p., idézi SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 57. p.

¹³⁸ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 57. p.

¹³⁹ PLAWSKI, Stanislaw, *Les tribunaux pénitentiaires en Europe*, Revue pénitentiaire en Droit Pénal, 1985/2, 127-139. pp.

¹⁴⁰ LAJTAR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 16. p.

http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

vagy hasonló hatáskörrel bírói hatóság csak kereseti kérelem/panasz alapján lesz aktív, vagy kezdettől fogva bekapcsolódik bizonyos döntésekbe. Ezen különbség a prevenció–represszió fogalompár útján fogalmazható meg. Egyes országokban ezen formák egyike uralkodik, néhány országban mindkét forma érvényesül egymás mellett.

Franciaországban a bírói kontroll nagyrészt preventív. A büntetés-végrehajtási bíró (a továbbiakban JAP)¹⁴¹ a végrehajtási könnyítések során¹⁴² pl. folyamatosan bevonásra kerül, míg egy döntés utólagos kontrolljára csak akkor kerül sor, ha a döntés ellen panaszt nyújtottak be. Arra való tekintettel, hogy csak kevés fogvatartott él panasztételi jogával, nagy a veszély arra, hogy számos fogvatartotti jog nem kerül figyelembevételre. Az előzetes kontroll átfogóbb, hiszen nem függ attól, hogy egy fogvatartott vagy más, a végrehajtási intézkedéssel érintett személy a döntés kontrollját kezdeményezze, hanem olyan fogvatartottakat is érint, akik bármilyen okból kifolyólag nem érvényesítik jogukat. Az előzetes kontroll hatása, hogy a francia JAP és a lengyel bv. bíró a végrehajtás hétköznapijaiba sokkal erősebben integrálódik. Ez az integráció, azon pozitív hatása mellett, hogy a bíró a végrehajtás mindennapjairól több információval rendelkezik, negatív hatással is bír, amire *Lengyelország* a példa. A bíró a végrehajtási intézkedésekben részt kap, ennek következtében az intézményvezetővel szorosabb kapcsolatban áll, ami a fogvatartott számára akként jelenik meg, hogy a bíró és az intézményvezető egy egységet képez. Még abban az esetben is, ha a bírónak sikerül a függetlenségét ténylegesen megtartania, a fogvatartott részéről bizalomvesztéssel jár. A bíró olyan integrációjának, ahogy az Franciaországban valósul meg, megvan az az előnye, hogy a bíró az egyes fogvatartottal szembeni végrehajtás módját korán megismerheti, ennek köszönhetően az elbocsátást érintő döntések nem csak a végrehajtási igazgatás adatain alapulnak, de további fok beépítésének negatív hatása is lehet, a flexibilitás és a gyors reakció kárára mehet.

Németországot kritika érte arra vonatkozóan, hogy a bv. igazgatás és a bv. bíró között a kompetencia-felosztás problémás. Amíg az előbbi készíti elő az előzetes elbocsátást, addig az utóbbi hozza meg róla a döntést. A bv. bíró a döntése során azt is figyelembe veszi, hogy a fogvatartott a végrehajtási enyhítések során hogyan viselkedett, ennél fogva kiemelkedő szerepe van ezen enyhítéseknek, melyek elrendelése az igazgatás hatáskörébe tartozik, aminek kiszabása így közvetetten befolyásolja az előzetes elbocsátást és a bíró döntését. Azonban az is elképzelhető, hogy az intézet igazgatása előkészíti az előzetes elbocsátást, ezzel reményt kelt a fogvatartottban, a bíró azonban az előzetes elbocsátást elutasítja¹⁴³. Az ilyen esetek elkerülése érdekében biztosítani kell, hogy a bíró az előzetes elbocsátásról való döntése során az intézmény adataira hagyatkozzon, ennek érdekében viszont Németországban is támogatják, hogy a bv. bíró a végrehajtásba beleszólhasson. Freiburgban ezt a kérdést úgy oldották meg, hogy az intézet a bírót – anélkül, hogy erre jogszabály kötelezné – problémás kérdésekben megkérdezi, amely esetekben a bíró mintegy szakvéleményként állást foglal a végrehajtás enyhítésének kérdésében. A bíró azonban ez alapján is csak azon ügyekben kapcsolódik be, amely ügyekben az intézet azt szeretné. Arra tekintettel, hogy a büntetési enyhítésnek milyen szerepe van, különösen fontos, hogy a fogvatartottaknak lehetőségük legyen az enyhítés elutasításával szemben jogorvoslattal élni. Gyakran élnek is ezzel a fogvatartottak.

---

¹⁴¹ Rövidítésként a JAP [Juge de l' application des peines] betűszót használják.

¹⁴² Ld. még GALLI, Thomas, *Lockerungsbegutachtungen im Strafvollzug*, Wiesbaden, 2011. 96 p.

¹⁴³ FIEDELER, Silke Maria, *Das verfassungsrechtliche Hoffnungsprinzip im Strafvollzug – ein hoffnungsloser Fall?* Frankfurt am Main, 2003. 189 p.

A francia JAP a végrehajtási enyhítés felülvizsgálata terén erősebb felügyeletet gyakorol, azonban a fegyelmi intézkedések kontrolljára nincs hatásköre. Mivel a JAP nem fellebbviteli fórum, ezért a fogvatartottak nem kérhetik tőle a fegyelmi büntetés felülvizsgálatát. A lengyel bv. bíró abban a tekintetben erősebb, hogy más döntések mellett a fegyelmi intézkedéseket is felfüggesztheti. Ezen a példa jól tükrözi a francia és a lengyel bv. bíró közötti koncepcionális különbséget. A francia modellben a bv. bírónak sok kérdés fenn van tartva, míg a **lengyel** modellben a bv. igazgatásnak csupán néhány döntéséhez szükséges a bv. bíró előzetes hozzájárulása. A bv. bíró hivatalból vagy panasz alapján jogosult a bv. igazgatás döntésének felfüggesztésére. A francia modellel szemben, ahol nem egyértelmű, hogy a bv. bíró döntése ellen milyen jogorvoslat vehető igénybe, addig a lengyel modell szerint a bv. bíró döntései csak bírói úton vizsgálhatók felül.

A bv. intézkedések legszélesebb körű felülvizsgálata *Hollandiában* valósul meg. A panaszbizottság az intézet döntéseit meg is változtathatja, ha azt célszerűtlennek ítéli meg.¹⁴⁴ Ezzel a kontroll továbbmegy, mint az a közigazgatás területén szokásos.¹⁴⁵ A bírói kontroll a bv. intézetek mérlegelési és megítélési mozgásterébe is beavatkozik. Hollandia és Németország között az egyik legjelentősebb különbség, hogy Hollandiában másodfokon nem csak a jogszabályba ütközést vizsgálják, ami megmagyarázza, hogy sokkal gyakrabban élnek jogorvoslati lehetőséggel az elsőfokú döntésekkel szemben. A fegyelmi intézkedések körében *Angliában* a prevenciósz kontroll szerepét a boards of visitors¹⁴⁶ részvétele jelenti, azokban az esetekben, amikor hosszabb idejű elzáráshoz hozzájárulása szükséges.

Mialatt minden vizsgált országban a fegyelmi büntetések tekintetében a kontroll a bíróságok útján megvalósul, addig különböznek az országok abban, hogy a bírói kontroll kiterjed-e az intézményi élet további területeire is. Itt az a kérdés, hogy az egyes országokban a fogvatartottaknak vannak-e olyan jogai, amelyek bírói úton is érvényesíthetőek. Két szintet kell megkülönböztetni, egyrészt hogy a bírói igényérvényesítés egyáltalán megengedett-e, másrészt a bíróságoknak milyen széles a döntési kompetenciájuk. A francia, a német és a lengyel modellt összehasonlítva elmondható, hogy a lengyel modell a francia és a német modellt vegyíti. Hollandiában is van utólagos kontroll, azonban Németországgal szemben itt nem bíróság jár el, hanem egy hatóság, ami bírói hatáskörrel rendelkezik. Ezen koncepció előnye, hogy a panaszbizottság tagjai a börtönökben végzett munkáik révén tudják a leginkább megvalósítani a végrehajtáshoz közeli ítélkező testület ideálját. Sőt ezen elv még a másodfokon is érvényesül, mivel a CRS szabály szerint az intézményekbe utazik, és ott kerül sor a meghallgatásokra. Ezzel felmerül a végrehajtáshoz közeli ítélkező testület kérdése is, amit mindenhol megcélznak. Ez a közelség Franciaországban és Lengyelországban a bírák bizonyos végrehajtási döntésekben való részvételével valósul meg. Németországban, Hollandiában és Lengyelországban a bv. intézkedések felülvizsgálatára speciális bíróság illetékes. A bv. intézkedések bírói felülvizsgálata Angliában és Franciaországban a rendes, illetve közigazgatási bíróságok útján történik. A bíróságok végrehajtáshoz közelsége akként is garantált, hogy a bíróság illetékességét az intézet helye határozza meg, valamint, hogy a bírósági meghallgatásokra az intézményekben kerül sor. Ezen szempontból Hollandia kiemelkedő példát mutat, hiszen a panaszbizottságok az intézményekhez tartoznak és a meghallgatásokat az intézményekben fogatosítják. Ezzel szemben Németországban a

---

¹⁴⁴ van DEUTEKOM, Frank, *Der Vollzugsrichter in den Niederlanden und Deutschland in rechtsvergleichender Sicht*, Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 1992, 221. p.

¹⁴⁵ KELK, Constantijn, *The Netherlands = Imprisonment Today and Tomorrow*, szerk.: van ZYL SMIT, Dirk; DÜNKEL, Boston, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1991, 407. p.

¹⁴⁶ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 231. p.

meghallgatás nem kötelező, ha sor kerül rá, akkor az esetek nagy részében a fogvatartottat állítják bíróság elé, melynek oka nagy valószínűséggel az, hogy a bíró helyszínre utazása túl sok időt venne igénybe a bíróság leterheltségéhez képest. A végrehajtáshoz közelség alatt értendő továbbá a bírókkal szembeni olyan elvárás, hogy a kriminológia területének speciális ismeretanyagával rendelkezzenek.

A tény, hogy Franciaországban bizonyos intézkedések az igazgatás belső ügyének tekintendők, és ezzel nem esnek bírói kontroll alá, a németországi különleges hatalmi viszonyok modelljével lehet összehasonlítani. Mindkét esetben azt feltételezik, hogy bizonyos intézkedések csak az igazgatás belső hatáskörébe tartoznak. Abban az esetben, ha bírósági kontrollra kerül sor, sajnos gyakran túl hosszú eljárással kell számolni. Hollandiában akként próbálnak ellene tenni, hogy legalább első fokon háromhetes határidőt szabtak a döntéshozatalra. Ugyan a határidő be nem tartásának semmilyen jogi konzekvenciája nincs, ennek ellenére többnyire betartják. Angliában az ombudsman számára 12 hetes határidőt szabtak a fogvatartotti panaszra való válaszolásra. Anglia egyébként is feltűnően kiesik a jelen összehasonlításból, ugyanis nincs bv. bíró, sem a francia, sem a német modell értelmében, és kvázi bírói hatóság sincs, mint Hollandiában, ehelyett a végrehajtás bírói kontrollja az általános bíróságok útján valósul meg, de csak részlegesen.

2.4.2.1. Franciaország

Franciaországban a fogvatartotti populáció emelkedése két egymással összefüggő tényezőre vezethető vissza.¹⁴⁷ A büntetés időtartama folyamatosan (az átlagos időtartam 1975 és 2008 között 4 hónapról 8 hónapra) emelkedett, ami viszont arra utal, hogy súlyos bűncselekményekért több szabadságvesztés-büntetést, magasabb törvényi minimumtétellel szabtak ki.

Büntetés-végrehajtás a nyilvánosság előtt: 2003–2004-ben a televízióban és plakátokon lehetett a következő mottót olvasni: „La prison change, changez la avec nous!”, azaz „A börtön változik, változtass rajta velünk!” Ezzel a mottóval az igazságügyi miniszter két év alatt 2000 új alkalmazottat kívánt a büntetés-végrehajtásba felvenni, ami a kampánynak köszönhetően sikerült is. Az igazságügyi minisztérium három célt tűzött ki, elsőként a munkahelyek betöltését, amelyek nyugdíjazás okán üresedtek meg, másodsorban a munkateher enyhítését a bv. intézetekben, harmadrészt pedig a közvéleményben kedvezőbb kép kialakítását a büntetés-végrehajtásról. A büntetés-végrehajtásban a pár ezer új alkalmazott felvétele előre vetítette, hogy számoltak a fogvatartotti populáció növekedésével.

A 2005. december 12-i és 2007. augusztus 10-i törvények a büntetési tételeket súlyosították. A büntetési tételek esetében bevezetésre került az automatikus, illetve kötelező alsó határ, melyektől a bírók kizárólag megfelelő indokolással térhetnek el; ha az elkövetés körülményeit, az elkövető személyiségét és a társadalomba való visszatagozódásra való hajlandóságát figyelembe veszik. Az utolsó tényezőnek különösen erősnek kell lennie, amennyiben visszaeső elkövetőről van szó.

Jogszabályok súlyosítása: Az állami hatalom tekintélyének gyengülésével bevezetésre került egy rendelkezés, mely tiltja a hivatalnokok sértegetését. A rendelkezéssel főként azonban a rendőrök éltek vissza, ugyanis minden rendőrrel szembeni fellépés hivatalnok

---

¹⁴⁷ DÉCARPES, Pascal, *Frankreich = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010,-396-428. pp.

sértegetéseként értelmezhető és bíróság elé vihető. Ebből adódóan felmerül a kérdés, hogy a jogszabály már egy korábban is meglévő problémát dolgoz fel, vagy ezen rendelkezés eszközzé vált a rendőrség kezében ahhoz, hogy eddig nem kriminalizált cselekményeket büntetőjogilag üldözzön. További egyértelmű súlyosítás a házasságon belüli erőszak kriminalizálása, mely egy meglévő problémát hozott felszínre és büntetőjogi eszközökkel szankcionálta. A fogvatartotti populációra hatással volt az 1998-as büntető jogszabály-módosítás, ami kriminalizálta a sebességhatár túllépését és egyéb közlekedési bűncselekményeket vezetett be, valamint az 1994-es jogszabály-módosítás, ami számos új szexuális bűncselekményt vezetett be, illetve a súlyosította azok büntetési tételét. Ezen utóbbinak köszönhetően a fogvatartotti populáción belül megnőtt a szexuális bűncselekményt elkövetők aránya, akik hosszabb időtartamú szabadságvesztés-büntetést töltenek.

Véleményem szerint a különféle bv. rendszerek tevékenységének egyik legfontosabb fokmérője, hogy az adott ország börtöneiben hány öngyilkosság történik. Nem véletlen, hogy az Európa Tanács statisztikai kiadványai is tartalmazzanak adatokat erről a kérdéstről.¹⁴⁸

A nyugat-európai országokban viszonylag alacsony szinten mozog az öngyilkosságot elkövetett fogvatartottak száma, Franciaországban viszont más a helyzet. A francia börtönökben 2007-ben 96 fogvatartott lett öngyilkos, 2008-ban 20%-kal többen, 115-en vettek véget életüknek. A 2009. év első hét hónapjában 81-en követtek el öngyilkosságot.

Minden bv. intézetben ki kell dolgozni a szuicid hajlamú fogvatartottak védelmi tervét – konkrét tennivalókkal, rendszeres, időközönkénti felülvizsgálattal.¹⁴⁹ Csökkenteni kell a fogvatartott személy magányosságát a börtönökben, elő kell segíteni külső kapcsolatai fenntartását. A fogvatartás első nyolc napjában engedélyezni kell egy látogatást vagy egy telefonbeszélgetést. A büntetőkörleteken a fogvatartottakat tájékoztatni kell jogaikról, kísérleti alapon engedélyezni kell számukra a rádiókészülék használatát, és fontolóra kell venni a telefonálás engedélyezését mint a magány megszüntetésének eszközét, illetve – lehetőség szerint – le kell rövidíteni a büntetőzárkába helyezés időtartamát. Minden bv. intézetben meg kell többszörözni a sürgősségi telefonhívások lehetőségét a rendelkezésre álló időintervallumok figyelembevételével. A bv. intézetekben a nap 24 órájára, több szinten ki kell terjeszteni a különleges őrzési intézkedéseket: nagyobb hangsúlyt kell fektetni az intézet körbejárására, a szuicid krízisben lévő fogvatartottakat nem szabad egyedül hagyni, különösen a többi fogvatartott sétájakor. A többi fogvatartott figyelmét is fel kell hívni az öngyilkosságok megelőzésének fontosságára, egyre több elsősegély-nyújtó tanfolyam szervezésével és a lelki megterhelésnek kitett személyek támogatását célzó oktatás bevezetésének kipróbálásával. Az ebben vállalt szerepük elismerését is meg kell valósítani (pl. a büntetésük további csökkentésének engedélyezésével).

Biztonságos környezetet kell kialakítani a börtönökben, ezért minden zárkában meg kell oldani a belső telefon vagy segélyhívó útján történő kommunikációt, minden intézetben kísérletként belső telefontal rendelkező biztonságos zárkákat kell felállítani, amelyek nem rendelkezhetnek az akasztás megkísérelhetőségére alkalmas kellékekkel. A legkirívóbb esetek kezelésére kísérleti alapon meg kell valósítani a video-megfigyelési rendszer bevezetését. Az

---

¹⁴⁸ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Stratégiai megoldások a francia börtönökben elkövetett öngyilkosságok megakadályozására*, Börtönügyi Szemle, 2010/3, 73-78. pp.

¹⁴⁹ Rendszeresíteni kell – az ügyészség bevonásával – a beavatkozásra vonatkozó protokollokat, és biztosítani kell a segítségnyújtásra alkalmas eszközöket: a bv. belső szabályzatában a különböző szituációkra (öngyilkossági kísérlet, öngyilkosság) eljárási útmutatót szükséges kidolgozni, ezt ellenőrizni kell, és ezzel kapcsolatban felkészítő oktatást kell végezni.

Egészségügyi Minisztérium munkatársaival együtt a magas öngyilkossági kockázatot jelentő személyek esetében olyan anyagok és ruhadarabok, illetve takarók bevezetésével kell kísérletezni, melyeket nem lehet kötéllel alakítani, de mégis megfelelnek az egészségügyi protokolloknak. Az intézeteket defibrillátorral kell ellátni. Felül kell vizsgálni a gyógyszerek tárolásának és elosztásának módszereit és eljárásait.

A pszichés gondokkal küzdő személyek pszichiátriai gondozását javítani kell, különös tekintettel a Különleges Kialakítású Kórházi Egységek programjának fejlesztésével.

Miután a bv. intézetek zsúfoltsága kihat a börtönbeli öngyilkosságok számának alakulására, folytatni kell a börtönök túlszúfoltsága elleni küzdelmet.

A „támogató fogvatartottak” intézményének bevezetése azt jelenti, hogy önkéntes alapon toborzott, a feladat ellátására alkalmas, kiegyensúlyozott személyiségű fogvatartottak lesznek társaik segítségére, ha azok lelki válságba kerülnek. Kiválasztásukat, képzésüket és továbbképzésüket az intézet orvosai, illetve az öngyilkosságok megelőzésével és lelki segítségnyújtással foglalkozó egyesületek fogják elvégezni.¹⁵⁰

A média pozitív hatását tovább kell fejleszteni: fel kell hívni a média figyelmét, hogy üzeneteik milyen hatással lehetnek az öngyilkosság jelenségére, továbbá újjá kell szervezni a bv. szervezetnek az öngyilkosságokkal és a megvalósult megelőzési stratégiával kapcsolatos kommunikációs politikáját.

Az elmúlt évtizedek a büntetés-végrehajtást illető nagy csatározások színterei voltak. *Nicolas Sarkozy* 2002-2007 közötti belügyminisztersége, illetve 2007-2012 közötti köztársasági elnöklése alatt az addig tabú témának számító büntetés-végrehajtást érintő törvénytervezetektől, reformoktól volt hangos a sajtó. Némelykor „angyal” kegyelemmel bántak a hosszú letöltendő büntetéssel sújtottakkal, máskor a piti kis bűnözőket is nagyon szigorú büntetésekkel fenyegették. A bv. adminisztrációhoz átkerült a pártfogó felügyelői feladatkör, mely ezáltal még hatalmasabbá vált az Igazságügyminisztérium keblén.¹⁵¹

Nicolas Sarkozy 2007-ben, az elnökválasztási kampány során kifejezetten hangoztatta és elkötelezte magát a börtönök mélyreható reformja mellett, hogy azok hatékonyabban szolgálják az elítéltek társadalomba való újbóli beilleszkedését. Ezt az elkötelezettségét 2009. június 22-én a Nemzetgyűlés alsó- és felsőházának együttes kongresszusa előtt mondott beszédében is megerősítette: „a szabadságvesztés-büntetés nehéz megpróbáltatás, de nem lehet lealacsonyító jellegű”, illetve a következőket jelentette be:

- 2009-ben több mint 5000 új férőhellyel bővül a francia büntetés-végrehajtás, és hét új intézetet nyitnak meg. A 2002-es igazságszolgáltatási törvénynek köszönhetően 2012-re összesen 63 000 férőhely áll majd rendelkezésre a francia börtönökben.
- 2010-től 2012-ig további 5 000 új férőhely létesül, 11 000 férőhelyet pedig felújítanak.

---

¹⁵⁰ A „támogató fogvatartottak” intézményének bevezetése gyakorlati jellegű reakció, mely külföldön, ezen belül Angliában, Ausztriában és Spanyolországban már bevált módszertanra alapoz (ezen országokban a legalacsonyabb a bv. intézetekben elkövetett öngyilkosságok aránya az Európai Unióban). Egyáltalán nem arról van szó, hogy a büntetés-végrehajtás felelősségét rónák a fogvatartottakra, hanem arról, hogy a legkiszolgáltatottabb fogvatartottak számára minél könnyebben elérhető és minél hatékonyabb támogatást nyújtsanak. A támogatás a gyakorlatban – az igényektől függően – lehet egyszeri vagy folyamatos.

¹⁵¹ HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L'Harmattan, 2013, 11. p.

– Bár a gazdaság stagnál, a bv. szervezet 2009-es költségvetése 3%-kal nőtt, azaz eléri a 2 milliárd eurós összeget. A 2009-es költségvetés terhére 1087 új bv. alkalmazotti státust hoznak létre.

A bv. törvény tervezetének elfogadás után a bv. szervezetnek további eszközök állnak majd rendelkezésére új intézetek megnyitására, a bv. intézetek emberközelibbé tételére.

A büntetés-végrehajtási bíró intézménye (JAP)

Franciaországban az 1959-ben hatályba lépett büntetőeljárás törvény (továbbiakban: CPP) teremtette meg a bv. bíró (Juge de l'application des peines) jogintézményét, amely egyrészt igazságszolgáltatási, bírói feladatokat lát el, másrészt a végrehajtási intézeteket érintő adminisztratív teendőket is végez.

Történeti kialakulására visszatekintve megállapítható, hogy a francia bv. bírói intézményhez lehet viszonyítani különböző országokban való kialakulását és fejlődését. A II. világháborút követő időszakban nagyon szükséges volt a büntetés-végrehajtás reformja, egy olyan környezetben, amikor még gyermekeket is szabadságvesztésre ítélték. Az 1945-ös bv. reformtól kezdődik és a büntetőeljárás törvény (CPP) hatályba lépéséig tartó időszakot nevezhetjük a kezdeteknek. A II. világháború utáni időszakban, egy, a büntetés-végrehajtás során eljáró bírói intézményt vezettek be, az úgynevezett delegált bv. bírót.¹⁵² Ekkor a bírakat megbízták, hogy felügyeljék a hosszú szabadságmegvonással járó büntetések végrehajtását a megreformált büntetés-végrehajtási intézetekben. A bv. bírói intézmény létrejött a progresszív/fokozatos büntetési rendszerhez kötődik. Az 1958-as új francia büntetőeljárás-jogi törvény hatálybalépésével kiterjesztették a bv. bíró feladatkörét, önálló intézménnyé vált,¹⁵³ ami az akkori módosítás egyik legjelentősebb változtatása volt. Ez a szakasz 1958-tól a '70-es évek közepéig tartott – ez volt a büntetés-végrehajtási bírói intézmény tényleges kialakulásának, feladatai kiterjesztésének szakasza. Az intézményt a CPP vezette be, majd az 1970-es és 1972-es törvények által bevezetett további reformok tovább alakították.

Ma a büntetés-végrehajtás során jár el a bv. bíró, nemcsak a zárt intézeti elhelyezés során, de ha a végrehajtás alatt erőszakot tapasztal, intézkedik és szankcionálja a törvénysértéseket¹⁵⁴. Három tagú tanácsban a hosszú tartamú büntetéseket töltő elítéltek feltételes szabadságra bocsátásáról, a végrehajtás orvosi okokból történő felfüggesztéséről dönt, némely esetben a különösen érzékeny büntetés időtartamának csökkentéséről, elektromos monitoring alá helyezéséről, előzetes letartóztatásról határoz. Átváltoztathatja az eredetileg zárt környezetre ítélt büntetés-végrehajtást nyitott vagy félig nyitott környezetbe végrehajthatónak, de a rövid idejű kimenőről vagy a kísérettel történő eltávozásról is dönt.¹⁵⁵

A túlszűfolt börtönnépesség csökkentésére alternatív büntetési módok bevezetésével csökkentették a zárt intézetben való fogvatartottak számát. A hatalmi hierarchiának alávetett ügyészség és a Pártfogó Szolgálat szoros felügyelete mellett a bv. bíró megfigyelés alá helyezi 4 hónappal a büntetés kitöltése előtt az elítéltet.¹⁵⁶

¹⁵² HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L'Harmattan, 2013, 10. p.

¹⁵³ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 56. p.

¹⁵⁴ A zárt intézet hatásairól ld. SCHWARZ, Kathleen – STÖVER, Heino, *Stress und Belastungen im geschlossenen Justizvollzug*, Oldenburg, 2010. 190 p.

¹⁵⁵ HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L'Harmattan, 2013, 9. p.

¹⁵⁶ HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L'Harmattan, 2013, 11. p.

A francia bv. bíró hatásköre kiterjed a büntetés zárt és nyitott közegben való végrehajtására egyaránt. Ez a fő megkülönböztető jegye ennek a francia intézménynek sok más hasonló külföldi országbeli intézményekhez viszonyítva. Más országokban a bv. bírók a büntetőbírák, az ő kompetenciájuk főként az intézményes börtön-környezetre irányul. Franciaországban ezzel szemben a bv. bírónak sokkal nagyobb hatásköre van, mert kiterjed a nyitott környezetben való végrehajtásra is. A bv. bíró dönt a feltételes szabadságra bocsátásról, ha az elítéltnak egy vagy több 3 évnél nem hosszabb, szabadságmegvonással járó büntetést kellene letöltenie. Máshol az igazságügy-miniszter adja meg az engedélyt, a büntetés-végrehajtási bíró csak véleményez. A feltételes szabadságra bocsátás felügyeletét a bv. bíró végzi. A CPP 722. cikke határozza meg a büntetés-végrehajtási bíró zárt környezetben lévő végrehajtás során végzett ellenőrzési feladatát. A büntetés-végrehajtási bíró határozza meg minden elítélt számára büntetés végrehajtásának fő módozatait, a külső környezetbe való áthelyezést, a félszabad állapotot és az eltávozási engedélyt. Mindezt a CPP 1972-es tv. által módosított 721. cikk igen jelentős jogkörrel bővíti: határozhat a büntetés időtartamának csökkentéséről, az eltávozás lehetőségéről, a szabadságmegvonással járó büntetések felváltásáról külső munkavégzésre.¹⁵⁷

A CPP értelmében a fogvatartott a bv. bíróhoz fordulhat és kérheti a végrehajtási intézet vezetője által hozott fegyelmi intézkedés(ek) felülvizsgálatát. A CPP 722. cikke szerint minden végrehajtási intézetnek bv. bíróhoz kell tartoznia, aki egyúttal a mellé rendelt bv. bizottság (Commission de l'application des peines) elnöke is. A bv. bíró, illetve a bizottság irányítja a kiszabott ítéletek végrehajtását. A bv. bíró a fogva tartás rendjébe valójában nem avatkozhat be, jogosultsága lényegében az ítélet-végrehajtással kapcsolatos ügyekre (szabadságvesztés félbeszakítása, időtartamának csökkentése, feltételes szabadságra bocsátás stb.) vonatkozik.¹⁵⁸

A bv. bíró dönt a feltételes szabadság kérdésében, a büntetés elengedéséről, a büntetés-végrehajtás felfüggesztése, félbeszakítása tárgyában, a végrehajtási fokozat módosításáról, a félszabadság, kijárás, eltávozás engedélyezéséről az úgynevezett biztonsági periódusból történő elbocsátás tárgyában, közreműködik a szabadságelvonást helyettesítő szankciók végrehajtásában.¹⁵⁹

A Tribunal de Grande Instance-nál¹⁶⁰ (ami a német tartományi bíróságnak felel meg funkcióját tekintve) egy vagy több büntetés-végrehajtási bírót neveznek ki, mandátumuk először 3 évre szól. A kinevezés és a visszahívás a Conseil Supérieur de la Magistrature állásfoglalása alapján igazságügy-miniszteri rendelkezéssel történik. A bv. bírói feladatok ellátása mellett ezek a bírók általános bíróként is tevékenykednek ugyanezen bíróságon belül. A bv. bíró intézményének létrehozásakor az volt az alapötlet, hogy a bíró hatásköre a bűncselekmények szankcionálásakor ne csak az ítélethozatalra koncentrálódjon, hanem vegyen részt a büntetés végrehajtásának alakításában is. Minden intézménynél minden fogvatartott számára a bv. bíró állapítja meg a büntetés végrehajtásának módját. A törvényi

---

¹⁵⁷ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, Revue internationale de droit comparé, 1973, 375-386. pp.

¹⁵⁸ LŐRINCZ József, NAGY Ferenc: *Börtönügy Magyarországon*, Budapest, B.V.O.P. Sajtóiroda, 1997, 17. p.

¹⁵⁹ LAJTÁR István, *A büntetési-végrehajtási bírói eljárás időszerű kérdései*, Ügyészségi Értesítő, 1994/2., 22-25. pp.

¹⁶⁰ Megyéenként két elsőfokú bíróság működik, amely tulajdonképpen a német megyei bíróságoknak felel meg. Lásd: KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 57. p.

előírások feltételei szerint és határain belül biztosítja a nyitott vagy félig nyitott végrehajtást, a fogva tartás idejének lecsökkentését, az áthelyezéseket, a büntetés végrehajtásának felfüggesztését, a kísérettel való eltávozást, az önálló eltávozást és a feltételes szabaddalra bocsátást. A bv. bíró a rá vonatkozó jogszabályokban foglaltak szerint köteles legalább havonta egyszer azon bv. intézményeket felkeresni, amelyek az illetékességi területére esnek. A Kínzás Elleni Bizottság (CPT) kritizálta, hogy a francia bv. bíró a felügyeleti feladatait nem a rendszeres látogatások által teljesíti.¹⁶¹

A legtöbb esetben a bv. bírónak egyedüli döntési kompetenciája van, azonban a törvény értelmében döntéseinek meghozatala előtt rendszeresen meg kell hallgatnia a Commission de l'application des peines-t (bizottságot), kizárólag sürgős döntést igénylő esetekben tekinthet el a bizottság az előzetes meghallgatásától. A bizottság állásfoglalását a bv. bíró vélelmezi, amennyiben a felhívásától számítva egy hónapon belül a bizottság nem foglal állást. A bizottság elnöke egy bv. bíró, további tagjai az ügyész, a bv. intézet vezetője és más intézeti alkalmazottak. Fegyelmi büntetések kiszabása esetén a bv. bíró nem vehet részt a döntéshozatalban, azonban a fegyelmi büntetés kiszabásáról tájékoztatni kell. Ezen kívül büntetesként elrendelheti egy kért intézkedés elutasítását, vagy akár egy már biztosított intézkedés visszavonását. A bv. intézetekben kötelező nyilvántartást vezetni a kiszabott fegyelmi büntetésekről, amelyet a bv. bíró a látogatásaikor megtekint.

A bv. bíró nem döntheti el, melyik bv. intézetbe kerüljön az elítélt,¹⁶² de állást foglal abban a kérdésben, hogy melyik intézményhez utalják be azt a fogvatartottat, aki hosszú időtartamú szabadságvesztés-büntetést tölt le, illetve, hogy hogyan szállítsák át a fogvatartottat egy másik intézménybe. A bv. bíró hatáskörét a „periode de surete” (a minimum kitöltendő időtartam) bevezetésével korlátozták. Azon kedvezményeket, melyeket a bíró jóváhagyott, csak bizonyos idő elteltével (a büntetés felének letöltését követően) lehet biztosítani.

A Commission de l'application des peines 1972-es bevezetése szintén a bv. bíró hatáskörének korlátozásához vezetett. A törvény sok esetben a bizottság többségi döntését vezette be, és a bizottságon belül a köztisztviselők a szavazatok többségét magukénak tudhatták, a döntési jogkör a korábbi bírói jellegétől eltekintve adminisztratív irányba tolódott el. Kritikaként fogalmazták meg, hogy a bv. bíró már csak egy háromfős bizottság elnöke, amely három tagból azonban kettő a bv. hierarchiájába betagozódott személy. Így például törvény írta elő, hogy olyan fogvatartott eltávozásának engedélyezése esetében, akit több mint három évre ítéltek el, a Commission de l'application des peines dönt. Ezt azt előírást azonban, amely 1978-ban került be a francia büntetőeljárás törvénybe, 1983-ban ismét eltörölték. Nagy mértékben csökkentette a bv. bíró zárt környezetben való feladatait az 1986. év szeptember 9. napjához kötődő törvény.

A bv. bíró döntési kompetenciája csökkentésének hasonló tendenciája figyelhető meg a kiszabott büntetések feltételes felfüggesztése körében. Az öt évet meghaladó szabadságvesztés-büntetések esetében feltételes szabadságra bocsátásáról az igazságügyi miniszter dönt.

A bv. bíró tevékenységét törvényi felhatalmazás alapján végzi, a büntetés-végrehajtási intézményeket, amelyek az illetékességi területére esnek, havi rendszerességgel keresi fel. Az „equitas” szellemében folytatja eljárását. Két nagyon fontos törvény nagy befolyással volt a

¹⁶¹ Európa Tanács 1993, 154-es sz., 56. p.

¹⁶² BOULOC, Bernard, *Pénologie*, Paris, Dalloz, 1994, 86. p.

bv. bíró feladatkörére, melyek a mai napig megalapozzák a büntetés-végrehajtást, annak fogalmait pontosították. Az egyik a 2000. június 15. napján életbe lépett „ártatlanság vélelmének” törvénye (2000-516 számú), míg a másik a 2004. március 9. napján életbe lépett „második Perben” törvény (2004-204 számú).¹⁶³

A 2000. évi törvény módosította a bv. bíró eljárását, bevezette az ítélet részekben való kitöltésének lehetőségét, elektronikus monitoringot, innentől kezdődően a feltételes szabadságra helyezéstről való határozat meghozatala kontradiktórius eljárás lefolytatását követően történik. A 2004. évi törvény tovább finomítja az eljárási szabályokat.

Az A.N.J.A.P. – a Büntetés-végrehajtási Bírók Nemzeti Egyesülete – azt követelte, hogy ezt a feladatot az igazságügy-miniszter a bv. bíróra ruházza át, ami megfelelne az Európai Emberi Jogi Bíróság és a Courts d’Etat joggyakorlatának is, miként az az 1995. június 14. napján közzétett *Forderungskatalog*-ban megjelent.¹⁶⁴

A francia bv. bíró pozíciója nem méltatott,¹⁶⁵ sőt gyakran viccelődnek velük,¹⁶⁶ javadalmazásukat tekintve is alacsonyabb bért kapnak, mint más bírók. Ennek köszönhetően szinte kizárólag fiatal bírák a bv. bírák. Fontos lenne azonban, hogy a bv. bírák a büntetés-végrehajtás területén kellő tapasztalattal rendelkezzenek.¹⁶⁷ Az ítélező bírók a „des juges de l’inapplication des peines”. Az a tény, hogy a bv. bíró tevékenysége egy csekélyebb díjazás alá esik, ahhoz vezet, hogy az idősebb, tapasztaltabb bírakat választanak ítélező büntetőbíróknak és „Juge de l’application des peines”-ként a fiatal bírák dolgoznak.¹⁶⁸ Miután egy ideig bv. bíróként tevékenykednek, utána más díjazásért a „Cour”-ra jelölik őket. A fiatal bírák dinamikusabbak és motiváltabbak, mint az idősek. Mindenekelőtt az a fontos, hogy a bv. bírónak tapasztalata legyen a büntetés végrehajtási munkában. Az A.N.J.A.P.-bíróktól elvárják, hogy technikailag és emberileg képzettek legyenek. A számítások alapján egy bíróra 1 000 elítélt jut, ami a sokrétű feladatokat figyelembevéve túl nagy leterhelést jelent.

*Martine Herzog-Evans*¹⁶⁹ - a Reims-i Egyetem professzora az Európai Unió Projekt - Nemzetközi együttműködés megerősítése a bűnisméltés csökkentése érdekében (STARR) 2010. április 28. - április 30. között a Downing College, Cambridge, Egyesült Királyságban tartott „Jó gyakorlatok a bűnisméltés csökkentésében” tematikájú, fentiekben már hivatkozott konferencián elmondta: „A franciaországi környezetben a Pártfogó Felügyelői Szolgálat rendkívüli módon ellenáll a változásoknak, de céljait tekintve mégis hatalmas változásokon megy keresztül, és sokkal több figyelmet kap a bűnisméltés és az irányítás”. Elmagyarázta, hogy Franciaország a kötelező szabadon-engedés rendszerétől a belátás szerinti szabadon

¹⁶³ HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d’application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L’Harmattan, 2013, 10. p.

¹⁶⁴ BOULOC, Bernard, *Pénologie*, Paris, Dalloz, 1994, 59. p.

¹⁶⁵ PLAWSKI, Stanislaw: *Le controle judiciaire de l’exécution des sanctions en droit comparé*, Revue pénitentiaire et droit pénal, 1985/106, 382. p.

¹⁶⁶ STAECHELE, François, *Le juge de l’application des peines. Magistrat du siège ou administrateur judiciaire*, Revue des sciences criminelles et de droit pénal comparé, 1991/2, 390. p. idézi KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 59. p.

¹⁶⁷ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l’exécution des sanctions en droit comparé*, Revue pénitentiaire et de droit pénal, 1985, 382. p.

¹⁶⁸ STAECHELE, François, *Le juge de l’application des peines. Magistrat du siège ou administrateur judiciaire*, Revue des sciences criminelles et de droit pénal comparé, 1991/2, 390. p. idézi KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 59. p.

¹⁶⁹ http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Rep%20STARR%20Cam%2010%20HU%283%29.pdf

engedés rendszere felé halad, és hogy bevezették a feltételes kedvezményrel való szabadulás intézményét. Ezek a változások fontosak, de – érvelt– „*a legszembetűnőbb dolog az, hogy nem rendelkezünk értékelési kultúrával, ami részben annak a következménye, hogy kriminológiai karokat csak elvétve találhatunk az egyetemeken*”. Ezért döntött úgy, hogy saját kutatásba kezd. A Pártfogó felügyeletet Franciaországban 14 éve hozták létre, két szolgáltatás összeolvadásának lett az eredménye: az egyik a börtönökben működött, a másik a közösségben. Az új szervezet független az igazságszolgáltatástól, és mostanra a büntetés-végrehajtási szolgálat egyik ága lett. Azóta számos változáson ment keresztül a szervezet: a szociális munkás kifejezést már nem is használják. Régebben voltak szociális asszisztensek, akiket „angyaloknak” tekintettek, és voltak oktatók, akik a fiatal elkövetőkkel és drogosokkal foglalkoztak. 1993-ban az államigazgatás létrehozta a „pártfogó felügyeleti és társadalmi oktatási tanácsadókat” A bírók adhatnak utasításokat a szolgálatnak, de nem irányítják azt. A kutatást *Herzog-Evans* professzor tanulói végezték, és már közzétette az első eredményeket: a pártfogó felügyelők küldetési stressztől szenvednek, mivel nincs igazán rálátásuk arra, hogy mit kellene tenniük. Nagy nyomás nehezedik rájuk, hogy terápiás csoportokat hozzanak létre, de erre vonatkozó képzést nem kaptak. Elmondta, hogy észrevették, hogy ezeket a terápiás csoportokat csak néhány régióban hozták létre, és azok, akik létrehozták őket, a régi szociális asszisztensek voltak. Az emberek ellenálltak annak, amit ők „angolszász csapásnak” tituláltak. Ellenálltak a kockázat-értékelés felé való haladásnak is, mivel az emberek „nem tudják elolvasni a kártyákat”. Az ellenállás egy másik oka az, hogy úgy gondolják, a kriminológia nem annyira egy tudomány, vagy ennek egy területe, hanem az államigazgatás trükkje, hogy megszabaduljon a munkájuk társadalmi vonatkozásaitól.

2010. június havában az ENAP (École Nationale de l'Application des Peines- Büntetés-végrehajtás Képzési Központja) által „Visszavezetés és dezisztencia” témakörében szervezett konferencia záróülésén a francia Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság igazgatója azzal botránykoztatta meg a nagyszámban jelen lévő bv. bírót, hogy szerinte a pártfogó szolgálat nem a társadalomba való visszailleszkedést hivatott segíteni, hanem a bűnisméltés megelőzésére szolgál. Véleménye szerint a francia bv. bírónak nincs fogalmuk az elítéltek társadalomba való visszavezetéséről, akaratlagosan döntenek. Ez a kijelentés, illetve a Pártfogó szolgálat munkáját elemző két éves kutatás eredményei indította el *Herzog-Evans* újabb kutatását, mely során hetvennél több gyakorló bv. bírót vont be a két és fél évig tartó kutatásába. Arra a kérdésre keresett választ, hogy a bv. bíró "compas d'insertion ou de désistance"?¹⁷⁰ Ennek a kérdésnek az értelmezése sem egyszerű. Kb azt jelenti, hogy mint egy műszer (compas) megmutatja, hogy be tud illeszkedni a volt elítélt a társadalomba (insertion) és tartózkodik-e a bűnisméltésről (désistance). Egyik bv. bíró felvetette, időnként Monieur Jourdainnek érezte magát. Monsieur Jourdain- Moliere Úrhatnám polgárjából, amikor felnőtt korában megtudja, mi a próza, kiderül, hogy egész életében prózában beszélt. Tehát olyan emberről van szó, aki egy tevékenységet folytat, anélkül, hogy tudná, mi is az. Ezek alapján az idén ősszel megjelent tanulmány címe magyarul: „A büntetés-végrehajtási bíró: a bűnisméltés megelőzésének úrhatnám polgárja” (de mivel lehet, hogy nem mindenki értené ezt), tehát inkább „A büntetés-végrehajtási bíró: a bűnisméltés megelőzésének öntudatlan előmozdítója”-ként fordítanám.

2.4.2.2. Olaszország

Salvatore Ottolenghi, az olasz pozitívizmus egyik alapítója úgy vélte, hogy törvényben kellene büntetés-végrehajtási bírói kontrollt előírni, és létrehozni egy intézményt, amely

¹⁷⁰ HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L'Harmattan, 2013, 316. p.

garantálja a büntetés-végrehajtási legalitást.¹⁷¹ Olaszország már 1913-ban létrehozta a felügyelőbíró intézményét¹⁷², és az 1930–1931. évi törvényhozás óta rendelkezik a bv. bíró jogintézményével. Az 1975. évi új bv. törvény különbséget tett az elsőfokú bíróságokon működő egyes bv. bíró és a fellebbezési törvényszékek mellett tevékenykedő bv. szenátus között.

Az 1986. évi reform egyrészt bővítette az egyesbíró hatáskörét, másrészt megváltoztatta az általa hozható intézkedések jellegét és módját. A bíró jogosult például az elítélt jogainak védelmét szolgáló intézkedések hozatalára (így a fegyelmi és a munkáltatási ügyekben benyújtott fogvatartotti panaszok elbírálására), továbbá minden személyi, biztonsági intézkedés végrehajtására, valamint az intézeten kívüli munkavégzés és a szabadság engedélyezésére. A reform során kibővült bv. bírósági hatáskör kiterjed a feltételes elbocsátásra, az úgynevezett házi őrizetre (*detenzione domiciliare*) és a büntetés végrehajtásának elhalasztására. Figyelemre méltó, hogy a bíróság idővel egyre inkább az egyesbíró döntése elleni fellebbezés fórumává vált.¹⁷³

Ezt követte Olaszországban a büntetés-végrehajtás jogszerűségének ellenőrzésével megbízott független szerv, a Felügyelő Bírói Testület. Az 1975. évi reformot, majd az 1986. évi módosítást követően a Felügyelő Bíró és a Bíróság – funkcióik strukturált rendjének köszönhetően – beavatkozhat a szabadságvesztés végrehajtásának az egyént érintő fontos kérdéseinél, s így ellenőrzést gyakorolhat a börtönadminisztráció tevékenysége felett. Intézményi helyzetüknél fogva – az Olasz Alkotmány 101. cikkének 2. bekezdése – nagyon magas fokú önállósággal rendelkeznek annak érdekében, hogy az általuk végzett ellenőrzés minden befolyástól mentes legyen. Azon funkciók közül, amelyeket a törvény a Felügyelő Bíró tisztségéhez kapcsol, s amelyek tényleges garanciát adnak a kezébe, indokolt külön is kiemelni az elítéltek kezelési programjának jóváhagyását, a munkáltatással és fegyelmezővel kapcsolatos panaszok elbírálását, valamint a fogvatartottak által előterjesztett egyéb panaszok meghallgatását, illetve azok átvételét.¹⁷⁴

Az olasz doktrína szerint tehát a büntetés-végrehajtási bírónak 3 funkciója van: határozathozatal, felügyelet, konzultáció. A bv. bírónak a szabadságmegvonással járó büntetések és a biztonsági intézkedések végrehajtásában van szerepe. A zárt környezetben való végrehajtás tekintetében a büntetés-végrehajtási bíró attribútumai a következők:

- 1) Külső környezetben való munkavégzés engedélyezéséről szóló határozat meghozatala, ez a francia jogban a félszabad állapot (olasz jogban *all'aperto*). A határozat végleges és jogi jellegű, mert megváltoztatja az ítéletben kihirdetett büntetés jellegét.
- 2) Döntés az elítélt büntetés-végrehajtási intézménybe vagy pszichiátriai intézménybe szállításáról (szintén határozathozatali funkció).
- 3) Döntés az elítélt panasz ügyében, melyet az elítélt a saját munkájának fizetése tekintetében tett (határozathozatali funkció).
- 4) A bv. bíró minden második hónapban meglátogatja a büntetés-végrehajtási intézeteket, és jelentést tesz az Igazságügy miniszternek. Ez felügyeleti jogkör.

¹⁷¹ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, Revue internationale de droit comparé, 1973, 375-386. pp.

¹⁷² NAGY Ferenc, *A büntetés-végrehajtás törvényességének külső kontrollja = II. Német-magyar büntetőjogi és kriminológiai kollokvium*, szerk. PUSZTAI László, Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest, 1994, 246. p.

¹⁷³ LŐRINCZ József, NAGY Ferenc: *Börtönügy Magyarországon*, Budapest, BVOP Sajtóiroda, 1997, 18. p.

¹⁷⁴ TAMBURINO, Giovanni, *A biztonsági elítéltekezelés független szabályozói*, Börtönügyi Szemle, 2004/1, 56. p.

5) A bv. bíró véleményezi a feltételes szabadlábra bocsátást, és kezdeményezheti is azt. (Franciaországban az igazságügy-miniszter hagyja jóvá.) Ez konzultatív funkció.¹⁷⁵

Ezek a kompetenciák a zárt környezetben való végrehajtáshoz kapcsolódnak. Alapvető kompetencia a külső munkavégzés engedélyezése. Az olasz jog szerint azok az elkövetők, akik elmebetegek vagy pszichikai zavarban szenvednek, és így követik el a bűncselekményt, nem büntethetőek, azonban a bíróság biztonsági intézkedést alkalmazhat velük szemben. Ez egy speciális intézményben való elhelyezést jelent, tekintve, hogy a társadalomra veszélyt jelentenek. Azok, akik pszichikai zavar hatása alatt követnek el szabálysértést, de nem elmebetegek, büntetőjogilag felelősek. Azonban, miután letöltötték büntetésüket, speciális intézménybe zárhatók, ahol pszichiátriai kezelésben részesülnek, tekintve, hogy veszélyt jelentenek a társadalomra. Az olasz büntetés-végrehajtási bíró büntetőbíró abban az értelemben, hogy zárt környezetben való végrehajtáshoz, illetve zárt pszichiátriai intézményhez kötődik a kompetenciája. Egyetlen jogosítványa sem kötődik a nyitott környezetben való végrehajtáshoz.¹⁷⁶

2.4.2.3. Portugália

Az 1944-es törvény vezette be *Portugáliában* a bv. bíró intézményét, a fegyházi bíróságot.¹⁷⁷ Itt külön büntetés-végrehajtási bíróság van, amely kétfokú. Az első fok csak egy bv. bíróból áll, míg a másodfok háromból. A bv. bíróság dönt a feltételes szabadlábra bocsátásról, ha azt a törvény engedélyezi. A biztonsági intézkedések tekintetében a bv. bíróság kimondhatja az elítélt társadalomra veszélyességét, ha a bíróság, amely az ítéletet hozta, ezt nem mondta ki információk hiányában. A büntetés-végrehajtási bíróság dönt arról, hogy a társadalomra veszélyesség fennáll-e még, vagy ha az már megszűnt, ennek felülvizsgálatáról és a végrehajtás módjának megváltoztatásáról. Dönt továbbá a biztonsági intézkedések módosításáról, ide értve a bezárást és a szabadlábra bocsátást. A bv. bíróság minden döntése ellen az elítélt és az ügyészség fellebezhet. A másodfokú bv. bíróság hozza meg a végső, jogerős döntést. A portugál bv. bírói intézmény inkább bírósági jellegű, a bíró annak ellenére, hogy egyesbíró, a bíróságon belül fejt ki tevékenységét. Döntést hoz a szabadságmegvonással járó büntetések ügyében, tekintve a feltételes szabadlábra bocsátást vagy a biztonsági intézkedést. Ezek a döntések arra szolgálnak, hogy kiegészítsék az alapítéletet. Evidens, hogy egy ilyen bírói intézmény keretei között nincs helye a bv. intézetek büntetés-végrehajtási bíró általi kontrolljának.

Portugáliában a bv. bíró nem vizsgálja a külső környezetben való végrehajtást.¹⁷⁸ A bíróság több vonatkozásban jogvédelmi feladatot is ellát.¹⁷⁹ A bv. bíróság fő feladata a kiszabott büntetéseknek vagy biztonsági intézkedéseknek a büntetés-végrehajtás során szükségessé váló átváltoztatása, helyettesítése, különösen a feltételes szabadság, valamint a

¹⁷⁵ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, Revue internationale de droit comparé, 1973, 375-386. pp.

¹⁷⁶ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, Revue internationale de droit comparé, 1973, 375-386. pp.

¹⁷⁷ NAGY Ferenc, *A büntetés-végrehajtás törvényességének külső kontrollja = II. Német-magyar büntetőjogi és kriminológiai kollokvium*, szerk. PUSZTAI László, Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest, 1994, 246. p

¹⁷⁸ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, Revue internationale de droit comparé, 1973, 375-386. pp.

¹⁷⁹ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 34. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

biztonsági intézkedések módosítása.¹⁸⁰ Napjaink szabályozása elérhető, az 1999. január 13. napján hatályosult 3. számú törvény felváltotta az 1987. december 23. napján született 38. számú törvényt.¹⁸¹ Megszervezték az ún. szabad kijárási fogvatartottak munkahelyi foglalkoztatását. A munkabéretet legalább az országos minimálbérnek megfelelően határozták meg, védik a fogvatartottak (egészség)biztosítási és társadalombiztosítási szerződéseit is. Arra törekedve, hogy hasznos tevékenységekkel való foglalkoztatási lehetőséget teremtsenek a fogvatartottaknak, a Gazdasági Minisztériummal való együttműködésben büntetés-végrehajtási gazdasági övezetek létrehozását tervezik, a feltételek bv. intézetekben való létrehozásával, amelyek külső magánvállalkozások számára gyártó- és termelőberendezések elhelyezését teszik lehetővé¹⁸². A Lisszaboni Büntetés-végrehajtási Intézetben új terápiás egység kezdte meg tevékenységét és két másik „kábitószer-elvonó egység” lépett működésbe a Portói Büntetés-végrehajtási Intézetben és a Santa Cruz do Bispói Intézetben. 2009-ben a portugál börtönökben közel 12 ezer főt tartottak fogva, 20%-uk Braziliából vagy Angolából érkezett.¹⁸³

A jobb megismeréshez szükséges a portugál bv. intézetek ismertetése, melyek lehetnek speciális biztonsági fokozatú (fegyház), magas biztonsági fokozatú (börtön) és közepes biztonsági fokozatú (fogház) intézetek.¹⁸⁴ A végrehajtás során három rendszert lehet megkülönböztetni:

1. *Normál rendszer*: magas biztonsági fokú bv. intézetben (börtönben) letöltendő büntetés (Portugál büntetőeljárás törvény 12. cikk (2) bekezdés)
2. *Nyitott rendszer*: közepes biztonsági fokú bv. intézet (fogház), mely kétféle lehet:
  - *regime aberto interno* – a bv. intézeten belüli tevékenységeket (munka, tanulás stb.) engedélyezik, de nagyobb mozgásszabadsággal, mint a börtönben; (Portugál büntetőeljárás törvény 12. cikk (3) bekezdés a) pont)
  - *regime aberto no exterior* – a bv. intézeten kívüli munka, tanulás stb., őrizet nélkül. (Portugál büntetőeljárás törvény 12. cikk (3) bekezdés b) pont)
3. *Speciális biztonsági fokozat*: a fogvatartottak egyáltalán nem járhatnak ki, a bv. intézeten belül is szigorúbb őrizet. (Nagyon súlyos erőszakos bűncselekmény, pl. terrorizmus esetén. Portugál büntetőeljárás törvény 12. cikk (3) bekezdés c) pont)

A hatályos jogi környezetben a Büntető törvények IV. könyve a portugál bv. bíró feladataival,¹⁸⁵ a fogvatartottakra vonatkozó X. fejezet a bv. bíróságokkal foglalkozik. A 91. és 92. § szabályozza a bv. bíróság és bv. bíró hatáskörét.

¹⁸⁰ LAJTÁR István, *A büntetési-végrehajtási bírói eljárás időszerű kérdései*, Ügyészségi Értesítő, 1994/2., 22-25. p.

¹⁸¹ <http://www.csm.org.pt/csm/organizjudiciaria>; <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica>;

<http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica/livro-iv-leis-criminais/legislacao-prisonal/organica-dos-tribunais>

¹⁸² AL-JUBOURI, Adil-Dominik, *Privatisierungstendenzen im Strafvollzug in historischer Entwicklungsperspektive*, Weimar, 2013. 400 p.; SCHIMPFHAUSER, Eva Maria, *Das Gewaltmonopol des Staates als Grenze der Privatisierung von Staatsaufgaben*, Frankfurt am Main, 2009. 239 p.

¹⁸³ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 362. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

¹⁸⁴ *Portugál büntetőeljárás törvény* 10. cikk: A büntetés-végrehajtás rendszerei: 1. *Regime comum* (normál rendszer); 2. *Regime aberto* (nyitott rendszer); 3. *Regime de seguranca* (magas biztonsági fokú rendszer) (*Portugál büntetőeljárás törvény* 12. cikk).

¹⁸⁵ <http://www.csm.org.pt/csm/organizjudiciaria>; <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica>

<http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica/livro-iv-leis-criminais/legislacao-prisonal/organica-dos-tribunais>

A szabadságelvonással járó büntetés vagy a biztonsági intézkedés alkalmazását elrendelő ítélet jogerőre emelkedését követően a bv. bíróság feladata és hatásköre a büntetés végrehajtásának, átváltoztatásának, elengedésének ellenőrzése és felügyelete, amennyiben nem kerül sor perújításra. A bv. bíróság feladata és hatásköre továbbá az előzetes fogva tartás és őrizet ellenőrzése és felügyelete azzal, hogy az általa hozott vonatkozó határozatokról köteles értesíteni azt a bíróságot, amelynek végzése értelmében a terhelttel szemben kényszerintézkedést foganatosítottak.

A bv. bíróságok egyéb vonatkozó jogszabályokban is rögzített feladatai:

a) A fogvatartott társadalomba való visszailleszkedésének, valamint a kóros elmeállapota miatt megfelelő gyógyintézeti őrizetben lévő, büntethető vagy nem büntethető személy egyéni kezelési és rehabilitációs programjának és a program-módosításának jóváhagyása.

b) Ideiglenes eltávozások engedélyezése és az engedély visszavonása. A fogvatartottak Magyarországon is kaphatnak rövid kimenőt vagy hosszabb eltávozást, ha letöltötték a büntetés meghatározott részét. Portugáliában is hasonló a szabályozás, a fokozaton múlik (börtön vagy fogház), hogy az ítélet töltése során mennyi idő után adható eltávozás jó magaviselet mellett.

A kimenők, eltávozások engedélyezése és az engedélyek fajtái a jelenleg hatályos portugál szabályok szerint (*Portugál büntetőeljárási törvény*, 76. cikk (3) és (4) bekezdések): rövid időre szóló engedély a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartása érdekében; eltávozás munkavégzés céljából; speciális eltávozás humanitárius célokból, sürgős, halaszthatatlan esetekben; eltávozások annak céljából, hogy az elítéltet felkészítsék a szabadon bocsátásra; megjelenés a bíróságon; orvosi kezelés.

Az engedélyezhető kimenők, eltávozások időtartama attól függ, hogy az elítélt milyen rendszerben tölti a büntetését, és hogy hány százalékát töltötte már le a büntetésnek. A legszigorúbb rendszerben fogvatartottak csak a bíróság előtti megjelenésre és orvosi kezelésre kaphatnak eltávozási engedélyt.

c) A feltételes szabadlábra helyezés, pártfogó felügyelet, próbára bocsátás engedélyezése és az engedély visszavonása.

d) A fogvatartott intézeten kívüli őrzésére vonatkozó, a bv. intézetek parancsnokai által hozott határozatok jóváhagyása, a végrehajtást megelőzően.

e) A fogva tartást megszüntető határozat meghozatalát követően a kiutasítás mellékbüntetés végrehajtásának, illetve a kiutasítás mellékbüntetés előzetes végrehajtásának elrendelése.

f) Szakértői testület összehívása, amennyiben szükségesnek ítéli, vagy ha a jogszabály ezt előírja.

g) Döntés a bv. intézetekben hozott határozatok elleni fellebbezési eljárásokban.

h) Döntés a visszatartott levelek, csomagok kezelésének módjáról.

i) Döntés a fogvatartottaktól lefoglalt tárgyak és értékek visszaszolgáltatásáról és kezelésének módjáról.

j) Döntés a súlyos, előrehaladott, gyógyíthatatlan betegségben, illetve súlyos és maradandó fogyatékoságban szenvedő, valamint idős korú fogvatartottak szabadságelvonással járó büntetése végrehajtásának módosításáról¹⁸⁶. A bv. bíró egyes speciális esetekben módosíthatja a büntetés formáját, de csak a fogvatartott beleegyezésével.

k) Döntés a szabadságvesztés-büntetés folyamatos, megszakítás nélküli letöltéséről, amennyiben az elítélt nem igazolja hitelt érdemlően, hogy miért nem tért vissza az előírt

¹⁸⁶ KUNZ, Christoph, *Auswirkungen von Freiheitsentzug in einer Zeit des Umbruchs*, Mönchengladbach, 2003. 690 p.

időben az ideiglenes eltávozásról vagy az intézeten kívüli munkahelyéről. Megvonható a kimenő, az eltávozás, az intézeten kívüli munka engedélyezése. Akárcsak Magyarországon, a büntetés családi okok vagy betegség miatti félbeszakítása is lehetséges, de ezt az engedélyt a bv. bíróság vissza is vonhatja. A félbeszakítás időtartama egyébként nem számít bele a szabadságvesztés időtartamába.

l) A nem büntethető elkövetők őrizetére elrendelt biztonsági intézkedés felülvizsgálata és meghosszabbítása. A *Código de Execução das Penas* (portugál bv. törvény) nem részletezi a nem büntethető elkövetők fogalmát, de egyéb szövegek alapján az „inimputáveis” ez a kategória. Ezt a jogintézményt a portugál büntető törvény fejt ki, mely szerint ide tartoznak a 16 éven aluliak (*Portugál büntető törvénykönyv*, 19. cikk) és a pszichiátriai betegségben szenvedők. (*Portugál büntető törvénykönyv*, 20. cikk) A fiatalkorúak (16–21) év közötti elkövetők büntetését külön törvény szabályozza.

m) Döntés a közérdekű munkavégzés elrendeléséről és annak visszavonásáról azokban az esetekben, amikor annak elrendelésére az intézkedés vagy a szabadságelvonással járó büntetés végrehajtását követően kerül sor. A portugál terminológia szerint „intézkedés” vagy „biztonsági intézkedés” minden olyan büntetés, amely nem jár bv. intézetben letöltendő szabadságvesztéssel (a kényszergyógykezelés is intézkedés). Arra nem találtam adatot, hogy szabadságvesztés mellett lehet-e párhuzamosan kiszabni közérdekű munkát is.

n) Amennyiben a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása közben állapítják meg az elítélt kóros elmeállapotát, döntés az elítélt gyógyintézetben történő elhelyezéséről vagy a büntetés végrehajtásának felfüggesztéséről, és intézkedés a büntetés felülvizsgálatával kapcsolatban. Alapos indok fennállása esetén kérelemre a bíróság bármikor megszüntetheti a kényszergyógykezelést. (*Portugál büntető törvénykönyv*, 93. cikk) A felülvizsgálat kötelező két évente akkor is, ha nem kéri az elítélt vagy a védője. Olyan erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekmény elkövetése esetén, amelynek büntetési tétele 5 évnél hosszabb, a kényszergyógykezelés-büntetés nem lehet rövidebb 3 évnél. (*Portugál büntető törvénykönyv*, 91. cikk) A kényszergyógykezelés akkor fejeződik be, ha a bíróság úgy ítéli meg, a fogvatartott nem jelent többé veszélyt a társadalomra. (*Portugál büntető törvénykönyv*, 92. cikk)

o) A biztonsági intézkedés vagy szabadságelvonással járó büntetés végrehajtását követően elrendelt közérdekű munka vagy feltételes szabadságra bocsátás visszavonása esetében döntés a szabadságvesztés-büntetés fennmaradt idejének vagy a biztonsági intézkedés eredetileg elrendelt idejének letöltéséről.

p) A kóros elmeállapot szimulálása esetén döntés a normál rendszertől eltérő büntetés-végrehajtási kedvezmények visszavonásáról.

q) A feltételes szabadságra bocsátás elutasítása vagy visszavonása után kiszabott határozott idejű szabadságvesztés-büntetés letöltöttnek nyilvánítása, amennyiben az elítélt által elkövetett bűncselekmény határozatlan idejű szabadságvesztés-büntetés kiszabását vonja maga után.

r) Döntés a határozott idejű szabadságvesztéssel járó és a határozatlan idejű büntetés, valamint a biztonsági intézkedés alóli felmentésről.

s) Elfogadás, letartóztatás és szabadon bocsátásról végzés kibocsátása. Az „*emitir mandados de detenção*” lehet elfogató végzés vagy elfogatóparancs.

t) A sértett értesítése a fogvatartott szabadon bocsátásáról vagy szökéséről. A bv. törvény 23. cikkében: „amennyiben a fogvatartott szabadon bocsátása veszélyt jelenthet a sértettre”, ilyen esetben a helyi rendőrséget is értesítik. Bv. törvény 97. cikk: itt a szökésről van szó, vagy ha a fogvatartott nem tér vissza az eltávozásról, a börtönparancsnok értesíti a bv. bíróságot és más hatóságokat, a bv. bíróság pedig kiadja a távolmaradást megállapító jelentést („*Declaração da contumácia*”).

u) Kegyelmi kérvény, illetve a kegyelem visszavonásával kapcsolatos eljárások megindítása, valamint intézkedés a döntés végrehajtása iránt. Amennyiben az elítélt részben vagy egészben kivonja magát a szabadságvesztés-büntetés vagy intézeti elhelyezés végrehajtása alól, a távolmaradás tényének megállapítása és rendelkezés az elítélt vagyonának lefoglalásáról. A börtönparancsnok értesítése után ad ki ilyen nyilatkozatot vagy jelentést a bv. bíróság.

v) Döntés a bünyügyi nyilvántartásba bejegyzett tények vagy határozatok ideiglenes törléséről. A bünyügyi nyilvántartásról szóló törvény meghatározza, hogy hány év után, illetve milyen bűncselekmények esetében lehet véglegesen törölni a büntetésről szóló bejegyzést. A bv. bíróság azonban kérelemre, a büntetés letöltése után két évvel, az ügyészség jóváhagyásával, bizonyos esetekben dönthet az adatok ideiglenes törléséről, illetve újabb bűncselekmény elkövetése/visszaesés miatt visszavonhatja ezt a döntést.

z) A hatósági erkölcsi bizonyítványban feltüntetett adatok elleni fellebbezés elbírálása.

Az előző cikkelyben felsorolt feladatokon kívül a bv. bíró feladatkörébe tartoznak az alábbiak is (*Portugál büntető törvénykönyv* 92. §: A bíró hatásköre)

a) A saját körzetének területén elhelyezkedő bv. intézetek rendszeres látogatása annak érdekében, hogy közvetlenül tájékozódjon az ítéletek végrehajtásának módjáról.

b) A látogatások alkalmával a fogvatartottak kérelmeinek elbírálása, a kérelmek feljegyzése a saját nyilvántartókönyvébe, a bv. intézetek parancsnokai véleményének meghallgatása után.

c) A fegyelmi határozattal 8 napnál hosszabb időre magánelzárásra ítélt fogvatartottak által benyújtott fellebbezések megismerése.

d) A hosszabb idejű rendkívüli eltávozások engedélyezése és az engedély visszavonása.

e) Amennyiben szükségesnek ítéli, vagy a jogszabály előírja, a bv. intézetek szakértői tanácsának összehívása és az ülés vezetése.

A portugál rendszerben fellelhető a *Szabadnapokon letöltendő büntetés és a Félig zárt végrehajtás*. Az előbbi olyan 3 hónapnál nem hosszabb időtartamra elítélt elkövetők esetében kerül végrehajtásra, amikor a büntetést nem lehet pénzbírságra változtatni. Az elkövető a szabadnapjait tölti börtönben (hétféget), egyébként folytathatja a normál életvitelét. Az elzárásban töltött idő ilyenkor 6–48 óra lehet, és legfeljebb 18 alkalom (*Portugál büntető törvénykönyv* 45. cikk). Az ún. „*semidetencao*” (félig elzárás) intézménye során az elítélt napközben dolgozhat, tanulhat stb., de a többi időt bv. intézetben tölti (szintén 3 hónapnál rövidebb idejű büntetés esetén- *Portugál büntető törvénykönyv* 46. cikk).

2.4.2.4. Lengyelország

Lengyelországban a szabadságelvonással járó büntetések feletti felügyeletet a bv. bíró gyakorolja. Hatáskörébe tartozik többek között a büntetés tartamának számítása ellen benyújtott panasz elbírálása, az elítélt által saját maga okozta sérülés miatti kezelés beszámítása a szabadságvesztés időtartamába, a pénzbüntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatása, a szabadságelvonással járó büntetés végrehajtása az elítélt pszichiátriai kezelését követően, továbbá a szabadságvesztést kiszabó ítélet végrehajtásának felfüggesztésére tett ügyészi indítvány elbírálása.¹⁸⁷

¹⁸⁷ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 37. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

A bv. bíró rendeli el a pártfogó felügyeletet, határoz a büntetés megszakításáról, visszavonásáról, valamint dönt a feltételes szabadságra bocsátásról és annak megszüntetéséről.¹⁸⁸

A lengyel szabályozásba azzal, hogy minden kerületi bíróságon egy kijelölt bíró végezte a büntetés-végrehajtási intézetek ellenőrzését, bekerült a jogrendszerbe a büntetés-végrehajtási bíró intézménye az 1957. év június 3-i törvény által, mely hosszú átalakuláson ment azóta keresztül. Az 1957. május 29-i törvény a feltételes szabadságra bocsátást a kerületi (wojewodski) bíróságok illetékességére utalta. Ez egy másodfokú bíróság, mely első fokon a kifejezetten súlyos bűncselekményekben ítélezik. Az 1957. június 3-i Igazságügyi Miniszteri rendelet előírta, hogy minden kerületi bírósági vezető köteles volt kijelölni egy vagy több bírót, aki(k) a kerületi bíróság illetékességi területén elhelyezkedő bv. intézeteket ellenőrzi és döntenek a fogvatartottak feltételes szabadságra bocsátásáról. Ellenben egyik jogszabályban, sem a törvényben, sem a rendeletben nem volt megnevezve a bv. bíró. Először az 1961. július 9-i Igazságügyi Miniszteri rendelet említi. Az 1969. évi Bv.-kódex 2. §-a két intézményt vezetett be, nevezetesen a bv. bíróságot és a bv. bírót. A hatáskörök leírásában voltak átfedések. A büntetés-végrehajtás ellenőrzését bv. bíró is végezte, a köztársasági ügyészhez hasonlóan, aki a szabadságkorlátozó határozatok törvényességi felügyeletét, az előzetes letartóztatás végrehajtását, a letöltendő szabadságvesztés-büntetések végrehajtását a társadalomba való beilleszkedést segítő központokba elhelyezett visszaeső bűnözők tekintetében látta el. A bv. bíró feladata a jogerős ítéletek jogszerű végrehajtásának és az intézkedések jogszerű alkalmazásának az ellenőrzése volt. Nem volt hatásköre viszont a büntetés-végrehajtás adminisztratív jellegű intézkedéseinek a felügyelete; a bv. intézet működését, az elhelyezés biztonságát Lengyelországban is – a többi szocialista ország mintájára – az ügyészség felügyelte. A bv. bíró bejárhatta a végrehajtási intézet minden helyiségét, semmilyen megszorítás nem korlátozta, teljes körű iratbetekintési joggal rendelkezett és bármikor, bármelyik előzetes letartóztatásban lévő vagy szabadságvesztés-büntetését töltő fogvatartottal érintkezhetett. Amennyiben azt tapasztalta, hogy valamely intézkedés adminisztratív jellegű és így nem tartozik hatáskörébe, értesítette az érintett hatáskörrel rendelkező szervet, és az ügyet áttette. Egyetlen esetben sem volt utasítási joga a bv. intézet szervezetére vonatkozóan.

A bv. bíró ellenőrzi a büntetések végrehajtását. A bv. bizottságot az intézet igazgatója vezeti, ülésein a bv. bírónak és az ügyésznek részvételi joga van, de az üléseket nem vezethetik, mert nem állandó tagjai a bizottságnak. A bv. bíró az intézet igazgatója által kiszabott fegyelmi határozatokat ellenőrzi. Az intézet igazgatója véleményeztetheti határozatát a bizottsággal, sőt fegyelmezési jogkörét rájuk delegálhatja. A bv. bíró, az ügyészhez hasonlóan, a bv. kórházban vagy speciális körleten lévő terheltek elhelyezését korlátlanul ellenőrizheti. A bv. bíróság hatásköre: 1) A büntetés-végrehajtás félbeszakítása elmebetegség vagy súlyos betegség esetén. A félbeszakítás maximum 1 év időtartamig terjedhet szociális okok vagy súlyos egészségügyi vagy családi indokok miatt. 2) Feltételes szabadságra bocsátás és feltételes szabadság megszüntetése. 3) A szabadságvesztés fokozatának kijelölése vagy megváltoztatása a Btk. 82. §-ának megfelelően. 4) A társadalomba való beilleszkedést segítő központokba való elhelyezéséről dönt a visszaesők és a pártfogó felügyelet alá rendelték esetében – ez megfelel a francia büntetőgyámság intézményének. Az ítéelő bíróság a visszaeső elítéltet szabadulását követően, egytől öt évig

---

¹⁸⁸ LAJTÁR István, *A büntetési-végrehajtási bírói eljárás időszerű kérdései*, Ügyészségi Értesítő, 1994/2., 22. p.

terjedő időre, pártfogó felügyelet alá helyezheti. A többszörösen visszaesők esetében ez kötelező. Tehát a bv. bíró és bv. bíróság hatáskörei különbözőek.¹⁸⁹

A bv. bíróság első fokon egyesbíróként jár el, kivéve a társadalomba való beilleszkedést segítő központokban való elhelyezettek esetében, amikor tanácsban ítélezik egy hivatásos bíró és két ülnök személyében. Ugyanaz a bíróság jár el másodfokon, három hivatásos bíró személyében. Máskülönbén egyesbíróként jár el, általában egy bíró. Két alapvető különbség van a bv. bíróság és a bv. bíró eljárását illetően. A bv. bíróság eljárása kontradiktórius eljárás, jelen van a bíróság tagjain kívül az ügyész és a védő is, aki előadhatja védekezését, kifejtheti álláspontját, és a bíróság dönt a vádlott jelenlétének szükségessége felől. Ha feltételes szabadságra bocsátás tárgyában folyik az eljárás, akkor az elítélt jelenléte kötelező. A feleknek fellebbezési joga van a végzés ellen. A másodfokú tanács egy hivatásos bíróból és két laikus népi ülnökből áll, kivéve ha a bíróság elnöke nem rendeli el, hogy három hivatásos bíróból álló tanács határozzon. Tehát Lengyelországban a kezdetektől fogva nagyon fejlett a bv. bíró és bíróság intézménye, a szabadságmegvonó büntetések végrehajtásának bírói kontrollja van.¹⁹⁰

1998. szeptember 1-jével lépett hatályba az új bv. törvénykönyv, ettől kezdve változott a bv. bíró szerepe. 1990-től a felügyeleti szervként erősödött. Az új törvénykönyv a fogvatartott számára individuális jogvédelmet biztosít a bv. intézkedésekkel szemben. Lengyelországban ugyan 1980-tól volt közigazgatási bíráskodás, azonban a végrehajtási intézkedések felülvizsgálata nem tartozott a hatáskörébe.¹⁹¹ A fogvatartottnak joga van az intézményvezető döntésének, valamint a bv. igazgatás, vagy bv. bizottság döntéseinek bírói felülvizsgálatát kérni jogszabályba ütközésre hivatkozással. A bv. bíró döntéseinek bírói felülvizsgálata is kérhető. A döntést a közléstől számított 7 napon belül kell megkifogásolni. A bíróság, mely egy bíróból áll, jogosult a megtámadott döntés végrehajtását felfüggeszteni. A bíró a végrehajtási intézkedés jogszerűségét vizsgálja, és döntése szerint az intézkedést fenntarthatja, megváltoztathatja és felfüggesztheti.

A fogvatartottak kérelemmel, kéréssel és panaszokkal fordulhatnak a bv. bíróhoz, akinek joga van a fogvatartottal négy szemközt beszélni, valamint joga van az aktákba betekinteni és az intézményvezetőtől tájékoztatást, magyarázatot kérni. A bv. bíró a bv. igazgatás döntéseit vagy felfüggeszti, vagy jogosnak ismeri el, azonban a korábbiakkal ellentétben a döntést nem változtathatja meg. A bv. bíró döntésével szemben a bv. bírósághoz lehet fordulni. A bv. bíró jobbára már nem felülvizsgálati bíróság, egyre erősödik azon szerepe, miszerint hivatalból vizsgálja felül a jogtalanságokat. Ezen célból az új törvény új jogokkal ruházta fel, mint például a bv. intézetbe, valamint annak olyan helyiségeibe is, ahol fogvatartottak tartózkodnak, bármikor bemehet, az intézeten belül szabadon mozoghat.

Az új törvény hatályba lépése előtt a szabadságvesztés-büntetés jogszerű végrehajtását a bv. bíró mellett az ügyész felügyelte, az új törvénnyel azonban ezen jog csak a bv. bíró részére van fenntartva. A korábbi törvény szerint minden esetben a bv. bíró előzetes engedélye kellett azon fegyelmi büntetéshez, amely szerint a fogvatartottat egyéni (izolációs) cellába helyezték át. Ez akként módosult, hogy a bv. bíró hozzájárulása akkor szükséges, ha

¹⁸⁹ PLAWSKI, Stanislaw, *Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé*, Revue internationale de droit comparé, 1973, 375-386. pp.

¹⁹⁰ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 1-6. pp.

¹⁹¹ FRANKOWSKI, Stanislaw; WASEK Andrzej, *Evolution of the Polish Criminal Justice System After World War Two – An Overview*, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 1993/2, 162. p.

az elzárás a 14 napot meghaladja. A bv. bíró az elzárást felfüggesztheti addig, amíg az annak alapjául szolgáló körülményeket tisztázzák. Joga van továbbá a fegyelmi büntetést megszüntetni, vagy másik fegyelmi büntetés kiszabására felszólítani az intézményvezetőt.

Az új törvény hatályba lépése előtt a bv. bíró volt illetékes az intézmény különleges okból való elhagyásának engedélyezésére. Az új törvény szerint olyan fogvatartottak esetében, akik 25 év vagy annál hosszabb idejű szabadságvesztés-büntetésüket töltik, a maximum 30 óráig terjedő felügyelet nélküli kimenő, valamint a 14 napig terjedő szabadság a bv. bíró hozzájárulásához kötött. Különleges engedély fontos okból való eltávozáshoz ugyancsak a bv. bíró hatáskörébe tartozik, sürgős esetekben dönthet az intézményvezető.

A fogvatartottak azonban kevés bizalommal fordulnak a bv. bíróhoz, aminek egyik oka, hogy a bv. bíró intézményét még a szocializmus idején vezették be, másrészt az, hogy a bv. bírót az adminisztratív intézkedésekbe is bevonják, ami okán azonban nem egy külső független szereplőként jelenik meg.

A lengyel rendszerrel szemben kritikaként fogalmazódik meg, hogy nem különül el élesen a bv. bíró valamint a bv. bíróság, aminek következtében a fogvatartottak gyakran nem tudják, hogy hova forduljanak. Abból a szempontból azonban különös jelentősége van annak, hogy a fogvatartott hova fordul, a bv. bírósághoz, vagy a bv. bíróhoz, mert amíg az előbbi jogosult a megtámadott döntést megváltoztatni, az utóbbinak erre nincs joga. Azonban ezen probléma relativizálódik akkor, amikor a fogvatartott a bv. bíró döntésével szemben a bv. bírósághoz fordul jogorvoslatért.

2.4.2.5. Csehország

Csehországban az ítéletek végrehajtásáról a bíróság gondoskodik. A végrehajtási eljárás szabályait a kerületi és a regionális bíróságok eljárási szabályai határozzák meg. E szabályok szerint az első fokon eljáró egyesbíró (tanácselnök) köteles gondoskodni arról, hogy a jogerőssé vált bírói döntést a jogszabályoknak megfelelően, késedelem nélkül hajtsák végre. A szabadságvesztés-büntetést kiszabó ítélet végrehajtásának módját a szabadságvesztés végrehajtásáról szóló törvény és annak végrehajtási rendelete – a „Szabadságvesztés végrehajtásának szabályai” – rendezi. A bíróság hatáskörébe tartozik az elítélt feltételes szabadságra bocsátása és feltételes elítélése is. A bíróság a feltételes szabadságra bocsátásról nyilvános tárgyaláson végzéssel határoz, ami fellebbezéssel megtámadható. Amennyiben a bíróság az elítéltet feltételes szabadságra bocsátja, elrendeli a felügyeletét, és további kontroll végett átadja a pártfogó felügyelőnek és a közvetítőnek. Feltételes elítélés esetén az első fokon eljáró bíróság köteles a próbára bocsátott személy magatartását rendszeresen ellenőrizni. A próbaidő letelte után a bíróság dönt arról, hogy a feltételesen elítélt személy „jó útra tért-e”, vagy a feltételesen felfüggesztett ítélet alapján büntetést szab ki.¹⁹²

2.4.2.6. Lettország

Lettországban fő szabály szerint az ítéletet hozó bíróság felügyeli az ítélet végrehajtását. Hatásköre kiterjed az ítélettel kiszabott büntetés átváltoztatására, a feltételes szabadságra bocsátásra vagy annak megszüntetésére, valamint az amnesztia iránti kérelem elbírálására.¹⁹³

¹⁹² LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 34. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

¹⁹³ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 37. p.

2.4.2.7. Spanyolország

1349-ből származó források szerint *Spanyolországban* a gályabüntetés már az ország határain kívül is ismert lett. A gályabüntetés lényegében a testi büntetés és a szabadságvesztés keveréke volt, amely a XVI–XVII. században vált igazán jelentőssé. A gályarabságot 1803-ban törölték el.¹⁹⁴ A XIX. század elején a spanyol büntetőjog tudományára *Bentham* utilitárius eszméi és *Röder* javításai elképzelései voltak hatással.¹⁹⁵

A bv.-t illetően a fokozatos végrehajtási rendszert az 1901. évi királyi dekrétum vezette be. Az ágazati szabályozást az 1913. évi királyi dekrétum foglalta össze.¹⁹⁶

A spanyol polgárháborút követően sok ezer embert végeztek ki, illetve börtönöztek be. Ekkor keletkezett a *büntetésnek a munkavégzéssel történő redukcója* megnevezésű jogintézmény. Ezt a büntetés időtartamát csökkentő megoldást a mai napig alkalmazzák.¹⁹⁷

1944. december 23-án kihirdetett Btk.-ba számos külön törvényt építettek be, és a hangsúlyt az általános elrettentés elvére helyezték. Ez a Btk. külön fejezetet szentelt a büntetés-végrehajtásnak a 80–100. cikkeken, de ténylegesen csak néhány előírás érintette a végrehajtást. Ezekben az előírásokban szabályozták a feltételes elítélést és a feltételes elbocsátást is. 1848. március 5-én börtön szabályzat jelent meg, amely 677 cikkben

---

http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

¹⁹⁴ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 237. p.

¹⁹⁵ *Spanyol törvénykönyvek*:

- Az 1822. évi büntetőkódexet a francia *Code Pénal*, valamint a generálprevenció utilitárius felfogása jellemezte. *VII. Ferdinánd* (1814–1833) uralma után ezt a btk.-t megszüntették.
- Az 1834. április 14-i bv. rendelkezés *Montesinos* kísérlete, aki a büntetés-végrehajtás egyedüli célját az elítéltek javításában látta. Ennek érdekében a hangsúlyt szakmai képzésükre helyezte. Montesinost a modern pönológia egyik előfutárának tartották.
- Az 1848. évi Btk. az 1845. évi alkotmány életbe lépését követte. Hatással volt rá *Rossi* eklektikus nézete, amelynek centrumában az igazságosság eszméje állt. Ez a büntető törvénykönyv lényegében az 1990-ben is hatályos spanyol büntetőkódex alapja.
- 1848 után több büntetőjogi reformot hajtottak végre. Az 1870. évi btk. által bevezetett módosítások a nagyobb humanizálást szolgálták: eltörölték a pellengérré állítás büntetést és bizonyos bűncselekményeknél már nem volt kizárólagos a halálbüntetéssel. 1930-ig volt hatályban, néhány változtatását – például 1900-ban a halálbüntetés nyilvános végrehajtását – megszüntették.

Fentiekén túl kiemelkedők voltak még a külön törvények: a) 1908. március 17.: A feltételes elítélés bevezetése. b) 1914. július 25.: A feltételes idő előtti elbocsátás. c) 1918.: A fiatalok bíróságának létrehozása.

¹⁹⁶ A rendkívül szigorú rendelkezéseket tartalmazó 1928. évi Btk.-t *Primo de Rivera* diktatúrájának időszakában hirdették ki. 1931. december 9-én Spanyolországban másodszor fogadtak el köztársasági alkotmányt. A szerény reformokat tartalmazó új Btk.-t 1932-ben adták ki, amely 1944-ig volt hatályos. Ez eltörölte a halálbüntetést és a súlyosbító körülményeket drasztikusan csökkentette. 1933. augusztus 4-én a csavargókkal szemben speciális törvényt adtak ki. 1938. július 5-én a halálbüntetés ismét visszakerült a Btk.-ba. MAURER, Markus, *Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate in Spanien = Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate im deutschen und aus ländischen Recht*, szerk. JESCHECK, Hans Heinrich, Baden-Baden, Nomos, 1983, 944. p., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 240. p.

¹⁹⁷ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 242. p.

szabályozta a végrehajtás egyes kérdéseit, ugyanakkor külön dekrétum írta elő a biztonsági intézkedésekre vonatkozó szabályokat.¹⁹⁸

A büntetőjog fontosabb reformjai

- Az 1975. évi változások *Franco* halálát követően igyekeztek kiküszöbölni a büntetőjogi visszaélések és garanciák mellőzését.
- Az 1978. december 29-én elfogadott alkotmány 15. cikke eltörölte a halálbüntetést. A 25. cikk második bekezdése a szabadságelvonó büntetésekre és a biztonsági intézkedések végrehajtására is vonatkozik.
- Az 1983. június 25-i 8. számú törvény a *Código Penal* (CP) több mint száz rendelkezését érintette, de a szankciórendszerben nem következett be lényeges változás.
- Az 1980. évi btk.-tervezet jellemzői: biztonsági intézkedések joganyagának beépítése, az intézkedések elrendelése minden esetben büntetendő cselekmény elkövetését feltételezi. Egységes szabadságvesztés-büntetést vezetett be, amelynek időtartama minimum 6 hónap, maximum 20 év. Ez a tervezet politikai okok miatt nem vált törvénné.¹⁹⁹
- Az 1983. évi btk.-tervezet által meghatározott büntetéstípusok: szabadságvesztés, pénzbüntetés és jogelvonó büntetés. A pénzbüntetésnél bevezették a napi tételes rendszert. A tervezet szabályozta a javító- és biztonsági intézkedéseket, továbbá a helyettesítő végrehajtási rendszerről is rendelkezett. Elsőként vezette be Spanyolországban a büntetéskiszabás felfüggesztését, azaz a próbációt. 1990-ben nyilvános vita folyt róla.²⁰⁰

A CP szerint a szabadságvesztés helyettesítő formái²⁰¹: a büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztése, a büntetés közérdekű munkára való redukálása, valamint a feltételes elbocsátás. A próbára bocsátást a CP nem ismeri. Speciális jogintézmény a büntetés munkával

---

¹⁹⁸ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 243. p.

¹⁹⁹ PUIG, Mir, *Das Rechtsfolgensystem im spanischen Entwurf eines Strafgesetzbuches*, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1981/4., 1293-1310. pp., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 245. p.

²⁰⁰ *A spanyol büntetőjogi szankciórendszer*: Az 1990-ben hatályos Btk. (Código Penal – CP) a bűncselekményeket büntetettre (büntetett és vétséget ért alatta) és kihágásra osztja. A szabálysértés a közjoghoz tartozik. A Btk. 27. cikke megkülönböztet súlyos büntetést, enyhe büntetést, és mindkét kategóriára közös büntetést, valamint mellékbüntetést. Az 1978. december 29-i spanyol alkotmány 15. cikke eltörölte a halálbüntetést. A szabadságvesztés büntetések: a) szigorú és egyszerű reclusion; b) szigorú és egyszerű börtönbüntetés fogház; c) börtönbüntetés és szigorú fogház. Szabadságkorlátozó büntetések: kiutasítás, kitiltás. Jogelvonó büntetések továbbá: a főbüntetések közé sorolandó a pénzbüntetés, a vezetői engedély elvonása, kaució állítása; a mellékbüntetések pedig az elkobzás és egyes jogelvonó jogkövetkezmények. Helyettesítő szabadságvesztés a pénzbüntetés meg nem fizetése esetén értendő. Az alkotmány 25. cikke harmadik bekezdésében kimondja, hogy a polgári igazgatósági hatóságnak nem szabad olyan szankciókat elrendelnie, amelyek közvetlenül vagy szubszidiárius formában szabadságelvonást tartalmaznak. *Intézkedések*: A hatályos spanyol büntetőjogban dualista szankciórendszer található. A Btk. is tartalmaz egyes szabadságelvonó intézkedéseket, például pszichiátriai intézetbe, süket-némák nevelőintézetébe, fiatalkorúak javítóintézetébe történő elhelyezést. Szabadságelvonó intézkedésként átnevelő intézetbe, dologházba, vagy elvonóintézetbe való beutalás alkalmazható. Spanyolországban 1990-ben ténylegesen nincs a fiatalkorúakra vonatkozó külön büntetőjog.

²⁰¹ Ld. még CHELIOTIS, Leonidas (szerk.), *The arts of imprisonment*, Farnham, 2012. 322 p.

való redukálása (CP 100. cikk). Feltételes elbocsátás (CP 98–99. cikk) a több mint egyévi szabadságvesztésre ítélt személy részére adható.²⁰²

A spanyol bv. jogot az 1979. szeptember 26-i I/1979-es számú törvény (*Lei General Penitenciaria* – LGP) határozza meg. A spanyol fogvatartottak érdekeik védelmében saját szervezetet hoztak létre a törvény megszületése előtt. Végrehajtási rendelete az 1981. május 8. napján kelt I.201/1981. számú királyi dekrétum, melyet az 1984. március 28. napján kelt 787/1984. számú királyi dekrétummal módosítottak. Ezáltal megszüntették a zárt végrehajtás szigorított formáját, erősítették a bírói kontrollt és bővítették az elítélteket támogató szakmai egységeket, a pszichológusokat, a nevelőket.²⁰³

Az LGP alapelvei: legalitás, humanitás, reszocializáció.

Az LGP szabályozza: a végrehajtási intézetek típusait; a végrehajtási rezsimeket; a szervezetet; a munkáltatásra, orvosi ellátásra²⁰⁴, fegyelmi rendre, a bv. intézetből való eltávozásra vonatkozó kérdéseket; az elítéltek jogait és kötelezettségeit; a kapcsolattartást; az utógondozást; a bv. bíróságot és bv. tisztviselőket.

Az elítéltek helyzete, jogvédelme

Az elítéltek jogi helyzetét az 1978. decemberi alkotmány 25. cikk 2. bekezdése határozza meg. Az elítélt élhet az alkotmányban biztosított alapjogaival, azzal a kivétellel, amit a büntetőítélet meghatároz, és amit a bv. törvény korlátoz. Az elítéltnak joga van a bérezett munkához, a társadalombiztosítás szolgáltatásaihoz és a kultúrához való hozzáféréshez. Mindezt a spanyol bv. törvény (LGP) 2. és 3. cikkének rendelkezései konkretizálják. A 2. cikk a törvényesség elvét tartalmazza, a 3. cikk a fogvatartottak jogait határozza meg. A külvilággal való kapcsolattartás a látogatás fogadása, a levélváltás, a szabadság és a kimenő lehetőségével valósulhat meg.

Az eltávozás, szabadság formái

- Különleges okból adható eltávozás, szabadság pl. családtag halála miatt, általában rendőri felügyelet mellett;
- a harmadik fokozatba sorolt elítéltek hétvégi kimenőt kaphatnak;
- normál végrehajtási szabadságot kaphatnak a második és a harmadik fokozatba sorolt elítéltek, akik a büntetés egynegyedét letöltötték és nem várható, hogy a szabadságuk alatt bűncselekményt követnek el vagy időben nem térnek vissza.

Az elítéltek jogi helyzete és jogvédelme

Az elítélt jogvédelmében kiemelkedő szerepe van a bv. bírónak. A bv. (felügyelő)bíró jogintézményét a bv. törvény hatályba lépésével, 1979-ben vezették be. A (felügyelő)bíró végrehajtási hatóságként működik, akinek a hatáskörébe tartozik minden lényeges döntés a bv.

---

²⁰² MAURER, Markus, *Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate in Spanien = Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate im deutschen und aus ländischen Recht*, szerk. JESCHECK, Hans Heinrich, Baden-Baden, Nomos, 1983, 953-961. pp. idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, 1990, 248. p.

²⁰³ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 255. p.

²⁰⁴ KIRSCHKE, Bettina, *Medizinische Versorgung im Strafvollzug*, Hamburg, 2003. 227 p.

területén. A bv. bíró dönt az elítéltek kérelmeiről, panaszairól. A spanyol bv. bírónak jelentős kompetenciái vannak, mert a végrehajtási igazgatási hatóság minden korlátozó, jogelvonó döntést bírói úton felülvizsgálhat, meghatározott esetekben pedig eleve a bv. bíró dönt.²⁰⁵

Spanyolország büntetőjogi fejlődését több szakaszra lehet osztani, az 1975 és 1995 közötti időszak az első szakasz, az új büntető törvénykönyv kidolgozása, valamint ezt követően a 2003. évvel bezárólag végrehajtott reformok. Az első szakaszra jellemző, hogy a szabadságvesztés-büntetések kiszabását csekély mértéken kívánták tartani azzal az indokolással, hogy a büntetés célja az elkövető reszocializációja. Az első szakasz 1995-ös büntető törvénykönyv elfogadásával fejeződik be, mellyel a szabadságvesztéshez alternatív büntetéseket vezettek be (szabadságelvonó büntetesként a börtönbüntetés, a hétvégi elzárás és a pénzbüntetés meg nem fizetése miatti szabadságelvonás szerepel), ezen túlmenően azonban általános szigorítással jellemzik. Fontos elemeként tartják számon az ún. „goodtime-credits” rendszer megszüntetését, melyet azzal indokoltak, hogy ezen rendszer gyengítette az ítélező bíró ítéletét, ugyanis bizonyos idő letöltésével gyakorlatilag automatikusan szabadult az elítélt és ezáltal kevesebb időt töltött büntetés végrehajtási intézményben, mint amennyit az ítélező bíró kiszabott. Megszűnt a büntetésnek munkával való csökkentése. (két nap munkával kiváltható volt egy nap büntetés- jó magatartás esetén). További újítás a pénzbüntetésnél a napi tételes rendszer bevezetése és a részletfizetés lehetősége.²⁰⁶

Vókó György doktori értekezésében részletes képet mutat.²⁰⁷ Kifejti, hogy az 1979. évi büntetés-végrehajtási jogszabály alapján speciális apartmanokat létesítettek, ahol a szabadsággal rendelkező elítéltek házastársukkal, élettársukkal, illetve gyerekekkel zavartalanul együtt lehetnek havonta egy alkalommal. Ezen kívül megjegyzi, hogy a családtagok intim látogatására alkalmas helyiséget alakítottak ki Dánia, Svédország, Finnország, Hollandia egyes végrehajtási intézményeiben is, egy ilyen helyszínt meg is tekintett Frankfurt am Main-ban.

A spanyolországi Naclares börtön elítélteit, akik a szabadlábra kerülésük előtt Álava-ba járnak dolgozni és ott vettnek részt a reintegrációs programokban, a fegyintézet ráhatása nyomán kedvezőbb közlekedés kialakítására számíhattak, ugyanis a menetrendek nem igazodtak az elítéltek munkavégzésének kezdetéhez és végéhez. A területen vasút nem járt, a taxival való közlekedés pedig aránytalanul magas költséget rótt volna a fogvatartottakra, a buszjáratok sűrítése jelentette tehát az egyetlen megoldást a kialakult problémára. A menetrendek átalakításához a helyi közlekedési vállalat pénzügyi támogatást kapott. 2008 augusztusától az elítéltek számára többé nem jelent gondot, hogy pontosan érkezzenek a munkahelyükre és időben térjenek vissza a büntetés-végrehajtási intézetbe.²⁰⁸ Katalóniában a felfüggesztett szabadságvesztés vagy a szabadságvesztést helyettesítő intézkedés meghatározott kötelezettséggel, meghatározott képzéseken, programokon való részvétellel jár együtt. A kötelezettség bizonyos kezeléseket, az egészségügyi ellátórendszer keretében igénybe vehető ellátást vagy beutalást valamilyen függőséget kezelő klinikára, pszichiátriai központba, illetőleg speciális képzést foglalhat magában.

---

²⁰⁵ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 267. p.

²⁰⁶ NAGY Ferenc, *A büntetőjog legújabb nemzetközi és hazai változásairól*, Magyar Jog, 1998/2, 65-73. pp.

²⁰⁷ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 362. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

²⁰⁸ RODRIGEZ, Fernando, *Los presos de Naclares contarán con un mejor transporte para acudir a sustrabajos*, Diario de Noticias de Alava, 2008. 07. 23.

A 2003. évvel záródó reformidőszakra a büntetési tételek általános megemlése jellemző, egybekötve fiatalok védelmének hangsúlyozásával, ezzel egyidejűleg olyan új bűncselekmények bevezetésével, mint a fiatalokkal való fajtalankodás, erőszak.

A hétvégi elzárást – ahol nincs ilyen intézet – az adott település egyik meghatározott helyiségében kell letölteni. A tettes beleegyezése esetén helyettesíthető pénzbüntetéssel vagy közérdekű munkával.

Rendőrségi statisztikák szerint Spanyolországban a bűnelkövetés jelentősen megemelkedett. Míg 1980-ban kb. 400 000 bűncselekményt regisztráltak, addig ez a szám 1989-ben már kb. egymilliót tett ki.²⁰⁹ A maximum ötévi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményeknél kiszabott szabadságvesztés-büntetés esetén a büntetési-végrehajtási hatóságnak joga van nyitott vagy zárt végrehajtás között választani („*open-prison*” vagy „*closed-prison*”), azonban a nyitott végrehajtás nem gyakori. Amennyiben a büntetés több mint 5 év szabadságvesztés, a nyitott végrehajtásra csak a minimális letöltendő időt követően, amely a kiszabott büntetés legalább fele, van lehetőség. A feltételes szabadságra bocsátásról bíróság dönthet a kiszabott büntetés háromnegyedének, kivételes esetekben kétharmadának vagy felének letöltését követően. A visszaeső elkövetőkre a büntetési rendszer különböző fokozataira speciális szabályok vonatkoznak, gyakrabban kerülnek zárt végrehajtás alá és ritkán bocsáthatók feltételes szabadságra. Az elítélt bűnelkövetők aránya 1980 és 1995 között 130%-kal emelkedett (50 000-ról 115 000-re), majd 1995 és 2002 között stabilitás volt megfigyelhető, amelyet 2003 és 2005 között ismét jelentős növekedés követett.

A drogpolitika fogvatartotti arányra való hatása annak ellenére jelentős, hogy a drokkereskedelem miatti ítéletek ugyan csak az ítéletek 6%-át teszik ki, azonban a hosszú szabadságvesztés-büntetések kiszabása okán a teljes fogvatartotti populáció 28%-át teszik ki a drokkereskedelem miatt elítéltek.

A spanyol büntetés-végrehajtás szervezeti rendszere²¹⁰

Spanyolországban 17 autonóm terület létezik, de az egyes régiók különböző státusszal rendelkeznek. A történelmi régióknak meg volt az a lehetőségük (1978. évi alkotmány elfogadása után), hogy a büntetés-végrehajtás intézését maguk oldják meg. Ezzel a lehetőséggel csak Katalónia élt, aminek következtében Spanyolországban két központi végrehajtási hatóság működik, az egyik, amely Katalónián kívül egész Spanyolországra vonatkozóan illetékességgel rendelkezik (Madridban), míg a másik a katalán területre illetékes (Barcelonában). A büntetés-végrehajtás főigazgatója – aki közvetlenül az igazságügyminiszter alá tartozik – lényegében egész Spanyolországra kiterjedően a bv. hatóság vezetője. Spanyolországban kétfokú rendszer működik, méghozzá a legfőbb igazságügyi hatóság (főigazgató) és az intézet.

Spanyolországban a büntetések végrehajtása az igazságügyi hatóságok hatáskörébe tartozik. A bírósági hierarchiában a specializált bv. bíróság irányítja a büntetések végrehajtását. Ennek során ellenőrzi a szabadságvesztés-büntetés idejét, dönt a feltételes szabadságra bocsátás és más kedvezmények tárgyában, határoz a büntetés végrehajtásával összefüggő

²⁰⁹ CID, José; LARRAURI, Elena, *Spanien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefängnissenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 806-838. pp.

²¹⁰ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 260. p.

egyéb kérdésekben stb. Spanyolországban a fogvatartottak jogvédelme szempontjából is meghatározó szerep jut a bv. bírónak. Ezt a jogintézményt („*juez de vigilancia penitenciaria*”) 1979-ben vezették be a spanyol bv. törvény (LGP) hatályba lépésével.²¹¹

Végrehajtási hatóságként is funkcionál, a büntetés-végrehajtást érintő minden lényeges döntés a hatáskörébe tartozik (pl. büntetésnek munkával történő csökkentése, feltételes elbocsátás, bizonyos esetekben a szabadság engedélyezése stb.). A bv. bíró kompetenciájába tartozik az elítéltek kérelmeiről, panaszairól való döntés, amennyiben az alkotmányi alapjogok vagy az elítélti jogok megóvásáról van szó. Azaz a spanyol bv. bírónak jelentős szerep jut; gyakorlatilag a végrehajtási igazgatási hatóság minden korlátozó, jogelvonó döntését bírói úton felülvizsgálhatja, illetve bizonyos esetekben ő dönt.²¹²

2.4.2.8. Németország

A szabadságvesztés-büntetés 1970. április 1. óta egységes büntetési nem. A tartam szerinti differenciálás jelentős: a német Btk. 38. §-ának meghatározása szerint a szabadságvesztés-büntetés határozott tartamú vagy életfogytig tartó.²¹³

A szabadságvesztés végrehajtásának elvei, szabályai a 90-es évekbeli Németországban a bv. törvényben és a kapcsolódó rendelkezésekben található meg. A bv. jogot az NSZK-ban a bűnügyi (kriminál) jog részeként önálló harmadik jogterületnek tekintették.²¹⁴

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtását az 1976. március 16-i bv. törvény szabályozta. Meghatározta a fogvatartottak jogait, kötelezettségeit, a végrehajtási hatóságok beavatkozási jogosultságait, a bv. szervezeti és személyi feltételeit, szabályozta a szabadságelvonó büntetőjogi szankciók végrehajtásának rendjét.²¹⁵ A törvényhez kapcsolódik két szövetségi kormányrendelet, a büntetés-végrehajtás során alkalmazott díjazás rendjéről és a katonai végrehajtási rendről. A fiatalkorúak büntetés-végrehajtását, a *Jugendstrafe* elrendelését és végrehajtását a fiatalkorúak végrehajtási törvénye (JGG) határozza meg.²¹⁶ Fiatalkorúak

---

²¹¹ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 34. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

²¹² NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 267. p.

²¹³ Határozott tartamú szabadságvesztés-büntetés: absztrakt büntetési keret, min. 1 hónap maximum 15 év, életfogytig tartó büntetés esetén a szabadságvesztés-büntetés tartama átlag 20 év.

²¹⁴ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 69. p.

²¹⁵ Az 1976. évi bv. törvény az első fejezetben rendelkezik az alkalmazás területéről, a második fejezet (2–123. §) a szabadságelvonó, javító és biztonsági intézkedések végrehajtásának speciális előírásairól szól. A harmadik fejezet (128–129. §) a végrehajtási hatóságokra vonatkozó szabályozást, míg a negyedik fejezet (133–166. §) a záró előírásokat tartalmazza. A törvény fontos jellemzője, hogy meghatározza az elítéltek, illetve a fogvatartottak jogait és a bv. hatóságok beavatkozási jogosultságait. – NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 73. p.

²¹⁶ A fiatalkorúak büntetésének sajátos végrehajtásáról ld. LINDRATH, Anja, *Jugendstrafvollzug in freien Formen*, Berlin – Münster, 2010. 418 p.

vizsgálati fogságára és annak végrehajtására a JGG 93. §-a meghatározó és az eljárási törvény 119. §-ának alaprendelkezését is ez konkretizálja.²¹⁷

1971 februárjában előterjesztették a szövetségi igazságügyi miniszternek a bv. törvény tervezetét.²¹⁸ A bizottsági tervezet súlypontja a büntetés-végrehajtási törvény alapjainak megalkotására, a fogvatartottak jogállásának javítására irányult.²¹⁹

Többszöri módosítást követően 1976. március 16-án hirdették ki a szövetségi bv. törvényt.²²⁰ Az NSZK területén ekkor kapott először átfogó törvényi szabályozást a büntetés-végrehajtás. 1977. január 1-jétől az új pragmatizmus korszaka kezdődött meg, melynek feladata, hogy a hatályos bv. törvényt élettel töltsen meg és tovább fejlessze.²²¹

A büntetés-végrehajtás szervezete, rendszere

A büntetés-végrehajtás vertikális felépítése (felügyeleti hatóságok)

A bv. az NSZK-ban az igazságügyhöz tartozott²²², a bv. intézetek fölötti felügyeletet a bv. törvény 151. §-a szerint a tartományi igazságügyi igazgatás gyakorolja, amely jogosultságait az igazságügyi végrehajtási hivatalokra átruházhatja²²³. Minden tartomány saját bv. rendszerrel rendelkezik. A bv. törvény 150. §-a a tartományok számára végrehajtási

---

²¹⁷ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 72. p.

²¹⁸ *A német büntetés-végrehajtás, illetve a büntetés-végrehajtási jog fejlődéseinek állomásai*: A XIX. században a büntető végrehajtásban az igazságos megtorlás és a generális prevenció eszméje volt a meghatározó. 1826-ban *Theodore Fliedner* létrehozta a Rajna–Weszfáliai Börtöntársaságot. 1848-ban IV. Frigyes Vilmos porosz király a londoni pentonville-i büntetés-végrehajtási intézet alapján építtetett hasonló intézetet. A birodalmi Btk. 1871-ben lépett hatályba, és a szabadságvesztés-végrehajtását csak érintőlegesen szabályozta. Az 1879-ben megalkotott, a szabadságvesztés végrehajtásáról szóló törvénytervezetben a fiatalok büntetésének külön végrehajtását szorgalmazták és elismerték az elítéltek jogállása szabályozásának szükségességét. A tervezetből föderaliztikus és pénzügyi okok miatt nem lett törvény. 1897. október 8-án a Birodalmi Tanács – a Bundesrat – közös elveket határozott meg a szabadságvesztés végrehajtására. 1910-ben megjelent *Freudenthal* írása az elítéltek államjogi állásáról, valamint a szerző kezdeményezésére építettek elsőként fiatalok számára börtönt. Az 1920-as években a német végrehajtás elméletében nagy hangsúlyt kapott a nevelés és a visszaesés megakadályozása. 1934. május 14-én megjelent a birodalmi igazságügyi-miniszternek a szabadságvesztések, a biztonsági, javító- és szabadságelvonó intézkedések végrehajtásáról szóló rendelete. Az 1940. június 22-én hozott általános rendelkezés szabályozta a szolgálati és büntetés-végrehajtási előírásokat. A német büntetés-végrehajtást ebben az időszakban a megtorlás és a generálprevenció jellemezte. A Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. október 20-i proklamációja és a 1945. november 12-i 19. számú direktívája a német büntetés-végrehajtás második világháború utáni fejlődésének kiindulópontja. A direktíva az elítéltek rehabilitálását tekintette fő feladatának. Az 1950-es évek végéig tartott a restauráció, amikor is a weimari időszak emberséges tendenciáinak felelevenítésére törekedtek. Az 1950-es évek legvégén kezdődött a reform periódusa. 1962. június 1-jén lépett hatályba a végrehajtási szakszemélyzet szolgálati kötelezettségeit, a fogvatartottak jogállását, továbbá szervezeti és személyi kérdéseket szabályozó rendelet.

²¹⁹ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 81. p.

²²⁰ 1977. január 1-jétől hatályos

²²¹ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 79-82. pp.

²²² JÜNEMANN, Klaus, *Gesetzgebungskompetenz für den Strafvollzug im föderalen System der Bundesrepublik Deutschland*, Frankfurt am Main, 2012. 544 p.

²²³ Részletesen ld. BIESCHKE, Volker (szerk.), *Strafvollzug im Wandel*, Wiesbaden, 2001. 282 p.

közösségek létrehozásának lehetőségét biztosította²²⁴. Az igazságügyi büntetés-végrehajtási intézetek feletti legfőbb felügyeletet a tartományokban az igazságügy-minisztériumok, a városokban szenátusi igazgatás látja el. A büntetés-végrehajtási intézetek fölötti szolgálati és szakfelügyelet két- illetve háromfokú szervezeti felépítésű²²⁵.

A háromfokú szervezeti felépítésnél a legfőbb igazságügyi hatóság és a bv. intézetek között található az igazságügyi végrehajtási hivatal. A legelső bv. igazgatási egység mint végrehajtási hatóság a bv. intézet.

*A büntetés-végrehajtás horizontális felépítése (bv. intézetek)*²²⁶

A bv. törvény 139. §-a meghatározza, hogy a szabadságvesztést és a biztonsági őrizetet a tartományi igazságügyi igazgatás keretében a bv. intézetekben hajtják végre²²⁷. A bv. törvény az elítéltek bv. intézetekbe utalásánál, a nem, az őrizeti elzárási forma és az életkor szerinti alkalmazást írja elő.

- Az elítéltek nyitott végrehajtási intézetekben vagy részlegeken helyezhetők el, vagy zárt végrehajtási intézetekbe kerülnek. A félig nyitott végrehajtási formáról a törvény nem rendelkezik, ugyanígy nem definiálja pontosan a zárt, illetve nyitott végrehajtás fogalmát.
- Az *őrizeti-elzárási forma* alapján történő megkülönböztetés körébe tartozik a vizsgálati fogság végrehajtása, amely önálló bv. intézetekben vagy más intézetek külön részlegein valósul meg. A vizsgálati foglyokat lehetőleg lakóhelyük közelében lévő intézetekben helyezik el.
- A JGG 92. §-a szerint a fiatalkorúak büntetéseiket külön a számukra létrehozott bv. intézetekben töltik²²⁸.
- A bv. törvény 140. §-a szerint a biztonsági őrizet végrehajtására külön intézetek szükségesek.
- Szociálterápiai intézetben²²⁹ történő végrehajtást a bv. törvény 9. §-a biztosít.
- A végrehajtási tartam jelentős szerepet játszik az elhelyezésben, az első büntényesek és a visszaeső büntetettek különválasztását biztosítják.
- A tartományok jelentős részében az elítélteket végrehajtási terv segítségével osztják el a bv. intézetekben²³⁰.
- Az igazságügyi bv. intézetekre vonatkozó általános törvényi előírásokat a bv. törvény 139–150. §-ai tartalmazzák²³¹.

Az elítéltek jogállásáról a bv. törvény 4. §-a rendelkezik, amely az elítélti közreműködés szükségességét tekinti meghatározónak²³². Az alapjogok biztosításával az elítéltek általános

²²⁴ MÜLLER-STEINHÄUER, Sandra G., *Autonomie und Besserung im Strafvollzug*, Münster – Hamburg, 2001. 312 p.

²²⁵ BÖHM, Alexander, *Strafvollzug*, Neuwied, 2003. 257 p.

²²⁶ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 93-108. p.

²²⁷ Ld. még HELLSTERN, Franz (szerk.), *Handbuch für den Strafvollzug*, Regensburg – Berlin, 2001. 1168 p.

²²⁸ KÜHL, Johannes, *Die gesetzliche Reform des Jugendstrafvollzugs in Deutschland im Licht der European Rules for Juvenile Offenders Subject to Sanctions or Measures (ERJOSSM)*, Mönchengladbach, 2012. 369 p.

²²⁹ DRENKHÄHN, Kirstin, *Sozialtherapeutischer Strafvollzug in Deutschland*, Mönchengladbach, 2007. 272 p.; ORTMANN, Rüdiger, *Sozialtherapie im Strafvollzug*, Freiburg i. Br., 2002. 681 p.

²³⁰ Ld. még PUSCHKE, Jens, *Strafvollzug in Deutschland*, Berlin, 2011. 178 p.

²³¹ Részletesen ld. SOHN, Werner, *Strafvollzug*, Wiesbaden, 2010. 369 p.

²³² QUELOZ, Nicolas (szerk.), *Freiburger Strafvollzugstage*, 2011. 238 p.

jogállását definiálják²³³. Az elítéltek bv. törvény szerinti jogai és kötelességei a következő területeken vizsgálhatók:

- a végrehajtás tervezésének és kialakításának intézkedései,
- az elhelyezés és ellátás,
- külvilággal való kapcsolat,
- munka, tanulás, szabadidő,
- vallásgyakorlás,
- szociális segítség,
- biztonság, rend,
- jogvédelem.

Az elítéltek jogvédelme, panasz, illetve fellebbezési joga a német bv. törvény 108–121. §-ainak szabályozásán alapul. A 108. § kimondja, hogy az elítélt panaszával, javaslataival az intézet vezetőihez fordulhat. A bv. területén bizonyos esetekben az intézkedések ellen bírói döntés kérhető. Az elutasított vagy elmulasztott intézkedés miatt kötelező végrehajtás is kérhető. Csak abban az esetben indokolt a bírói döntés elleni kötelező végrehajtás kérése, ha a kérelmező bizonyítja, hogy az intézkedés vagy annak megtagadása őt jogaiban sértette. A kérelemről az a bv. kamara dönt, amelynek területén az intézet található. A bírói döntésre irányuló kérelemnek nincs halasztó hatálya. A bíróság szóbeli tárgyalás nélkül, határozattal dönt. A bírósági döntés ellen fellebbezéssel lehet élni, ha a jogi felülvizsgálat vagy az egységes jogi gyakorlat biztosításának lehetősége adott. Fellebbezés csak akkor nyújtható be, ha a döntés törvénysértés következménye. A fellebbezésről a területileg illetékes „*Oberlandesgericht*” büntetőtanácsa határozattal dönt. A jogi út kimerítése után az elítélt alapjogainak csorbítása esetén alkotmányjogi panasszal élhet, valamint az Európai Emberi Jogok Bíróságához fordulhat, ha a belső állami jogi út lezárt. Végül az elítélt kegyelmi kérelemmel fordulhat a kegyelmi jog gyakorlójához (szövetségi elnök, tartományi miniszterelnök, igazságügyi hatóság).²³⁴ 1977. szeptember 30-án jelent meg az ún. „*Kontaktsprerregesetz*”, mely szerint annak az elítéltnak, aki terrorista bűncselekmény miatt vizsgálati fogságban van, más elítéltekkel és a külvilággal való kapcsolattartása megtiltható.

A nyugat-németországi fogvatartotti ráta alakulását az 1970–1980-as, majd az újraegyesítést követően az 1990–2000-es években az előzetes fogva tartás gyakorlata befolyásolta.²³⁵ A teljes fogvatartotti rátával szemben, mely 2003-ban érte el tetőfokát, az előzetes fogva tartásban lévők száma 1995-től folyamatosan csökkent. Ez jellemző a régi, de még inkább az új tartományokra. Ennek okának a külföldi gyanúsítottakkal szembeni elrendelés gyakorlatát tekintik. A külföldi elítéltek száma 1995-ben volt a legmagasabb, összesen 205 000 (valamennyi elítélt 27%-a), ez 2008-ra 160 000-re esett vissza (közel 22%). Mindemellett azonban meg kell jegyezni, hogy az előzetes fogvatartottak körében az arányuk ennél jelentősen nagyobb. A német büntetés-végrehajtásban a külföldiek aránya részben megegyezik az általános demográfiai fejlődéssel, részben attól függetlenül az utóbbi évtizedben jelentősen megváltozott²³⁶. Emellett azonban fel kell hívni azon statisztikai tényezőre a figyelmet, hogy az előzetes fogvatartottak állampolgárságát, mint adatot, nem tartják nyilván. Különösen a fiatalok külföldieket, emigránsokat tekintik a bűnelkövetések,

²³³ KAMANN, Ulrich, *Handbuch für die Strafvollstreckung und den Strafvollzug*, Münster, 2008. 882 p.

²³⁴ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 119-120. pp.

¹⁸³ PILGRAM, Arno, *Österreich = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 698-714. pp.

²³⁶ TZSCHASCHEL, Nadja, *Ausländische Gefangene im Strafvollzug*, Herbolzheim, 2002.

letartóztatások szempontjából rizikós csoportnak, gyakrabban ítélik el őket fiatakorúként és kapnak szabadságvesztés-büntetést²³⁷.

A fogvatartotti arány Németországban az 1980-as évektől kezdve nyugat-európai viszonylatban a középmezőnyben foglal helyet. Az 1969-es büntetőjogi reformot követően (Nyugat-)Németországban a fogvatartotti arány jelentősen csökkent annak köszönhetően, hogy a rövid idejű szabadságvesztés-büntetések a pénzbüntetés javára jelentősen visszaestek. 1983-ig bezárólag a fogvatartotti arány ismét és jelentősen emelkedett, 100 000 lakosra elérte a 104 főt, majd a 80-as évek végére 80 fő/100 000 lakosra esett vissza. Az újraegyesítés a fogvatartotti arány ismételt emelkedését eredményezte; 100/100 000 főre nőtt. A 90-es évek végére a fogvatartotti arány stabilizálódott, 2005-től újra visszaesés figyelhető meg. 2009-ben a fogvatartotti arány egész Németországra vetítve 90/100 000 fő. Azonban a régi és új tartományok között különbség figyelhető meg. Kelet-Németországban az újraegyesítést követő amnesztia révén az 1990-es évek elején az intézmények szinte üresen álltak, majd 2003–2004-ig bezárólag Nyugat-Németországgal azonos szintre emelkedett az intézmények telítettsége. 2009-re az új tartományok fogvatartotti aránya (84,7/100 000 fő) ismét jelentősen a régi tagállamok aránya (90,7/100 000 fő) alatt van. A fogvatartotti arány változásának dinamikáját Nyugat-Németországban főként az előzetes fogva tartás gyakorlata befolyásolta. Az előzetes fogva tartásban lévők aránya 1995-től folyamatosan csökken. (Régi tartományokra, de különösen az új tartományokra jellemző ezen visszaesés.) Ezen arányt befolyásolja a külföldi elkövetőkkel szembeni előzetes fogva tartás elrendelésének gyakorlata.

A szankciórendszer problémái okán, mint például az 1990-es években a fogvatartottak számának jelentős növekedése, ezzel összefüggésben a költségnyomás, a túlterheltség – amelyben szerepet játszott a más büntetés helyett szabadságvesztés-büntetésüket töltők, valamint a rövidebb időtartamú szabadságvesztésre ítélték magas száma – miatt a reformok bevezetése előtérbe került. Mindemellett azonban igazi rendszerreformok nem nyertek teret, csupán az egyes területek módosítására került sor²³⁸. A kormányzati politika az utóbbi években egyrészt a spórolásra helyezte a hangsúlyt, másrészt azonban továbbra is erős kezét akart mutatni a lakosság irányába. Ilyen módosítások például: a közérdekű munka alkalmazási körének szélesítése, az elektronikusan felügyelt házi őrizet bevezetése, a feltételes szabadlábra bocsátás lehetőségének szélesítése.

A 90-es évek perspektívája elsősorban az újraegyesítést követően az új tartományok büntetőjogi fejlődésének megfigyelésében rejlett²³⁹. A bv. gyakorlat bizonyos szintű egységesítése ellenére is vannak különbségek a szervezeti rendszerben.

Az Amerikai Egyesült Államokban²⁴⁰, Angliában és Ausztráliában folytatott vita a bv. intézmények privatizálásáról Németországot is érinti az állami finanszírozás problémája okán²⁴¹. Ez azonban felveti a kérdést, hogy milyen mértékben ruházható át a büntetés-végrehajtás állami feladata privát személyekre, továbbá, hogy a privát üzemeltetők olcsóbban,

---

²³⁷ KOWALZYCK, Markus, *Untersuchungshaft, Untersuchungshaftvermeidung und geschlossene Unterbringung bei Jugendlichen und Heranwachsenden in Mecklenburg-Vorpommern*, Mönchengladbach, 2008. 370 p.

²³⁸ Részletesen ld. DREXLER, Karl – WEGER, Thomas (szerk.), *Strafvollzugsgesetz (StVG)*, Wien, 2010. 495 p.

²³⁹ Ld. még LAUBENTHAL, Klaus, *Strafvollzug*, Berlin – Heidelberg, 2008. 703 p.

²⁴⁰ SIM, Joe, *Punishment and prisons*, Los Angeles, 2009. 183 p.

²⁴¹ NIBBELING, Joachim, *Die Privatisierung des Haftvollzugs*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2001. 344 p.; ROTH, Claudius, *Privatisierungsmöglichkeiten im geschlossenen Strafvollzug*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2006. 152 p.; RÜPPEL, Sascha, *Privatisierung des Strafvollzugs*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2010. 214 p.; STÖBER, Rolf (szerk.), *Privatisierung im Strafvollzug?* Köln – Berlin – Bonn – München, 2001. 122 p.

jobb feltételekkel tudják-e biztosítani a büntetés-végrehajtást. Néhány országban csak bizonyos tevékenységek, területek kerülnek privatizálásra, mint például – ahogy azt *Rotthausnál* 1993-ban olvashatjuk²⁴² – Franciaországban az étkeztetés, mosás, egészségügyi ellátás, oktatás, továbbképzés, fogvatartottak szállítása.

Aktuális büntetőjogi keretfeltételek

A német büntető törvénykönyv (StGB) általánosságban széles büntetési keretet tartalmaz az egyes bűncselekmények tekintetében, például egy egyszerű lopás esetében a pénzbüntetéstől egészen 5 évig terjedő szabadságvesztés-büntetésig, súlyosító körülményekkel egy lopás büntetési tétele 3 hónaptól 10 évig terjedő szabadságvesztés-büntetés lehet. A büntetés-kiszabási gyakorlat hagyományosan az alsó határhoz orientálódik, ennek következtében a két évnél hosszabb szabadságvesztés-büntetések, amelyek feltételelesen nem függeszthetők fel, kivételes esetek. A szabadságvesztés-büntetés alsó mértéke 1 hónap, felső mértéke 15 év lehet, ami európai viszonylatban enyhének számít. Rablás bűncselekmények esetében 1975 és 2004 között az abszolút elítéltek számának megkétszereződött, azonban 2005–2006-ban visszaesés tapasztalható. A túl magas büntetési keretekkel (korábban átlagosan súlyos rablások esetében 5 év szabadságvesztés-büntetés) kapcsolatos kritika következtében az 5–10 év időtartamú szabadságvesztés-büntetések száma az elmúlt tíz évben visszaesett, míg az 1–2 év közöttieké emelkedett, azaz az ítélkezési gyakorlat enyhülése tapasztalható. Más a helyzet a súlyos testi sértések esetében, fegyverhasználattal; itt az elítéltek száma 1975 és 2006 között megduplázódott. Ez a bűncselekmény a jogalkotó szemszögéből túl enyhe büntetéssel volt sújtva, főként pénzbüntetést szabtak ki, ezen bűncselekmény esetében közel csak 29%-ban szabtak ki szabadságvesztés-büntetést, és ebből 63%-ot felfüggesztettek. Az 1998-as büntető törvénykönyv módosítás a büntetési tételt megemelte, aminek következtében a kiszabott szabadságvesztés-büntetések aránya az 1995-ös 37%-ról 2006-ra 74%-ra, 2008-ra közel 76%-ra emelkedett. Annak ellenére, hogy a kiszabott szabadságvesztés-büntetések 80%-át felfüggesztik, a letöltendők száma még így is jelentős, ami befolyásolja a fogvatartotti populációt. A hosszabb szabadságvesztés-büntetések terén (két évnél hosszabb szabadságvesztések) nagy változás nem tapasztalható. A felnőtt elkövetők tekintetében a pénzbüntetés kiszabása van túlsúlyban. Közérdekű munka büntetés kiszabására fizetésképtelen elítéltek esetében pénzbüntetés helyett kerül sor, értelmezésem szerint átváltoztatás lehetőségével.

Németországban a végrehajtás-kontrollnak és a bírósági jogvédelemnek egy igen differenciált és bonyolult felépítésű rendszere alakult ki, melynek célja a törvényesség biztosítása úgy az elítéltek vonatkozásában, mind a végrehajtási intézmények működését érintően. Egyrészt létezik egy belső, a végrehajtáson belüli kontroll – szemben a végrehajtásra kívülről ható ellenőrzéssel –, másrészt a bírósági kontroll is megkülönböztethető a végrehajtási cselekmények felügyeletének, illetve felülvizsgálatának egyéb formáitól. A belső ellenőrzés a felügyeleti hatóságok, nevezetesen a tartományi igazságszolgáltatási és végrehajtó hivatalok jogi és szakmai kontrollját jelenti. Ezen feladatok ellenőrzéséhez járulhatnak hozzá a fogvatartottak alakszerűségeihez nem kötött jogsegély iránti beadványai (indítványai és panaszai).²⁴³

²⁴² ROTTHAUS, Karl Peter, *Rechtsschutz und Mediation im Strafvollzug, Anmerkungen zu Plumbohm und Kammann*, Kriminologisches Journal, 1993/25, 56-61. pp.

²⁴³ BARABÁS Andrea Tünde, *A büntetés-végrehajtási bíró kontrollja Németországban*, Magyar Jog, 1994/4, 248. p.

Németországban minden szabadságvesztéssel összefüggő jelentős döntés specializált bíró, a bv. bíró hatáskörébe tartozik. A bv. bíró hatásköre kiterjed többek között a szabadságvesztés feltételeinek meghatározására, a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezésére és annak ellenőrzésére, hogy az elítélt teljesíti-e az előírt követelményeket, ha a kiszabott szabadságvesztés-büntetés végrehajtását felfüggesztették, vagy feltételes szabadságra bocsátották. A bíróság dönt a pénzbüntetés végrehajtásának felfüggesztéséről, ha az elkövető szabadságvesztés-büntetését tölti, továbbá a pénzbüntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatása esetén a végrehajtás felfüggesztésének engedélyezéséről.²⁴⁴

Németországban az elítélt alkalmat kap arra, hogy javaslatával és panaszával a végrehajtási intézet vezetőjéhez forduljon. A végrehajtási intézkedés(ek) ellen bírói döntés kérhető, ha a kérelmező bizonyítani tudja, hogy az intézkedés vagy annak elmulasztása őt jogaiban sértette. Az indítványról az a bv. kamara (*Strafvollstreckungskammer*) dönt, amelynek területén az érintett végrehajtási intézet van. Az ítélező bíróság és a bv. kamara bírói funkciói megoszlanak. Amíg az ítélező bíróság mindazon igazságügyi döntésre illetékes, amit a szabadságelvonással nem járó szankciók végrehajtásának kezdete előtt hozna, addig a bv. kamara hatáskörébe azok az igazságügyi döntések tartoznak, amelyek a szabadságelvonás kezdetével válnak szükségessé. A kamara bizonyos fokig a végrehajtási hatóságok igazságügyi ellenpárja. A tartományi székhelyen működő törvényszék (*Landgericht*) keretében speciális ítélező testületként létrehozott bv. kamarák speciális ismeretekkel rendelkeznek a büntetés és intézkedés végrehajtása területén megkövetelt feladatok teljesítéséhez. A bv. kamara határozata ellen fellebbezés nyújtható be, amelyről a tartományi felsőbíróság (*Oberlandesgericht*) dönt. Amennyiben ezzel a bv. törvény szerinti jogi út kimerül, a fogvatartottak alapjogainak súlyos sérelme esetén az alaptörvény szerint alkotmányjogi panasz előterjesztésére is lehetőség van. Ezen túlmenően, az utolsó belső állami döntést követően panasz nyújtható be az Emberi Jogok Európai Bíróságához.²⁴⁵

Bírói kontroll

A büntetés-végrehajtás területén egyes szabályozással szemben bírói döntés kérhető.²⁴⁶ Feltétele a bírói útnak, hogy szabályozásról legyen szó, ami az életkörülményekre vonatkozik, valamint a szabályozásnak egyedi esetre kell vonatkoznia²⁴⁷. Kérelmet az terjeszhet elő, aki a szabályozással érintett, vagyis a fogvatartottakon túl a rokonok, jogi képviselők, vagy akár az intézményi tanács tagjai. Néhány tartományban a bírósági eljárás előtt hatósági eljárást is le kell folytatni, így ebben az esetben nincs lehetőség bírói döntésre, amennyiben a hatósági döntés elleni fellebbezésre nem kerül sor. A fogvatartott a kérelmében kérheti a rendelkezés feloldását, de kérheti az elutasított intézkedésnek való helyt adást is. A kérelem benyújtására a fogvatartottnak két hét áll rendelkezésére az átadástól vagy írásbeli közzétételtől számítva. Amennyiben a fogvatartott önhibáján kívül mulasztotta el a kérelem benyújtását határidőn belül, úgy, az eredeti állapotba kell visszahelyezni, tehát újra megnyílik a kérelem benyújtásának lehetősége. Önhibáján kívülinek tekinthető, amennyiben fennáll annak a

---

²⁴⁴ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 35. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

²⁴⁵ MÜLLER-DIETZ, Heinz, *A büntetés-végrehajtás (Strafvollstreckung és Strafvollzug) jogi és bírósági kontrollja Németországban = II. Német-magyar Büntetőjogi és Kriminológiai Kollokvium*, szerk. PUSZTAI László, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1994, 257-259. pp.

²⁴⁶ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 6-44. pp

²⁴⁷ JUNG, Seung Hwan, *Richterliche Kontrolle bei Strafvollstreckung und Strafvollzug*, Frankfurt a. M., 2001. 219 p.

megalapozott lehetősége, hogy a fogvatartott az intézményben nem kapott megfelelő tájékoztatást a jogairól. A bíróság személyes meghallgatás nélkül dönt. A bíróságok végrehajtási tanácsa a megtámadott döntést felfüggesztheti, végrehajtásának visszavonását (eredeti állapot helyreállítását) rendelheti el. Amennyiben az intézkedést már visszavonhatatlanul végrehajtották, jogos igény esetén az érintett kérheti megállapításra vonatkozó határozat hozatalát, illetve egy elutasított kérelem végrehajtását rendelheti el a bíróság. A végrehajtási tanácsok a bíróság speciális tanácsai, amelyek illetékessége azon bv. intézetek helyéhez igazodik, amelyek az eljárásban érintettek.

Előzetes jogvédelem

A bírói eljárásban a tárgybani határozat eljárás közbeni felfüggesztésére nincs lehetőség – mint ahogy egyes tartományokban, ahol a bírói eljárást hatósági eljárás előzi meg – a döntés elleni fellebbezéssel a végrehajtás felfüggesztése nem kérhető. Azonban arra nyílik út, hogy az intézkedés végrehajtását felfüggeszessék, amennyiben ellenkező esetben a kérelmező jogérvényesítése meghiúsulna, vagy jelentősen megnehezülne és magasabb érdek nem áll ezzel ellentétben. (Ilyen eset például orvosi gyógykezelés.) A bíróság ideiglenes intézkedést is hozhat, ennek azonban csak akkor van helye, ha a főeljárásban is illetékes.

Jogorvoslat

A végrehajtási tanács döntésével szemben mind a fogvatartott, mind az intézet által jogorvoslat nyújtható be az illetékes legfelsőbb tartományi bírósághoz, azonban a jogorvoslatnak nincs felfüggesztő hatálya. A jogorvoslat (*Rechtsbeschwerde*) gyakorlatilag a felülvizsgálat funkcióját tölti be, elnevezése és szó szerint fordítása szerint „panasz”, mely elnevezést azért használják a német jogi nyelvezetben, mert nem ítélet, hanem végzés elleni jogorvoslatról van szó²⁴⁸. Funkcióját tekintve azonban felülvizsgálat, aminek benyújtására akkor van lehetőség, ha súlyos jogsértés történt, vagy egységes jogi álláspont kialakítására irányul. Eljárási cselekményeken és bizonyítékokon alapuló ténymegállapítások nem támadhatók meg felülvizsgálati (panasz) kérelemmel. A felülvizsgálatot (panaszt) a bírói végzés kézbesítésétől számított egy hónapon belül kell benyújtani, és egyben indokolni, mely indokolásból ki kell derülnie, hogy milyen jogszabálysértésre hivatkozik az előterjesztő fél.

Bírósági döntésre vonatkozó kérelem: Végrehajtási intézkedések felülvizsgálata esetén személyes meghallgatást nem ír elő a bv. törvény, azonban azt nem is tiltja meg. Az eljárásban a hivatalból való vizsgálat elve érvényesül, vagyis a bv. bíró hivatalból deríti fel a tényállást, és kérdéses esetekben hivatalból rendel el bizonyítást. E tekintetben különösen jelentős eszköz a személyes meghallgatás, azon szempontból is, hogy a fogvatartottak többsége írásban nehezen, nehézkesen fejezi ki magát. A legtöbb bv. előírás mérlegelést tartalmaz. Amennyiben ezen mérlegelés vitatott, a bv. tanács a mérlegelés felülvizsgálatakor csak annak helyes kivitelezését vizsgálhatja felül, és az intézményt csak arra kötelezheti, hogy új intézkedést hozzon, de tartalmában az intézkedést nem változtathatja meg akként, hogy máshogyan mérlegel.

Felmerül a kérdés, hogyan reagálnak a bv. intézetek azon bv. bírói döntésre, amely a fogvatartott kérelmének helyt ad. Több tanulmány is megállapította, hogy a végzések egy része nem kerül végrehajtásra. Ennek egyrészt oka, hogy megfelelő eszközök (személyzet vagy pénzügyi eszközök) hiányában gyakorlatilag nem kivitelezhető, azonban tanulmányok rámutatnak olyan esetekre is, amikor az eszközök a végrehajtáshoz rendelkezésre álltak,

---

²⁴⁸ Részletesen ld. BAECHTOLD, Andrea, *Strafvollzug*, Bern, 2009. 326 p.

mégsem hajtották végre a végzésben foglaltakat, bár ez csak kivételes esetekben tapasztalható. A bv. törvény ugyanis nem tartalmaz rendelkezést a bírói végzés kötelező végrehajtásáról.

Az intézetvezetőhöz intézett panasszal szembeni bírói döntésre vonatkozó kérelem lehetőségével *Diepenbrucks* 1981-es felmérése szerint csak a fogvatartottak 12%-a élt, eredményessége pedig mindössze 3% volt.²⁴⁹ Vitatott a célszerűsége azon megelőző eljárásnak, mely néhány tartományban kötelezően elő van írva a bírói út igénybevétele előtt. Támogatói szerint legfőbb előnye ezen előzetes eljárásnak, hogy a bírósággal ellentétben a hatóság a célszerűséget is vizsgálhatja.

A fogvatartottak gyakran olyan sérelemre hivatkoznak, amelyek nem jogi jellegűek, sokkal inkább szociális sérelmek, mely esetben a kérelmet a bíróság vizsgálat nélkül elutasítja, aminek azonban az a következménye, hogy a mögötte rejlő probléma megoldatlan marad. Ezen esetekben különösen fontos lenne, a – törvényben kötelezően elő nem írt – személyes meghallgatás, ahol a bíró szóban el tudná magyarázni a fogvatartottnak, hogy miért nem született a kérésének helyt adó végzés. Kérdéses, hogy ezen meghallgatásokra hol kerüljön sor. A bv. intézetben történő meghallgatás mellett szól, hogy a bíró egyben a büntetés-végrehajtás körülményeibe is betekintést nyerhetne, és a fogvatartott valamint az intézményvezető számára is kedvező. A másik oldalról nézve viszont pont a bírói függetlenséget támasztja alá az, ha a meghallgatás a bv. intézményen kívül, a bíróság épületében történik.

A bírói eljárás egyik nagy problémájának annak elhúzódó tartamát tekintik. A probléma gyakran már a bv. intézetben kezdődik, ahol az erre nyitva álló határidőt kivárva, annak végével dolgozzák csak fel a fogvatartotti kérelmet.²⁵⁰ Maga a bírói eljárás is gyakran olyan hosszú ideig elhúzódik, hogy a fogvatartottat esetleg már szabadlábra bocsátották, vagy egyéb más okból a bíróság döntését már túl későn kapja kézhez. Különösen problémás ezen tényező azokban az esetekben, amikor a döntés a fogvatartott fogvatartási körülményeinek enyhítését érinti. A késedelem oka gyakran abban rejlik, hogy a bv. intézet túl későn adja ki a fogvatartott személyes aktáját a bíróságnak, vagy a bíróság egyéb megkeresésére túl későn válaszol.²⁵¹

2.4.2.9. Ausztria

Az osztrák büntetőjogi fejlődés rövid vázlata

Az 1990-ben hatályos büntetőtörvény előzménye – az 1803-as Btk. átdolgozása – az 1852. szeptember 1-jén kihirdetett és egészen 1970-ig volt hatályos jogszabály volt.²⁵² A börtönügy reformjában kiemelkedő volt *Würtz* tevékenysége, munkásságának eredménye, hogy 1849-ben az egy évig terjedő szabadságvesztések legeredményesebb végrehajtási formájaként az

²⁴⁹ DIEPENBRUCK, Karl-Heinz, *Rechtsmittel im Strafvollzug*, Göttingen, 1981, 210. p.

²⁵⁰ FEEST, Johannes; LESTING Wolfgang; SELLING, Peter, *Totale Institution und Rechtsschutz. Eine Untersuchung zum Rechtsschutz im Strafvollzug*, Opladen, Westdeutscher Verlag, 1997, 70. p.

²⁵¹ KAMANN, Ulrich, *Gerichtlicher Rechtsschutz im Strafvollzug. Grenzen und Möglichkeiten der Kontrollen vollzoglicher Massnahmen am Beispiel der Strafvollstreckungskammer beim Landgericht Amsberg*, Pfaffenweiler, 1993, 206. p., 216. p.

²⁵² LEUKAUF, Otto; STEININGER, Herbert, *Kommentar zum Strafgesetzbuch*, Eisenstadt, Prugg, 1979, 1. p., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 3. p.

egyes elzárást tekintették, ugyanúgy, mint az 1872-es rendelkezés előírása.²⁵³ Az 1850-es években *Wilhelm Emil Wahlberg* az egyéniesítés elvét tartotta fontosnak, *Julius Vargha* a rövid tartalmú börtönbüntetések letöltése ellen fejtette ki nézeteit. A büntetés-végrehajtás szabályozásának módját – a szabadságvesztés végrehajtását – a régi Btk. a megbízott állami szervek belső ügyének tekintette. Az 1912-ben kidolgozott Btk. és a büntetőeljárás módosítását tartalmazó törvénytervezet alapvető szemléletváltozást jelentett. Az 1913-ban a felsőház által már elfogadott eljárási törvénytervezet végleges elfogadását megakadályozta az első világháború. A szabadságelvonó büntetőjogi szankciók végrehajtása törvényi szabályozásának reformja az anyagi büntetőjogban 1861. február 16-án kezdődött és 1975. január 1-jén, a Btk. hatályba lépésével fejeződött be.²⁵⁴

Az anyagi büntetőjog reformjához szervesen illeszkedett a büntetés-végrehajtási jog reformja. Egyes rendelkezései kivételével, 1970. január 1-jén lépett hatályba a végrehajtási törvény. Az 1971. évi büntetés-végrehajtási novella az indokolt változásokat tartalmazta. Alapvető változásokat 1974-ben a büntetés-végrehajtási törvény eredményezett.²⁵⁵ Az 1988. március 1-jén hatályba lépő Btk. módosítása az általános részen belül javarészt a szankciórendszer érintette.²⁵⁶

Az osztrák Btk. szankciórendszere dualista rendszer. A Btk. különbséget tesz a büntetések és a megelőző intézkedések között. A Btk. két főbüntetést nevesít: szabadságvesztés-büntetést és pénzbüntetést. 1968 óta Ausztriában halálbüntetés nem szabható ki. Mellékbüntetésként az elvonást és 1987 óta a „meggazdagodás lefölözését” vezeték be. A törvényi büntetési rendszer olyan jogintézményekkel egészült ki, amelyekhez nem társul tényleges végrehajtás (a szabadságvesztés és a pénzbüntetés feltételes eltekintését jelentette).²⁵⁷

---

²⁵³ HORROW, Max, Grundriss der Österreichischen. *Strafrechts Allgemeiner Teil 2*, Graz-Wien, 1952, 45. p., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 3. p.

²⁵⁴ A reform szakaszai: 1861–1873. az abszolutista jogi tradíció hatása; 1874. *Glaser* igazságügy-miniszter tervezete; 1897–1913. a szociológiai büntetőjogi iskola hatása; *Carl Stooss* btk.-előtervezetét készítette 1893-ban; 1920. július 23-i törvény, amely rendelkezik a feltételes elítélésről; 1954–1974. A Különös Rész dekriminalizációját, majd a szankciók szabályozását igyekeztek elvégezni. DEARING, Albin, *Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate in Österreich = Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate im deutschen und ausländischen Recht Band, I. kötet*, Eds. JESCHECK, Hans Heinrich, Baden-baden, Nomos, 1983, 611-615. pp., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 5. p.

²⁵⁵ KUNST, Günther, *Strafvollzugsgesetz (StVG.)*, Wien, Manz, 1979, 3. p., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 6. p.

²⁵⁶ ZIPF, Heinz, *Kriminalpolitische Schwerpunkte der Strafrechtsreform, Österreichische Juristen-Zeitung*, 1988, 439 p. idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 6. p.

²⁵⁷ Az 1987. évi módosító törvény új szankció-lehetőségeket vezetett be: részbeni feltételes pénzbüntetés; a hat hónapnál hosszabb, de 2 évet meg nem haladó szabadságvesztés esetén a büntetés egy része átváltoztatható pénzbüntetéssé; részbeni feltételes szabadságvesztés. A 14. életévüket betöltött, de a 19. életévüket még be nem töltött fiatalok büntetendő cselekményeit Ausztriában a Btk. szerint ítélik meg, kiegészítve a specializációkat szabályozó 1988. évi fiatalok büntető bírósági törvénye (OGG) alkalmazásával. A Btk. 18. §-ában szabályozza az életfogytiglani tartamra, vagy a meghatározott időre vonatkozó szabadságvesztést. Az új Btk. az egységes szabadságvesztés-büntetés elvét preferálta, és törekedett arra, hogy a pénzbüntetés gyakoribbá váljon. A határozott tartamú szabadságvesztés-büntetés a Btk. 18. §-a szerint 1 naptól 20 évig terjedhet. Az osztrák büntetés-végrehajtási jog alapvető forrása az 1970. január 1-jén hatályba lépett 144. számú szövetségi törvény, a

Az osztrák büntetés-végrehajtás szervezeti rendszerének vertikális felépítése

Bv. hatóság bírósági fogházak esetén²⁵⁸:

- elsőfokú hatóság a bv. intézet vezetője,
- másodfokon eljáró bv. hatóság a büntetőügyekben eljáró bíróság elnöke,
- legfelsőbb hatóság a Szövetségi Igazságügyi Minisztérium.

Bv. hatósági büntetés-végrehajtási- intézetek:

- elsőfokú hatóság a bv. intézet vezetője,
- legfelsőbb hatóság a Szövetségi Igazságügyi Minisztérium.

A büntetés-végrehajtás felügyeletével szervesen összekapcsolódik Ausztriában a büntetés-végrehajtási bizottságok munkája²⁵⁹.

Horizontális felépítés – végrehajtási intézetek rendszere

A bv. intézetek lehetnek általános vagy speciális intézetek. A bv. törvény 9. §-a előírásai szerint általános büntetés-végrehajtási intézetekben vagy bírósági fogházakban kell a büntetés-végrehajtást érvényesíteni. „Az egy éven túli szabadságvesztés-büntetéseket a bv. törvény 134. §-a szerint büntetés-végrehajtási intézetekben kell végrehajtani.”²⁶⁰

Speciális végrehajtási intézetek [bv. tv. 8. § (3)]

- Első alkalommal határozott tartamú szabadságvesztést letöltők (bv. tv. 127. §),
- gondatlanul elkövetett büntetendő cselekmény miatt elítéltek,
- tbc-ben megbetegedett, indokolt pszichikai sajátosságokkal rendelkező elítéltek,
- fiatalkorú elítéltek számára.

Ausztriában nincsenek nyitott vagy félig nyitott intézetek, de léteznek könnyített végrehajtást fogasító intézetek.

Az elítéltek jogvédelme kérelem, panasz, a felügyeleti hatósághoz való fordulás intézményét tartalmazza. Kérelemmel lehet fordulni az alkotmánybírósághoz és az Európai Emberi Jogok Bizottságához is.

Végrehajtási bíróságok hozzák a végrehajtás menetével kapcsolatos alapvető döntéseket. Hatáskörükbe tartozó kérdéseket a bv. törvény 16. §-a tartalmazza.

Döntéseik egyrészt a fogvatartottak alapvető jogait, másrészt a közösség biztonsági érdekeit érintik. A bv. bíróság minden határozata előtt be kell kérnie az intézet vezetőjének, a közvádlónak és az elítéltnak a véleményét. A bv. bíróság (határozata) végzése ellen

---

szabadságvesztés-büntetések és a szabadságelvonással járó megelőző intézkedések végrehajtásáról. A bv.-törvényt módosította az 1971. december 15-én kelt szövetségi törvény, majd ezt követte az 1975. január 1-jén hatályba lépő Btk.-hoz alkalmazkodó 1974. július 11-i törvény, majd követte több módosítás.

²⁵⁸ MALECZKY, Oskar, *Gerichtsorganisation*, Wien, 2010. 659 p.

²⁵⁹ Részletesen ld. FOREGGER, Egmont, *Strafvollzugsgesetz und den Strafvollzug betreffende weitere Bestimmungen*, Wien, 2001. 263 p.

²⁶⁰ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 28. p.

fellebbezéssel élhetnek (a közvádoló és az elítélt is). Azokban az ügyekben, amelyek nem a bv. bíróságok elé tartoznak, az elítélt igazgatási úton kereshet jogvédelmet.

A bv. törvény 119. §-a szerint az elítéltnak jogában áll a személyét érintő végrehajtással kapcsolatban kérelemmel élni, szóban vagy írásban²⁶¹.

A bv. törvény 120. § (1) bekezdése alapján az elítéltek panasszal élhetnek minden a jogaikat érintő döntés vagy utasítás ellen. A panasz elbírálása igazgatási eljárás keretében kerül elbírálásra. Az elítéltek a felügyeleti bv. hatósághoz is fordulhatnak kérelemmel, panasszal. Az igazgatási út kimerítése után az elítéltek fellebbezéssel fordulhatnak az alkotmánybírósághoz, a belső jogorvoslati út kimerítése után az Európai Emberi Jogok Bizottságához is, ha az 1950. november 4-i Európai Emberi Jogi Konvenció által biztosított alapjogukat megsértették.²⁶²

Ausztriában a fogvatartotti arányt és a fogvatartotti populációt befolyásoló tényező,²⁶³ hogy az osztrák büntetőjog ismer olyan elhelyezési intézkedéseket is, melyeket gyakran alkalmaznak, és amelyek a büntetési időn túl is alkalmazhatók. Ilyen az elmeegógyintézetekben való elhelyezés, valamint – a számában csekélyebb – drogelvonó intézetben való elhelyezés. Két évig bezárólag kiszabott szabadságvesztés-büntetések esetében lehetséges a feltételes szabadlábra bocsátás, amely által első elkövetők, vagy csekély büntetőjogi előélettel rendelkezők esetében a rövid idejű ténylegesen letöltendő szabadságvesztés-büntetések jelentősen visszaestek. 1987-ben bevezetésre került a részben felfüggesztett pénz- és szabadságvesztés-büntetés. Ettől kezdve elméletileg lehetséges, hogy jó magaviselet valószínűsítésekor a hat hónapon túli szabadságvesztés-büntetések három évre részben felfüggeszthetők azzal, hogy a letöltendő idő legalább egy hónap, és maximum a büntetés egyharmadát teheti ki. A büntetési tétel kiszabása az elkövető bűnössége a felróhatóság szempontjából, az objektív és szubjektív körülmények figyelembevételével történik. Ehhez kapcsolódik a továbbiakban egy lista a súlyosító és könnyítő feltételekről. Az általános prevenció elvileg nem kell hogy szerepet játsszon a büntetési tétel kiszabásánál, maguk a jogszabályi büntetési tételek azonban már magukban foglalják, ami egy fék a túl csekély mértékű büntetések elkerülése érdekében. Ezen fék a gyakorlatban megfelelően működik, ezért az 1987-es reform óta az általános prevenció mint elv a nyomozati szakban nem jelenik meg²⁶⁴.

Az utóbbi 25 év büntetőjogi reformjai

Az 1987 büntetőjogi módosítás („*StRäG*”) vezette be a részben felfüggesztett büntetést, valamint jelentősen megreformálta a feltételes szabadságra bocsátást. A kiszabott büntetés egyharmadának leteltével gyakorlatilag szabállyá vált, kivéve amennyiben általános prevenció cél, vagy visszaesés megalapozott gyanúja okán megtagadható.

---

²⁶¹ HOFINGER, Veronika, *Fremde im österreichischen Strafvollzug*, Wien, 2007.

²⁶² NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 37. p.

²⁶³ PILGRAM, Arno, *Österreich = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenennraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 698-714. pp.

²⁶⁴ Részletesen ld. FRIEDRICH, Ireen Christine, *Modernisierungsprozesse im österreichischen Strafvollzug am Beispiel der Justizanstalt Leoben*, Wien – Graz, 2008. 235 p.

Ausztriában az elítéltek jogvédelme magában foglalja a kérelem, panasz, a végrehajtási felügyeleti hatóságokhoz fordulás intézményét. A végrehajtás menetével kapcsolatos lényeges döntéseket a végrehajtási bíróságok hozzák, ezek a fogvatartottak alapvető jogait, valamint a közösség biztonsági érdekeit érintik.²⁶⁵ A bv. bíróság hatáskörét a bv. törvény (*Strafvollzugsgesetz, StVG*) 16. §-a szabályozza. Bv. bíróság valamennyi tartományi bíróságon működik, egyesbíróként, illetve három hivatásos bíróból álló tanácsban eljárva. A bv. bíróság dönt például az elítéltek a büntetés-végrehajtás költségeihez történő hozzájárulásáról, a büntetés-megszakításról, bizonyos biztonsági intézkedésekről, a könnyített végrehajtás engedélyezéséről, valamint a feltételes szabadon bocsátásról.²⁶⁶

2.4.2.10. Belgium

Belgium történetének vizsgálata kapcsán, egy 165 évet lefedő statisztikai vizsgálat megmutatta, hogy a gazdasági biztonság csökkenése a börtönök népességének növekedéséhez vezet, illetve ezzel ellentétesen: a gazdasági biztonság növekedése ugyanezen népesség csökkenését idézi elő. Ezen kívül a kutatás fontos eredménye az is, hogy az évszázados tendenciák szintjén a börtönnépesség legjobban a legsúlyosabb ítéletek által adott „erős jel” ingadozásaival mérhető. Ebből a két kapcsolódó megfigyelésből ered a büntetőrendszer szimbolikus funkciójának központi szerepe a gazdaság és a büntetés-végrehajtás között észlelhető összefüggésben: amikor a gazdasági biztonság lecsökken, és semmilyen szociális kiegyensúlyozó intézkedés nem történik, a büntetőrendszernek kell segítenie a bajon, ideológiai funkciójának kifejtését fokozva.

A *Vókó György–Jóárt Borbála Gyöngyi* szerzőpáros: „*A belga börtönök népességének alakulása és ennek társadalmi-gazdasági okai 1830-tól napjainkig*” című tanulmányának összegzése is erre a következtetésre jutott egy hosszú, átfogó elemzés során. A gazdasági válságok és a társadalom elszegényedése, a nincstelenek és a gazdagok közötti szakadék növekedése mindig befolyásolja a börtönnépesség alakulását, az elkövetett bűncselekmények jellegét, a büntetések hosszát. A társadalomnak mielőbb megoldást kell találnia a nincstelenek felzárkóztatására, mert óriási erővel fenyeget, nagy veszélyt jelent.

Ez nem egy determinisztikus végkövetkeztetés, hanem inkább arra ösztönöz, hogy a börtönnépesség növekedésének kérdését a büntetőpolitika túl szűk kereteinek szétrobbantásával gondoljuk végig.²⁶⁷

Rendszerjellemzők

A rendőrség minden egyes bűncselekményt köteles az ügyészségnek jelenteni, amely ezt követően eldönti, hogy milyen nyomozati cselekményekre kerüljön sor.²⁶⁸ Az ügyészek

²⁶⁵ VÓKÓ György, *A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének fontossága, módszerei és eszközei*, Ügyészségi Értesítő, 1990/1, 9. p.

²⁶⁶ GARTNER István, OLTYÁN István, *Szomszédolás. Gondolatok az osztrák büntetés-végrehajtási jogról és büntetés-végrehajtásról*, Börtönügyi Szemle, 1998/1, 61. p.

²⁶⁷ VANNESTE, Charlotte, *Les chiffres de prison de 1830 à 1995 – Des mécanismes économiques à leur traduction pénale*, Paris, L’Harmattan, 2000 = JÓÁRT Borbála Gyöngyike, VÓKÓ György, *A belga börtönök népességének alakulása és ennek társadalmi-gazdasági okai 1830-tól napjainkig*, Börtönügyi Szemle, 2005/4, 81-92. pp.

²⁶⁸ SNACKEN, Sonja, *Belgien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 53-95. pp. és SNACKEN, Sonja, *Penal Policy and Practice in Belgium*, In *Crime, Punishment, and Politics in a Comparative Perspective*, Eds. TONRY, Michael, Chicago, The University of Chicago Press, 2007, 127-215. pp

három fórum előtt lépnek fel, egyrészt a rendőrbíró előtt, amely bíróság a kihágásokért felelős, másrészt a büntetőbíróság előtt, ami a vétségekre és bűncselekményekre illetékes, valamint az esküdtszék előtt, ami a legsúlyosabb bűncselekményekre illetékes. A rendőrség korábban három részre volt felosztva, egy nemzeti rendőrségre, bűnüldöző részlegre és helyi rendőrségre. A nemzeti és helyi rendőrségnek éppúgy voltak rendészeti, igazgatási, mint büntetőjogi feladatai, míg a bűnüldöző részlegnek kizárólag büntetőjogi feladatai voltak. Míg a nemzeti rendőrség az Igazságügyi és Belügyminisztérium, a helyi rendőrség pedig a polgármester alá volt rendelve, addig a bűnüldöző részleg, valamint a nemzeti és helyi rendőrség büntetőjogi feladatai ellátása során az ügyészség felügyelete alatt állt. 1996-ban azonban a híres *Dutroux-eset* (az elkövető több kislányt elrabolt, megerőszakolt és megölt, miközben feltételes szabadlábon volt) ahhoz vezetett, hogy a rendőrségi rendszert felülvizsgálták, mely vizsgálat eredménye szerint a rendőrség ilyen hármas felosztásban nem működött hatékonyan, ezért a rendszert akként alakították át, hogy a rendőrséget két részre, állami és helyi rendőrségre tagolták a továbbiakban. A nyilvánosság bizalmát visszaszerezni szándékozván, 1999-ben felállították a Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanácsot, melynek feladata volt a bírói és ügyészségi posztokra a jelöltállítás, valamint az igazságszolgáltatással szembeni panaszokat bírálta el. A feltételes szabadláb alatti segítségnyújtás, valamint a büntetés-végrehajtás az Igazságügyi Minisztérium kizárólagos illetékességébe tartozik. A segítő közösségeknek saját szolgáltatásaik vannak, ami a fogvatartottak szociális segítségét illeti, tekintettel a társadalomba való visszailleszkedésük elősegítésére, ilyenek például a szociális- és képzési programok, amelyeken a fogvatartottak szabadon részt vehetnek.

A belga fogvatartotti és bűnüldözési statisztikák problémája, hogy a rendőrségi adatok – a rendőrség korábbi hármas tagolása okán – nem határozhatók el pontosan egymástól, sok esetben fedik egymást, ami a rendőrség korábbi három részlegének adatait illeti.

A nyomozási bíró hatásköre

A nyomozási bíró feladata azon intézkedések nyomozati eljárásban való elrendelése, melyek az alapjogok korlátozásához vezetnek. Amennyiben az ügyész egy ilyen intézkedést tart szükségesnek, az ügyet át kell adni a nyomozási bírónak. A legfontosabb ilyen intézkedés az előzetes fogva tartás elrendelése. Annak ellenére, hogy a jogszabály lehetővé teszi, az óvadék elrendelése a gyakorlatban mellőzésre kerül, mert a szegény elkövetőket hátrányosan érinti. Az 1990-es törvénnyel került bevezetésre a feltételes szabadlábon hagyás, és a feltételes szabadon bocsátás alternatívaként az előzetes fogva tartáshoz. Előzetes fogva tartás akkor rendelhető el, amennyiben az általános biztonság érdekében szükséges, valamint olyan bűncselekmények esetében, amelyek büntetési tétele legalább 1 év szabadságvesztés-büntetés. Az 1990-es törvény kifejezetten előírja, hogy az előzetes fogva tartás intézménye nem használható büntetésként, vagy a gyanúsított megfélemlítéseként. Az 1990-es években a fogvatartottak csaknem egyharmada előzetes letartóztatásban volt, 2003-ra arányuk 40%-ra nőtt. A legnagyobb aránynövekedést azonban a hosszú időtartamú szabadságvesztésre ítélték számában lehet látni, míg 1980-ban arányuk csupán 8% volt, az 1990-es években ugrásszerű emelkedés tapasztalható, 1996-ban az arányuk már 20%, míg 2003-ban 27%. Ezen arányon belül is az életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték száma megnégyszereződött, ami jelentősen hozzájárult a bv. intézmények túlterheltségéhez. A fogvatartotti populáció összetétele ugyanezen időtartamon belül jelentősen változott, a nem belga állampolgárok aránya folyamatosan emelkedett, 1980-as 21%-ról arányuk 2003-ra 42%-ra nőtt. Figyelemmel arra, hogy a teljes lakosságon belül a nem belga állampolgárok aránya összesen 9-10%, a büntetés-végrehajtásban jelentősen felülreprezentáltak. Ugyancsak jelentősen nagy arányt tesznek ki a nem belga állampolgárok az előzetes fogvatartottak körében is. A nem belga állampolgárok csoportján belül is jelentős arányt képviselnek a marokkói állampolgárok,

ugyanakkor a volt keleti blokk irányába való határmegnyitással, 1990-t követően, az ezen területről érkezők is egyre jelentősebb arányt képviseltek a fogvatartottak között, míg a Nyugat-Európából érkezők aránya a fogvatartottak körében stabilizálódott. A fogvatartottak körében egy további csoport, akik aránya az 1990-es évek alatt ugrásszerűen emelkedett, a szexuális bűncselekmények elkövetői. A fentebb említett Dutroux-eset 1996-tól a szexuális bűncselekmények elkövetőivel szembeni szigorúbb fellépést és szigorúbb büntetések kiszabását indította el.²⁶⁹ Mivel a bv. bíró intézményét csak 2006-ban vezették be s még nagyon korlátozott a tevékenységi köre, a három évnél hosszabb büntetési tétellel sújtott elítéltekről három tagú bírói tanácsban munkálkodik egy bv. bíró két ülnök társaságában. Ez a magyarázata, hogy a nyomozási bíró intézményével foglalkoztam Belgium tekintetében.

Ítélezési statisztika

Elítélés esetén a bíróság számára az alábbi lehetőségek állnak rendelkezésre:

- feltételes vagy feltétel nélküli pénzbüntetés, mely nemfizetése esetén letöltendő szabadságvesztés-büntetéssé alakul át,
- felróhatóság megállapítása formális elítélés nélkül,
- feltételes szabadságvesztés-büntetés, próbaidő kikötésével vagy a nélkül,
- közhasznú munka,
- szabadságvesztés-büntetés 1 naptól életfogytiglanig terjedő időtartamban,
- beszámíthatatlan elkövetők intézeti elhelyezése,
- visszaeső- és szexuális bűnelkövetők megelőző fogva tartása.

Az esetek többségét a rendőrbíró dolgozza fel, aki nemcsak a kihágásokra illetékes, hanem 1994 óta bizonyos vétségekre is, mint például a gondatlanságból elkövetett halált okozó, vagy testi sértést okozó közlekedési bűncselekmények. Ez ahhoz vezetett, hogy a rendőrbírók 1994-ben az összes bűncselekmény 66%-ában jártak el, mely arány 2003-ra 79%-ra emelkedett. A büntetőbíróságok, amelyek minden más vétségre, valamint az enyhébb súlyú büntetésekre illetékesek, a második helyen helyezkednek el, az 1994-es 30,5%-ról 2003-ra 18,5%-ra estek vissza. Az esküdszéki bíróságok kizárólag a súlyos büntetéseket tárgyalják, amik 2003-ban az eseteknek csak 0,05%-át tették ki.²⁷⁰

Szabadságvesztés-büntetés kiszabása

Általánosságban megállapítható, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés-büntetések száma visszaesett, míg a hosszabb időtartamúaké emelkedett. 1998-ban bevezetésre került az ún. „igazságszolgáltatás háza”, amelyek a koordinációért felelősek az igazságszolgáltatás és a szociális szolgáltatások (áldozatok támogatása, mediáció) között, valamint minden egyes állampolgár számára jogsegélyt nyújtanak. 2005-ben lépett életbe azon szabályozás, hogy mediációra a büntetőeljárás minden stádiumában, az ügyész intézkedésétől kezdve a végrehajtásig lehetőség van.

---

²⁶⁹ SNACKEN, Sonja, *Belgien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 53-95.

²⁷⁰ SNACKEN, Sonja, *Belgien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 53-95. pp.

Annak ellenére, hogy sok bíró a szabadságvesztés-kiszabásra az „ultima ratio elvet” elismeri, a kiszabott szabadságvesztés-büntetések csekély hullámmutatnak. A bírók által alternatív büntetésekhez támasztott feltételek súlyosabbak, mint amit a jogszabályok előírnak, különösen, ami a visszaesőket illeti. A szabadságvesztéssel szembeni alternatív büntetésekre Belgiumban mint „kegyre” gondolnak, mely kizárólag azzal szemben gyakorolható, aki azt megelőzően nem folytatott bűnelkövetői életmódot. A visszaesők és súlyos bűncselekményt elkövetők esetében gyakorlatilag (társadalmi) elvárás a bíróval szemben, hogy szabadságvesztés-büntetést szabjon ki, amivel a bűncselekménnyel és bűnelkövetővel szembeni morális rosszallás is kifejezésre jut. Közhasznú munka esetében a törvény sem időtartamot nem ír elő, sem pedig korlátot visszaesőkkel szemben. Az egyre nagyobb túlterheltség okán 1994-ben az igazságügyi miniszter rövid időtartamú szabadságvesztés-büntetések esetében az idő előtti (feltételes) szabadlábra bocsátás intézményének alkalmazását javasolta egy miniszteri köriratban. Ezen intézmény a „túlterheltség miatti idő előtti szabadlábra bocsátás” elnevezést kapta, és azóta Belgiumban a leggyakoribb szabadlábra helyezési forma a gyakorlatban. Ez a stratégia időlegesen megoldotta a túlterheltség problémáját, hosszú távon azonban nem javít a helyzeten. Ennek egyik oka, hogy a növekvő bűnözés okán egyre nagyobb számban kerülnek előzetes fogva tartásba, és egyre gyakoribbak a hosszú időtartamú szabadságvesztés-büntetések, amely esetekben ezen intézmény nem alkalmazható. Másrészt pedig gyakorlatilag automatizmussá vált, ami kellemetlen érzést váltott ki a bírókban, akik ezt hosszabb időtartamú szabadságvesztés-büntetések kiszabásával próbálták kompenzálni. Ennek következtében az előzetes elbocsátás a gyakorlatban a kiszabott büntetések súlyosodásához vezetett.

A belga kriminálpolitikát *Bottoms* (1977-ben)²⁷¹ „dupla stratégiaként” („*bifurcation*”) jellemezte. A szankcióskála egyik végén a szabadságvesztés-büntetések alkalmazásának korlátozása, míg másik végén a hosszú időtartamú szabadságvesztés-büntetések találhatók.

A demográfia szempontjából elsősorban az életkori tényezők, valamint a migráció, amelyek a büntető igazságszolgáltatásra hatással vannak. Tengeren túli és európai kutatások azt mutatják, hogy az életkor és a kriminalitás között összefüggés van, például a vagyon elleni bűncselekmények elkövetői nagyrészt 15 és 25 év közötti elkövetők, az erőszakos bűncselekmények elkövetőinek életkora 18–35 év közé tehető. A 20–35 év közötti korosztály az elkövetők között felülreprezentált. Belgiumban 1950 és 1974 között ún. „babyboom” figyelhető meg, melynek következtében az 1970-es és 1980-as években a rizikócsoport létszáma jelentősen megnőtt. Rendőrségi statisztikák és kutatások kimutatták, hogy az 1970-es és 1980-as években a bűnelkövetési arány jelentősen megemelkedett, mely a büntetés-végrehajtásban kb. 1984-től gyűrűzött tovább. 1975-öt követően a születési arány visszaesett, melynek következménye, hogy az 1980-as évek végétől a rizikócsoport létszáma csökkent, mely hatás az 1990-es évekre terjedt tovább a büntetés-végrehajtás területére. Ezzel ellentétes hatást váltott azonban ki a hosszabb időtartamú szabadságvesztés-büntetések növekvő száma. A migráció a demográfiai fejlődést két módon tudja befolyásolni, még hozzá közvetlenül: a regisztrált bevándorlók és kivándorlók által, valamint közvetetten, a bevándorlók közötti eltérő születési aránnyal, és ezáltal az életkori összetétel változásával. *Vanneste* (2001) Belgium 1831 és 1995 közötti gazdasági helyzetét és a bűnelkövetési arányt vizsgálva kimutatta, hogy a vizsgált időszakban a gazdasági tényezők jelentősebb befolyást gyakoroltak a fogvatartotti arányra, mint a kriminalitás, azzal, hogy a legerősebb befolyás a súlyos

---

²⁷¹ SNACKEN, Sonja, *Belgien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio; MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 53-95. pp.

büntetések esetében figyelhető meg. A gazdasági tényezők a büntetőjogi szereplők döntését befolyásolják, különösen megfigyelhető a gazdasági (pl. munkanélküliség) és demográfiai tényezők (pl. bevándorlás) együttes hatása a döntésekre, melyek együtt nagyobb hatást fejtenek ki, mint külön-külön.²⁷²

Egy 1983 és 1996 közötti időszakban végzett felmérés szerint a kiszabott életfogytiglani szabadságvesztés-büntetések, valamint a halálbüntetések száma annak ellenére nőtt, sőt megháromszorozódott, hogy a regisztrált emberölések és halált okozó testi sértések száma csökkent, és a súlyosabb büntetések száma objektív körülményekkel, mint pl. a visszaeső elkövetők számának növekedése vagy bűncselekmények súlyosodása, nem magyarázható. Fontos tényező volt azonban a büntetőeljárás ideje és helye azon időszakokban, amikor a médiában sokat beszéltek az erőszakosságról, valamint azokon a helyeken, ahol általában nagyobb volt a bűnözési arány, gyakrabban hoztak ítéletet halálbüntetéssel.

A büntető igazságszolgáltatási rendszeren belül az egyes szinteken eljárók cselekvései összefüggnek egymással. Az alsóbb szinteken való döntések befolyásolják a felsőbb szinteken való döntéseket és fordítva. Így például az ügyészség csak akkor tud fellépni, ha megfelelő információkat kap a rendőrségtől, a rendőrség pedig nem fog azon ügyekkel foglalkozni, melyek további tárgyalását az ügyészség szisztematikusan elutasítja. Az ügyészség eljárásának növekedése ahhoz vezet, hogy a bíróságok elé csak a viszonylag súlyos esetek kerülnek, ami magyarázatul szolgál arra, hogy miért gondolják úgy a bírák, hogy a bűnözés növekszik és súlyosodik. A bírák pedig kötelezettséget éreznek arra, hogy a növekvő és súlyosodó bűnelkövetést súlyosabb büntetésekkel próbálják visszafogni, ami a növekvő hosszú idejű szabadságvesztés-büntetések indokolja. Az előzetes fogva tartásról való döntés során szervezeti kérdések is felmerülnek, és fontos szerepet töltenek be. Ezt a döntést az elfogástól számított 24 órán belül kell meghoznia a nyomozási bírónak, amely idő nagy részét a rendőrség és az ügyészség veszi igénybe, melynek következtében a nyomozási bírónak gyakran csak néhány perce van a döntéshozatalra.

1980-at követően Belgiumban egyre több figyelmet fordítottak az áldozatokra. Az elítélteknek, családjuknak valamint az áldozatoknak nyújtott segítség a bíróságok szociális feladatai közé tagozódott be. Heves vita volt arról, hogy ugyanazon intézmények feladata legyen mind a fogvatartotti, mind az áldozati segítségnyújtás. Ez a probléma a flamand és a francia országrészen különböző módon lett megoldva, Flandriában 1985-ben saját segítségnyújtó szervezetet hoztak létre az áldozatok részére, míg a francia országrészben 1989-ben akként döntöttek, hogy ugyanazon intézmény lássa el valamennyi bűncselekménnyel érintett személy részére való segítségnyújtást azzal, hogy az egyes szereplőkre tagozódva különböző részlegeket hoztak létre. 1994-ben Flandriában is összevonásra kerültek a segélyszervezetek, ami által a mediáció szerepe felerősödött, aminek középpontjában a jóvátétel állt.

2.4.2.11. Hollandia

Államformáját tekintve királyság, de a hatalmi jogosítványait a királyi ház már a XIX. században elvesztette, azokat a választott parlament gyakorolta. A holland bíróság felépítése három fokú.

---

²⁷² JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, VÓKÓ György, *A belga börtönök népességének alakulása és ennek társadalmi gazdasági okai 1830-tól napjainkig*, Börtönügyi Szemle, 2005/4, 81-92. pp

A holland törvény. értelmében a bűncselekményeket a kihágás és a vétség kategóriájába sorolják. Kihágások esetében első fokon körzeti bíróságok járnak el, a vétség esetében a járási bíróságok tárgyalnak. A holland bűnüldözés és igazságszolgáltatás jellemzője az opportunitás elve, vagyis vádemelés csak akkor történik, ha közérdek forog fenn.

Történeti áttekintés.²⁷³

A holland büntető- és végrehajtásijog-anyagot az 1800-as évek előtt a szigorú elrettentésre utaló büntetések határozták meg. 1809. január 1-jén lépett hatályba az első büntetőtörvénykönyv, amely 1811. március 1-jéig volt életben. Ez btk. a halálbüntetés mellett száműzetést és életfogytiglani büntetést; maximálisan 20 évig tartó börtönbüntetést ismert el. Az 1811-ben bevezetett francia *Code Pénal* különbséget tett a fegyházbüntetés és a börtönbüntetés között.

A szabadságvesztés több változatát szabályozta:

- életfogytiglani tartamig terjedő – határozott tartamú kényszermunka
- deportáció – a politikai deliktumok esetében
- fegyházbüntetés
- börtönbüntetés.

A *Code Pénal* hatályát a francia uralom végét követően 1886-ig, többszöri módosítás mellett fenntartották. Az általános büntetőjogból a testi büntetéseket 1854-ben, a halálbüntetést 1870-ben törölték el. A halálbüntetés csak a katonai büntetőjogban maradt fenn, a háborús időszakban elkövetett meghatározott bűntettekre. Az új btk. tervezete 1886. szeptember 1-jén lépett hatályba. 1884. január 3-án megjelent a törvény a büntetőintézetekről, és 1886. április 14-én megszületett a börtönügy elveiről szóló törvény.²⁷⁴

A holland büntetőjogi fejlődés szakaszai

A holland Btk. megszületése XIX. század második felében történt, majd a második szakasz, az új irányzat reformjainak kidolgozása a 1920-ig terjedő időszakban: ekkora tehető a dualista szankció rendszer megalkotása is. A szellemileg zavart, személyiségzavarban szenvedő, de beszámíthatósági képességgel rendelkező, felnőtt elkövetőkre vonatkozó 1928. november 1-jén hatályba lépő törvények lehetővé tették az érintettek ápolóintézeti elhelyezését két évi tartammal.²⁷⁵ 1915-ben vezették be a feltételes elítélést és a feltételes elbocsátás lehetőségét, 1925-ben pedig a három hónapig terjedő szabadságvesztést „kiváltó”, helyettesítő pénzbüntetést. A felfüggesztett szabadságvesztésnek pénzbüntetéssel való kombinálását 1929-től valósították meg. Az 1951. évi törvény a börtönügy elveiről lényeges változásokat eredményezett.²⁷⁶

²⁷³ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 204. p.

²⁷⁴ A Btk. *főbüntetései*: börtönbüntetés; fogházbüntetés; pénzbüntetés. *Mellékbüntetések*: dologházba utalás; beszámíthatatlanok intézetébe/nevelőintézetbe utalás.

²⁷⁵ SCHAFFMEISTER, Dieter, *Einführung = S. D., Das niederländische Strafgesetzbuch*, Berlin, Walter de Gruyter, 1977, 22-23 pp., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 206. p.

²⁷⁶ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 208. p.

Az 1983-as évi új holland alkotmány 114. cikke általános érvénnyel kizárta a halálbüntetés kiszabását. A Btk. „felnőttekkel szemben” főbb büntetésként a börtönbüntetést és fogházbüntetést határozza meg. A fegyházbüntetés 1881 óta hiányzik a Btk.-ból.

A Btk. 10. cikke szerint a határozott tartamú börtönbüntetés legalább egy nap és legfeljebb 15 év lehet. A fogházbüntetés általános minimuma 1 nap, maximuma 1 év és 4 hónap. Az állam és élet elleni büntetetteket életfogytig tartó börtönbüntetéssel fenyegeti a jogszabály.

A rövid tartamú szabadságvesztés az elrendelt szabadságvesztés-büntetéshez képest nagy jelentőséggel bírt. Az 1960-as években a holland szankciórendszer csak a pénzbüntetés alternatíváját ismerte. 1964 óta alkalmazták a hétvégi végrehajtást a max. 14 napig terjedő végrehajtás esetén. A nagyon rövid tartamú szabadságvesztés speciális végrehajtása a közérdekű munka végzése volt. A pénzbüntetést nem a napi tételes rendszer szerint alkalmazták. A meghatározott általános minimum 5 gulden volt.

1983-ban a közérdekű munkát – az elítélés keretében – mint meghagyást vezették be, elsősorban a vagyon elleni deliktumoknál alkalmazták. (De a törvényi bevezetése nem történt meg.)

A holland büntetőjog felnőttekre vonatkozó intézkedései

- Beszámíthatatlan személyekkel szemben a gyógy- és ápolóintézeti elhelyezést alkalmazták,
- létezett egy ún. kormánynak átengedés megfelelő kezelésre, ha ez a közrend érdekében indokolt volt (1925. május 28-i törvény szerint),
- lehetséges volt a tárgyak elkobzása, forgalomból való kivonása (1958. május 22-i törvény alapján).²⁷⁷

A holland Btk.-ba intézkedésként a biztonsági őrizetet az 1929. évi június 25-i törvény vezette be, de mivel ezen intézkedéshez végrehajtási rendelkezést nem adtak ki, így ez a szankció nem lépett hatályba. A kezelésre átengedés intézkedését 1986-ban módosították.

A fiatalok *anyagi büntetőjogát* a Btk. általános részének VIII. címe tartalmazta. A fiatalokra a Btk. általános rendelkezései nem alkalmazhatók, ezért helyettük a VIII. címben a 77a–77kk cikkek speciális erőírásait foglalták írásba.

A holland büntetés-végrehajtási jog forrásai

A Btk. 11. és 12. cikke bv. vonatkozású. 1951. december 21-én jelent meg a börtönügy elveiről szóló törvény. A törvény végrehajtási rendelete az 1953. május 23. napján megjelent börtönrendelet. 1953. május 16-án jelent meg a királyi rendelet a börtönügy központi tanácsáról, amely a pszichopáták gondozását szabályozta. Az 1969. december 9-i rendelkezés, melyet 1986-ban módosítottak, majd 1990-ben, feltételes elbocsátást szabályozta.

A fiatalokkal szembeni szabadságelvonó szankciók végrehajtásáról a fiatalok jogi pozíciójának védelméről szóló 1984. április elseje óta hatályos törvény rendelkezik.²⁷⁸ A

---

²⁷⁷ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 213. p.

nyolcvanas évek végén az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, az igazságügy-miniszter körrendeletei és köriratai a holland bv. rendszer megismerésének fontos forrásaivá váltak, valamint az intézeti szabályzatok és a szakfolyóiratok is.

A holland bv. szervezeti rendszere²⁷⁹

A bv. az igazságügy-miniszter (igazságügyi államtitkár) alá tartozik. A bv. koordinálását a Központi Börtönügyi Igazgatóság látja el. Az igazságügy-miniszter mellett egy központi börtönügyi tanácsadó szerv is működik. Minden bv. intézethez az igazságügyi államtitkár által öt évre kinevezett felügyeleti bizottság tartozik, melynek általános ellenőrző szerepe van, és panaszbizottságot hozhat létre, amelynek feladata a benyújtott panaszok elbírálása.

A bv. intézetek típusai

Börtönök: A börtönbüntetésre ítéleteket helyezik itt el. Csoportosításának kritériumai: elítéltek neme; életkora büntetés időtartama: rövid és hosszú időtartamú büntetés.²⁸⁰ Típusai: zárt, félig nyitott és nyitott intézet. Zárt börtön: fallal körülvett biztonságot biztosító intézet. Félig nyitott börtönök: kevésbé biztosítottak. Nyitott intézmény: az elhelyezés feltétele a legalább 8 hónap időtartamú, végrehajtandó börtönbüntetés esetén 3–5 hónapig terjedő idő tölthető le ilyen intézetben. A Btk. 11. cikke alapján az elítélt személyiségétől függően az elítéltet közösségben, korlátozott közösségben vagy elkülönítetten helyezik el.

Fogházak: Előzetesen letartóztatott személyek, katonai elzárásra, helyettesítő szabadságvesztésre ítélték elhelyezésére szolgálnak. A fogházakra a korlátozott közösségi végrehajtás a jellemző.

Dologházak

Pszichopáták elhelyezését szolgáló intézetek: A Btk. 37/C. cikk szerinti személyek felvétele.

Az elítéltek jogai, az elítéltek jogvédelme

Az elítéltek jogai: levelezés – a tiltott tárgyakat próbaszerűen kontrollálják –, telefonálás.

A szabadságra vonatkozó szabályozás intézet-típusonként eltérő. A félig nyitott vagy nyitott intézetekben elhelyezett elítéltek minden hónapban, illetve minden héten igénybe vehetik a hétvégi szabadságot. 1983. január elseje óta a zárt intézetekben lévő elítélteknél az egyéni terv részeként kérelmezni lehet a feltételhez kötött szabadságot.

---

²⁷⁸ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 216. p.

²⁷⁹ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 218-222. pp.

²⁸⁰ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 220. p.

Végrehajtás megszakítása

A végrehajtás megszakítása esetében a fogva tartás időtartama elhalasztódik. Jelentősége a rövid tartamú szabadságvesztések esetében van, melyet hétvégi végrehajtásnak nevezünk.²⁸¹

Az elítéltek igazgatási úton felügyelő bizottsághoz **panaszt nyújthatnak** be:

- ha az a kiszabott fegyelmi büntetéssel kapcsolatos,
- ha az elítélttől megtagadják a levelezést, illetve a látogatók fogadását; ha az igazgató, vagy a képviselője olyan intézkedést foganatosít, amely vélhetően ellentétes a bv. intézet szabályzatában rögzített jogokkal, szabályokkal.

A börtönügyi tanácsadó szervhez fellebbezést adhat be az elítélt a panaszra vonatkozó döntés ellen. A fogvatartott polgári pert is kezdeményezhet az állam ellen, ha úgy ítéli meg, hogy az állam semmibe vett valamilyen jogot, vagy törvénytelen tettet hajtott végre. Panaszt tehet az állampolgári jogok szóvivőjénél, az ombudsmannál is. Panasszal élhet továbbá az emberi jogokkal foglalkozó nemzetközi szervezeteknél is. A szabadlábra helyezés megtagadása miatt az elítéltek az Arnheimi bíróságon fellebbezhetnek.²⁸²

Hosszú időn keresztül kimagasló példa volt Hollandia Nyugat-Európa számára az alacsony fogvatartotti arányával és az elkövetőkkel szembeni alternatív kezelési módokkal, azonban 1985 óta a fogvatartotti arány megnégyszereződött.²⁸³

A fogvatartotti kategória hat csoportra osztható, ezek:

- *előzetes fogva tartásban lévők*: akik egy bv. intézetben várnak a bírósági eljárásukra,
- *elítélt fogvatartottak*: akikkel szemben büntetőbíróság letöltendő szabadságvesztés-büntetést szabott ki,
- *külföldi elítélt fogvatartottak*: akik egy másik országba való kiadatásra várnak,
- *törvényszéki pszichiátriai kezelésre várók*: pszichésen beteg elítéltek, akiket pszichiátriai kezelésre ítélték, és egy bv. intézetben várnak arra, hogy helyet kapjanak egy törvényszéki pszichiátriai intézményben,
- *fiatalkorúak*: polgári vagy büntetőbíróság által bv. intézménybe utalt fiatalkorú fogvatartottak,
- *„TBS”-páciens*: pszichésen beteg elítéltek, akiket TBS-klinikán való kezelésre ítélték.

Valamennyi kategóriában nőtt a fogvatartottak száma, különösen jelentős emelkedés tapasztalható 1996-tól az elítélt fogvatartottak csoportjában. A folyamatos börtöncella-igény három fő oka: hosszabb büntetések, emelkedő bűncselekményi ráta, valamint hogy a közhangulatban felzúdulást vált ki az elítéltek kapacitáshiány miatti szabadon bocsátása. A

---

²⁸¹ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 223. p.

²⁸² NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 224. p.

²⁸³ BOONE, Miranda; MOERINGS, Martin, *Niederlande = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 647-671. pp.

fiatalkorúak tekintetében is a súlyosodó, hosszabb időtartamú szabadságvesztés-büntetésekre és az új fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályokra vezethető vissza a börtöncellák számának emelkedése.

Előzetes fogva tartás: Hollandiában az óvadék intézménye nem került bevezetésre. A holland büntető törvénykönyv tartalmazza azokat a kritériumokat, amelyek esetén előzetes fogva tartás rendelhető el. Azon bűncselekmények jöhetnek szóba, melyek büntetési felső tétele minimum 4 év, és amikor a körülmények indokolják, például nincs állandó lakhelye a gyanúsítottnak, a bírósági eljárás kezdetéig alapos gyanú áll fenn a bűnisméltésre, vagy a gyanúsított szökésére van esély, hogy elkerülje a peres eljárást. 1990 és 2005 között az előzetes fogva tartásban lévők száma 130%-kal emelkedett.

Szabadságvesztésre ítélték, szabadságvesztés-büntetés: A szabadságvesztésre ítélték száma 1996-ig erősen emelkedett, 1997 és 2002 között enyhén csökkent, majd 2002–2005 között ismét jelentősen emelkedett. A szabadságvesztés-büntetések számának emelkedésével együtt a kiszabott szabadságvesztés időtartama is nőtt, sőt ez előző 20 évben ez az időtartam megduplázódott. Kiemelendő emellett, hogy a rövid időtartamú szabadságvesztés-büntetések száma is jelentősen megemelkedett. A letöltendő, 2 hétnél rövidebb szabadságvesztés-büntetések száma 1996-tól megduplázódott, a 2 hét és 1 hónap közötti, valamint az 1 hónap és 3 hónap közötti szabadságvesztés-büntetések száma 47%, illetve 63%-kal emelkedett.

2.4.2.12. Svédország

A svéd börtönrendszer nagy krízisben van: a fogvatartottak számának emelkedése, a túlterheltség, szökések a bv. intézetekből, új építési projektek. 2014-ra nettó 2000 új férőhelyet teremtenek. A svéd börtönpolitikában alapvető változás következett be, mert amíg az 1990-es évek végéig a kormány és a parlament mindig kész volt a fogvatartotti ráta jelentősebb emelkedéseit jogszabály-módosítással megoldani, ez az utóbbi években nem történt meg. Például az, hogy a testi sértés bűncselekmény miatt elítélt fiatalkorúak száma az elmúlt 25 évben megháromszorozódott, nem a fiatalkorúak magatartásváltozásával függ össze, hanem annak kifejezése, hogy a társadalom hogyan viszonyul az erőszakhoz a férfiak részéről. Ugyanilyen értékelődés figyelhető meg az erőszak spektrum másik végén, az emberölésért kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetések esetében. Az emberölések és a halált okozó testi sértések számának stabilitása mellett a svéd bv. intézetekben az életfogytig ítélték száma jelentősen megemelkedett. Ennek két oka van, egyrészt a bíróságok pszichiátriai intézetbe utalás helyett egyre több esetben szabtak ki életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést, másrészt megváltozott a kegyelmezési rendszer. Korábban nem kapcsolódott hozzá a bírói felülvizsgálat, kizárólag a kormány szabad döntése volt.²⁸⁴

A változások oka Svédországban jórészt arra vezethető vissza, hogy megváltozott a büntetésről való gondolkodás, az általános vélekedés. Az a gondolat, hogy a büntetés és a büntetőjog ultima ratio, vagyis akkor alkalmazandó, ha minden más egyéb eszköz már kimerítésre került, folyamatosan veszít politikai jelentőségéből. A büntetés egyre inkább prima ratio karaktert kap, legalábbis ideológiai szinten. Amíg az 1970-es évekre

---

²⁸⁴ von HOFER, Hanns, *Schweden = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 761-779. pp.

dekriminalizáció és büntetés-enyhítés volt a jellemző, addig az 1980-as évek közepétől a büntetési tételek súlyosítása figyelhető meg²⁸⁵.

Nemzetközi viszonylatban nézve a fogvatartotti ráta Svédországban (2007 második negyedében 78/100 000 fő) még mindig alacsonynak számít.

2.4.2.13. Anglia, Wales²⁸⁶

Fogvatartotti adatok

Angliában a fogvatartotti arány alakulására történetileg és statisztikailag is a legnagyobb befolyással a bíróságok ítélkezési gyakorlata volt, habár ugyancsak fontos tényezők a rendőrségi beavatkozások, kiindulva a politikusoktól, akik ugyancsak érzékenyek a büntetőjogi közeg változásaira.²⁸⁷ Az elmúlt évekbeli fogvatartotti arány emelkedése tehát elsősorban a bírósági gyakorlatnak köszönhető, amely döntésekre hatással voltak az intenzív kriminálpolitikai viták, a jogi reformok és a politikusi nyilatkozatok, állásfoglalások. Az egymást követő kormányok kezdeti reakciója a börtönök telítettségének látszólag feltartóztatathatatlanságára az 1960-as évektől az 1970-es évek végéig elsősorban pragmatikus volt, és leginkább a „támogatás stratégiájaként” jellemezhető. A parlament szélesebb körű alternatív büntetésekről gondoskodott a szabadságmegvonással szemben, mint például a közhasznú munka vagy feltételes szabadlábra helyezés, a kormány pedig inkább a „figyelmeztetésekre” helyezte a hangsúlyt a jogi kontroll helyett, a bíróságokat arra bátorítván, hogy a fogva tartással szembeni alternatív büntetéseket alkalmazzák. Ebben az időszakban a fogvatartottakat gyakrabban helyezték feltételesen szabadlábra. Ez annak az elfogadott stratégiának a keretében történt, hogy a bv. intézetek telítettségét, ha nem is csökkenteni, de szinten kell tartani. Az 1980-as évek közepén a rekordszámok hozzájárultak ahhoz, hogy az akkori konzervatív kormányt meggyőzzék, a támogatáson túl többre van szükség. 1991-ben jogszabályváltozással igyekeztek a bv. intézmények telítettségét csökkenteni, azonban bizonyos intézkedéseket 1993-ban már vissza is vontak. Elvetésre került például az 1991-es változások azon fő vezérelve, hogy a szabadságvesztés-büntetés ultima ratio, valamint az ambuláns intézkedések elsőbbsége, különösen fiatal elkövetőkkel szemben. Ezen ellenreform eredménye a szabadságvesztés-büntetések arányának, valamint a kiszabott büntetések átlagos hosszának jelentős emelkedése volt. Azonban az 1991-es törvény célja – a szabadságvesztés-büntetések szigorítása ellenére – és annak fogalmazási pontatlanságai jelentős játékeret engedtek a bíróknak. A szabadságvesztésre ítélték száma az 1992-es 58 000-ről 1994-re 69 200-ra emelkedett. A bv. intézetek telítettsége 1995–1998 között minden egyes évben megdöntötte az előző évi rekordot²⁸⁸.

Drasztikus intézményként került bevezetésre a határozatlan idejű szabadságvesztés-büntetés a köz védelme érdekében („*imprisonment for public protection*”), ami gyakorlatilag épp úgy, mint az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés, ahhoz vezethet, hogy az elítélt élete végéig el van zárva. A bíróságok kötelesek voltak ezt alkalmazni minden olyan 18

²⁸⁵ YNGBORN, Annalena, *Strafvollzug und Strafvollzugspolitik in Schweden: vom Resozialisierungs- zum Sicherungsvollzug?* Mönchengladbach, 2011. 327 p.

²⁸⁶ A jogszabályi alapokat az 1952-es ún. *Prison Act* („Börtöntörvény”), valamint az 1964-es ún. *Prison Rules* („Börtön szabályok”) képezik.

²⁸⁷ DIGNAN, James; CAVADINO, Michael, *England/Wales = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefängnissenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 261-287. pp.

²⁸⁸ SHICHOR, David, *The meaning and nature of punishment*, Longrove, 2006. 233 p.

életét betöltött elkövető esetében, aki bizonyos súlyos bűncselekményt követett el, és fennáll annak konkrét lehetősége, hogy újabb bűncselekményt követ el. A hatályba lépést követő első 15 hónapban a bíróságok 1120 határozatlan idejű szabadságvesztés-büntetést szabtak ki, és megalapozott volt a veszély, hogy a fogvatartottak száma tovább emelkedik. További kényszerintézkedés – ami a lőfegyverekkel való visszaélés növekvő számára válaszként került bevezetésre – a legalább 5 év szabadságvesztés-büntetés lőfegyverrel való visszaéléssel kapcsolatos bűncselekmények esetén, amennyiben az elkövető elmúlt 16 éves. Ugyan a törvény különleges körülmények esetére enyhébb büntetés kiszabását teszi lehetővé, felmérések azonban azt mutatják, hogy a bíróságok nem mutatnak nagy hajlandóságot a jogszabályi általános büntetési tételtől való eltekintésre. Bevezetésre került a „*custody plus*” („fogvatartás plusz”) intézménye, ami maximum 12 hónapig terjedő szabadságvesztés-büntetések esetében alkalmazható, aminek értelmében maximum 3 hónap szabadságvesztés után 6 hónap kötelező felügyelet alá kerül az elítélt. Ezen intézményt 2006-ban hatályon kívül helyezték.

2.4.2.14. Görögország

A büntetés-végrehajtás jogi alapját mind a felnőttek, mind a fiatalkorúak tekintetében az 1999. december 24-én hatályba lépett 2778/1999. számú törvény képezi, ezt megelőzően az 1990. január elsején hatályba lépett 1851/1951. törvény szabályozta a fogvatartottakkal való bánásmódot. Azt, hogy milyen rendezetlenség uralkodott az 1990-es években a görög büntetés-végrehajtásban, jól mutatja, hogy tíz év alatt két új bv. törvényt fogadtak el és számos törvénymódosítás lépett hatályba. A bv. intézmények telítettsége 1990-ben 160%, 2000-ben 166% volt. 2004-ben 100 fő helyén 163-an osztozkodtak, míg 2005-ben 172%-ra emelkedett a zsúfoltság. Egyes intézmények túlterheltsége még ezen értékeket is jóval meghaladja, például 2008-ban az egyetlen önálló görög női bv. intézet (Korydallosban) telítettsége 208%-ot tett ki. A görög büntetés-végrehajtás ma 33 önálló intézettel rendelkezik, a telítettségi arány 2004-ben valamennyi intézmény átlagában 156% volt, ez 2009 szeptemberére 122%-ra csökkent. Ezzel a túlterheltség problémája némileg megoldódott.²⁸⁹

Feltételes szabadlábra bocsátás és egyéb szabadlábra bocsátási módok

Annak ellenére, hogy a feltételes szabadlábra bocsátás intézménye a görög büntetőjogban hosszú idő óta folyamatosan rendelkezésre állt, 1993-ig jelentősége csekély volt, a fogvatartottak arányában ritkán érte el a 10%-ot. A gyakorlatban elsőként 1994-ben kapott jelentőséget, ennek háttérében az 1994-es (2207/1994. sz. törvény) és 1996-os (2408/1996. sz. törvény) jogszabályváltozás áll, melyek megkönnyítették a feltételes szabadlábra bocsátás feltételeit. Ennek köszönhetően 1996-ban a fogvatartottak egyharmada feltételes szabadlábra bocsátásra került azt követően, hogy büntetésük egy részét letöltötték. Az erőszakos bűncselekmények száma (előre eltervezett emberölés, testi sértés, szexuális erőszak, rablás) 1990 és 2000 között csekély mértékben emelkedett. Mennyiségileg a testi sértések vannak jelentős túlsúlyban, különösen ami a rablást illeti, de nem elhanyagolható az előre eltervezett emberölések száma sem.

A regisztrált erőszakos bűncselekmények továbbra is a felnőtt férfi lakosságra jellemzőek, azonban az 1990-es években a fiatalkorúak körében is megemelkedett a számuk. A büntetőhatalom visszaélésszerű kiterjesztésének fő példája az ún. mögöttes/mellékes

---

²⁸⁹ PITSELA, Angelika, *Griechenland = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, Eds. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 435-497. pp.

büntetőjog. Csaknem minden olyan törvény, ami a társadalmi élet egyes részeit szabályozza, tartalmaz büntető rendelkezéseket is. Ezért a rendőrség által a mögöttes büntetőjog keretében regisztrált bűncselekmények (bűntettek és vétségek) beleértve a közlekedési szabálysértéseket is, gyakorlatilag az összes bűncselekmények kétharmadát teszik ki. A jogerősen elítéltek körében megállapítható, hogy a mögöttes büntetőjogi szabályok miatt elítéltek (pl. munkavédelmi vagy élelmiszervédelmi jogszabály megsértése, fegyvertörvény rendelkezésének megsértése, közlekedési szabálysértések, bűncselekmények, kábítószerrel való visszaélés, birtoklás, kereskedelem) az összes elítéltek jó 73%-át tették ki 1996-ban (1980-ban ez az arány 69% volt). A büntetés-végrehajtás új végrehajtási nemein belül a mögöttes jogszabályba ütköző cselekmény (különösen a kábítószerrel való visszaélés) miatt elítéltek 51%-ot képviseltek 1996-ban.

A büntetőjogi eszközök, büntetések jelentős szigorítása figyelhető meg különösen a korrupció és a szervezett bűnözés terén. A századváltást követően egyértelműen megfigyelhető egy új tendencia kialakulása, a büntetőjogi szankcionálás súlyosítása, különösen két területen, a szervezett bűnözés valamint a terrorizmus területén. Az Európai Unió intézményi ráhatása is megfigyelhető a görög büntetőjogi rendszerben.

2.4.3. Külső kontroll

Nagy Ferenc szerint a büntetés-végrehajtás felügyeletét és törvényessége külső kontrolljának szükségességét a törvénysértések megszüntetése, illetve megelőzése, részben a fogvatartottak jogi helyzetének védelme, valamint a társadalom részvétele, a nyilvánosság biztosítása foglalja magában. Legalább öt (a bv. bíró, a bv. ügyész, az ombudsman, a társadalmi felügyelet és a nemzetközi ellenőrzés) megközelítéséből tartja vizsgálhatónak.²⁹⁰ A jogirodalomban megjelent munkák egy része a bv. bírói és bv. ügyészi kontroll vonatkozását a belső kontroll részének tekinti.

2.4.3.1. Ombudsman

Először Svédországban, *IV. Gusztáv* uralkodása alatt teremtették meg a parlamentnek felelős ombudsman intézményét, a demokratikus alkotmány létrehozásakor 1810-ben. A parlamenti megbízott látta el az állampolgároknak a közigazgatás túlkapásaival szembeni védelmét és egyúttal a parlament erősítését biztosító szerepe is volt.²⁹¹

A skandináv országok közül Finnország 1919-ben, Dánia 1953-ban, míg Norvégia 1963-ban hozta létre saját ombudsmani hivatalát. Az 1960-as évektől kezdődően aztán szinte robbanásszerűen terjedt el a világon az ombudsman intézménye. Az Európai Unió tagországainak többségében (Dánia, Spanyolország, Franciaország, Írország, Hollandia, Ausztria, Portugália, Finnország, Svédország, Nagy-Britannia) ismert az általános hatáskörű nemzeti ombudsman intézménye. Két további országban (Olaszország és Belgium) regionális szinten működik általános hatáskörű ombudsman, Luxemburgban és Németországban parlamenti petíciós bizottság van. Németországban szövetségi szinten csak szak-

²⁹⁰ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 246. p.

²⁹¹ MAJTÉNYI László, *Ombudsman-állampolgári jogok biztosa*, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1992, 18. p., idézi LAJTAR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 40. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

ombudsmanokat – adatvédelmi és a fegyveres testületek tagjainak jogait védő biztost – neveznek ki. Görögországban csak a petíciós jog ismert.

A szakirodalom első, második és harmadik generációs ombudsmani hivatalokat különböztet meg, mely különbségtétel elsősorban időrendi, de egyben lényegi-tartalmi sajátosságot is jelez. Az elsőbe a skandináv intézményeket, a másodikba a brit–francia változatot, a harmadikba a relatíve új európai (például spanyol és osztrák), valamint a tengerentúli intézményeket sorolhatjuk. A volt szocialista országok közül először Lengyelországban jött létre az ombudsmani hivatal, 1988. január 1-jével.

Az Európai Tanács Miniszteri Bizottsága 1985-ben R(85) 13. szám alatt ajánlást fogadott el, amelyben üdvözölte az intézmény terjedését és hangsúlyozta a tagállamok, az ombudsmanok, valamint az Európa Tanács közötti együttműködés fontosságát.

Az ajánlás felhívja a tagállamok figyelmét arra, hogy

- a) vizsgálják meg az ombudsman kinevezésének lehetőségét nemzeti, regionális, helyi szinten vagy speciális igazgatási területeken;
- b) ahol ez még nem történt meg, hatalmazzák fel az ombudsmant az emberi jogok kiemelt figyelemmel kísérésére, illetve ezzel kapcsolatos vizsgálatok folytatására;
- c) fontolják meg az ombudsman hatáskörének és eszközeinek megerősítését és kiterjesztését az emberi jogok és alapvető szabadságoknak a közigazgatás működésével szembeni védelme hatékonyságának növelésére.²⁹²

Az ajánlás figyelemmel van arra, hogy az Európa Tanács egyes tagországaiban nem azonos az ombudsman hatásköre. Működési területe, hatásköre szerint ugyanis többféle ombudsman létezik a nemzetközi gyakorlatban. Ismeretes általános hatáskörű és ügynevezett szakombudsman. Számos országban működnek meghatározott alkotmányos jog vagy társadalmi csoport védelmére specializálódó ombudsmanok (például adatvédelmi, kisebbségvédelmi, környezetvédelmi, börtönombudsman). Néhol csak regionális vagy helyi szinten, másutt országos (nemzeti) ombudsmanokat választanak.

Különböző alkotmányos jogok védelmére, illetőleg a közigazgatás egyes területeinek felügyeletére szakosított ombudsmanokat lehet választani. A nemzetközi gyakorlat általában akkor bízta ombudsmanra egy alkotmányos jog védelmét, ha annak sérelme a polgárok szabadságára különösen nagy veszélyt jelent vagy amennyiben – a környezetvédelem ügyének válságos volta miatt – helyeselhető egy környezetvédelmi parlamenti biztos gondolata.

Az előbb említettek szerint a parlamenti biztos lehet szakombudsman is, ekkor meghatározott állampolgári jog (például információs önrendelkezési jog) védelmében jár el vagy a közigazgatás körülhatárolt részét (például börtönügy, egészségügy) ellenőrzi. Kormányzati meghatalmazás alapján is működnek ombudsmanok, különösen Skandináviában. Ők minden esetben szakombudsmanok. Némelyikük – például a fogyasztóvédelmi biztos – tevékenysége kiterjed a magánszférára is. A helyi közigazgatást – a választott helyi képviselőtestület megbízásából – városi ombudsman ellenőrizheti. Az ombudsmannak mind az eredeti svéd modellben, mind pedig jó néhány szilárdan működő demokráciában alapvető

---

²⁹² VARGA ZS. András, *Ombudsmanok Magyarországon*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 31. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 40. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

funkciója a közigazgatás zökkenőmentes működésének biztosítása, ezen kívül fontos szerepe van az alapvető emberi jogok megsértése elleni küzdelemben is.²⁹³

Az Európa Tanács Jogi Igazgatósága által 1996-ban közzétett Közigazgatási Kézikönyv²⁹⁴ pontosabb, ugyanis megkülönbözteti a közigazgatás kontrolljának három formáját: a belső, a bírósági és az ombudsmani utat, amelyek alkalmas jogorvoslati eszközök lehetnek a közigazgatás anyagi jogi és eljárási követelményeinek érvényesítése érdekében. A legfontosabb a bírói út, amely az emberi jogok védelmének lényegi eleme, a belső út, a nemzeti törvényhozások által biztosított a fellebbezés lehetősége a közigazgatási hatóság döntése ellen, az ombudsman pedig a bírósági kontrollt kiegészítő, de ahhoz hasonlóan – az ellenőrzött közigazgatási intézményrendszerhez képest – külső intézmény. A kézikönyv 78. pontja az ombudsman azon legfontosabb ismérveit is meghatározza, melyeket az Európa Tanács megkövetel a közigazgatás ombudsman típusú ellenőrzésétől.²⁹⁵

Az ombudsmanok:

- függetlenek;
- (lehetőleg) a parlament által választottak;
- magánszemélyek szabadságjogai (*rights and freedoms*) védelme és a közigazgatási döntések jogszerűségének és tisztességének (*lawfulness and fairness*) érdekében járnak el;
- jogosultak betekinteni a közigazgatási hatóságok irataiba;
- kötetlen eljárás alapján döntenek (*informal procedures*);
- felhatalmazással rendelkeznek vizsgálatok indítására, nézeteik kifejtésére, illetve a jogalkotást és jogalkalmazást érintő ajánlásokat tesznek.

A kézikönyv által meghatározott „ombudsmani minimum kritériumok” egyaránt vonatkoznak az általános hatáskörű ombudsmanra és az ágazati hatáskörrel felruházott szakombudsmanokra is, akik vizsgálódása nem minden jogra és szabadságra terjed ki, hanem csak azok valamely körülhatárolt részére, például a büntetés-végrehajtás területére.

Számos tanulmány hangsúlyozza, hogy a büntetés-végrehajtás gyakorta képezi fontos területét az ombudsmanok vizsgálatainak. Egyes országokban specializált börtönombudsmanok is létrejöttek.

Vóko György több helyütt rámutat arra, hogy az ombudsman bv. jogi szempontból az emberi jogok biztosítása terén egy egyedi ügyekben eljáró panaszforum. Amennyiben az eljárás folyamatban van, meg kell várni, míg a jogorvoslati lehetőséget kimerítik. Csak szükség esetén tart ellenőrzést, tehát nem rendszeresen, ami pedig már nem felügyelet, és megelőző hatás is kevesebb fűződik hozzá, elsősorban csak az egyéni sérelmet tudja kivizsgálni.

---

²⁹³ RÁKOSI Tibor, *Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége*, *Ügyészek Lapja*, 2003/4, 50. p.

²⁹⁴ *Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons, A Handbook*, idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 40. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

²⁹⁵ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 42. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

Több országban tapasztalat, hogy a panaszokat, kérelmeket is általában megküldik kivizsgálásra vagy a bv. szervhez, illetve feletteséhez vagy az ügyészségnek, hiszen nem kevés esetben speciális ismeretekre van szükség a kivizsgáláshoz. Az ombudsman nem végezhet –speciális szakismeret, módszerek, eszközök hiányában nem is tud – általános megelőző, feltáró vizsgálatokat, nincs rendszeresen és gyakran jelen a vizsgált szervnél, nem látja át működésének egészét, nincs benne a büntető felelősségre vonás folyamatában. A sérelmek többsége pedig a büntetőeljárás folyamatából származtatható. Tehát az ombudsman szerepe nem törvényességi felügyelet, hanem emberi jogi fórum.²⁹⁶

A büntetés-végrehajtás humanizálására irányuló általános törekvés az európai országok gyakorlatában napjainkban egyre erőteljesebben érzékelhető. A humánus büntetés-végrehajtás, az elítéltekkel való emberséges bánásmód az emberi jogok tiszteletben tartását feltételezi²⁹⁷. A modern büntetés-végrehajtással szemben alapelvei szinten megfogalmazott követelmények érvényesítésében kiemelt szerepet kapnak a végrehajtás kontrollrendszerének elemei, így ezek között az állami ellenőrző mechanizmusokat megtestesítő szervezetek és személyek (ügyészség, ombudsman stb.), a jogvédelemmel foglalkozó nemzetközi szervezetek, a társadalmi ellenőrzést megvalósító civil jogvédő szervezetek, valamint a nemzeti kontrollrendszer sajátos résztvevőjeként megjelenő bv. bíró. Az emberi jogok szerepének növekedése tehát maga után vonta a büntetés-végrehajtást övező kontrollrendszer komponenseinek felértékelődését, illetőleg egyúttal az azok tevékenységének kibővítése iránti igényt is.²⁹⁸

Nemzeti ombudsmanok

Svédország

Svédországban az ombudsmannak igen széles hatásköre és jogosítványa van. A svéd ombudsmanok kivizsgálhatják a rendőrség elleni panaszokat, vizsgálatot folytathatnak a külügyminisztérium, a biztonsági szolgálatok, sőt még a bíróságok tevékenységét érintően is. Hangsúlyozni kell azonban, hogy csak bírói jogsértés gyanúja alapján végezhet vizsgálatot és az a bírói mérlegelés körét nem érintheti. Az ombudsmannak joga van ellenőrzést tartani a közigazgatási szerveknél, kórházakban, börtönökben, katonai egységeknél, oktatási intézményekben. Tevékenysége hagyományosan az igazságszolgáltatás és a büntetés-végrehajtás területén hangsúlyos.²⁹⁹

Skócia

Skóciában az ombudsman a bv. intézetekkel kapcsolatos panaszokért felelős. Ennek kapcsán kivizsgálja a bv. intézményekben elhelyezett azon fogvatartottak és fiatal bűnelkövetők által előterjesztett panaszokat, akiknek a kérelmeit a fogva tartó intézményen belül nem intézték el kielégítő módon, és akik az azzal kapcsolatos eljárást kifogásolják. Intézi továbbá azok panaszait is, akik a fegyelmezés módszereit sérelmezik. A biztos csak a

---

²⁹⁶ VÓKÓ György, *Garanciák. A büntetés-végrehajtást övező biztosítékok*, Börtönügyi Szemle, 1998/3, 28-29. pp., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 44. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

²⁹⁷ JONES, David, *Humane prisons*, Oxford, 2006. 213 p.

²⁹⁸ SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményéről de lege ferenda*, Magyar Jog, 2009/6, 330. p.

²⁹⁹ VARGA ZS. András, *Ombudsmanok Magyarországon*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 18. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 43. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

fogvatartottaktól származó panaszokat vizsgálhatja ki, valamint az olyan kérelmeket, melyek a skót Bv. Szolgálat hatáskörébe tartozó döntésekkel kapcsolatosak.³⁰⁰

Nagy-Britannia

Nagy-Britannia volt az első nagy lélekszámú ország, amelyben ombudsmant választottak. 1967. április 1-jén vezették be az intézményt (*Parliamentary Commissioner Act*, 1967). A brit törvény egyik melléklete felsorolja, hogy mire van hatásköre a parlamenti biztosnak, majd részletezi a hivataloknak azt a körét is, ahol nincs vizsgálati jogosultsága. A brit ombudsman a helyi és a központi adminisztrációt is bírálhatja, de csak korlátozásokkal. Így például bírálhatja ugyan a miniszteri döntéseket, de a külföldre irányuló döntéseket már nem vitathatja, valamint a külföldön működő brit intézményeket sem kritizálhatja. Nagy-Britanniában az ombudsmani szervezetet több módosítás is érintette. 1973-ban egészségügyi ombudsmant választottak, 1975-ben pedig a helyi közigazgatás elleni panaszok kivizsgálására helyhatósági parlamenti biztost neveztek ki. Azóta újabb szakosított biztosok is működnek.³⁰¹

Angliában az ombudsman a büntetés-végrehajtásért és a feltételes szabadságra bocsátásért is felelős. Kivizsgálja a fogvatartottak azon panaszait, melyek a börtönbeli bánásmóddal kapcsolatosak. Jogosult az ügy érdemi részének és magának az eljárásnak a vizsgálatára is. Hatásköre a feltételes szabadságra helyezettéssel foglalkozó szakszolgálat működésére is kiterjed.³⁰² Észak-Írországbán a bv. ombudsman kivizsgálja a végrehajtási intézményekben elhelyezett azon fogvatartottak és bűnelkövetők által előterjesztett panaszokat, akiknek a kérelmeit az észak-írországi Bv. Szolgálaton belüli eljárás során nem intézték el kielégítő módon, valamint azok panaszait, akik a fegyelmezés módszereit sérelmezik. Az ombudsman jogosult az ügy érdemi részének és magának az eljárásnak a vizsgálatára is.³⁰³

Az ombudsman felülvizsgálja a végrehajtási alkalmazottak és a felügyelőtanácsok döntéseit, miniszteri döntéseket azonban nem. Mindazonáltal csak javaslati kompetenciája van, döntési nincs. Sokat mond azonban, hogy a bv. intézetek vezetése az ombudsman javaslatait megalapozottnak tartja és az esetek 90%-ában elfogadja. Az ombudsmant a belügyminiszter nevezi ki, egyebekben azonban független. Mandátuma 3 évre szól, ami 5 évre meghosszabbítható. Munkája során az ombudsmani iroda alkalmazottai segítik („*assistant ombudsmen*”). A fogvatartott panaszával szemben nincsenek formai követelmények, és mindenki a saját nyelvén nyújthatja be. A benyújtásról a fogvatartott visszaigazolást kap, majd annak megengedhetősége szempontjából az ombudsmani iroda egyik alkalmazottja vizsgálja meg. A panaszt 12 héten belül kell elbírálni, amennyiben ennyi idő alatt nem zárulna le az ügy, a fogvatartottnak joga van arra, hogy időközi jelentéseket kapjon az ügy aktuális

---

³⁰⁰ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 44. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁰¹ RÁKOSI Tibor, *Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége*, *Ügyészek Lapja*, 2003/4, 50. p. idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 44. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁰² RÁKOSI Tibor, *Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége*, *Ügyészek Lapja*, 2003/4, 50. p. idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 44. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁰³ RÁKOSI Tibor, *Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége*, *Ügyészek Lapja*, 2003/4, 50. p. idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 46. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

állásáról. Mielőtt az ombudsman állásfoglalását a fogvatartottal ismertetné, azt először a fogvatartási intézmény vezetőjének kell megküldeni. Az ombudsman csak olyan ügyekben járhat el, amelyekben a belső jogorvoslati eljárásokat már kimerítették, és a fogvatartott kezdeményezte. Az ombudsman kizárólag bv. alkalmazott, illetve a felügyelőtanács döntéseit vizsgálhatja felül. A vizsgálata során betekintési joga van az aktákba, valamint előzetes megbeszélés alapján ellátogathat az intézményekbe. Az ombudsman nemcsak a jogszabályszerűséget, hanem a célszerűséget is vizsgálja. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az ombudsmannak joga van az eredeti 5 napos szabadság helyett 3 napos szabadságot engedélyezni.³⁰⁴

Hollandia: „De nationale Ombudsman”

A fogvatartottaknak is joguk van az ombudsmanhoz fordulni, melynek intézményét 1982-ben vezették be *Hollandiában*. Munkájában egy helyettes és 95 alkalmazott segíti. Megkeresésre és saját kezdeményezésre is folytathat vizsgálatot. Amennyiben megkeresésre jár el, kétféle módot választhat, vagy az ún. „*intervention method*”-ot, vagy a részletes vizsgálatot. Az első elsősorban arra szolgál, hogy az intézetet megállítsa, hogy legyen idő a megoldás megtárgyalására, kompromisszum kötésére. A második esetben részletes vizsgálatot kezd. Amennyiben az ombudsman lezár egy ügyet, arról beszámolót tesz közzé. Egy esetleges negatív ítéletnek ugyan alapvetően jogi következménye nincs, a morális jelentősége miatt mégis bír némi kötelező erővel.

Lengyelország

Lengyelországban 1988-tól van ombudsman.³⁰⁵ A lengyel parlament által 4 évre kerül megválasztásra, a második kamara hozzájárulásával. Mind megkeresésre, mind pedig egyéni kezdeményezésre vizsgálódhat. A polgári megbízottnak vizsgálódási joga van a különleges perújításon kívül közigazgatási bírósági döntésekkel szemben, illetve kasszációs joga van büntetőbírósági döntésekkel szemben. Az igazságügyi miniszter részére javaslatokat tesz büntetőjogi és bv. jogszabálytervezetekre. A fogvatartottak részéről az ombudsmanhoz intézett panaszok többsége az egészségügyi ellátást és az intézeti alkalmazottak fogvatartottakhoz való viszonyát érintette. A polgári megbízottat munkájában az irodája segíti, akik a börtönlátogatásokat is foganatosítják. A börtönlátogatások alkalmával a fogvatartottaknak joguk van személyesen és négy szemközt beszélni az iroda alkalmazottjával, aki az intézet személyzetét is meghallgatja.

Az egyéni panaszok elbírálásán túl általános büntetőjog-politikai ügyekkel is foglalkozik. Fontos munkaterülete ezen túlmenően a bv. intézetek felügyelete. Az éves beszámolókon túl az ombudsman a lengyel büntetés-végrehajtásról médiaközleményeket is közzétesz. Az ombudsman tevékenységét egyértelműen hatékonyak ítélik. A polgári megbízotthoz gyakran fordulnak a fogvatartottak, sokkal gyakrabban veszik igénybe ezt az utat, minthogy a bv. bíró előtt érvényesítsék jogukat. Ennek egyik oka, hogy illeték és formai követelmény nélkül nyújthatják be panaszukat.³⁰⁶

³⁰⁴ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 127-150. pp.

³⁰⁵ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 87. p.

³⁰⁶ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 167-171. pp.

Németország

Németország egyes tartományaiban polgári megbízott intézményét találjuk:

1974 óta van *Rheinland-Pfalzban* polgári megbízott, akinek feladata, hogy a tartományi szintű kontroll keretében a polgárok és a hatóságok közötti kommunikációban a polgárok helyzetét erősítse. Tevékenysége a skandináv ombudsman mintáján alapszik. Azonban a polgári megbízott nem negyedik hatalmi ágat jelent, sokkal inkább a parlamenti kontrollba tagozódik be. A polgári megbízott munkáját a polgárok beadványai alapján kezdi meg. A tartományi parlamentnek címzett petíciókat és beadványokat is ő közvetíti. A polgári megbízott fogvatartottak panaszával is foglalkozik.

Polgári megbízott *Mecklenburg-Vorpommernben*: A polgári megbízottat a tartományi parlament választja 6 évre, azonban független, csak a jogszabályoknak van alávetve. A polgárok kérelmére tevékenykedik. A polgári megbízott a bv. intézetekben nem tart fogadóórát, azonban a fogvatartottak írásbeli petícióit fogadja.

Nordrhein-Westfáliában Petíciós Bizottság polgári megbízottja: a fogvatartottak petícióit a bv. intézetben intézik el. Eközben mind az intézetvezetővel, mind az intézet alkalmazottaival, mind pedig a fogvatartottal személyes meghallgatásokat folytatnak.

2.4.3.2. Civil kontroll a büntetés-végrehajtásban

Társadalmi ellenőrzési modellek

Ha történeti visszatekintést végzünk, láthatjuk, hogy a társadalom többféleképpen jelen lehet a büntetés-végrehajtás során. Ez egyaránt lehet civil kontroll vagy társadalmi felügyelet is.

Az uniós börtönrendszerek működési filozófiájukban, az intézetek tipizáltságában is eltérőek.³⁰⁷ Az ún. „civil kontroll” nagy szerepet játszik a büntetés-végrehajtási intézetek felügyeletében, ellenőrzésében. Ez főként a felügyelő bizottságok, bv. bizottságok,

---

³⁰⁷ A fogvatartottak személyiségfejlesztésére, oktatására, szakképzésére, családi kapcsolataik fenntartásának elősegítésére, ellátására, egészségük megőrzésére sokkal nagyobb figyelmet – és természetesen nagyságrendekkel magasabb pénzüsségeket fordítanak – mint a magyar bv. intézetek. Az intézetek rendszerében pedig markánsan elkülönülnek a szigorúan őrzött, a magas és a közepes biztonsági fokozatú börtönök, a félig nyitott, nyitott intézetek, vagy egy intézeten belüli ilyen típusú részlegek. Az Európai Unió börtönrendszerek fogvatartott-kezelési metodikáinak lényege szerint a fogvatartott a szigorúbb és enyhébb rezsimekben intézetbeli magatartása, személyiségének fejlődése, megszerzett végzettsége, képzettsége függvényében kerül elhelyezésre, és mindezek a tényezők határozzák meg az általa élvezett előnyöket, vagy az őt ért hátrányokat. A fogvatartottak és a fogva tartás tekintetében elmondhatjuk, hogy teljes körűen megfogalmazódtak ajánlások, például a szavazati, polgári és szociális jogairól, a felfüggesztett ítéletről, a próbációról és a börtönbüntetés egyéb alternatíváiról, az előzetes letartóztatásról, a feltételes szabadságvesztésre ítélt bűnelkövetők felügyeletéről és utógondozásáról, a fogvatartottak kezelésére vonatkozó standard (névadó) minimumszabályokról, a felnőtt bűnelkövetők rövid időtartamú kezeléséről, a bűnelkövetőkkel végzett csoportos és közösségi munkáról, a bv. alatti munkáltatásról, a hosszú időtartamú büntetést töltő elítéltek kezeléséről, a veszélyes fogvatartottak kezeléséről, de a börtönközösségek státusáról, felvételéről és oktatásáról, az elítéltekre és a börtönközösségekre vonatkozó személyiségközpontú kutatásokról is készültek ajánlások. A példák bizonyítják azt, hogy az Európai Unióban a bv. tevékenység minden szegmensére található pontosan megfogalmazott, jól adaptálható ajánlás vagy határozat.

intézőbizottságok, intézeti tanácsok, intézeti bizottságok működésében nyilvánul meg, amelyekben mindig képviselteti magát a települési, kistérségi vagy régiós önkormányzat is.³⁰⁸

Már négy évszázada érvényesül némely mai jogállamban a büntetések végrehajtása feletti társadalmi kontroll. Ez lényegét tekintve a végrehajtó hatalom – egy sajátos, természeténél fogva a társadalom számára elzárt – működési területének a közösség által való ellenőrzése, ami egyúttal az igazságszolgáltatás nyilvánosságának megvalósításához fűződő jogállami követelmény realizálásának is tekinthető.³⁰⁹

Kabódi Csaba és Lőrincz József szerint az Európában létrejött két alapvető modell alapján a társadalom aktivitása a büntetések végrehajtása területén egyfelől közreműködés-segítésben, másfelől korlátozott kontrollgyakorlás formájában érvényesül. A közreműködés-segítés funkciója lényegében távoli történelmi, vallási gyökerekből táplálkozó emberbaráti-karitatív tevékenység, míg korlátozott kontrollgyakorlás lehet a társadalom hatósági jellegű részvétele a fogvatartottak ügyeinek, jogaikat érintő kérdések eldöntésében, avagy a közvélemény „éber, figyelő, ellenőrző tekintete” a börtönök zárt világára.³¹⁰

A börtön társadalmi felügyeletének gyökerei egészen a XVI–XVII. század fordulójáig, a mai értelemben vett szabadságvesztés-büntetés előzményének tekinthető fenyítőházakig nyúlnak vissza. A XVIII–XIX. század fordulóján az észak-amerikai kontinensre áthelyeződött börtönügyi fejlődés egyik jellegzetes vonása volt a börtönök társadalmi kontrolljának kialakításán túl a rabok segélyezésére, támogatására siető szervezetek tevékenységének felkarolása. A börtönök felügyelő bizottságok széles körű elterjedése a XIX. század utolsó harmadában kísérőjelensége volt a polgári fejlődésnek.

A III. Nemzetközi Börtönügyi Kongresszus 1885-ben, zárónyilatkozatában kimondta, hogy a bizottságok tevékenységének célja a fogva tartás törvényességének ellenőrzése, közreműködés az elítéltek erkölcsi megjavításában és a szabadulók megfelelő támogatása.³¹¹

A büntetés-végrehajtás társadalmi kontrolljának a nyugat-európai államokban általános jellemzője, hogy e kontrollról a bv. törvény ad szabályozást, továbbá hogy e bizottságok nem panaszhatóságok, vagyis nem rendelkeznek döntési jogkörrel. Feladatkörük többnyire az, hogy az egyes ügyekben feltárt megállapításait jelezzék a felettes végrehajtási szervekhez, funkciójuk egyre inkább kiegészül az elítéltek reszocializálását támogató-segítő szereppel. A bizottságok eredményes működésének alapfeltétele egyrészt a bizottsági tagok szakmai érdeklődése és alapos felkészültsége, másrészt a végrehajtási intézetek személyi állományával való összehangolt együttműködés. Az államok legtöbbszörében a bizottságok tagjaival szembeni követelmény a végrehajtási szervektől való függetlenség. A legtöbb bizottságban jelen van a bv. bíró, a területileg illetékes ügyésznek képviselője, továbbá a helyi képviselőcsoport tagja. A bizottság tagjait titoktartási kötelezettség terheli, és általában arra kötelezettek, hogy évenként összefoglaló jelentést készítsenek a felettes bv. hatóság számára.³¹²

³⁰⁸ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Azonosságok és különbségek a magyar és az európai bv. jogban, különös tekintettel a francia ügyési szerv tevékenységére*, Kozma Sándor tudományos pályázat, 2006, 12. p.

³⁰⁹ LŐRINCZ József, *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*, Belügyi Szemle, 2002/2-3, 167. p.

³¹⁰ KABÓDI Csaba, *A büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése = Büntetés-végrehajtási jog*, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2001, 328. p.

³¹¹ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 47. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³¹² LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 47. p.

Egyes európai országok megoldásai

Kabódi Csaba és Lőrincz József a szakirodalmat meghatározó véleménye szerint az országok egyik részében a társadalmi felügyeleti bizottságok nem csupán ellenőrzési funkciókat töltenek be a nyilvánosság képviselőjeként, de miként Angliában, Svédországban, Hollandiában látható, szélesebb feladatkörrel is rendelkeznek.

Anglia

Angliában az 1952. évi bv. törvény előírásai szerint valamennyi kisebb letartóztató intézet mellett úgynevezett látogatóbizottságot (*visiting committees*) hoztak létre, míg a nagyobb intézetek köré úgynevezett felügyelő-tanácsot (*boards of visitors*) szerveztek. Ez utóbbi tagjait a belügyminiszter, az előbbieket pedig a területi bíróság nevezi ki. A látogatóbizottságoknak csak békebíró lehet a tagja, aki – lévén laikus – nem az állam, hanem a lakosság képviselőjében vesz részt a munkában.

A tanácsba csak olyan személy választható, aki független a büntetés-végrehajtástól és nincs kapcsolatban sem az intézet vezetésével, sem a személyi állomány tagjaival.³¹³

Felügyelőtanács („Boards of visitors”)

Angliában³¹⁴ régi hagyománya van annak, hogy a fogvatartottaknak lehetőségük nyílik helyi szinten, független hatósághoz panaszt benyújtani.³¹⁵ A felügyelőtanácsokat minden intézményben ki kell nevezni, tagjainak száma 12-16 fő, a végrehajtás tekintetében laikus személyből áll, akiket a belügyminiszter nevez ki 3 évre.

Fő feladataik az alábbiak:

- a börtönöket megsemmélni, felügyelni, hogy betartják-e a törvényi előírásokat,
- a fogvatartottak panaszait elbírálni,
- a fogvatartott több mint 3 napos elzárása esetén ahhoz a felügyelő tanács egy tagjának hozzájárulása szükséges.

A felügyelőtanácsok éves beszámolókat tesznek közzé. Joguk van az intézményekbe minden időben belépni, és a fogvatartottakkal érintkezni. 1992-ig a felügyelőtanácsnak kettős szerepe volt, egyrészt a fogvatartottak panaszának intézése, másrészt súlyos ügyekben fegyelmi büntetések kiszabása. Ezen utóbbi jogkör megvonásra került, és csak a fentebb említett hozzájárulási jog maradt.³¹⁶

A tanács tagjainak jogában áll a börtön minden részét bejárni és bármikor kikérdezhetik az elítélteket. Ezen testületek döntenek a börtönfegyelmet komolyabban sértő elítéltek ügyeiben is. 1981 óta léteznek a független börtön-felügyelőségek (*Independent Prisons Inspectorates*),

---

http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³¹³ LŐRINCZ József, *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*, Belügyi Szemle, 2002/2-3, 167. p. idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 45. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³¹⁴ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 127-150. pp.

³¹⁵ MAGUIRE, Mike, *Prisoners' grievances: the role of the boards of visitors. = Accountability and prisons: Ppening up a closed world*, szerk. MAGUIRE, Mike; VAGG, John; MORGAN, Rodney, London, Tavistock Publications, 1985, 141. p.

³¹⁶ APPELTON, John, *Boards of Visitors Post Woolf*, London, NACRO, 1992, 10. p.

amelyek hatáskörébe a börtönök felügyelete és az erről történő jelentéstétel tartozik. Ebben a jelentésben be kell számolniuk az elítéltekkel szemben tanúsított bánásmódról, a börtönállapotokról és egyéb meghatározott kérdésekről. Szankcionálási lehetőséggel viszont ezen felügyelőségek nem rendelkeznek. Említést érdemel, hogy Angliában a civil szervezetek közreműködnek még az előzetesen letartóztatottak problémáinak megoldásában, és segítenek megszervezni az óvadék ellenében történő szabadlábra helyezést is, továbbá az előzetes letartóztatásból származó egyéb problémákkal is segítenek megbirkózni az eljárás alá vontaknak. Ilyen munkát végző szervezet például az Állampolgári Tanácsadó Iroda és a *NACRO Prison Links Unit*.³¹⁷

A *NACRO-t* („*National Association for the Care and Resettlement of Offenders*”) 1996-ban alapították, székhelye Londonban van. Célja a bűncselekmények számának csökkentése azzal, hogy a fogvatartottak társadalomba való visszatagozódása érdekében tevékenykednek. Ennek érdekében foglalkoztatási tréninget tartanak, lakáslehetőséget biztosítanak az elbocsátottak részére. Fő feladatuknak a fogvatartottak elbocsátás utáni segítségét tekintik, mely feladat azonban már a fogva tartás alatt kezdetét veszi. Emellett támogatják a fogvatartottak családjait és az intézmény dolgozóinak továbbképzését.³¹⁸

„*Howard League of Penal Reform*”

A szervezet a fogvatartottak körülményeinek javításán dolgozik, pl. támogatták a bv. ombudsman intézményének bevezetését.³¹⁹

„*Prison Reform Trust*”

A szervezet tevékenysége médiamunka általi reformok elérése, valamint nyilvános rendezvények szervezése, a parlamenthez és egyes képviselőhöz való kapcsolat kiépítése. A büntetés-végrehajtás gyakorlatát a fogvatartottak panaszának vizsgálatán keresztül felügyelik.³²⁰

Parlamenti megbízott az igazgatás számára („*Parliamentary Commissioner for Administration, PCA*”)

A PCA-t 1967-ben vezették be. Nincs joga saját kezdeményezésére vizsgálatokat folytatni. Feladata a formális hibák felülvizsgálata fogvatartotti kezdeményezésre. Eljárása kb. 1 évet vesz igénybe. A bv. ombudsman intézményének bevezetésével a PCA szerepe visszaesett, köszönhetően annak, hogy az ombudsman gyorsabb és szélesebb körben tud eljárni.³²¹

---

³¹⁷ KÖVÉR Ágnes, *A harmadik szektor. Önkéntes szervezetek Angliában*, Börtönügyi Szemle, 1993/1, 64. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 48. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³¹⁸ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 148. pp.

³¹⁹ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 148. pp.

³²⁰ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 148. pp.

³²¹ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 148. pp.

Hollandia

Hollandiában a végrehajtási intézetek feletti általános ellenőrző szerepet a felügyelőbizottságok (*commissies van toezicht*) látják el. Összetételüket jellemzi, hogy azokban nem a hivatalok, csupán a lakosság képviselteti magát. A bizottság tagja lehet mindenki, akinek a Holland Börtönügyi Központi Tanács meghallgatása és ajánlása alapján az igazságügy-miniszter öt évre megbízást ad. A társadalom legkülönbözőbb szellemi és szociális áramlatai képviseltetik magukat ezekben a 3–8 főből álló bizottságokban.

Ilyen bizottság minden végrehajtási intézmény mellett működik, ezekhez fordulhat az elítélt, ha korlátozták a látogató-fogadásában, illetve a levelezésben, továbbá ha az intézet igazgatója olyan intézkedést foganatosított, amely ellentétes az intézet szabályzatában rögzített jogokkal³²². Az elítélt panaszának elbírálására az említett felügyelőbizottság (*Commissie van Toezicht*)³²³ a saját keretein belül úgynevezett panaszbizottságot (*beklagcommissie*) hoz létre, amelynek az elnöke hivatásos bíró, két további tagja pedig speciális szakember. A panaszra vonatkozó döntés ellen a központi szervhez (*Centrale Raad*) lehet fellebbezni.³²⁴

Svédország

Svédországban az úgynevezett intézeti bizottságokban (*Anstaltsnämnd*) a letartóztató intézet alkalmazottai is helyet kaptak. A 1974. évi bv. törvény előírásai szerint a bizottság vezetőjét – a helyi bíróság tagját vagy más jogi végzettségű személyt – a király nevezi ki. A bizottság tagja lehet még az intézet vezetője és egy alkalmazottja, továbbá két fő, akikkel szemben alapkövetelmény, hogy megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek, vagy hivatásszerűen vegyenek részt az elítéltek szociális támogatásának intézésében. Annak ellenére, hogy két intézeti alkalmazott is tevékenykedik a bizottságban, a svéd törvényhozás nagy súlyt helyez a bizottság függetlenségének megőrzésére, ezért polgári tagjait a helyi önkormányzat választja.

Az államok másik csoportjában ezek a bizottságok kifejezetten társadalmi felügyeletet látnak el, mint például Ausztriában és Svájcban az úgynevezett végrehajtási bizottságok, avagy Németországban az intézeti tanácsok.

Ausztria

Ausztriában bv. bizottságot (*Stafvollzugskommission*) létesítettek minden tartományi székhelyen működő törvényszék mellett. A bizottság hét főből áll, vezetőjét a tagok évente újraválasztják. Egy-egy tagját a kereskedelmi és iparügyi, illetve a népjóléti minisztérium, a többi tagot a tartományfőnök javaslatára a szövetségi igazságügy-miniszter nevezi ki öt évre. Az utóbbiak közül kettő nem állhat hivatali közszolgálatban, és egyiküknek nőnek kell lennie.

Németország

Németországban a szövetségi bv. törvény 1980-ban történt módosításával valamennyi államban általánossá tették az intézeti tanácsok (*Anstaltsberiate*) tevékenységét. Ezek

³²² HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), *Bundesvereinigung der Anstaltsleiter im Strafvollzug*, Garbsen, 2006. 184 p.

³²³ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 154. pp.

³²⁴ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 173. pp.

összetételét a törvény nem szabályozza, azt a szövetségi államokra bízza. A törvény 162. § (2) bekezdése mindössze annyi kikötést tartalmaz, hogy a tanácsokban bv. alkalmazott nem lehet tag.³²⁵

Minden bv. intézetben *intézményi tanácsot* kell alapítani, tiszteletre méltó polgárokból áll, akik nem a büntetés-végrehajtás területén dolgoznak. A tanács az intézmény méretétől és a tartományoktól is függ, számuk 2 és 12 között mozog. Célja, hogy laikusok bevonásával a rendszer bürokratikus rögzülését feloldják. Feladata, hogy együttműködjenek a végrehajtás alakításában és a fogvatartottak támogatásában. Tagjai között gyakran találhatóak tartományi frakciók politikusai, melynek kedvező hatása, hogy ők közvetlen kapcsolattal rendelkeznek a nyilvánossághoz, illetve tapasztalatukat továbbvihetik a tartományi parlamentekbe. Azonban fennáll a veszélye annak, hogy ezen tanácstagok elsősorban szavazatgyűjtés okán vállalják ezen feladatot, illetve egyéb teendőik mellett ezen feladatra nem marad elegendő idejük.³²⁶

Baden-Württembergben például 19 intézet mellett hoztak létre tanácsokat, amelyek létszámát az intézet nagyságrendjéhez igazítva 3–7 fő között határozták meg. Tagjait a helyi önkormányzati szerv (*Gemeinderat*), illetve a járási gyűlés (*Kreistag*) jelölési listája alapján a tartományi igazságügyi minisztérium nevezi ki háromévi időtartamra.

A minisztérium a kinevezéseknél arra törekszik, hogy a tanácsok lehetőleg a munkaadók és a munkavállalók, továbbá a különféle szociális, népjóléti és karitatív szervezetek tagjaiból tevődjenek össze. Gondosan ügyelnek arra, hogy a tagok között nő(k) is legyen(ek), mert a túlnyomó részt férfiakból álló intézeti alkalmazotti, valamint elítélti állományra a jelenlétük kedvező hatást gyakorol.³²⁷

A bizottságok tevékenységének éppen az az előnye, hogy független testületként bürokráciamentesen, az érintettel való közvetlen kontaktus útján nyújthatnak segítséget a problémák megoldásában.³²⁸

Szövetségi Munkaközösség a fogvatartottak megsegítésére (BAG-S): 1990-ben alapította számos német szövetkezet, mely célul tűzte ki, hogy felhívja a figyelmet a fogvatartottak elbocsátásuk utáni integrációjára, valamint a reszocializáció fontosságára. Fogvatartottak egyéni eseteivel nem foglalkozik, a hozzá beérkező fogvatartotti panaszokat továbbítja az illetékes szervhez.³²⁹

---

³²⁵ LŐRINCZ József, *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*, Belügyi Szemle, 2002/2-3, idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 49. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³²⁶ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 6-44. pp.

³²⁷ LŐRINCZ József, *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*, Belügyi Szemle, 2002/2-3, idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 49. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³²⁸ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 49. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³²⁹ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 6-44. pp.

Brémai Egyetem Bv. archívuma: Büntetés-végrehajtásra vonatkozó bírósági ítéleteket, jogszabályokat és közigazgatási döntéseket tartalmaz. A fogvatartottak, vagy jogi képviselőik megkeresésére egyénileg válaszolnak.³³⁰

Lengyelország

*Helsinki Bizottság*³³¹

A lengyel Helsinki Bizottságot 1982-ben alapították, azóta minden évben közzétesznek egy beszámolót az emberi jogok betartásáról és a bv. intézetek helyzetéről Lengyelországban. 1989-ben megalapították a Helsinki Bizottságon belül a Helsinki Foundation for Human Rights alapítványt, mely a Helsinki Bizottság feladatainak nagy részét átvette. A tagok jogosultak a bv. intézetekbe ellátogatni, a fogvatartottak életkörülményeit vizsgálni.

Védnökség

A védnökség egy független börtönszervezet, melynek feladata az elítéltek és családjuk megsegítése.

Nemzetközi ellenőrzés

A kontroll „nemzetközi foka” az Európai Kínzás Elleni Bizottság, az Emberi Jogok Európai Bírósága, az Európai Bv. Alapelvek és olyan szervezetek, mint az Amnesty International, Penal Reform International, Helsinki Rights Watch és az International Helsinki Federation of Human Rights.³³²

2.5. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete, a végrehajtás belső kontrollja

2.5.1. Igazgatási felügyeleti modellek

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a tagállamok számára az új európai bv. szabályokról meghozott R(2006) 2. számú ajánlása szabályának első fordulata kimondja, hogy „Minden bv. intézetben rendszeres kormányzati vizsgálatot kell tartani.” A szabály így alapvetően rangra emeli a belső felügyelet és ellenőrzés szükségességét.

Ezzel összefüggésben a 71. szabály azt hangsúlyozza, hogy „A bv. intézeteknek hatóságok felelőssége alatt kell működniük, és azokat a hadseregtől, a rendőrségtől és a bűnügyi nyomozástól el kell különíteni.”

A szabály tehát rögzíti, hogy a bv. intézeteket polgári hatalom ellenőrzése alá kell helyezni, elkülönítve azokat a fegyveres szolgálatoktól és a bűnügyi nyomozástól. Demokratikus társadalmakban a büntetés-végrehajtás a tágabb értelemben vett büntető igazságszolgáltatás része, ahol a szabadságvesztést kimondó határozatokat független

---

³³⁰ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 6-44. pp.

³³¹ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 170. p.

³³² KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 184. p.

bíróságok hozzák meg, és ahol a börtönöket közvetlenül nem irányíthatja sem a hadsereg, sem pedig bármilyen más katonai hatalom.

Az ajánlás szerint a bv. intézeteket a közszolgálathoz kell rendelni és a börtönöket, a közjó elősegítése érdekében civil hatalomnak kell vezetnie. A bv. hatóságok kötelesek a választott parlamentnek beszámolni, és a közvéleményt rendszeresen tájékoztatni a börtönök állapotáról és céljairól, a tisztségviselőknek pedig emlékeztetniük kell arra, hogy ez a munka fontos közszolgálat. A bv. intézet irányítása elsősorban emberek irányítását jelenti, legyen szó akár a személyzetről, akár pedig a fogvatartottakról.³³³

A rendőrség európai etikai kódexe (2001/10.) szerint meghatározó továbbá a rendőrségi irányítás és a bv. adminisztráció egyértelmű szervezeti különválasztása is. A legtöbb európai államban a rendőrség irányítása a belügyminisztérium alá van rendelve, míg a börtönigazgatás az igazságügyi minisztérium felügyelete alatt áll. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága kimondta, hogy „egyértelműen külön kell választani a rendőrség, a bírósági rendszer, az ügyészség és a bv. rendszer szerepét.”³³⁴

Alapvetően fontos kérdés tehát, hogy a szabadságvesztés végrehajtása melyik minisztérium ágazati irányítása alatt áll. Minden állam alapvető érdeke, hogy törekedjen a végrehajtást és annak garanciarendszerét jól kiépíteni. Csak nagyon jól kidolgozott, megfelelő garanciarendszer képes még ezt az állampolgár jogi helyzetébe való törvényen alapuló beavatkozást is törvényes keretek között tartani úgy, hogy az ne jelentsen se több, se kevesebb jogkorlátozást, mint amit a társadalom elvárását tükröző törvény tartalmaz.³³⁵

Kabódi Csaba a bv. intézetek állami igazgatásának jellege és módszere alapján centralizált és decentralizált modellt különböztet meg. A centralizált igazgatási rendszer középpontjában egy olyan összetett feladatot ellátó államigazgatási szerv áll, amely a legközvetlenebb módon irányítja az egyes bv. intézeteket. Munkáltatói jogosítványai vannak a bv. intézet személyzetét illetően, továbbá hatósági jogosítványokkal bír a fogvatartottak ügyeit érintően. Egyedi ügyekre kiterjedő utasításokat adhat, általános szakmai, pénzügyi felügyeletet gyakorol az intézetek működése felett, a fogvatartottak panaszügyeiben jogorvoslati fórumként jár el. A decentralizált modellben a nagyfokú szakmai-pénzügyi önállósággal rendelkező intézetek „felett” ugyan szintén létezik egy központi igazgatási egység, de ennek kevésbé irányítási, mint inkább koordináló feladatai vannak.

Az irányítás eszköze nem a közvetlen, operatív jellegű utasítás, hanem a jogi-normatív szabályozás.

Nagy Ferenc a büntetés-végrehajtás egységes rendszerének igazgatását vertikálisan és horizontálisan tagolja. A vertikális felépítés a végrehajtási hatóságok tagozódását jelenti, horizontális felépítésen pedig a különböző végrehajtási intézetek, illetve intézettípusok

---

³³³ VÓKÓ György, *Európai büntetés-végrehajtási jog*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006, 135-136. pp., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 51. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³³⁴ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 52. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³³⁵ VÓKÓ György, *Jogi és igazgatási tényezők hatása a büntetések végrehajtásában*, Jogtudományi Közlöny, 1994/1, 24. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 52. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

differentiálása értendő.³³⁶ A vertikális felépítést vizsgálva megállapítható, hogy a különböző államokban az elsőfokú büntetés-végrehajtási hatóság általában a végrehajtási intézet vezetője. A legfelső szintű büntetés-végrehajtási hatóság pedig többnyire az igazságügyi minisztérium vagy az e minisztérium alá tartozó (vagy mellé rendelt) központi büntetés-végrehajtási igazgatóság. Ezek a szervek gondoskodnak rendszerint a büntetés-végrehajtási intézetek létesítéséről, fenntartásáról, felújításáról, továbbá arról is, hogy ezek az intézetek és a végrehajtási személyzet a bv. törvény (rendelet) rendelkezéseinek megfelelően működhessenek. A büntetés-végrehajtás horizontális felépítését illetően az intézettípusokat különböző szempontok szerint lehet felosztani. Általában a büntetőintézeteknek három fő típusa ismeretes. Az első a helyi végrehajtási intézet, ahol az előzetes letartóztatáson (vizsgálati fogságon) kívül az elítéltek rövid időtartamú büntetéseket is töltenek. Viszonylag kevés államban sikerül annak a követelménynek következetesen eleget tenni, hogy a jogerős elítélést megelőző fogva tartásokat (előzetes letartóztatás, illetve vizsgálati fogság) kizárólag az e célt szolgáló intézetekben foganatosítsák. A többi intézettípus erősebben kötődik a központi végrehajtási hatósághoz. A második típusba sorolhatók az úgynevezett országos börtönök (végrehajtási intézetek), amelyek azonban jelentős eltéréseket mutatnak. Általában az országos intézetekben hajtják végre a többnyire az egy évet meghaladó szabadságvesztéseket.

Végül mindenütt található még speciális büntetőintézetek a bűnelkövetők meghatározott kategóriái számára. Ilyenek a fiatalkorúak részére létesített különintézetek, a döntően gyógyító feladatot ellátó intézetek, a veszélyes bűnözők, valamint a visszaesők nagy biztonságú intézetei³³⁷. A női, illetve a katonai elítélteket szintén speciális intézetekben vagy az általános jellegű intézetek külön részlegeiben helyezik el.

A végrehajtási intézetek differenciálására bizonyos fokig befolyást gyakorolnak igazságszolgáltatáson kívüli egyéb tényezők is, mint például az adott ország területi nagysága, lélekszáma, államberendezkedésének jellege stb.³³⁸

Európában a büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete a végrehajtó hatalom feladata, a tekintetben azonban nincs általános modell, hogy a büntetés-végrehajtás hogyan illeszkedik a kormányok alárendeltségébe. A büntetés-végrehajtás szervezeti hovatartozását illetően alapvetően két megoldás körvonalazódott, nevezetesen a szervezeteknek az igazságügyi vagy a belügyi igazgatáshoz való kapcsolódása.

Egyes európai országokban a büntetés-végrehajtás a belügyminisztérium alá tartozik (például Oroszországban, Szerbiában). Belügyi igazgatás alatt áll továbbá több Európán kívüli országban is (Kínában, Kubában, Iránban stb.). Ebből a szempontból sajátos helyzetű állam Anglia és Wales, ahol nincs igazságügyi minisztérium, így a büntetés végrehajtása a Home Office (belügyminisztérium) alá van rendelve, és az annak részeként működő Prison Service (Őfelsége Börtönszolgálat) gyakorolja Anglia és Wales végrehajtási intézményei felett a felügyelet.

---

³³⁶ *Büntetés-végrehajtási jog*, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2007, 44. pp. idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 52. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³³⁷ MEYER, Sabine, *Therapeutische Wirkungsansätze im Strafvollzug*, Berlin, 2012. 67 p.

³³⁸ LŐRINCZ József, *A büntetés-végrehajtás civil kontrollja*, Belügyi Szemle, 2002/2-3, 13-14. pp. idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 53. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

A büntetés-végrehajtás belügyi igazgatás alá helyezésével több országban is szorosan összekapcsolódott a végrehajtás militarizálása, ami a végrehajtási adminisztráció erős centralizálását eredményezte. Ez volt megfigyelhető például Spanyolországban a Franco-diktatúra időszakában. Az 1979. évi bv. törvénnyel ugyan az igazságügyhöz került a végrehajtás, a változás mégis számos konfliktussal járt, mivel a személyzet nem elhanyagolható hányada a Franco-hadsereg volt tagjaiból és azok hozzátartozóiból tevődött össze. Hasonló problémák voltak megfigyelhetők azon német tartományokban is, ahol az egykori Német Demokratikus Köztársaság katonai diktatúrához szokott végrehajtási alkalmazottainak okozott nehézséget az új szemlélet átvétele. A szigorú fegyelemre épülő és katonai elvek szerint kialakított végrehajtás a távol-keleti országokban (például Japán, Kína³³⁹) ma is tipikusnak tekinthető.

Központi irányító végrehajtási szervezetre természetesen mindenhol szükség van, a túlzottan központosított megoldás esetében azonban a fogvatartottak ügyei elsősorban nem a bv. intézetekben dőlnek el, hanem a túlméretezett, nehezen mozgó országos szerveknél.

A végrehajtás ugyan nem ítélezés, hanem igazságügyi igazgatási tevékenység, az alapvető garanciális szempontok miatt azonban a büntetés-végrehajtás világszerte mégis tipikusan az igazságügyhöz tartozik. Így van ez a legtöbb európai államban is.

Általában a minisztériumok egyik belső egysége (igazgatósága, hivatala stb.) képezi a büntetés-végrehajtás igazságügyi irányításának legfelsőbb szintjét, ennek alárendeltségében működnek a szakapparátusok. A feladatköröket illetően is mutatkozik hasonlóság, mivel mindenütt jelen van a klasszikus irányítási tevékenység, azaz a jogi keretek meghatározása, a bv. intézetek működtetéséhez szükséges pénzügyi igazgatás, valamint az ellenőrzési funkció.

Eredendően hagyományos feladat továbbá az elítéltek kérelmeinek, panaszainak intézése, a bv. intézet által hozott határozatok, intézkedések elleni jogorvoslatok elbírálása. Korábban a minisztérium egyben a belső igazgatási út végső (legutolsó) állomását is jelentette.

Az elítélti „jogállás” és az ezt garantáló jogvédelmi igények elismerésével párhuzamosan azonban ma már a fogvatartottak alapvető (jogi) sérelmeik orvoslásáért „kiléphetnek” az igazgatás rendszeréből és igénybe vehetik a bírói utat. Természetes azonban, hogy azok a kérelmek és panaszok, amelyek nem az alkotmányban, illetve a bv. tvr.-ben biztosított alapjogokat érintik, általában továbbra is a bv. igazgatás szervezetrendszerén belül intéződnek el.³⁴⁰

2.5.2. A büntetés-végrehajtás belső kontrollja egyes európai országokban

Egyes országok igazgatási felügyeletének áttekintése kapcsán jól látható, hogy nincs általános modell, de az egyes megoldások számos hasonlóságot mutatnak³⁴¹.

³³⁹ BAKKEN, Børge (szerk.), *Crime, punishment, and policing in China*, Lanham, 2005. 244 p.

³⁴⁰ KABÓDI Csaba, *Sokféleleképp. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete Európában*, Börtönügyi Szemle, 1993/3, 54. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 56. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁴¹ Kiváló összehasonlító mű a témában HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), *Strafvollzug in Europa*, Hannover, 2001. 207 p.

Belső panaszlehetőségek

Minden vizsgált országban biztosított a fogvatartottak számára, hogy panasszal, kérelemmel forduljanak az intézményvezetőhöz.³⁴² Ezen lehetőséget használják ki a leginkább a fogvatartottak, a másik oldalról viszont arra törekednek, hogy a problémákat már ezen az első szinten megoldják. A holland Centrale Raad voor Strafrechtstoepassing (továbbiakban: CRS) például azt tapasztalta, hogy a panaszok felmerülése nagyban függ a mindenkori intézményvezetőtől: néhány intézményvezető alkalmasabb a problémák békés megoldására azok felnagyítása helyett.³⁴³ A német fellebbezési eljáráshoz hasonlóan Angliában a fogvatartottnak először a belső panasztételi lehetőségeket kell kimerítenie, és csak az után fordulhat az ombudsmanhoz panasszal. Mindkét helyen megfigyelhető azonban, hogy a felülvizsgálati szervhez benyújtott jogorvoslati kérelem ritkán jár eredménnyel, az intézményvezető döntése gyakran kritika nélkül átvételre kerül. Ezzel azonban ezen jogorvoslati lehetőség haszna kérdőjeleződik meg. Hasonló kételyek merülnek fel Franciaországban a fegyelmi büntetéssel szembeni panaszok esetében a kötelező előzetes eljárással kapcsolatosan. Mivel ezen eljárásra az előírt határidő a fegyelmi büntetés kiszabását követő 2 hét, sok esetben azzal számolnak, hogy a fogvatartott elmulasztja a határidőt és ezzel a bírói jogvédelemre való lehetőséget.³⁴⁴

Franciaország

Franciaországban a büntetés-végrehajtás 1911 óta az igazságügyi minisztérium hatáskörébe tartozik. Az igazgatóság vezetőjét (igazgatóját) az igazságügy-miniszter javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A szervezet felügyelet alatt tartja azokat a személyeket, akikre különböző büntetőhatározatok vonatkoznak (elektronikus felügyelet, törvényszéki kontroll, vizsgálat, közérdekű munka stb.). Ebből következik közbiztonsági feladata³⁴⁵, amelynek keretében végrehajtja a törvényszéki hatóság büntetőhatározatait, előkészíti az elítéltek szabadulását, illetve biztosítja a felügyeleti szabályok és büntetések végrehajtását adott esetben a büntetőintézeteken kívül is.³⁴⁶

A bv. tevékenység (ami a franciáknál nem csak a szorosan vett „börtön”-irányítást jelenti, de ide tartozik a probációs szolgálat, valamint a mi fogalmaink szerinti utógondozás is) irányítása dekoncentrált módon történik. Szervezeti szempontból három igazgatási szint, a központi, a regionális és a helyi szint különül el.

A bv. igazgatóság egyes szervezeti egységeinek feladata a következő:

- *Törvényi eljárás alá helyezett személyek aligazgatósága*
  - feladata a büntetés-végrehajtás filozófiájának meghatározása és az alkalmazható elméletek gyakorlatba történő átültetése;

³⁴² KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 88-101. pp.

³⁴³ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 88. p.

³⁴⁴ HERZOG-EVANS, Martine, *La réforme du régime disciplinaire dans les établissements pénitentiaires. Un plagiati incomplet du droit pénal*, Revue pénitentiaire de droit pénal no. 121, 46. p.

³⁴⁵ MANDT, Brigitte, *Die Gefährdung öffentlicher Sicherheit durch Entweichung aus dem geschlossenen Strafvollzug*, Herbolzheim, 2001. 319 p.

³⁴⁶ DAVOLA József, *A francia büntetés-végrehajtási rendszer bemutatása – 1. rész*, Börtönügyi szemle, 2006/2, 93. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 56. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

- *Szervezési és megosztott szolgálatok aligazgatósága*
  - az úgynevezett decentralizált szolgálatok tevékenységét vezeti, valamint szervezi a számukra szükséges eszközök beszerzését. Szervezi a bv. igazgatóság ellenőrzéseit;
- *Humán erőforrások és társadalmi kapcsolatok aligazgatósága*
  - szervezi és vezeti a bv. igazgatóság humán erőforrás tevékenységét;
- *Biztonsági vezérkar aligazgatóság*
  - a büntetés-végrehajtás valamennyi biztonságot érintő kérdéskörével foglalkozó szakterület;
- *Bv. szolgálat felügyelete*
  - a bv. igazgatóság vezetője (igazgatója) mellett szakmai tanácsadást végez. Feladata ezen kívül felügyelni a decentralizált szervezeteket, valamint a Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskoláját. Tevékenységével hozzájárul a fegyelemhez, a biztonsághoz és a szabályok betartásához;
- *Kommunikáció és nemzetközi kapcsolatok szolgálata*
  - a bv. szervezeten belüli, a társadalmi szervezetekkel való külső, valamint a külföldi bv. szervezetekkel való nemzetközi kapcsolattartást valósítja meg;
- *Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolája*
  - a bv. szervezet személyi állományának egységes képzéséért felelős;
- *Fogvatartottak foglalkoztatásának szolgálata*
  - szervezi a fogvatartottak foglalkoztatását, kereskedelmi forgalomba viszi az elítéltek által készített termékeket és az általuk nyújtott szolgáltatásokat, irányítja az elítéltek szakmai képzését a bv. intézetekben;
- *Regionális igazgatóság és a tengerentúli feladatokat végző szervezet*
  - vezeti, irányítja, ellenőrzi és koordinálja a bv. intézetek tevékenységét, valamint a hatásköre alá helyezett befogadási és próbára bocsátó szolgálatot.

Felügyelő hatóság („Inspection des services pénitentiaires”, ISP)³⁴⁷

Feladata a börtönök rendszeres felügyelete. Egyrészt rutinlátogatásokat tesz, másrészt különleges esetek alkalmával külön is ellátogat az intézetekbe (pl. szökés, börtönlázadás, öngyilkosság). Emellett a büntetés-végrehajtással kapcsolatos általános problémákat is bevonják vizsgálatuk körébe.

Felügyelő bizottság („La commission de surveillance”)

A jogi terület különböző szereplői, a helyi politika, a gazdaság és a társadalom egyéb szereplői is képviseltetik magukat a bizottságban. A tagokat 2 évre választják, megbízatásuk azonban meghosszabbítható. Az intézet vezetősége, illetve az intézet alkalmazottai nem lehetnek tagjai a bizottságnak. A bizottság tagjai legalább évente egyszer találkoznak, azonban joguk van az intézeteket gyakrabban felkeresni. A bizottság az intézeteket különböző területeken (pl. ételmezés, fegyelmezés, munkafeltételek) vizsgálja. A bizottságok a fogvatartottak számára panaszhatóságok is egyben. A bizottság a tapasztalatait, javaslatait az igazságügyi miniszternek adja át, a javaslatok megvalósítására azonban hatáskörrel nem rendelkeznek.

³⁴⁷ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 87. p.

Általános egészségügyi felügyelet („Inspection Générale des Affaires Sociales”, IGAS)

A közétkeztetés szabályainak intézményekben való betartását felügyeli, ellenőrzi az IGAS. Ennek keretében látogatják és vizsgálják az intézményeket, azonban olyan problémákkal is foglalkoznak, mint például az AIDS. Az egészségügyi miniszter részére készítenek beszámolót.

A börtönigazgatóság legfelsőbb tanácsa („Conseil supérieur de l’administration pénitentiaire”)

A tanács feladata a bv. igazgatóságnak, illetve az igazságügyi miniszternek az illetékességi körükben való tanácsadás. Legalább évente egyszer az igazságügyi miniszter meghívására ül össze, albizottságai félévente üléseznek. Összesen kb. 40 tagból áll, akik bírósági elnökök, ügyészek, az igazságügyi minisztérium és a rendőrség részéről tisztviselők. Emellett 3 évre egy bv. bírót is kineveznek a tanács tagjává.

Mediátor („Médiateur de la République”)

A mediátor intézményét 1973-ban vezették be Franciaországban. A mediátort a kormány nevezi ki egyszeri 6 évre, azonban mind a kormánytól, mind egyéb szervtől független, nem hívható vissza. A fogvatartottak panaszait intézi az igazgatással szemben. Arra nincs hatásköre, hogy az igazgatás döntéseit megváltoztassa vagy felfüggeszse, csak ajánlásokat adhat. Évente egyszer a legfajsúlyosabb panaszokat egy beszámolóban összeállítja. Hatásköre a más országok mediátorához képest csekély.³⁴⁸

Észtország

Észtországban a büntetés-végrehajtás rendszere az utóbbi évtizedben jelentős változáson ment keresztül. Észtország végrehajtotta az igazságszolgáltatási rendszer reformját, melynek része a börtönrendszer átalakítása. A börtönrendszer reformja 1993-ban kezdődött, amikor a büntetés-végrehajtást az igazságügyi minisztérium hatáskörébe utalták.³⁴⁹

Lettország

Lettországban már 1994 végén olyan jelentős változtatásokat foglaltak a büntetés-végrehajtási tvr.-be, amelyek a büntetés-végrehajtás új, pontos rendszerét vezették be az angol progresszív rendszer mintáját követve. Jelenleg Lettország büntetés-végrehajtási rendszere 15 bv. intézetet foglal magába, valamint a személyi állomány képzésének Oktatási Központját és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát. A lett kormány döntése értelmében 2000. január 1-jétől a börtönöket a belügyminisztérium alól áthelyezték az igazságügyi minisztérium hatáskörébe, és 2004. november 1-jén befejeződött a börtönök szakszerű védelmi rendszerének kiépítése is.³⁵⁰

³⁴⁸ GUIMEZANES, Nicole, *Introduction au droit français*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft 1995, 71. p.

³⁴⁹ KASEMENTS, Piret, *Az európai uniós bővítés hatása az észt büntetés-végrehajtásra*, Börtönügyi Szemle, 2004/1, 31. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 57. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁵⁰ ZLATOUSZTOV, Szergej, *A lett büntetés-végrehajtás helyzete az európai uniós csatlakozás jegyében*, Börtönügyi Szemle, 2004/1., 38. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 57. p.

Németország

Németországban a büntetés-végrehajtás nem szövetségi „ügy”, hanem a tartományok, illetve az úgynevezett tartományi jogú városok feladata. Mivel nincs szövetségi „börtönrendszer”, a büntetés-végrehajtás kérdéseivel a szövetségi igazságügyi minisztérium – erre hivatott osztálya – csak mint törvényhozási kérdéssel foglalkozik, a büntetés-végrehajtás az igazságügyhöz tartozik.

A bv. kódex szerint a szövetségi igazságügyi minisztérium feladata:

- a felvételi-klasszifikációs eljárás irányítása;
- beutalás a „letöltő házba” (az egy évnél hosszabb büntetési tartamú elítélteknél);
- döntés a büntetés végrehajtása alatti áthelyezésről.

Minden tartomány saját(os) bv. rendszerrel rendelkezik, a tartományokban az igazságügyi minisztériumok, a tartományi jogú városokban pedig a szenátus igazságügyi igazgatási szervei gyakorolják a bv. intézetek feletti legfőbb (jogi-irányítási) felügyeletet. A bv. intézetek feletti szakfelügyelet szervezetére vonatkozóan Németországban két megoldás létezik:

- 1) a végrehajtási intézetek közvetlenül a tartományi igazságügy-miniszternek, illetve – a tartományi jogú városokban – az illetékes szenátornak alárendelten működnek;
- 2) két tartományban és egy (tartományi jogú) városban kétfokú irányítási rendszert alakítottak ki, a legfelső igazságügyi hatóság és a bv. intézetek közé beiktattak egy közbülső irányítási szintet, az úgynevezett igazságügyi végrehajtási hivatalt.³⁵¹

A bajor börtönszolgálat központi hivatala a bajor igazságügyi minisztériumban található. Feladatköréhez tartozik a börtönszolgálat szervezése, az állományt érintő ügyek intézése, minden börtönintézet költségvetésének meghatározása és megvalósítása, az építési feladatok ellátása, együttműködés a börtönszolgálatot érintő törvényhozás területén, a fogvatartottak általános képzési és szakmunkásképzési ügyeinek intézése, az elítélt-foglalkoztatás, valamint a kérvények és a panaszok kivizsgálása.

Az igazságügyi minisztérium és a bv. intézetek közé nincs beiktatva közbülső hatóság. A központi hivatal – amelynek a képviselői rendszeresen látogatják és ellenőrzik Bajorország börtöneit – és a börtönintézetek közötti kapcsolattartás lerövidíti a döntéshozatalt és biztosítja, hogy a minisztérium ne szakadjon el a börtönszolgálat által alkalmazott gyakorlattól.³⁵²

---

http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁵¹ KABÓDI Csaba, *Sokféleképp. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete Európában*, Börtönügyi Szemle, 1993/3, 54. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 59. p.

http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁵² DEUSCHL, Wolfgang, *A büntetés-végrehajtás Bajorországban*, Börtönügyi Szemle, 1993/3, 69. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 59. p.

http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

Szakmai- és szolgálati felügyelet felügyelő hatóságok által

A felügyeleti szervek foganatosítják a jogi- és szakmai felügyeletet.³⁵³ A jogi vizsgálat keretében ellenőrzik, hogy a végrehajtási intézetek személyzete a jogszabályoknak megfelelően jár-e el. A szakmai felügyelet pedig azt biztosítja, hogy az intézetek személyzete a szakmai követelményeknek megfelelően járjon el. Ezen utóbbi körben joguk van a mérlegelést is vizsgálni. Kívánatos, hogy a felügyeleti szervek az intézményekkel intenzív kapcsolatban legyenek, azonban alapvetően a kerettervekre és a végrehajtás globális kivitelezésére kell hogy figyeljenek, hiszen elképzelhetetlen, hogy minden egyes individuális esetet vizsgáljanak. A végrehajtási enyhítések a felügyelő hatóságok hozzájárulásához kötöttek, melyek lehetséges negatív hatása, hogy a megfelelő döntés meghozatal hosszú ideig tart. Ez különösen kihat a bírói jogvédelemre, amennyiben az intézet még a felettes felügyelő hatóság hozzájárulására vár, és ezért késlekedik az állásfoglalás bírósági benyújtásával. A hozzájárulás megtagadása csak hatóságon belüli kérdés, a bírói felülvizsgálat keretében eltávozás biztosításának megítélése független a hozzájárulás meglététől. A döntés amiatt is lassan megy, mert mindhárom érintett szervnek (intézet, felügyeleti hatóság és bv. bíró) szüksége van a fogvatartotti személyes aktára.

Parlamenti kontroll: bv. bizottság, albizottságok, petíciós bizottság

A bv. bizottság az előzetes fogva tartás, a szabadságvesztés-büntetés és a szabadságmegvonással járó intézkedések végrehajtásával, javításával, jobbra tételével foglalkozik. E körben elsősorban az alábbi kérdéskörökkel foglalkozik:

- fogvatartottak szállás-, munka- és egészségügyi ellátási körülményei, képzési lehetőségük;
- a női és a fiatalok elítéltek speciális fogvatartási körülményei³⁵⁴;
- végrehajtás során előforduló speciális esetek;
- elbocsátottak utólagos támogatása;
- intézeti dolgozók munka- és (tovább) képzési lehetőségei.

Svájc

1798-ban alakult meg az „egy és oszthatatlan” Helvét Köztársaság. Az 1799. május 4-én kiadott Btk. megszüntette a minősített halálbüntetést és a testi büntetést. A halálbüntetéssel szemben a szabadságvesztés kapott központi szerepet.³⁵⁵ A helvét börtönök a speciális prevenció eszméje jellemezte. A büntetőintézet szervezeti kialakítása a kantonok hatáskörébe tartozott, a bv. szövetségi szabályozása elmaradt. Az 1848. december 12-i alkotmány biztosította Svájcnak az államszövetségé alakítását, de a kantonok önállósága a büntető anyagi és eljárási törvényhozás tekintetében fennmaradt. A svájci büntetőjog egységesítésére a Svájci Jogász Szövetség részéről 1887-től voltak kezdeményezések (államszövetségi Btk. előtervezet). 1893-ban a szövetségi btk.-előtervezet általános része és ennek indoklása készült

³⁵³ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 102-127. pp.

³⁵⁴ Érdekes összehasonlítás található: SCHNEIDER, Ragnar, *Strafvollzug und Jugendstrafvollzug im Bayerischen Strafvollzugsgesetz*, Baden-Baden, 2010. 328 p.

³⁵⁵ PFENNINGER, Hans Felix, *Das Schweizerische = Das Ausländische Strafrecht der Gegenwart Zweiter Band*, szerk. MOZGER, Edmond; SCHÖNKE, Alfred; JESCHECK, Hans-Heinrich, Berlin, Duncker und Humblot, 1957, 160-161. pp., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 130. p.

el. A szövetségi Btk. kihirdetésére 1937. december 21-én került sor, melyet 1942. január 1-jén léptettek hatályba.³⁵⁶

A svájci büntetőjogi szankciórendszer jellemzése

Az 1937. évi Btk. (1990-ig kétszer módosult) szankciórendszere ismeri a büntetéseket és az intézkedéseket. A büntető jogkövetkezmények – dualista szisztémája – a bűnösségtől függő büntetés és a biztonságorientált intézkedés határozott megjelenése. Az intézkedések kifejezetten preventív célokat követnek. A büntetések rendszere és fő- és mellékbüntetésre tagolódik. A büntetések köre: szabadságvesztés és pénzbüntetés. A svájci szankciórendszer nem tartalmazza a halálbüntetést. Az intézkedések biztonsági, szabadságelvonó, szabadságelvonással nem járó, javító³⁵⁷, izoláló, személyi és tárgyi intézkedések. A svájci fiatalokra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések a Btk. 82–99. cikkeiben találhatók meg.³⁵⁸

*A svájci büntetés-végrehajtási jog helye a jogrendszerben és forrásai*³⁵⁹

Az 1990-ben is hatályos 1874. május 29-i szövetségi alkotmány, illetve az alkotmányba 1898-ban felvett 64 bis cikk szerint az anyagi büntetőjog tekintetében a törvényhozási kompetencia a szövetségé. Ennek alapján készült el az 1937. évi szövetségi Btk., amely 1942 óta egész Svájc területén hatályos. Az anyagi büntetőjoggal ellentétben, mely az egész országra kiterjedő hatállyal rendelkezik, a büntetőeljárásjog a kantonok hatásköre. A büntetés-végrehajtás nincs kifejezetten szövetségi hatáskörbe utalva ezért a kantonok kompetenciájához tartozik. Ezért a tényleges végrehajtás mellett a büntetés- és intézkedés-végrehajtás jogi szabályozása a kantonok feladata. A kantonok külön törvényhozási megoldást általában nem hoztak létre.

A Btk. számos büntető-végrehajtási jogi normát is magába foglal. A Btk.-ban található bv. rendelkezések, melyek a bv. szövetségi szintű jogi kereteit adják. A Btk. 397 bis cikke (1971) felhatalmazta a *Bundesratot* kiegészítő rendelkezések alkotására.

³⁵⁶ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 132. p.

³⁵⁷ A korrekcionalizálásról ld. CULLEN, Francis T. – JONSON, Cheryl Lero, *Correctional theory*, Los Angeles, 2012. 244 p.; SCHMALLEGER, Frank – SMYKLA, John Ortiz, *Corrections in the 21st century*, Boston, 2007.

³⁵⁸ A Btk. 1943. évi hatályba lépését követő módosítások: 1) Az 1950. október 15-i módosítás a szabadságvesztés rugalmasabb végrehajtására vonatkozott. 2) 1953–1971-ig az egységes szabadságvesztés ellen foglaltak állást és megszüntették a végrehajtás során a fegyházbüntetés és a börtönbüntetés egymástól való elválasztását. Külön végrehajtást határoztak meg az első büntényes és a visszaeső elkövetők részére. 3) Fontos módosítások voltak a biztonsági intézkedések körében: a 43. cikk értelmében a szellemileg abnormális elkövetők gondozásának, illetve őrizetének elrendelésében, az iszákosok és kábítószer-élvezők tekintetében, az ambuláns kezelés, gyógyítás biztosításában. A nők végrehajtási intézeteiről a 1982. december 6-i rendelet külön szabályozást adott, míg az 1985. december 16-i rendelet a félfogság szabályozását változtatta meg. A svájci büntetőjog központi szankcióneme a „szabadságvesztés-büntetés”, melynek formái: a) *Fegyházbüntetés* (Btk. 35. cikk). Tartama: 1–20 évig terjedhet, különleges esetekben életfogytiglani büntetést szabhatnak ki. b) *Életfogytig tartó szabadságvesztés*: Életfogytig tartó fegyházbüntetést jelent. Jelentősége három tényállásra vonatkozik: gyilkosság (112. cikk); halálos következményű rablás (139. cikk); a szövetség függetlensége elleni támadás súlyos esetei (266. cikk 2. bekezdés). A *büntetés időtartama* lehet határozott tartamú szabadságvesztés; rövidtartamú szabadságvesztés: fegyházbüntetés, 3 hónapig terjedő börtönbüntetés; hosszútartamú büntetés: 3 hónapon felüli börtönbüntetés, minden fegyházbüntetés. A Btk. 41. cikke szerint elvileg minden 18. hónapot meg nem haladó szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztése lehetséges. *Pénzbüntetés*: önállóan vagy szabadságvesztés-büntetéssel halmazatban szabható ki.

³⁵⁹ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 147-155. p.

1. Rendelet (1973): szabályok a felnőtt és fiatalkorúak büntetőjoga viszonyáról.
2. Rendelet (1982): az előfeltételek szabályozása, amelynek alapján az illetékes kantonális hatóságok eltérhetnek a nők végrehajtási intézeteikre és a nők külön választására vonatkozó Btk. előírásokról.
3. Végrehajtási rendelet (hatályos 1986–1990 között): a kantonok nem csupán három hónapig, hanem 3–6 hónapig terjedő börtön- és elzárásbüntetésre is alkalmazhatják a félfogság formájában történő végrehajtást.

A szövetségi jog kötelezi a kantonokat a végrehajtási intézetek létrehozására, de a Btk. 382. cikk második pontja és a 383. cikk második pontja szerint a kantonok megállapodhatnak végrehajtási intézetek közös létesítésében és üzemeltetésében is.

A kantonok *konkordátumokban* egyesültek és létrehozták a végrehajtási, jogi rendeltetéseket, döntéseket, irányvonalat tartalmazó *interkantonális szerződéseket*.

A bv. jog Svájcban négy szinten szabályozott: szövetségi büntetőtörvénykönyv., konkordátum, a kanton és az egyes végrehajtási intézetek rendelkezései, szabályzatai. Egységes szövetségi végrehajtási törvény még 1990-ben nem létezett.

A svájci bv. szervezeti rendszere, felügyelete

A végrehajtás szervezetére az alábbi büntetőjogi szabályozás a meghatározó:

- A büntetőjogi szankciórendszer dualista megoldása: a büntetések és intézkedések külön szabályozása.
- Első büntényes és visszaeső büntettes, illetve a büntetőintézet közötti különbségtétel. A zárt jellegű végrehajtástól a nyitott végrehajtásig haladó fokozatos rendszer.
- A Bundesrat fő felügyeleti joga a meghatározó.

*A svájci bv. vertikális szerkezeti felépítése*³⁶⁰

A Szövetségi Tanács (*Bundesrat*) feladata

- főfelügyelet
- rendeletek kibocsátása a Btk. és a szövetségi törvények alapján
- a Btk.-hoz készített kantonális engedélyezés

Az Igazságügyi és Rendőri Departement feladata

- a Btk. végrehajtási rendelete szerinti kantonális rendeletek rendelkezéseit adja ki
- döntést hoz interkantonális viták esetén
- büntetések és intézkedések, „végrehajtási építkezések” szubvencionálása
- a bv. személyzet képzésének a támogatása

Szövetségi Igazságügyi Hivatal feladata

- általános büntető jogról és büntetés és intézkedés végrehajtásáról rendeletek előkészítése és végrehajtása,

³⁶⁰ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 159-168. p.

→ államszerződések előkészítése: a büntetés- intézkedés végrehajtás területén.

Szövetségi büntető bíróságok által ítélettel kiszabott büntetések és intézkedések végrehajtására vonatkozó szervezeti áttekintés:

Bundesrat

→ kegyelmezési kérelem jóváhagyására vagy elutasítására vonatkozó indítvány benyújtása a Szövetségi Gyűlésnek

Igazságügyi és Rendőri Departement

→ döntés a feltételes elbocsátásról, a végrehajtásba való visszahelyezéséről a szövetségi ügyészség indítványára

Szövetségi Ügyészség

- főfelügyelet
- döntés halasztásról, a szabadságvesztés-büntetés félbeszakításáról
- a kegyelmi kérelmek intézése indítványtétellel a Bundesrat-hoz

A svájci bv. horizontális felépítése

A Btk. 37. cikke 1. pontja szerinti két végrehajtási szisztéma jellemző: a reszocializációs, nevelési vagy rövid tartamú, vagy fogház végrehajtás. 1971 óta a svájci bv. jog első büntényest, visszaeső büntettest és intézetet különböztet meg. Nem tesz különbséget a fegyházbüntetésre, illetve börtönbüntetésre elítélt között.

Felnőttekkel szemben a büntetőintézetek főbb típusai az alábbiak:

- Vizsgálati fogság foganatosítását szolgáló intézet
- Fogház (*Haftanstalt*)
- Első alkalommal elítéltek intézete (*Anstartfürstmalige*)
- Visszaesők, közveszélyesek, szökésveszélyesek intézete
- Munkára nevelő intézet
- Gyógy- és ápoló intézet
- Iszákosok és kábítószeresek intézete³⁶¹

A rövid tartalmú szabadságvesztés és végrehajtás könnyítései

A rövid tartalmú szabadságvesztés alatt a svájci jog három hónapig terjedő fogház- és börtönbüntetés végrehajtását érti.³⁶² A rövid tartamú szabadságvesztés könnyítései: napi végrehajtás, félfogság, fél szabad végrehajtás.

---

³⁶¹ TERDENGE, Franz, *Strafsanktionen und Strafvollzug in der Schweiz*, Kriminologisches Bulletin, 1978/1, 67. p., idézi NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 164. p.

³⁶² NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 169. p.

*Elítéltek jogai és jogvédelme*³⁶³

Az elítéltek jogai a Btk. speciális rendelkezéséből adódnak (46. cikk előírásai). A fogvatartottak jogállását, jogvédelmét illetően megállapítható, hogy a büntetés- és intézkedés-végrehajtási jogi, eljárásjogi érvényesülése, az elítéltek jogi védelme (1990-ben) Svájcban nem volt kielégítő.

Az elítéltekkel szemben hozott végrehajtási törvények felülvizsgálata a belső igazgatási kontroll keretében valósult meg. A büntetés- és intézkedés-végrehajtás ténylegesen a kantonok feladata. Panasszal a magasabb szintű igazgatási szervhez lehet fordulni. A büntetőintézet vezetőjének döntései ellen a departement-nál, a kanton kormánytanácsán belüli igazgatóságnál kérhető felülvizsgálat.

Ha az elítélt a szövetségi jog megsértését kifogásolja, panasszal fordulhat a Bundesrathoz. A döntése ellen pedig a szövetségi bíróságnál kérhet felülvizsgálatot, igazgatási, bírósági panasz útján.

A svájci alkotmány 57. cikke értelmében minden elítéltnak petíciós joga is van.

„Svájcban alapvetően a végrehajtási hatóságnál van a döntés joga, de az igazgatási szintű döntések bírósági felülvizsgálatára tipikusan nem kerülhet sor, a szövetségi jog megsértése esetén juthat az ügy igazgatási bírósági eljárás keretében bírói fokra, illetve kantonális döntés utolsó fokon államjogi panasszal a szövetségi bíróságnál kifogásolható.”³⁶⁴

Svájcban nincs egységes bv. jog, egy szövetségi Büntető Törvénykönyv van, amely 1993-ban lépett hatályba, továbbá huszonhat – kantonális – büntetőeljárás kódex létezik, amelyek mind tartalmazznak büntetés-végrehajtásra vonatkozó rendelkezéseket.

A büntetések (és intézkedések) végrehajtásának rendjét négy szinten szabályozzák. Egyrészt szövetségileg (büntetőtörvény és egyéb szövetségi törvények formájában), másrészt a konkordátumok, továbbá a kantonok (rendeletekkel), végül minden egyes bv. intézet (szabályzatokkal). Svájcban a felügyeleti metódus teljesen igazgatási jellegű, a végrehajtó hatalomnak alárendelt úgy a szövetség, mint a kantonok, de még az egyes bv. intézetek szintjén is. A büntetés-végrehajtás irányításában közigazgatási „teljhatalom” érvényesül, a Szövetségi Tanács hivatalból felügyeli – azaz folyamatosan figyelemmel kíséri – a kantonok bv. intézkedéseit és szükség esetén be is avatkozik.

A kantonokban a valódi irányítási-felügyeleti hatalmat a katonai kormányzat, pontosabban annak az igazságügyért felelős szervezeti egysége (departement, direction) gyakorolja. Nemcsak kontrollfunkciót lát el, hanem tevékenyen részt vesz a büntetés-végrehajtási egyedi (jogi) viszonyok alakításában (például az elítélti panaszok jogorvoslati fóruma, illetve a feltételes szabadon bocsátás ügydöntő hatósága).³⁶⁵

³⁶³ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 179-181. pp.

³⁶⁴ NAGY Ferenc, *Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése*, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990, 179-181. pp.

³⁶⁵ KABÓDI Csaba, *Sokfélelépp. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete Európában*, Börtönügyi Szemle. 1993/3, 65. p., idézi LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 60. p.

Hollandia

Felügyelő bizottság („Commissie van Toezicht”)

1953-tól kezdve Hollandiában minden intézetben van felügyelő bizottság, az ún. commissie van toezicht. A tagjait az igazságügy-miniszter nevezi ki 5 évre, összesen minimum 6, vagy az igazságügyi miniszter által megjelölt más létszámból kell állnia. Az összetétele tekintetében gyakran egy bíró, egy ügyvéd, egy orvos és egy olyan személy megtalálható a bizottságban, aki fogvatartotti segélynyújtásban aktív. A kinevezés és visszahívás az igazságügy-miniszter hatáskörébe tartozik, azonban új tagokra gyakran a bizottság vezetője tesz javaslatot, vagyis az új tagok kinevezése gyakran magán a bizottságon keresztül történik.

Az informális panaszok átvételén túl a bizottság formális panaszokra is rendelkezik hatáskörrel. 1977 óta a bizottság tagjai közül választanak egy panaszbizottságot, az ún. „*beklagcommissie*”-t, amely 3 tagból áll, és az elnöke bíró kell hogy legyen. A panaszbizottság elnöke egyszerű esetekben, illetve olyan esetekben, amikor a panasz egyértelműen indokolatlan vagy tartalmilag nem megengedett, egyedül is eljárhat. A gyakorlatban erre gyakran kerül sor.³⁶⁶ Csak az érintett fogvatartottnak van joga, hogy a bizottsághoz forduljon. A panaszt írásban kell benyújtani, de a feleknek joguk van a panaszhoz szóban állást foglalni.

A panaszbizottság illetékessége kiterjed:

- fegyelmi intézkedésekre,
- fogvatartott levélváltásának vagy nyomtatott sajtóhoz való hozzájutásának korlátozására,
- minden más intézkedésre, ami az intézetvezetőtől, illetve az ő utasítására történt és a fogvatartott elismert jogaiba ütközik.

Amennyiben csupán intézeti személyzet döntéséről van szó, azzal szembeni panaszra csak akkor van lehetőség, ha intézetvezetői döntés születik annak vizsgálatáról. Kivételt jelentenek a személyzet azon tagjainak döntései, akik felhatalmazással rendelkeznek saját felelősségi körön belül döntést hozni, ezen döntések önállóan is megtámadhatók, azonban a panaszbizottság hatásköre alá nem tartoznak. A panaszbizottság ugyanis csak intézetvezetői döntést vizsgálhat, ekképpen nem jogosult felülvizsgálni azokat a döntéseket, melyet az igazságügy-miniszter hozott. A panaszbizottságnak alapvetően széles jogköre van,³⁶⁷ jogosult fegyelmi büntetéseket megváltoztatni, kiegészíteni vagy felfüggeszteni, hivatalból nem dönthet a fogvatartott hátrányára,³⁶⁸ és az intézkedések felülvizsgálata során a jogszerűség vizsgálatán túl bizonyos keretek között az intézkedés célszerűségét is felülvizsgálhatja.

A panaszbizottság elnöke abban az esetben, ha a fogvatartott jogait visszavonhatatlanul megsértették (pl. már végrehajtott fegyelmi büntetés), kompenzációt rendelhet el, például plusz látogatás, telefonbeszélgetés, szabadság és egyéb hasonló kedvezmény formájában. Ezen döntést lehetőség szerint az intézetvezetővel való egyeztetés alapján kell hogy

---

http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

³⁶⁶ KELK, Constantijn, *Développements concernant le droit de plaintes des détenus aux Pays-Bas = Société belge de criminologie (Hrsg.): Position en droit et droit de plainte du détenu*, Brüssel, 1997, 51-68. p.

³⁶⁷ KELK, Constantijn, *Kort begrip van het Detenierecht*, 3. kiadás, Nijmegen, 1993, 128. p.

³⁶⁸ van DEUTEKOM, Frank, *Der Vollzugsrichter in den Niederlanden und Deutschland in rechtsvergleichender Sicht*, Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 1992, 221. p.

meghozza,³⁶⁹ a döntéssel szemben azonban helye van jogorvoslatnak mind a fogvatartott, mind az intézményvezető részéről. A panaszbizottság ülései nem nyilvánosak.

Anglia, Wales

Börtönfelügyelő („Her Majesty’s Chief Inspector”)

A börtönfelügyelő intézményét 1981-ben vezették be.³⁷⁰ A börtönfelügyelőt a királyi felség nevezi ki, ennél fogva független, azonban a belügyminiszterrel szemben felel. Feladata, hogy a börtönököt megsemméltje és tapasztalatairól, javaslatairól beszámolót készít. A beszámolókat, miután azt a belügyminiszter részére állásfoglalásra átadják, nyilvánosságra hozzák, végrehajtásához azonban nincs eszköz a kezében. A börtönfelügyelőt két felügyelő csoport segíti a munkájában, mindkét csoport egyrészt büntetés-végrehajtásban szerzett tapasztalatokkal rendelkező emberekből (intézményvezető, alkalmazott), valamint a büntetés-végrehajtástól független emberekből áll. A csoportok teljes és rövid felügyeletet végeznek („*full inspections*” és „*short inspections*”). Míg a teljes felügyelet esetében az intézményi élet minden területét megvizsgálják, addig a rövid felügyelet esetében csak annak egy speciális területét (gyakran a teljes felügyelet során tett ajánlások végrehajtásának ellenőrzését).

A börtönfelügyelő összefoglalásai területén több fajtát különböztethetünk meg. A rövid összefoglalásokban a börtönfelügyelő olyan kérdésekről számol be, mint pl. a személyzet és a fogvatartottak közötti viszony, a fogvatartottak képzési és munkalehetőségei. Munkáját éves beszámolóban foglalja össze, ami az egész angol büntetés-végrehajtás állapotát mutatja be. Alkalmanként különleges eseményekről is készülnek beszámolók, mely esetekben a börtönfelügyelőt keresték fel egy-egy kérdés megvizsgálásával („*thematic reviews*”), például börtönben elkövetett öngyilkosság kivizsgálása³⁷¹. A felügyelő csoportok vizsgálatuk során egy közös mércét kell hogy használjanak annak érdekében, hogy az egyes fogvatartási intézményekről közzétett adatok összehasonlíthatóak legyenek, mely közös mérce az Európa Tanács és az ENSZ „Standard Minimum Rules”, általános alapjogok.

2.5.3. Nemzetközi kontrollhatóságok

Európai Konvenció a Kínzás Megakadályozására, Európai Bizottság a Kínzás, Embertelen és Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megakadályozására

Az Európai Kínzás Elleni Konvenció 1989. február 1. napján lépett hatályba.³⁷² A konvenció célja a kínzás megakadályozása, melynek érdekében minden ratifikáló országban felkereshetik azokat a helyeket, ahol a szabadságuktól megvont személyeket tartanak. Az ENSZ-hez képest a legnagyobb különbség, hogy éppen a látogatások okán, a konvenció alapján prevencióss tevékenységre is van lehetőség, nem csak utólagos vizsgálatra.

---

³⁶⁹ van DEUTEKOM, Frank, *Der Vollzugsrichter in den Niederlanden und Deutschland in rechtsvergleichender Sicht*, Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 1992, 221. p.

³⁷⁰ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 127-150. pp.

³⁷¹ A német kutatsokról ld. LOHNER, Johannes, *Suizidversuche und selbstschädigendes Verhalten im Justizvollzug*, Hamburg, 2008. 350 p.

³⁷² KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 184-214. pp.

A Kínzás Elleni Bizottság munkája

A Bizottság munkájának célja a preventív jogvédelem. Az Európai Kínzásellenes Bizottság (CPT) 1989-es alapítása óta az európai alapkövetelmények felügyeletének és kontrolljának fontos szereplője. A Bizottság a beszámolóit – az adott ország jóváhagyását követően – közzéteszi. A beszámolókból az adott intézményekben tapasztaltakon túl általános tanácsokat is megfogalmaz, a kriminálpolitika általános kérdéseivel is foglalkozik. A Bizottság javaslatot, kommentárt tesz közzé, vagy kérdéseket, megkeresést intéz a vizsgált országhoz.

A Bizottság kritikája rendkívül konstruktív, konkrét javaslatokat tesz egy-egy adott kérdés megoldására, melyek a jogszabályi környezetet is érintik. A Bizottságnak azonban elsősorban a konkrét intézkedési javaslatait valósítják meg, a jogszabály-módosításokra vonatkozó javaslatok megvalósítását hátráltatja, hogy a jogalkotási folyamat a vizsgált országokban lassú. A Bizottság gyakran él a „*follow-up-visits*” lehetőségével, melynek során azt vizsgálja, hogy ajánlását mennyiben valósították meg. A Bizottság tanácsa követésének ellenőrzését azonban nemzeti hatóságok is átvehetik. A nemzetközi kontrollgrémium előnye, hogy jelentős nyilvánossággal bír, ezért az országoknak érdekük az együttműködés.

A CPT jelentései számos európai országban a büntetés-végrehajtás reformjához vezettek. A CPT vizsgálatai során elfogadhatatlan életkörülményeket, nem kielégítő jogi garanciákat nem csak Kelet-, hanem Nyugat-Európában is felfedett. Munkája a bv. intézmények nemzeti ellenőrzési rendszerének fejlődéséhez is hozzájárult, pl. Hollandiában független panaszbizottság formájában, Angliában és Lengyelországban ombudsman formájában, Németországban és Franciaországban megerősített igazságügyi kontroll, Lettországban emberi jogi iroda formájában.

A Kínzás Elleni Bizottság egyes országok büntetés-végrehajtásáról készített beszámolói (a bírói útra, jogorvoslatra, bv. bíróra vonatkozó megállapítások)

Németország

Ami a bírói jogorvoslati lehetőséget illeti, kritika fogalmazódott meg azzal szemben, hogy a bírósági eljárás költségeit a fogvatartottnak számítják fel, ami sok fogvatartottat a bírói út igénybevételeitől visszatart. *Németország* ezzel szemben rámutatott arra, hogy a költség, amit a fogvatartott áll, relatíve alacsony összeg, ennél fogva nem visszatartó erő a bírói út igénybevételeivel szemben.

Anglia

A Bizottság kritizálta, hogy a három napnál hosszabb idejű külön zárában való elzáráshoz a döntést a „*boards of visitors*” engedélyeztetni kötelek. Ez ahhoz vezethet, hogy a „*boards of visitors*” a fogvatartottak szemszögéből esetlegesen nem rendelkezik elegendő önállósággal, és ezzel a felügyelő szerepe („*watchdog-role*”) csorbul.

Franciaország

A Kínzás Ellenes Bizottság kritizálta, hogy a francia bv. bíró a felügyeleti feladatait nem rendszeres ellenőrzés során végzi.)³⁷³

A Bizottság megállapította továbbá, hogy van egy ún. „különösnek minősített fogvatartott” fogvatartotti csoport. Erre vonatkozóan tájékoztatást kértek arról, hogy milyen jogi alapon, milyen kritériumokkal kerül egy fogvatartott ezen csoportba, milyen következménye van ezen csoportba kerülésnek, illetve hogy a fogvatartottat tájékoztatják-e ezen besorolásáról. Franciaország válasza szerint ezen csoportba a társadalomra különösen veszélyes fogvatartottak kerülnek, akik őrzésére különös figyelmet fordítanak. Ennek keretében pl. az intézmények egyes területein nem dolgozhatnak, és különös intézkedéseket kell alkalmazni, ha például börtönkórházba kerülnek. Ezen besorolással szemben nincs helye panasznak.

Hollandia

A Bizottság megfelelőnek ítélte meg a fogvatartottak külvilággal való kapcsolattartásának lehetőségeit, ennek keretein belül különösen a panasz- illetve jogorvoslati jogok gyakorlásának lehetőségét.

Emberi Jogok Európai Bírósága

Valamennyi nemzeti jogorvoslati lehetőség kiaknázását követően jogosultak az Európa Tanács tagállamainak polgárai egyéni panasszal az Emberi Jogok Európai Bíróságához (a továbbiakban Bíróság) fordulni.³⁷⁴ Egyéni panasszal a fogvatartottaknak is joguk van a Bírósághoz fordulni. Az Emberi Jogi Konvenció sok szabálya érinti a büntetés-végrehajtást. Így érthető, hogy az egyéni beadványok jelentős része származik a fogvatartottaktól, hiszen büntetés-végrehajtás során az emberi jogok sokszorosan érintettek. Sok esetben vezetett sikeres panasz az érintett országban a bv. szabályok, bv. gyakorlat módosításához. Panasznak helyt adó döntés gyakran az adott fogvatartottra már nincs hatással, tekintettel annak szabadulására, azonban a többi fogvatartott szempontjából az előbb említettek okán jelentőséggel bírhat.

Vóko György feldolgozása során megállapítja,³⁷⁵ hogy az Európai Emberi Jogi Bíróság fogvatartottak alapjogainak védelméről meghozott ítéleteinek növekvő tömege, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok megakadályozására létrehozott Európai Bizottság (CPT) által a fogvatartottakkal való bánásmódról kiadott normák meghatározó szerepet játszottak ebben a fejlődésben. Ennek nyomán a Büntetőjogi Problémák Európai Bizottsága (CDPC) azzal a feladattal bízta meg a Büntetéstudományi Együttműködési Tanácsot (PC-CP), hogy harmonizálja a börtönszabályokról szóló ajánlást a jelenlegi helyes gyakorlatokkal. Az európai büntetés-végrehajtási szabályok új verzióját tartalmazó ajánlás elismeri az Emberi Jogok Európai Bíróságának és a CPT-nek a közrehatását is. Ezen kívül hangsúlyozza, hogy nem szabad szem elől téveszteni az

³⁷³ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 57. p.

³⁷⁴ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 214-219. pp.

³⁷⁵ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 383. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

ügynevezett ultima ratio alapelvét, amely szerint a szabadságvesztésnek a legutolsó sorban alkalmazandó intézkedésnek kell lennie. Ez az alapelv a börtönnépesség legalacsonyabb szinten tartását célozza. Az alapelv fontossága a börtönök túlnépesedéséről és a börtönbüntetés inflálódásáról szóló R(99) 22. ajánlásban is elismerésre került. Ez az ajánlás annak szükségességét hangsúlyozza, hogy csak a legsúlyosabb bűncselekményekkel kapcsolatban folyamodjanak szabadságvesztés-büntetéshez. Az ultima ratio alapelvet az elítélt vagy el nem ítélt előzetes letartóztatásban lévő fogvatartottak fogva tartásának szűkítését eredményező módon kívánatos alkalmazni.

Másfelől alaposan meg kell vizsgálni az elítélés előtt a fogva tartás alkalmazásának elkerülését megengedő, alternatív szankciók lehetőségét. A tagállamoknak bizonyos bűncselekmények depönalizálásának, vagy akképpen való átminősítésének lehetőségét is kívánatos lenne megvizsgálniuk, hogy azok a továbbiakban ne legyenek szabadságvesztéssel büntetendők.³⁷⁶

Európai Bv. Alapelvek

Az Európai Bv. Alapelveket (a továbbiakban Alapelvek) az Európa Tanács fogadta el 1987-ben.³⁷⁷ Az Alapelvekről minden tagország bv. intézményének személyzetét tájékoztatják, és amennyiben nem kerül részükre átadásra, az ahhoz való hozzáférést mindenhol lehetővé teszik. Ezen túlmenően a személyzet kiképzése során a tananyag része. Franciaországban, Írországban, Svédországban és Svájcban a fogvatartottakat automatikusan nem tájékoztatják az Alapelvekről, a legtöbb országban azonban a börtön könyvtárában rendelkezésre áll.

Az Európai Büntetés-végrehajtási Szabályok 1987 óta megerősített státuszt élveznek. Az Emberi Jogok Európai Bírósága és a CPT rendszeresen hivatkozik rájuk. A szabályok újabb változata valószínűleg még hasznosabb lesz majd ezen szervezetek számára, amennyiben azok figyelembe veszik a büntetés-végrehajtás területén érvényesülő helyes gyakorlatok legutóbbi fejlődését. Ennek megtapasztalásáról értekezik *Vókó György* a CPT 2009. évi magyarországi látogatása alkalmával is. A nemzeti bíróságokat és a felügyeleti szerveket is határozottan arra kell biztatni, hogy támaszkodjanak a szabályokra. Így különösen a fogvatartottaknak az egyes tagállamok közötti gyakoribb átadása miatt fontos, hogy az az állam, amelyik az átadásról dönt, biztosítékot kapjon arra vonatkozóan; az adott fogvatartottal jól bánanak majd a fogadó országokban. A felülvizsgált szabályok egyes olyan kérdéseket is érintenek, amelyek nem kerültek figyelembevételre az 1987. évi szabályokban. A szabályok teljességre törekszenek, anélkül azonban, hogy a valóságtól elrugaszkodott követelmények elé állítanák a tagállamokat. Iránymutatást adnak azon tagállamok számára, amelyek korszerűsíteni kívánják büntetés-végrehajtási jogszabályaikat, és segítséget nyújtanak a büntetés-végrehajtási adminisztrációk számára annak meghatározásában, hogyan gyakorolják jogosítványukat, továbbá abban a helyzetben, amikor a szabályokat még nem teljesen integrálták a belső jogba. Olyan intézkedéseket céloznak meg, amelyeket inkább a végrehajtó szervek „belső szabályozásába, mint a nemzeti törvényekbe” kívánatos beépíteni, amennyiben elismerik, hogy az utóbbiak az Európa Tanács különböző tagállamaiban eltérő formákat ölthetnek. A „belső jog” meghatározás azért jött létre, hogy ne csak a nemzeti parlament által elfogadott elsődleges törvényeket foglalja magába, hanem minden más, törvényen alapuló

³⁷⁶ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 383. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

³⁷⁷ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 219-223. pp.

szabályozást vagy rendeletet, vagy akár a bíróság iránymutatást jelentő gyakorlatát is, amennyiben ezeket a jogrendszerek elismerik.

Az állampolgári jogokat csak annyiban szabad korlátozni büntetés vagy más szankció végrehajtása céljából, amilyen mértékben ezt a törvény rendelkezése megengedi, és amilyen mértékben ez elkerülhetetlen. A büntetés-végrehajtásban megnyilvánuló állami büntetőakarat nem korlátlan, a bűnösnek talált és büntetésre ítélt egyén nem teljesen kiszolgáltatott. Az elítélt nem tárgya a büntetés-végrehajtásnak, hanem alanya. A büntetés-végrehajtás jogi kereteit a kínzás, a kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód és büntetések tilalma, valamint az emberi méltósághoz, biztonsághoz való jog adja.

A felelősségre vonás hatálya alatt állók jogainak biztosításával – ami nem jelent liberalizálást, engedékenységet, hanem éppen a társadalomba visszavezetés céljának elérését segíti elő – a hatékonysághoz szükséges mértékű differenciált köteleességek teljesítésének következetes megkövetelésével lehet tökéletes összhang a büntetés-végrehajtási rendszer tartalmi jellegzetességeit tükröző, a felelősségre vonás hatálya alatt állók jogi helyzetére vonatkozó rendelkezések, valamint az elérni kívánt büntetési célok között.³⁷⁸

Az ENSZ szervezetei

Az Emberi Jogok Bizottsága („Human Rights Committee” HRC), a Kínzás Elleni Bizottság („Committee Against Torture” CAT), a Kínzásról való külön tudósítás, melyek a fogvatartottakkal való megfelelő bánásmódot célozzák, a kínzás és embertelen bánásmód fogvatartottakkal szembeni kerülését.³⁷⁹

Penal Reform International

A PRI-t³⁸⁰, mely nem állami szervezet, 1989-ben alapították. A PRI célja a bv. intézetekben az életkörülményeket javítani. Ennek érdekében a számos országból származó tagjai üléseiken megosztják egymással a saját országukra vonatkozó kriminálpolitikai és bv. intézetekre vonatkozó tapasztalataikat. Éves beszámolót adnak ki tevékenységükről, melyet nyilvánosan közzétesznek.

Helsinki RightsWatch

Nem állami szervezet³⁸¹, melyet 1978-ban alapítottak, célja az emberi jogok nemzeti és nemzetközi betartásának felügyelete. 1988-ban létrehozták a „Prison Project” elnevezésű projektet, melynek célja nemcsak a politikai fogvatartottak emberi jogainak felügyelete, hanem minden fogvatartott általános igényeire is kiterjed.

---

³⁷⁸ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 383. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

³⁷⁹ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 223-225. pp.

³⁸⁰ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 225-228. pp.

³⁸¹ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 228-229. pp.

International Helsinki Federation for Human Rights (IHF)

Nem állami szervezet,³⁸² célja a tagországokban az emberi jogok betartásának felügyelete, és támogatása.

A Magyar Helsinki Bizottság kutatási tapasztalatai igazolták, hogy Kelet-Közép-Európa és a volt Szovjet utódállamok büntetés-végrehajtási panaszmechanizmusai továbbra sem felelnek meg a nemzetközi elvárásoknak és nem jelentenek valódi, hatékony jogorvoslati lehetőséget, elsősorban a megfelelő eljárási garanciák és eljárási jogosítványok, valamint a teljes mértékben független, kötelező erejű döntéseket hozó panasztestületek hiánya miatt. A kutatásban vizsgált Albánia, Azerbajdzsán, Bulgária, Csehország, Grúzia, Kazahsztán, Kirgizisztán, Koszovó, Lengyelország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Moldova, Örményország, Oroszország, Románia, Szerbia, Tádzsikisztán és Ukrajna vonatkozásában elmondható, hogy többnyire – gyakorlati és jogszabályi szinten is – komoly változásokra van szükség a fogvatartottak jogérvényesítésének elősegítése érdekében, de vannak jó gyakorlati példák is, melyek követésre ajánlottak. A nyugati tapasztalatokat is hozzáemelve egy modellszabályozás kidolgozását ajánlják, mely a régió büntetés-végrehajtási panaszmechanizmusainak megreformálásának alapjául szolgálhat.³⁸³

2.6. Összegzés

2.6.1. Felügyeleti hatóságok vegyesen

A bv. intézeteket minden vizsgált országban különböző felügyeleti szervek látogatják, vizsgálják.³⁸⁴ Németországban a bv. hatóságtól független felügyeleti, vizsgálati szerv nincs, és hasonló a helyzet Franciaországban is, ahol az egészségügyi hatóság vizsgálatát tartják rendkívül hatékonynak. A felügyeleti hatóságok preventív kontrollt gyakorolnak azáltal, hogy a végrehajtás bizonyos eseményeit igazgatási előírásokban rendezik. Németországban például ezen előírásokban szerepel, hogy bizonyos intézkedéshez (pl. fogvatartási körülmények enyhítése életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak esetében) a felügyeleti hatóság hozzájárulása szükséges. Hollandiában ezzel szemben egyes intézkedésekről, különösen a végrehajtás enyhítéséről, áthelyezésről a központi végrehajtási szerv (igazságügyi minisztérium) dönt. Lengyelországban és Franciaországban ezen kérdésekben a bv. bíró dönt. Angliában, Hollandiában és Lengyelországban a felügyeleti hatóságok vizsgálatán túl független szervek is vizsgálódnak (pl. lengyel ombudsman).

Franciaországban, Hollandiában és Lengyelországban vannak ún. bv. tanácsok, amelyek az igazságügy-miniszter részére adnak tanácsot a bv. jogi kérdésekben.

---

³⁸² KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 229-230. pp.

³⁸³ KÁDÁR András Kristóf, MOLDOVA Zsófia, NOVOSZÁDEK Nóra, *Büntetés-végrehajtási panaszmechanizmusok Közép-Kelet-Európában és a volt szovjet utódállamokban. Beszámoló a Magyar Helsinki Bizottság kutatásáról*, Börtönügyi Szemle, 2011/3, 33-48. pp.

³⁸⁴ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 171-184. pp.

2.6.2. Ombudsmanok

Minden vizsgált országban – *Németországban* ugyan csak nagyon behatárolt mértékben – működik az ombudsman intézménye. A panasz- és kontrollhatáskör tekintetében jelentősen különböznek az egyes országokban. *Franciaországban* és *Hollandiában*, ahol a fogvatartotti panaszok feldolgozása csak egy a számos feladatból, a büntetés-végrehajtás területén nem bírnak kiemelkedő jelentőséggel. *Lengyelországban* ugyan nincs külön a fogvatartottak számára ombudsman, azonban az ombudsmani irodákban nagyobb részleg foglalkozik kizárólag a büntetés-végrehajtással, vagyis nagy hangsúlyt helyeznek a fogvatartotti beadványokra.

Általánosságban elmondható a polgári megbízottakról, hogy döntési jogkörük nincs, hanem tanácsokat fogalmaznak meg, azonban a hatáskörükben vannak eltérések. A fő különbség hogy saját kezdeményezésre is eljárhat-e, vagyis, hogy a végrehajtási igazgatást anélkül is vizsgálhatja-e, hogy konkrét panasz érkezne, vagy csak panasz alapján kezdheti meg tevékenységét. Az utóbbi esetben csak panaszhatóság, míg az első esetben, legalábbis elvileg teljes körű felügyeleti hatóságként működik. *Lengyelországban* az ombudsman rendszeresen látogatja a bv. intézeteket, lehetőséget kínálva a fogvatartottak részére, hogy panaszt adjanak át neki. *Lengyelországban* az ombudsmannak kiemelkedő szerepe van, ami annak is betudható, hogy bírói kontroll hosszú időn keresztül nem volt. *Angliában* a börtönombudsman („*Prison Ombudsman*”) intézményét azért vezették be, mert egy független panaszhatóságot akartak létrehozni, és itt a bírói kontroll ugyancsak behatárolt keretek között működik. *Németországban* az ombudsman intézménye csupán néhány tartományban van jelen.

Az ombudsmanok vizsgálati hatásköre általánosságban szélesebb, mint a bíróságoké, mert az igazgatás döntéseit célszerűségi szempontból is felülvizsgálhatják, és arra vonatkozóan is tehetnek javaslatot. Továbbá, amennyiben az ombudsman mindkét féllel egy asztalnál ül, hogy a konfliktusra megoldást találjanak, egyfajta mediátorként is működik.

2.6.3. Bv. intézetek felügyelő bizottságai

Laikusok büntetés-végrehajtás kontrolljában való részvétele minden vizsgált országban működik, illetve *Lengyelországban* működött, de az új bv. törvény már nem tesz róla említést. Az egyes országokban azonban jelentősen eltérő hatáskörrel bírnak. A legcsekélyebb különbség az összetételükben tapasztalható, ahol egyértelműen arra törekednek, hogy a társadalmi tagozódást visszatükrözze. Amennyiben a grémium egyben panaszhatóság is, a bizottság egyben a két oldal közötti közvetítőként is funkcionál, köszönhetően annak, hogy független bizottságokról van szó, ezért a bizalom mindkét részről megvan a bizottsággal szemben. A fogvatartottak részéről a bizalom gyakorta összefügg a bizottsági tagok kiválasztásának módjával, ami gyakran a korábbi tagok javaslatára történik. Az angol *boards of visitors*, akárcsak a holland *commissie van toezicht* és a német intézeti tanács tagjait azonban a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter nevezi ki.

2.6.4. Egyéb szervezetek („Non Governmental Organizations”)³⁸⁵

Minden vizsgált országban működnek független szervezetek, melyek a büntetés-végrehajtással, a fogvatartottak támogatásával és a kriminálpolitikával foglalkoznak. Egyrészt

³⁸⁵ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 183-184. pp.

megkeresést kapnak a fogvatartottaktól, valamint családtagjaiktól, amely megkeresésekkel egyedileg foglalkoznak, másrészt részt vesznek a szakmai vitákban. Feltűnő, hogy különösen *Angliában* van sok ilyen szervezet. Ezen szervezetek különösen jelentős szerepet töltenek be az információ- és tapasztalatcsere területén, ami hatékonyan járul hozzá általános problémák felszínre hozásához, ezzel szemben a *bv. bíró*, aki egy konkrét problémával szembesül, nem látja, hogy esetlegesen a probléma általános jellegű, strukturális kérdés.

2.6.5. Az egyes országok kontrollformáinak összefoglalása

Németország

A büntetés-végrehajtás kontrollja³⁸⁶ Németországban elsősorban a bíróságok *bv. kamaráján* keresztül valósul meg.³⁸⁷ A döntést határozat formájában hozzák, melyet nem előz meg szóbeli tárgyalás. Azonban azt szorgalmazzák, hogy az érintettek szóbeli meghallgatása általános legyen. A német rendszerrel szemben kritikaként fogalmazódik meg, hogy a végrehajtási hatóságok büntetés kiszabásának és ítélezési mértékének igazgatásjogi konstrukciója a büntetés-végrehajtás hatékony kontrollját akadályozza. Az előzetes eljárást, amely egyes tartományokban a bírósági eljárást kötelezően megelőzi, a kritikusok kevésbé tartják célszerűnek, mivel a felügyelő-hatóságok többnyire alaposabb vizsgálat nélkül egyszerűen átveszik az intézményvezetés indokolását. Az intézményi tanácsok feladata, hogy a büntetés-végrehajtást kritikusan szemléljék. Nem kifejezetten panaszbizottságokról van szó, a fogvatartottakkal való beszélgetések célja sokkal inkább az intézményről való információgyűjtés. Gyakorlatban ezen elválasztás nehéz, a tanácsoknak ugyanis ajánlattételi joguk is van. A büntetés-végrehajtási intézmények felügyeletét rendszeres időközönként a felügyelő hatóságok tisztségviselői végzik, akik egyben a fogvatartottak panaszait is fogadják. A büntetés-végrehajtási intézmények rendszeres felügyeletét végző nemzeti független grémium nem létezik Németországban. A felügyeleti látogatásokat parlamenti vizsgálati bizottságok végzik időközönként.

A fogvatartottak jogait érvényesítő ombudsman nincs Németországban. Azonban két tartományban van olyan polgári megbízott, akihez a fogvatartottak is fordulhatnak. Ezen kívül minden tartományban fennáll a lehetőség, hogy a fogvatartottak beadványokat nyújtsanak be a parlamenti petíciós bizottsághoz.

Az Alkotmánybíróság a büntetés-végrehajtás ellenőrzése során szintén jelentős szerepet játszik. A 90-es években a fogvatartottak által az Alkotmánybírósághoz benyújtott panaszok száma jelentősen emelkedett.

Anglia, Wales

A fogvatartottak számára a legfontosabb panaszjogi intézmény a börtönombudsman.³⁸⁸ Ahogy az ombudsmanoknál megszokott, az intézményi döntéseket célszerűségi szempontból is felülvizsgálhatják, azonban ítéletei csak ajánlások. Minden intézményben van felügyelő bizottsága, az ún. *boards of visitors*, amelynek az a feladata, hogy rendszeresen látogassa az intézményt és mind a fogvatartottak, mind a büntetés-végrehajtásban dolgozók fordulhatnak

³⁸⁶ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 230-261. pp.

³⁸⁷ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 230-261. pp.

³⁸⁸ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 230-261. pp.

hozzá. Ezen feladat mellett a boards of visitorsnak néhány éve még aktív szerepe volt a fegyelmi intézkedések elrendelésében is. Egy fontos külső felügyeleti szerv a „*Her Majesty's Inspector*”, melynek csapatai évente kb. 25 büntetés-végrehajtási intézményt látogatnak meg, és tudósításokat jelentenek meg erről. A bírósági kontroll nem speciális büntetés-végrehajtási bíróságok útján történik. A bíróságok általában vonakodnak a büntetés-végrehajtás ellenőrzésétől. A fegyelmi jog területén azonban rendszeresen felülvizsgálják a büntetés-végrehajtási intézkedéseket.

Franciaország

Jogszabályi előírás szerint Franciaországban³⁸⁹ minden egyes bv. intézménynél kell felügyeleti bizottságnak működni. Ezek a bizottságok az intézményeket csak időközönként látogatják meg. A francia ombudsman, az ún. *médiateur* csak ritkán foglalkozik a fogvatartottak panaszaiival.

A bv. bíró néhány olyan döntésért felelős csupán, ami például Németországban az intézményi vezetés hatáskörébe tartozik. Mivel itt egy megelőző kontrollról van szó, így az előbb említett intézmény (*médiateur*) egyben egy kontrollintézmény is, azonban a fogvatartottak bv. intézkedéssel szembeni panaszainak elbírálására hatáskörrel nem rendelkezik. Ilyen panaszokkal a fogvatartottak a közigazgatási bíróságokhoz, illetve a rendes bíróságokhoz fordulhatnak. Eltekintve attól, hogy a közigazgatási bíróságok részben elismerik a fogvatartott és az intézményvezetés közötti különös hatalmi viszonyt és ezáltal a felülvizsgálatra hatáskörrel nem rendelkezőnek minősítik magukat, sokszor tisztázatlan, hogy melyik bírósághoz is utalják az ügyet. A felügyeletet nem független grémiumok látják el, hanem csupán felügyelő hatóságok. A bv. nemcsak a büntetés-végrehajtást felügyelő tisztségviselők látogatják, hanem más minisztériumok, mint például az Egészségügyi Minisztérium képviselői is.

Hollandia³⁹⁰

Hollandiában a büntetés végrehajtás ellenőrzését elsősorban a „*commissies van toezicht*” végzi, amelynek minden intézet ellenőrzésére van hatásköre, valamint a „*Centralen Raad voor Strafrechtstoepassing*”.³⁹¹ Mindkét hatóság panasz- és egyúttal felügyelőhatóság is.

A közigazgatási joggal ellentétben felülvizsgálhatják a bv. intézkedés célszerűségét is. Azon felismerés alapján, hogy a konfrontáció egy jogi eljárásban gyakran nem vezet a konfliktusok feloldásához, megpróbálják ezt a mediáció intézményével feloldani. Az ombudsmannak, azon túl, hogy saját kezdeményezésre is tevékenykedhet, csak kiegészítő szerepe van.

Lengyelország

Van egy – francia minta alapján – bv. bíró és egy bv. bíróság is, amely a fogvatartotti panaszokra hatáskörrel rendelkezik.³⁹² A jogvédelem a büntetés végrehajtási bíróságnál a

---

³⁸⁹ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 230-261. pp.

³⁹⁰ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 232. p.

³⁹¹ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 230-261. pp.

német bv. törvény mintáját követi, a bíróság felülvizsgálja a végrehajtó hatóságok döntéseit és a bv. bíró döntését is.

1988 óta van egy ombudsman, akihez minden polgár fordulhat közigazgatási döntéssel, intézkedéssel szembeni panaszával. A fogvatartottak panaszainak orvoslására egy külön osztályt hoztak létre, amely csoport nemcsak a fogvatartottak panaszait dolgozza fel, hanem rendszeresen felülvizsgálja a bv. intézeteket.

2.6.6. Különböző kontrollformák összehasonlítása

Bírósági kontroll és ombudsman

A bírói kontroll fő jellemzője, hogy formális eljárás útján történik, amelyhez a fogvatartottnak is tartania kell magát (pl. határidők, formai követelmények), kérelmének indokolást is tartalmaznia kell. Sok fogvatartottnak már az nehézséget okoz, hogy írásban fejezze ki magát, különösen ha jogi fogalmakról van szó. Ebből kifolyólag gyakran vesznek igénybe ügyvédi segítséget, mellyel felmerül a jogi képviselő fizetésének problémája. Ezzel szemben az ombudsmanhoz benyújtott kérelemnek nincs díja. További előny, hogy az elbírálási határidő rövidebb, valamint az ombudsman vizsgálati köre szélesebb, nem feltétlenül kell hogy szubjektív jogot érintsen a kérelem, valamint az ombudsman a döntéseket, intézkedéseket azok célszerűsége szempontjából is felülvizsgálhatja. Azonban az ombudsman döntését a bv. intézetnek nem kell feltétlenül végrehajtania, éppen ezért mindenképpen szükség van a kötelező erővel bírói bírósági döntésekre.

***Egyedi jogvédelem és általános felügyelet*³⁹³**

Az egyéni jogvédelem és az általános felügyelet kiegészítik egymást. Az egyéni jogvédelem esetében az egyénnek joga van panaszán keresztül végrehajtási intézkedést kérni, vagy visszafordítani, azonban kizárólag egyedi esetek elbírálásáról van szó. A probléma az egyéni jogvédelemmel pontosan az, hogy nem orvosolja azon eseteket, amikor jogsértés történik, azonban a fogvatartott nem él jogorvoslati jogával. Az intézmények felülvizsgálata tudja biztosítani azt, hogy jogsértések akkor is felszínre kerüljenek és orvosolják őket, ha azokkal szemben egyéni panasz nem kerül benyújtásra.

Belső és külső hatóságok

Különbség tehető külső és belső felügyelő hatóságok között. Belső hatóságoknak azok a felügyelőhatóságok, illetve olyan ellenőrző hatóságok számítanak, amelyek bizonyos intézeteket ellenőriznek, független felügyelőbizottságokról van szó, amelyeknek egy bizonyos intézmény felülvizsgálata a feladata.

A külső hatóság azonban éppen a fogvatartottak részéről élvez bizalmat. Külső tipikusan az ombudsman intézménye, akinek hatáskörébe nem egy konkrét intézmény felülvizsgálata tartozik, hanem adott ország minden intézetét meglátogatja.³⁹⁴

---

³⁹² KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 230-261. pp.

³⁹³ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 232. p.

³⁹⁴ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 232. p.

Állami és nem állami szervezetek

A törvényileg meghatározott ellenőrző hatóságokon kívül minden vizsgált országban vannak szervezetek, amelyek a büntetés-végrehajtást ellenőrzik, és kritikusan kísérik figyelemmel. Emellett nemzetközi szinten működő államközi felügyelőhatóságok mellett független szervezetek is vannak. Vannak átfedések az állam és nem állami szervezetek között, sok esetben a fogvatartottak a panaszaiakkal nem állami szervezetekhez is fordulhatnak, melyek kevés esetben tudnak érdemben segíteni, de legalább továbbítani tudják a fogvatartottak panaszait.³⁹⁵

2.6.7. Összefoglaló jog-összehasonlítás és jogpolitikai végkövetkeztetések

Az összehasonlított országok mindegyikében létezik a fogvatartottak számára fenntartott panaszhoz való jog, és más eszközök a büntetés-végrehajtás ellenőrzésére, melyek a fogvatartottak jogszerű és emberhez méltó bánásmódjának biztosítására szolgálnak. A nyilvánosság a börtönökben a hatalommal való visszaélés elleni legjobb prevenciós eszköz. Nem véletlenül alapították meg a fogvatartottak számára Angliában az ombudsman intézményét a *Wolf-Riport*³⁹⁶ alapján, mely az 1990-es évekbeli angliai börtönlázadásokat elemezte és megoldási javaslatokat tett. A riport alapján az 1990-es években az angol bv. intézetekben a fogvatartottak olyan mértékben érezték magukat tehetetlennek az intézményigazgatással szemben, hogy csak a börtönlázadást találták megoldásnak. A panaszjognak emellett a fogvatartottak reszocializációja szempontjából is jelentősége van, hiszen ennek útján megtanulják a fogvatartottak a problémákat erőszakmentesen megoldani. Éppen ezért fontos, hogy a fogvatartott problémájára tényleges megoldás szülessen. Ebből a szempontból problémás pl. *Németországban*³⁹⁷ a bv. intézkedések behatárolt felülvizsgálati lehetősége az igazgatás számára biztosított mérlegelési és megítélési játéktér okán. A bv. bíró rendelkezésre álló adatok hiányában visszaadja az ügyet új döntéshozatalra az intézetvezetőhöz. Az új döntés azonban nem biztosítja a fogvatartott kérelmében foglaltak teljesítését (pl. szabadság biztosítását), gyakran csak más indokolást fűz az intézetvezető ugyanaz tartalmú döntéséhez. Ennél fogva gyakran annak ellenére, hogy formálisan helyt adnak a fogvatartott kérelmének, mégsem vezet a fogvatartott szempontjából eredményhez. Éppen ezért fontos a fogvatartottakat a lehetőségekről pontosan felvilágosítani.

Angliában a jogorvoslati lehetőségeket tartalmazó ún. *Prisoner's Information Pack* a *Prison Reform Trust* és a központi börtönigazgatóság által készült.³⁹⁸

A fegyelmi intézkedések minden vizsgált országban eljárásjogilag szabályozva vannak. Ezáltal biztosítják a fogvatartottak ilyen intézkedésekkel szembeni jogorvoslati jogait, valamint hogy ezen intézkedések felülvizsgálhatóak legyenek. Ugyancsak minden országnak taxatív katalógusa van a kiszabható fegyelmi büntetésekről. Problémás, hogy lehetőség van a fogvatartottakkal szemben fegyelmi intézkedéshez hasonló intézkedést, azonban nem fegyelmi intézkedés körében kiszabni. Tekintettel arra, hogy az elzárás különösen megterhelő

³⁹⁵ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 232. p.

³⁹⁶ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 243. p.

³⁹⁷ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 243. p.

³⁹⁸ KOEPPPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 243. p.

a fogvatartottak számára, minden vizsgált országban a (hosszabb idejű) elzárás bizonyos kontrollmechanizmushoz kötött.

Együttesen vizsgálva megállapítható, hogy a vizsgált országokban sok strukturális hasonlóság figyelhető meg. Mindegyik országban biztosított a fogvatartottak számára a jog, hogy független hatóságoknál panasszal éljenek, vannak laikus grémiumok, amelyek a büntetés-végrehajtást kritikus szemmel figyelemmel kísérik, és ezen túlmenően a fogvatartottaknak joguk van – Németországban ugyan csak bizonyos, jogszabály által meghatározott esetekben – ombudsmanhoz, illetve polgári megbízotthoz fordulni. Ezen alapvető hasonlóságok mellett egy sor ország-specifikum is található. A legszembetűnőbb, hogy a legtöbb országban ugyan különböző kontrollformák egymás mellett működnek, azonban rendkívül eltérő súllyal. Mialatt Lengyelországban és Angliában az ombudsman a legfontosabb panaszhatóság a fogvatartottak számára, és a bírói kontroll másodlagos szerepet tölt be, addig Hollandiában és különösen Franciaországban az ombudsmannak csak korlátozott jelentősége van a fogvatartottak szempontjából. Ezen utóbbi országokban, akárcsak Németországban, még akkor is, ha más formában, a bírói jogvédelem sokkal jelentősebb relevanciával bír.

A vizsgált országok kapcsán megállapítható, hogy a felügyeleti mechanizmus legkimunkáltabb rendszere Franciaországban, a másik modell tekintetében Németországban alakult ki.

Ezen francia jogintézmény alapozta meg és indította el a kontinentális rendszer bv. bírói intézményét mely napjainkban is meghatározó, iránymutató, ahogy *Martine Herczog-Evans* fogalmazta meg tanulmányában. Véleménye szerint a bv. bíró munkája során számos nehézséggel találkozik, de mindemellett humanista voltát megőrzi, emberséges bíró marad, aki az equitás szellemében, igazságosan, méltányosam tevékenykedik, még a munkája során tapasztalt nehézségek árán is.³⁹⁹

E két országban viszonylag jól elhatárolódnak a különböző jellegű (állami-társadalmi) felügyeleti funkciók és a szervezetek közötti munkamegosztás (és együttműködés) formái, amiként az igazságügyi apparátuson belül is világos a hatásköri szabályok elosztása. Az elítélési-jogvédelmi mechanizmusban való részvétel szempontjából a svájci rendszer tűnik a legfejlettebbnek, a német modellben pedig a hangsúly a belső törvényességi kontrollra helyeződik.⁴⁰⁰

A különböző rendszerek s ezek keveredéséből született megoldások azt mutatják, hogy nem mindenhol speciális bírói hatáskör a büntetés-végrehajtási bírászkodás. Hazai viszonylatban is – a jelen szabályozást évtizedekkel megelőzően – a büntetőeljárás különleges eljárásai közé tartozott. A nemzetközi példák és megoldás-kombinációk is azt erősítik, hogy a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó nem klasszikus igazságszolgáltatási feladatokat felölelő bírói tevékenységet célszerűbb egy szakbíróra bízni.

---

³⁹⁹ HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L'Harmattan, 2013, 18. p.

⁴⁰⁰ KOEPEL, Thordis, *Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich*, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999, 230-261. pp.

3. A bv. bíró intézményének honi vonatkozásai

Az 1979. évi jogszabályváltozás során került ki a bv. bírói eljárás szabályozása a Büntetőeljárás törvény keretei közül. Az 1993. évi novelláris változtatás – az 1993. évi XXXII. törvény⁴⁰¹ – jelentősen megnövelte a bv. bíró hatáskörét, változtatott az eljárási szabályokon, bizonyítás felvétele esetén kötelezővé vált tárgyalást tartani, és ekkor vált általánossá a határozata elleni fellebbezés lehetősége, igaz e tekintetben már volt megelőzően egy Alkotmánybírósági döntés.

A büntetés-végrehajtást szerteágazó garanciarendszer övezi.⁴⁰² A bv. bírói eljárás formalizáltságához vezet, hogy feladata teljesítése gyors döntést igényel. Az 1979. évi jogszabály-változtatást megelőzően is rendelkezett számos igazgatási,⁴⁰³ adminisztratív, végrehajtó, azaz nem bírói jellegű feladattal.

Schneiderné Makk Judit így ír több mint tíz éves bv. bírói tapasztalatairól:⁴⁰⁴

„10 éve dolgozom büntetés-végrehajtási bíróként, hetente 2-3 napot börtönben töltök, így természetes, hogy más szemmel (is) nézek egy ítéletet, mint az ítéletet hozó bíró. Az ítélkező bíró tevékenysége az ítélet jogerőre emelkedésével befejeződik, azonban öncélú lenne egy ítélet, ha végrehajtása elmaradna, vagy nem lenne megfelelő. A bv. bíró feladatai az ítélet jogerőre emelkedését követően kezdődnek, és tartanak a végrehajtás folyamatán át a szabadulásig, a büntetés letöltéséig, esetenként azon túl is. Innen adódik tehát az, hogy a bv. bíró nemcsak bírói szemmel nézi az ítéletet, hanem a végrehajtás szempontjából, annak eredményessége, a büntetési célok elérhetősége, megvalósulása szempontjából is.” Véleménye szerint a megfelelő és hatékony végrehajtást sajnos sok körülmény akadályozza, ugyanis az ideális helyzet az lenne, ha a bűncselekmény elkövetése után gyors nyomozati, ügyészi, bírói szak következne, hiszen jobban érvényesülne a büntetőeljárás pszichikus hatása, közelebb kerülne időben is a bűncselekmény elkövetése és a büntetés. Példaként szemlélteti a gyors eljárásra a gyermeki csínytevést követő szidást, esetleg pofont: ha időben és térben messzire kerülnek a csínytevéstől, teljesen értelmét veszti. Egy hét múlva a gyermeknek már fogalma sincs arról, hogy miért kapja azt a szidást, hiszen már tetteire sem úgy emlékszik vissza – ha egyáltalán emlékszik –, mint ahogy egy héttel korábban elkövette. A fiatalkorú elkövetőknél a gyors eljárás hiánya a sikeres beilleszkedés lehetőségét vonja meg a büntetés végrehajtásával. A bűncselekmény elkövetését követően, ha a fiatalkorú helyes úton indult el, tanul, munkaviszonyban áll, és a korábbi cselekményéért utóbb kiszabott szabadságvesztés végrehajtására kell bevonulnia, így munkahelyét is el kell hagynia, ahol a büntetés letöltése után már nem valószínű, hogy ismét visszafogadják.

„A büntetés-végrehajtási intézetbe bekerülve – fegyház, börtön, fogházviszonyok között – jelentős differencia van nemcsak a fokozatok, hanem az intézetek között is, sőt intézeteken belül körletek között, de még nevelési csoportokként is. Azt várnánk el, hogy az elítélt pozitív ráhatásban részesüljön a büntetés-végrehajtás alatt, minden olyan segítséget megkapjon, ami

⁴⁰¹ Hatályba lépett 1993. április hó 15. napján.

⁴⁰² Például a bv.-felügyeleti ügyészi tevékenység.

⁴⁰³ Szervezi, irányítja, ellenőrzi a bv. csoport (bv. előadók, hivatásos pártfogók) munkáját; jegyzőkönyvezi a Magyarországról átszállításukat kérő nem magyar állampolgárok hozzájáruló nyilatkozatát, majd megküldi a jegyzőkönyvet az első fokon eljáró bíróságnak; a szabadságvesztés fogamatba vétele is ide tartozik.

⁴⁰⁴ SCHNEIDERNE MÁKK Judit, *Büntetés-végrehajtás büntetés-végrehajtási bírói szemmel – különös figyelemmel az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazására*, Kriminológiai Közlemények – Különkiadás, 1998, 211-212. pp.

majd a társadalomba beilleszkedéséhez szükséges lesz, sajnos, azonban ezzel ellentétes tapasztalataim is vannak. Egyáltalán nem mindegy az, hogy az elítélttel egy felkészült, rátermett, pozitív emberi tulajdonságokkal rendelkező kulturált nevelő foglalkozik, vagy más – esetleg nevelőnek nem alkalmas – személy. Nem mindegy, hogy az intézetben hogy szólnak az elítélthez, milyen bánásmódot tapasztal, mert arra is van példa, hogy maga az elítéltt nyilatkozik úgy, hogy »nem szóltam volna vissza a felügyelőnek, ha ő nem szól be nekem durván«. Magam is tapasztaltam olyat, hogy az elítélttet előállító őr lekezelő hangnemben (»Jöjjön már, varjú« – és ez nem a vezetékeve), vagy esetenként tegeződve (»Ne dumálj annyit a bíró előtt!«) szólt az elítélthez. Tisztában vagyok azzal, hogy a személyzet megválogatása, alkalmas nevelők felvétele többnyire pénzkérdés. Amíg a bv. intézetek dolgozóinak magasabb fizetést biztosítani nem tudnak, addig nem is fognak magasabban kvalifikált dolgozók jelentkezni. Mivel kevés pénzért kevesen maradnak, így természetes, hogy egy nevelőre több elítéltt jut, a nevelő munkaidejének zömét az adminisztráció veszi el, így nevelésre, vagy legalább az elítéltt megismerésére alig marad ideje.» – véli Scheiderné.⁴⁰⁵

Általánosságban elmondhatom, hogy ez napjainknak is megoldatlan problémája. Im már több mint egy évtizede járom a börtönöket, ebben a joghallgatói látogatások tapasztalatai is benne vannak. Az ország bv. intézeteinek zömét ezen időtartam alatt különböző időpontokban végiglátogatva, sajnos elmondhatom, helyenként szomorúan tapasztaltam hasonlókat.

3.1. Jogállami alapelvek

Vókó György doktori értekezésében⁴⁰⁶ leszögezi, hogy „Az ember szabadságjogait az állam csak annyiban korlátozhatja és szabályozhatja, de annyiban köteles is korlátozni és szabályozni, amennyiben azt a közjó, vagyis a társadalom egysége, békessége és fejlődésének érdeke megköveteli. A büntető felelősségre vonás folyamata során az emberi jogoknak, alapelveknek, a nemzetközi elvárásoknak, követelményeknek érvényesülniük kell, ami a jogállamiság egyik alapvető fokmérője Európában. Az európai jog befolyásoló hatását érzékelhetjük a bűntudományokkal foglalkozás minden területén, amit szem előtt kell tartani a jogalkotásban, a jogalkalmazásban, a jogtudomány művelésében és az egyetemi oktatásban is. A jogterület nagyon fontos szerepet tölt be az emberi jogok védelmét kiemelt helyen kezelő európai közösségben, amit igazol, hogy milyen jelentős joganyag és jogeset gyűlt össze az európai integráció fejlődése, erősödése közben. Olyan eredményekről van szó, amelyek befolyásolják a tagországok, az egész kontinens, annak minden polgára élet- és társadalmi viszonyait, s nem hanyagolható el a kihatás más kontinensekre sem.”

Ezt alátámasztandó, gondoljunk csak Brazíliára, ahol a portugál jog hatásai révén a bv. bíró jogintézménye is tovább él, de az Európai jogrendszerre gyakorolt francia hatás is meghatározó és kézzel fogható példa lehet.

Szűcs András a bv. bíró eljárását vizsgálva egyértelműnek találja, hogy egyes büntetőeljárás alapelvek nem, vagy csak részben érvényesülnek eljárásában. „Olyan alapelvekről van szó, amelyek a büntetőeljárás jogállami paramétereit összesítik, azaz a jogállami büntetőeljárás elve. Ha górcső alá vesszük, és párhuzamba állítjuk a német jogállam garanciális paramétereit a honi szabályozással, különös tekintettel a bv. bíró eljárásában fellelhetőekre kihegyezve vizsgálódásunkat, akkor némely elv tekintetében

⁴⁰⁵ SCHNEIDERNE MAKK Judit, *Büntetés-végrehajtás, büntetés-végrehajtási bírói szemmel – különös figyelemmel az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazására*, Kriminológiai Közlemények – Különkiadás, 1998, 213. p.

⁴⁰⁶ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

*hiányosságot tapasztalunk, mely hiányosságokat maradéktalanul mielőbb fel kell számolnunk. Az igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliuma az első alapelv, amelynek a bv. bírói eljárásban való érvényesülését vizsgálva arra a következtetésre jutunk, hogy bv. bíró esetében ezt a jogállami alapelvet e szakbíró sajátos szerepének megfelelően kell értelmezni, hiszen eljárásában a büntetőjogi felelősség megállapítása és büntetés kiszabása fel sem merülhet.*⁴⁰⁷

Az igazságszolgáltatás a bíróságok kizárólagos joga, az Alaptörvényben és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: új Bszi.) 1. §-ában megfogalmazottakon alapul. A büntetés-végrehajtás kontrolljában közreműködő személyek és szervezetek közül hazánkban egyedül a bv. bíró végez igazságszolgáltatást, ezért vonatkozásában kétséget kizáróan megállapíthatjuk az említett alapelv érvényesülését.

Rövid eljárási határidőket állapít meg a vonatkozó hatályos joganyag, az „ésszerű idő” követelménye az egyezmény 5. cikkének 3. bekezdésének megfelelően akár 5 nap vagy soron kívüli eljárásra is kötelezi.

Szűcs András elemzésében a bv. bírói tevékenység végzéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket is adottaknak találja a jogszabályi környezet mellett, vagyis az állam ezirányú kötelezettségét alapvetően teljesíti. „Az alkotmányos bíró követelménye elsősorban azt jelenti, hogy a bíróság hatáskörét és illetékességét törvény garantálja, de idesorolható még a különbíróságok tilalma, a független és pártatlan bíróság iránti igény, valamint az elfogult bíró kizárásának biztosítása is.”⁴⁰⁸ Összegzésképpen kihangsúlyozza, hogy a bv. bírónak azonban mindig szem előtt kell tartania az emberi jogok és a törvényesség védelmét, ezzel garantálva, hogy a bv. szervek szervezeti érdekeik érvényesítésében ne hogy átlépjék a jogállamban kívánatosnak tartott mértéket.

S most vizsgáljuk meg, hogy mit tekintenek a német jogtudósok a jogállami büntetőeljárás részeinek:

- az igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliumából fakadó igény;
- az alkotmány szabályainak megfelelő bíró garانتálásából fakadó igény;
- a bírói meghallgatáshoz való jog;
- az arányosság elve;
- a bizonyítási tilalmak léte;
- az ártatlanság védelme;
- a személyi szabadság bírói korlátozása;
- a nyilvános tárgyalás elve;
- az ingyenes jogsegélyhez való jog;
- a bírósági döntés indokolásának kötelezettsége;
- a jogorvoslati jogosultság elve;
- a *ne bis in idem* elve;
- a perújrafelvételhez való jog; valamint
- a büntető igazságszolgáltatási szervek működőképességének fenntartásához fűződő igény.⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 64. p.

⁴⁰⁸ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 64. p.

⁴⁰⁹ TREMMEL Flórián, *Magyar büntetőeljárás*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2001, 71. p.

A felsorolást a német szakirodalom a büntetőeljárás alkotmányos elveiként is említi.⁴¹⁰

A bv. bíró a jogállami berendezkedésben kizárólag a büntetés-végrehajtás területére korlátozódva teljesíti a jogállami bírák alapvető feladatát, nevezetesen az emberi jogok védelmét. A honi büntetőeljárásból nemcsak a normatív rendelkezések, hanem az alapelvek is értelemszerűen alkalmazandók a bv. bíró eljárásában.

Szűcs András tanulmányában⁴¹¹ elvégezte hazánk jogállami tesztjét és megállapította, hogy nem lehetünk teljes mértékben elégedettek. A hatályos szabályozás az alkotmányos bíró követelményét nem elégíti ki teljes mértékben, mert jelenleg a bv. bíró hatáskörét és illetékességét nem törvény határozza meg.

A meghallgatáshoz való jog – az ellentmondásos jogszabályi háttér következtében is – nem hatályosul teljes körűen a bv. bírói gyakorlatban, és a perújrafelvételhez fűződő jog sem érvényesül ebben az eljárásban. Ezen túlmenően a tárgyalás nyilvánosságával, a védői közreműködéssel, valamint a védő jogorvoslati jogával kapcsolatos szabályozás és gyakorlat is erős aggályokat vet fel. A megoldás kulcsa alapvetően a jogalkotó kezében van, reményei szerint a készülő új bv. kódex ezekre a problémákra is gyógyírt jelent majd.

3.1.1. Anyanyelv használatának elve

A jogegyenlőség érdekében az esélyegyenlőtlenség kiküszöbölését segíti elő az anyanyelv használatával kapcsolatos alapelv a büntetés-végrehajtás során [Bv. tvr. 2. § (2) bek. a)–b) pont], aminek a bv. bíró eljárásában is érvényesülnie kell. E vonatkozásban irányadóak továbbá a Be. 9. §-ában, valamint a 114. §-ában rögzített követelmények.

Az anyanyelv használata olyan alkotmányos, jogállami alapelv, amely a büntetés végrehajtása során, és így a bv. bíró eljárásában is érvényesül. A magyar nyelv nem tudása miatt senkit nem érhet hátrány, az eljárásban biztosítani kell, hogy mindenki szóban és írásban egyaránt használhassa anyanyelvét. Irányadó továbbá a Be.-ben a tolmács igénybevételére vonatkozóan meghatározott előírás is [Be. 9. §, 114. § (1) bek.]. Az anyanyelv használatával kapcsolatos alapvető rendelkezés megsértése vagy figyelmen kívül hagyása eljárási szabálysértés. Ha a bv. bíró a tárgyalást olyan személy távollétében tartotta meg, akinek a részvétele a törvény értelmében kötelező – ilyen adott esetben a tolmács is –, a Be. 373. § (1) bek. II/d. pontja szerinti „feltétlen” eljárási szabálysértés valósul meg.⁴¹²

3.1.2. Tisztességes eljárás elve

A jogállami büntetőeljárás (elve) jelentős hasonlóságot mutat a tisztességes (fair) eljárás elvével, amelyet az Európai Emberi Jogi Egyezmény (a továbbiakban: egyezmény) alapul vételével az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: bíróság) tölt meg tartalommal. Mindkét „vezérelvvel” kapcsolatban megállapítható, hogy valójában nem egyszerűen csak alapelvek, hanem azok olyan katalógusai, amelyek magukban foglalják az európai igazságszolgáltatás minimális kelléktárát. A két gyűjtőfogalom közötti eltérések pontos feltárása külön tanulmányt igényelne. A kettő között a lényegi különbség abban rejlik, hogy

⁴¹⁰ FARKAS Ákos, PAP Gábor, *Alkotmányosság és büntetőeljárás = Kriminológiai és Kriminológiai Évkönyv 30.*, szerk. PUSZTAI László, Budapest, IKVA, 1993, 65-91. pp.

⁴¹¹ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 64. p.

⁴¹² VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

míg a tisztességes eljárásnál elsősorban az egyén és a polgár jogainak, jogos érdekeinek garantálásáról van szó, addig a jogállami büntetőeljárásban a közhatalom korlátai és ellensúlyai kerülnek előtérbe.⁴¹³

A fair eljárás és a jogállami büntetőeljárás elve közül ez utóbbi a jogtudomány által definiált, egzakt kategória, míg a tisztességes eljárás pontos definícióját hiába keressük az egyezményben vagy a bíróság ítéleteiben. A fair eljárás időben relatíve változó fogalom, összetevőinek túlnyomó részét az egyezmény 6. cikke tartalmazza. Konkrét meghatározásának hiányában a bíróságnak a definiálás terén igen nagy mozgástere van, módja van arra is, hogy az európai jogrendszerekben hagyományosan bevett jogi fogalmakból és kritériumokból merítsen.⁴¹⁴

3.1.3. Igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliuma

Szűcs András a jogállami eljárás elveként az igazságszolgáltatás és a büntetés állami monopóliumának érvényesülését a bv. bíró esetében a szakbíró sajátos szerepének véli. Az igazságszolgáltatás bírói monopóliuma az államra elsősorban azt a feladatot rója, hogy „mind személyi, mind szakmai tekintetben kialakítsa az igazságszolgáltatás szervezetét, garantálja anyagi ellátottságát”, ezzel szavatolva a különböző típusú ügyek ésszerű időn belül történő befejeződését. Ezzel összefüggésben azt kell mindenképpen kiemelni, hogy amíg a büntetőeljárások hazánkban jelenleg sok esetben elhúzódnak, a bv. bíró eljárására a gyorsaság, a „naprakészség” a jellemző. Ezt egyébiránt egyrészt a hatáskörébe tartozó ügyek jellege, másrészt az ennek megfelelő jogi szabályozás is elősegíti.⁴¹⁵

3.1.4. Arányosság elve

A bv. bírói eljárásra másképp érvényesül, hogy az eljáró hatóságok magatartásának, megvalósított eljárási cselekményeinek arányban kell állniuk s meg kell felelniük a terhelt terhére rótt cselekmény súlyával. Nem a büntetőjogi felelősség megállapításáról van szó, hanem a jogerős ítéletben kiszabott büntetések terheltjeinek büntetés-végrehajtásáról szól. Természetesen a bv. bíró eljárásának is célszerűnek, alkalmasnak és szükségesnek kell lennie.

3.1.5. Ártatlanság véelme

Az alkotmányos alapelv elsősorban a büntetőjogi felelősség tisztázásához kapcsolódik, az ártatlanság véelme hatáskörének meghatározására több megközelítés is ismeretes, de a leginkább indokolható és a strasbourgi szervek által is elfogadott felfogás szerint „az ártatlanság véelme általános büntetőjogi elv olyan értelemben, hogy a büntetőeljárás keretein kívül is lehet rá hivatkozni, de csak a büntetőjogi kérdésekben, a büntetőjog keretein belül értelmezhető”.⁴¹⁶

⁴¹³ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴¹⁴ KIRÁLY Tibor, *Büntetőeljárás jog*, Budapest, Osiris Kiadó, 2008, 138. p. idézi SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 57. p

⁴¹⁵ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 64. p.

⁴¹⁶ BLUTMAN László, *Az ártatlanság véelme – a büntetőjogon kívül is?* Bírák Lapja, 1996/1-2, 72. p., idézi SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 67. p.

3.1.6. Független és pártatlan bíróság

A bírói függetlenség az igazságszolgáltatás lényegi eleme, de attól több és átfogóbb. „A bírák függetlenek, a jogszabályok alapján meggyőződésüknek megfelelően döntenek, az ítélezési tevékenységükkel összefüggésben nem befolyásolhatók és nem utasíthatók.”⁴¹⁷

A régi jogszabály megfogalmazta, jelenleg kikerült a hatályos törvényből: „A pártatlanság követelménye mindenekelőtt a bíró szubjektív hozzáállására vonatkozik: a bírónak a felek felett kell állnia, tekintet nélkül a személyükre, kizárólag az ügyre tartozó körülményekre lehet figyelemmel, döntését csak ezekre alapozhatja.”⁴¹⁸

Ehhez kapcsolódik az elfogult bíró kizárásának a követelménye is.

3.1.7. Személyi szabadság bíró általi korlátozása és a tárgyalás nyilvánossága

Garanciát jelent a terhelt eljárás során történő szabadságkorlátozásának törvényességére. A bv. bíró által elrendelhető kvázi kényszerintézkedések a szabadságvesztés és a javítóintézeti nevelés ideiglenes foganatba vétele, amelyekre a Be.-nek az előzetes letartóztatás *tartamára* vonatkozó rendelkezéseit is alkalmazni kell. A bv. bíró általi elrendelés kizárólagosságának felvetése kapcsán nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, hogy e „kényszerintézkedések” már jogerős bírósági ítéletben kiszabott, szabadságelvonással járó szankciók végrehajtásához kapcsolódnak, így az ügyész által elrendelt szabadságkorlátozás megítélése a bv. bíró eljárásában nem lehet azonos az előzetes letartóztatás egykori, ügyész általi elrendelésével.

Az Alaptörvény általánosságban beszél a bírósági tárgyalás nyilvánosságáról, ennek az elvnek minden bírósági eljárásban érvényesülnie kell, de a bv. bírói eljárásban jelentős korlátozást szenved azokban az ügyekben, amelyekben az elítélt fogva van, ilyenkor ugyanis a tárgyalás színhelye a fogva tartó bv. intézet. A Bv. tvr. e szabályozásának az az indoka, hogy a fogva lévő elítéltnak (előzetesen letartóztatottnak) a bv. bíró általi meghallgatása, illetőleg tárgyalása céljából a megyei (fővárosi) bíróság, jelenleg törvényszék épületébe történő előállítás indokolatlan munkaterhet jelentene a fogva tartó bv. intézet számára. A jelenlegi szabályozásnak azonban az a következménye, hogy a nyilvánosság ezekben az eljárásokban csak rendkívül szűk keretek között valósulhat meg. Ha például a látogatási idő alatt kerül sor a tárgyalás megtartására, a terhelt hozzátartozója elvileg kérheti a tárgyaláson való részvétel lehetőségének biztosítását.⁴¹⁹

3.1.8. Elítélt meghallgatáshoz való joga

A magyar bv. bíró eljárásában az elítélt meghallgatáshoz való joga a bíró kötelezettségeként jelenik meg, de *Szűcs András* tapasztalata, hogy ennek ellenére a jelenlegi gyakorlat mégsem teljesen egységes. Szűcs András a bírói meghallgatáshoz való jogot több értelemben is használatosnak találja. Szűkebb felfogásban a személyi szabadságot korlátozó

---

⁴¹⁷ Új Bszi. 3. §

⁴¹⁸ Bszi. 9. §

⁴¹⁹ BELOVICS Ervin, LAJTÁR István, PACSEK József, VÓKÓ György, *A büntetés-végrehajtási jog magyarázata*, Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó, 2001, 63-64. pp. idézi SZÚCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 69. p.

kényszerintézkedésekhez kapcsolódik, a legtágabb értelemben a bíróság tényállás-felderítő munkáját jelenti, amelyben a terheltnek joga van közreműködni.⁴²⁰

Azért gyorsan előrevetítem, hogy 2013. július elsejei jogszabályváltozások, mely az új Btk.⁴²¹ hatálybalépésével esnek egybe, a törvényszéki bv. csoport bírái mellé a bv. bírók feladatai fejezetben szabályozott eljárások közül azokban, amelyeknél a törvény az elítélt meghallgatását nem írja elő, a bv. bíró feladatait önálló aláírási joggal a törvényszék elnöke által kijelölt bírósági titkár is elláthatja (Bv. tvr. 6. § (5a) bek.). A bírósági titkár a döntését iratok alapján hozza meg. Ez jelentős változás és mindenképpen a fogvatartotti jogok szűkebb keretek közé szorítását jelentheti.

A bv. bírói meghallgatás szükségességét tükrözik a Bírósági Határozatokban megjelent döntések, a Legfelsőbb Bíróság 4/2000. BJE számú Jogegységi Határozata, valamint az Európa Tanács Ellenőrző Bizottsága Magyarországon tett látogatása alkalmával kifejtett álláspontja is. Amennyiben a meghallgatás tartását a jogalkotó a bv. bíró mérlegelésétől tette volna függővé, úgy azt a Bv. tvr. szövegében is egyértelműen kifejezésre juttatta volna. A Bv. tvr. a feltételes szabadságra bocsátás [Bv. tvr. 8. § (1) bek.], valamint a szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása [Bv. tvr. 14. § (1) bek.] kapcsán külön is kiemeli a meghallgatás szükségességét. Az a körülmény, hogy a jogalkotó e két esetben garanciális okból nevesítve is nyomatékosította az elítélt meghallgatását, nem érinti a 6. § (3) bekezdésének b) pontjában előírt meghallgatási kötelezettség általános érvényét.⁴²²

A Legfelsőbb Bíróság 4/2000. BJE Jogegységi Határozatának indokolásában rámutatott arra, hogy a bv. bíró „elsőfokú” eljárásában hozott döntése az elítélt alapvető jogait és kötelezettségeit érinti, ezért nem zárható el attól, hogy a bv. bíró döntése előtt őt személyesen meghallgassa. Ez alól miniszteri rendelet sem tehet kivételt, mert a jogállamiság követelményéből adódóan nem állhat ellentétben törvénnyel, magasabb szintű jogszabállyal. Ilyen esetleges előfordulása esetén mindig a magasabb szintű jogszabályt kell alkalmazni.⁴²³

Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró *tárgyalást* tart. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bírói eljárásban is alapvető követelmény a tényállás felderítése, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a bizonyítás törvényessége [Be. 4. §, 75. § (1) bek., 77–78. §].

A bv. bírói eljárásban folytatott bizonyítás célja is a megalapozott bírói döntés, a ténykérdések tisztázása érdekében a *tényállás felderítése, valósághű megállapítása, személyi és tárgyi jellegű bizonyítási eszközök útján*. Az, hogy mikor minősül valamely eljárási cselekmény fogatosítása bizonyításnak, mi az elhatárolási szempont, amely a meghallgatás vagy a tárgyalás irányába billenti a mérleg nyelvét, mindig csak esetenként és a konkrét ügyre vonatkozóan dönthető el. Például, ha az elítéltnak a bv. bíró kérdéseket tesz fel, vagy a nevelőt arra vonatkozóan hallgatja meg, amit a nevelői vélemény tartalmaz, mintegy annak alátámasztásaként, annak kiegészítése céljából; a meghallgatás tárgykörébe tartozik.

---

⁴²⁰ SZŰCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 64. p.

⁴²¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

⁴²² VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴²³ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

Abban az esetben azonban, ha ugyanazt a nevelőt valamely tényre, az elítélt valamely cselekvőségére nézve hallgatja meg, már *tanúkénti* meghallgatásra kerül sor, amely bizonyítás felvételét jelenti, s mint ilyen, már a tárgyalás körébe tartozik. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró például a tárgyalás kitűzése és tartása nélkül is kérheti a parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől és az azokban hivatkozott iratok bemutatását; ami már nem minősül bizonyítás felvételének (BH1994. 72.).

A bizonyítást a bv. bírónak kell felvennie, illetve az ügyészt kell megkeresnie bizonyítási eszközök felkutatása végett, arra a bv. intézet parancsnokát nem kötelezheti, illetve a hivatásos pártfogót sem bízhatja meg ilyen feladattal (BH1997. 64.).⁴²⁴

A közérdekű munkahely végrehajtására szolgáló első munkahely kijelölése tárgyában a bv. bírók gyakran hoznak meghallgatás mellőzésével határozatot. A Bv. tvr. és a miniszteri rendelet vonatkozó szabályozása között nyilvánvaló kollízió mutatkozik, az ellentmondást azonban a jogalkotói korrekció megtörténtéig a magasabb szintű jogszabály javára kellene feloldani. A meghallgatás megtartása mellett ezen kívül egy igen nyomós praktikus érv is felhozható, ezzel ugyanis elkerülhetők lennének például az olyan esetek, hogy mozgásukban szemmel láthatóan korlátozott elítéltek részére jelöljön ki a bv. bíró jelentős mozgást igénylő munkahelyet.

A meghallgatáshoz való jogon nemcsak a jelenléti jogot kell érteni, de idetartozik a terhelt információhoz való joga, valamint véleménynyilvánítási, nyilatkozattételi, iratbetekintési, illetőleg bizonyítás indítványozásához fűződő joga.

A bv. bírói eljárásban „a vádra” vonatkozó tájékoztatási kötelezettség nem kaphat szerepet, hiszen abban nem csak vádemelésre nem kerül sor, de a terhelt bűncselekmény elkövetésével sem gyanúsítják. A terhelt azonban a bv. bírói eljárásban sem foszthat meg attól, hogy az eljáró hatóságoktól felvilágosítást kapjon az eljárási jogairól és kötelességeiről. A sokszor hatósági kezdeményezésre induló bv. bírói eljárásban ugyanis a terhelt helyzetére kiható lényeges döntések születnek, ezért az eljárással kapcsolatban, a jogi kérdésekben járatlan elítélt vagy előzetesen letartóztatott megfelelő informálása feltétlenül indokolt (különösen akkor, ha védő segítségét nem veszi igénybe). A Be. rendelkezései ezt garantálják, és egyúttal azt is, hogy a terhelt a bv. bírói eljárásban észrevételeket és indítványokat tegyenek, illetőleg az őket érintő iratokba az eljárás során betekinthesse. A büntetőeljárásban a terhelt és a hatóság viszonyára ez utóbbi hatalmi és szakmai fölénye jellemző. Ennek az egyensúlytalanságnak a lehetőségek szerinti korrigálása érdekében a terhelt részére lehetővé kell tenni, hogy igénybe vehesse egy jogban járatos személy segítségét. Ami a terhelt oldaláról jogosultságként jelenik meg, az egyúttal a hatóságok részére kötelezettség. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy az eljáró hatóságoknak bizonyos feltételek esetén gondoskodniuk kell védő bevonásáról az eljárásba. E jog a magyar bv. bírói eljárásában a Be. 5. § (3) bekezdése által érvényesül. A bv. bírói eljárásban részt vevő védő közreműködésére vonatkozó szabályozás jelentősen különbözik attól függően, hogy a bv. bíró az ügyben meghallgatást vagy tárgyalást tart. A védőnek a meghallgatásról történő értesítése sem kötelező, és az azon meg nem jelenő védő részére perorvoslati jogot sem kell biztosítani.”⁴²⁵

Szűcs András szerint a nyilvánosság kérdése megoldható lenne, ha a bv. bíró a tárgyalást a fogva lévő terhelt esetében is a bíróság épületében tartaná, és e tárgyaláson maradéktalanul

⁴²⁴ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴²⁵ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 64. p.

érvényesülhetnének a Be. nyilvánosságra vonatkozó rendelkezései. Álláspontja szerint a jelenleg hatályos szabályozás alapján a bv. bíró belátásának megfelelően a terhelt érdekében bármikor védőt rendelhet ki, ha pedig a terhelt azért kéri védő kirendelését, mert jövedelmi viszonyai miatt nem tudja meghatalmazott védő segítségét igénybe venni, kötelező (lenne) a védőkirendelés. A jelenlegi bírói gyakorlat töretlennek látszik annak megítélésében, hogy ha a bv. bíró a kötelező védelem eseteiben (például a terhelt fogva van, kóros elmeállapotú stb.) védő távollétében tartja meg a tárgyalást, abszolút eljárás szabálysértés valósul meg.⁴²⁶

A szerző véleményét ugyan fenntartja-e a cikk megírását követő három év elteltével?

3.1.9. Indokolási kötelezettség

„A bíróságnak határozatában számot kell adnia a döntéshozatal során figyelembe vett bizonyítékról, másképpen szólva, indokolnia kell a döntését. Ilyen értelemben az indokolási kötelezettség nem más, mint a bizonyítékok szabad értékelésének egyfajta korlátja. A határozatok indokolásának célja egyúttal az ellenérdekű felek (büntetőeljárásban a vád és védelem) tájékoztatása, és ezen alapulhat a fellebbezés, valamint a másodfokú bíróság döntése is.. Alapelvi szinten sem a Bv. tvr.-ben, sem a Be.-ben nem rögzítették, ám ez utóbbi egyes konkrét rendelkezéseiben egyértelműen testet ölt, a Be.-nek a bírósági határozatok indokolására vonatkozó rendelkezéseit pedig megfelelően alkalmazni kell a bv. bíró eljárására is. Ebből következően a bv. bíró határozataival kapcsolatban is fő szabálynak a Be. azon előírását kell tekinteni, amely szerint a bíróságnak általában indokolnia kell a határozatait.”⁴²⁷

Mindez az utóbbi időben változott, jelen hatályos jogi környezetben ugyanis nem kötelező minden bv. bírói végzést indokolt véleménnyel ellátni.

3.1.10. Ne bis in idem elve

A *ne bis in idem* elve (ugyanazon jogellenes cselekmény miatti kétszeres eljárás tilalma) a Be.-ben a büntetőeljárás akadályai között található, és azt az egyezmény 7. kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke is tartalmazza. A bv. bíró előtt jogellenes cselekmény miatt eljárás megindítására, illetőleg emiatt szankció kiszabására nem kerülhet sor, ezért ez az elv itt nem bír számottevő relevanciával. Elméletileg előfordulhat ugyan, hogy a már egyszer jogerősen elbírált cselekmény miatt a fogvatartottal szemben újabb fegyelmi eljárás indul (amelyben magánelzárás-fenyítés kiszabására kerül sor), és a fellebbezés folytán a bv. bíró elé kerül (akinek az újabb fegyelmi eljárást meg kell szüntetnie), ennek azonban igen csekély a gyakorlati valószínűsége.

A jogerős bv. bírói határozat ellen perújításnak sincs helye, mert arra csak „a bíróság jogerős ítéletével elbírált cselekmény” esetén van mód (Bv. tvr. 6. § (5a) bek.).

Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a bv. bírói eljárásban jelenleg a perújrafelvételhez fűződő jog nem érvényesül. A jogerős bv. bírói határozat felülvizsgálatával összefüggésben egyébiránt további problémaként vetődik fel, hogy ebben a processzusban felülvizsgálati eljárásnak sincs helye, ha pedig ellene a törvényesség érdekében nyújtanak be jogorvoslatot, csak a törvénysértés megállapítására van mód, a megtámadott határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése nem lehetséges (Be. 437. §).

⁴²⁶ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 69. p.

⁴²⁷ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 70. p.

3.1.11. A védelem jogának elve

A büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga. A *védelem alkotmányos alapelve* a bv. bíró eljárásában is irányadó. A védő részvétele azonban eltérően alakul attól függően, hogy a bv. bíró meghallgatást vagy tárgyalást tart. A Bv. tvr. 6. § (3) bek. b) pontja – az ügyész mellett – a védőt illetően is csupán lehetőségként fogalmazza meg az eljárásban való részvételt. Ebből következően a részt vevő védő gyakorolhatja az őt megillető jogokat, távolmaradásának azonban nincs eljárásjogi következménye. A bv. bíró által tartott meghallgatásra nem a Be. különleges eljárásra vonatkozó szabályai, hanem – a már hivatkozottak szerint – a Bv. tvr. rendelkezései az irányadók⁴²⁸.

Ezért a *meghallgatáson* a védő részvételi jogának a biztosítása – így a védő kirendelése és a meghallgatásról történő értesítése, valamint részére perorvoslati jog biztosítása – nem kötelező.⁴²⁹

3.1.12. Jogorvoslati jogosultság

Bírói funkciója jogosítja, hogy az egyéni prevenció és a törvény keretein belül, alakítsa a végrehajtás menetét. „A bv. bíró mindenkire kötelező, valódi bírói döntést hoz a lényeges jogkorlátozások mértékéről, időtartamáról, változtat az ítéelő bíróság határozatán enyhítéssel vagy szigorítással, s van olyan bv. intézkedés, amiben jogorvoslati fórum (fegyelmi fenyítés).⁴³⁰

Szintén igazságszolgáltatási feladat a jogorvoslati fórum funkció is. Hasonlóan minden állampolgárhoz, az elítéltet is megilleti a bírósághoz fordulás joga. A bv. bíróhoz fordulhat a bv. jogviszonyából származó kérdésekben.

Már láthattuk, a büntetés-végrehajtás külső kontrollja több szintű, legalább öt különböző megközelítés szerint vizsgálható annak függvényében, hogy ki végzi ezt a tevékenységet (büntetés-végrehajtási bíró, a büntetés-végrehajtási ügyész, ombudsman, társadalmi felügyelet, nemzetközi ellenőrzés).

Ez egyaránt szükséges a törvénysértések megszüntetéséhez és megelőzéséhez, valamint a fogvatartottak jogi helyzetének védelméhez, továbbá hozzájárul a társadalom részvételéhez, a nyilvánosság biztosításához az ellenőrzés során.

3.1.13. A büntetés-végrehajtási bíró feladatai a törvényességi felügyelet terén

Magyarországon a bv. bíró jogintézményét 1979-ben vezették be. A büntetés-végrehajtási bírói funkció – vagyis a szabadság elvonása feletti kontroll – miként láttuk, egyetemes

---

⁴²⁸ A védelem elvének német érvényesüléséről ld. HEGHMANN, Michael, *Verteidigung in Strafvollstreckung und Strafvollzug*, Köln, 2012. 107 p.; HEGHMANN, Michael, *Verteidigung in Strafvollstreckung und Strafvollzug*, Baden-Baden, 2001. 75 p.; VOLCKART, Bernd – POLLÄHNE, Helmut – WOYNAR, Ines, *Verteidigung in Vollstreckung und Vollzug*, Heidelberg, 2008. 317 p.; VOLCKART, Bernd, *Verteidigung in der Strafvollstreckung und im Vollzug*, Heidelberg, 2001. 337 p.

⁴²⁹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴³⁰ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2001, 410. p.

jogállami követelmény. Szűcs András⁴³¹ kiegészítő véleménye szerint a bv. bíró az igazságszolgáltatás szervezetéhez és a bírói hatalmi ághoz tartozik, jogvédelmi szerepét mégsem csupán az igazságszolgáltatás gyakorlása révén tölti be. Egyrészt – a nemzetközi példákból megállapíthatóan – a bv. bíró kontrollfunkcióját nemcsak igazságszolgáltatás, hanem felügyelet formájában is megvalósíthatja. A jogerős ítéletben kiszabott szankció tartalmának a végrehajtás menetében történő módosítása pedig legfeljebb csak járulékos igazságszolgáltatási tevékenységnek nevezhető, hiszen arra a büntetőeljárás jogerős lezárta után- (bár ahhoz kapcsolódóan) kerül sor. Ezenkívül a bv. bíró feladatai közé tartozónak tartja a büntetés-végrehajtást övező kontrollrendszer más elemeihez hasonlóan, a törvényesség szavatolását is.

A bírói döntés gyakorlati értelméről, hatékonysága záloga az ítélet végrehajtása. A kifejezetten bv. jogviszonyokból fakadó kérdésekben – a törvényben meghatározott esetekben (hatáskör) – a bv. bíró dönt az illetékességi szabályok figyelembevételével.

Eljárását a Bv. tvr. 1979-ben emelte ki a Be.-ből, a Bv. tvr.-t módosító 1993. évi XXXII. törvény jelentős mértékben bővítette hatáskörét, változott eljárásának szabálya, általánossá vált – már az Alkotmánybíróság megelőző évi döntése folytán is – a határozatok ellen a fellebbezés lehetősége, a felelősségre vonás alatt álló személyt meghallgatja, bizonyítás felvétele esetén köteles tárgyalást tartani.⁴³²

Az igazságszolgáltatás végrehajtási szakaszában végez tevékenységet a bv. bíró, de eljárása nem azonos a büntetőeljárással.

A Bv. tvr. a Be.-vel szubszidiárius, mert a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezéseit csupán akkor kell alkalmazni, ha valamely kérdésről törvényerejű rendelet vagy más jogszabály nem rendelkezik. A többször módosított Bv. tvr. 6. § (7) bekezdésének megfelelően, ha törvényerejű rendelet vagy más jogszabály másként nem rendelkezik, a bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályait kell alkalmazni, a Be. különleges szabályaihoz közelít. A jogalkalmazói gyakorlat a jogi szabályozás által létrehozott viszonyrendszert még annyiban cizellálta, hogy a Be. különleges eljárásokra vonatkozó rendelkezéseit alkalmazhatóság szempontjából a Be. általános szabályai elé helyezte.⁴³³

Olyan sajátos, az igazságszolgáltatás körébe tartozó feladatokat lát el, amelyek szorosan kapcsolódnak az ítélkező tevékenységhez. Az igazságszolgáltatásnak ki kell terjednie a bv. folyamatra is, hogy megvédje az emberi jogokat, és lehetőséget biztosítson konfliktusok megoldására a büntetések végrehajtásának szakaszában.⁴³⁴

Hazánkban a bv. bíró *igazgatási feladatként*, tehát nem bíróiként szervezi, irányítja, ellenőrzi a bírósági bv. csoportot, a bv. előadók munkáját. A szabadságvesztés-büntetés folyamatba vétele érdekében tett intézkedései is ide sorolhatók.

A bv. bíró hatáskörét a Bv. tvr. I. részének II. fejezete tartalmazza, amelynek címe „*A bíróság büntetés-végrehajtási feladatai*”. A Bv. tvr. további részeiben az egyes büntetések és

---

⁴³¹ SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bíró helye és szerepe a büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítékok között*, Bűnügyi Szemle, 2008/1, 38. p.

⁴³² VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴³³ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Budapest-Pécs, Dialog Campus Kiadó, 2000, 427 p.

⁴³⁴ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

intézkedések végrehajtását szabályozzák. Tehát maga a törvényi szabályozás is egyértelműen elkülöníti, mi az, ami bírói tevékenység, s mi az, ami büntetés-végrehajtási.⁴³⁵

Bírói funkciójában jogosult az ítélkező bíróság által hozott büntetést, intézkedést a végrehajtás menetében – a büntetés céljának, különösen az egyéni prevenció igényeinek megfelelően – a törvény keretei között még alakítani. Ez a feladatköre, valamint a jogorvoslati fórum funkciója már igazságszolgáltatás. A bv. bíró a törvényszéken működik [Bv. tvr. 6. § (1) bek.]. A katonai büntetőeljárásban elítélt katona [rég. Btk. 122. § (1) bek., új Btk. 127. § (1) bek.] ügyében a bv. bírói feladatokat a törvényszék elnöke által kijelölt katonai bíró látja el [Bv. tvr. 6. § (2) bek.]. A Be. 590. § (1) bekezdésének első tétele szerint a büntetések és az intézkedések végrehajtása, valamint a rendbíróság, a rendbíróság helyébe lépő elzárás és az államot illető bűnügyi költség behajtása végett az a bíróság intézkedik, amelynek az eljárásában az végrehajthatóvá válik. Az intézkedésről kiállított értesítőlapok gyűjtőjegyzékkel kerülnek a bírósági bv. csoporthoz, amelyet a bv. előadó ellenőriz. A bv. bíró az észlelt hiányok pótlására felhívja az értesítést kiállító bíróságot.⁴³⁶

A bv. bíró megvizsgálja az értesítőlap és a rendelkezésre álló egyéb iratok alapján, hogy nem áll-e fenn a szabadságvesztés végrehajtását kizáró ok (rég. Btk. 66. §, az új Btk. hatályba lépésével e szabály átkerült a Bv. tvr. 17. §-ába), az előzetes fogva tartásban, illetőleg házi őrizetben töltött idővel nem töltötte-e ki az elítélt a szabadságvesztés-büntetést, az így kitöltött időre figyelemmel sor kerülhet-e a feltételes szabadságra bocsátásra, fiatalkorú elítélt betöltötte-e a 21. életévét [9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 1–39. §-ai].⁴³⁷

Ha a bv. bíró azt állapítja meg, hogy nincs akadálya a szabadságvesztés végrehajtásának, felhívja az elítéltet annak megkezdésére. A felhívásnak tartalmaznia kell, hogy melyik bv. intézetben, milyen időpontban jelenjen meg. Ezt a határnapot előzetesen a bv. intézettel egyeztetni. A felhívásnak továbbá tartalmaznia kell a tájékoztatást arról, hogy nem bocsátható feltételes szabadságra, aki a szabadságvesztés letöltését önhibájából nem kezdte meg. Ha az elítélt szabályszerűen kézbesített felhívás ellenére nem jelent meg a bv. intézetben, a bv. bíró haladéktalanul intézkedik az elővezetés iránt.⁴³⁸

Ha az elítélt a felhívást a kézbesítés kétszeri megkísérlése után sem vette át, illetőleg a megjelölt címen ismeretlen, vagy onnan ismeretlen helyre távozott, a Be. 590. § (3) bekezdése és a Bv. tvr. 6/A. § (1) bekezdés *d*) pontja alapján a bv. bíró intézkedik az elítélt tartózkodási helyének felkutatása iránt, ennek megállapítása érdekében lakcímfelügyelést rendelhet el. Amennyiben az állapítható meg, hogy az elítélt a szabadságvesztés végrehajtásának megghiúsítása céljából megszökött, elrejtőzött, a bv. bíró az elítélt körözését elfogatóparancs kibocsátásával rendeli el.

Nem csak a szabadságvesztés megkezdése során van ilyen hatásköre a bv. bírónak.⁴³⁹ E rendelkezéseket a közérdekű munka és a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés,

⁴³⁵ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴³⁶ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴³⁷ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴³⁸ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴³⁹ A Bv. tvr. 6/A. § (1) bekezdése szerint „A bv. bíró a büntetés, illetve a kényszergyógykezelés végrehajtása érdekében lakcímfelügyelést, illetve körözést rendelhet el, illetőleg elfogatóparancsot bocsáthat ki annak az ismeretlen helyen tartózkodó elítéltnek, illetőleg a kényszergyógykezeltnek a felkutatása érdekében, aki

a) a bv. intézetből megszökött,

b) a bv. intézetből, a javítóintézetből engedély nélkül távozott,

c) a bv. intézetből, a javítóintézetből engedéllyel távozott, de jogellenesen nem tért vissza,

valamint a bíróság által elrendelt pártfogó felügyelet végrehajtása során is alkalmazni kell [2007. évi CLXII. tv. 24. §, építette be a Bv. tvr. 6/A. § (4) bekezdésébe, melyet a 2009. évi CXLIX. tv. 120. § (5) bek. a) pont módosított.]⁴⁴⁰

Elhangzott gyakorló legfőbb ügyészségi ügyész véleményeként, hogy a gyakorlat korántsem egységes.⁴⁴¹ A Bírósági Határozatokban (BH) olyan eseti döntés is megjelent, amely szerint a bv. bírói meghallgatás során a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatók, illetőleg a Be. szabályai a bv. bírói eljárásra csak tárgyalás esetében irányadók.⁴⁴² Bizonyítékul említendő, annak nyomatékos alátámasztására szolgáló specialitás továbbá még az is, hogy amíg a Be. különleges eljárásai körében a *meghallgatás csak lehetőség* – erre utal a törvény szövegében szereplő „szükség esetén” kitétel –, *addig a bv. bírói eljárásban a meghallgatás minden esetben kötelező*, attól a bíró nem tekinthet el.

Az előbbi fejezetben részletes képet árnyaltam az Európában létező, a büntetés-végrehajtás és a bírói szervezet két jellemző viszonyára:

- a büntetés-végrehajtás független a bíróságoktól,
- a büntetés-végrehajtás felett bírói felügyeletet gyakorolnak.

Temészetesen a két fő kategórián belül számtalan variációs lehetőség alkalmaznak.

„1963-ban a büntetés-végrehajtás kikerült az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alól, és helyébe a megyei bíróság elnöke által kijelölt bíró került, akinek azonban csak egyetlen feladata volt: a feltételes szabadság ügyében való döntés.

Az 1979-es szabályozás ezt a jogkört kiterjesztette, de a szabályozás még így is erőteljesen hiányos volt, hiszen hiányoztak a büntetőeljárás garanciái, az eljárás funkciók összemosódtak, hiányzott a tárgyalás nyilvánossága és a jogorvoslati lehetőség. Ahogyan az ismeretes, a bíróság döntési tereumát a mindenkori Büntető Törvénykönyv szankciórendszere határozza meg elsődlegesen, s emellett a Büntető Törvénykönyv általános céltételezése az irányadó. Ezek végrehajtása keretében a bv. bíró arról dönt, hogy az elítélt speciálprevenációs alapon szabadítható-e vagy sem.⁴⁴³

Gőzödi Nagy Eszter az 1979-es szabályozásból két nagy következtetést von le: egyrészt a bíró feladata nem terjed ki a büntetés-végrehajtás feletti felügyeletre; másrészt a tevékenységi köre vegyes- igazgatási-bírói jellegű. *„A rendeltetése elsősorban az, hogy a büntetés-végrehajtási bíró az ítélő bíróság határozatában megállapított büntetést és vagy intézkedést a végrehajtás menetében a büntetés céljának megfelelően alakítsa, s nem az, hogy a büntetés-végrehajtási folyamat felügyelője legyen. [...] A büntetés-végrehajtási bíró mozgástere erőteljesen tapad az alapítélethez, nincs lehetősége véglegesen csökkenteni a büntetés mértékét vagy enyhébb szankció alkalmazására – csak feltételesen teheti meg mindkettőt. [...]*

---

d) a jogerősen kiszabott közérdekű munka, illetve szabadságvesztés-büntetésének letöltését nem kezdte meg,

e) a jogerősen elrendelt kényszergyógykezelés végrehajtását nem kezdte meg.

(2) A körözést határozattal kell elrendelni. A határozatot meg kell küldeni a személy- és tárgykörözésről szóló törvényben meghatározott rendőrkapitánysághoz.

(3) A körözést vissza kell vonni, mihaml elrendelésének oka megszűnt. A körözést az elrendelő bv. bíró vonja vissza határozattal, amelyet meg kell küldeni a (2) bekezdés szerinti rendőrkapitánysághoz.”

⁴⁴⁰ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁴⁴¹ SZÜCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 59. p.

⁴⁴² BH1996. 631.

⁴⁴³ GÖRÖZDI-NAGY Eszter, *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák – A büntetés-végrehajtás külső kontrollja*, Collega, 1999/11, 10-13. pp.

Az 1979-es szabályozás szerint a büntetés-végrehajtási bíró eljárása nem volt szerves része a büntetés-végrehajtás menetének, az nem jelentett sem irányítást, sem felügyeletet vagy ellenőrzést, s nem terjedt ki a nevelési programok kialakítására és megvalósítására. [...] Az 1980-as évek végén az emberi jogok előtérbe kerülése és az uniós csatlakozás kívánalma teremtett alkalmat a büntetés-végrehajtás ügyeinek átgondolására, s ennek megfelelően 1990-ben az Igazságügyi Minisztérium előkódifikációs munkabizottságot állított fel. [...] Az 1987-es novella alapján már változott a helyzet, s a javító-nevelő munkánál a büntetés-végrehajtási bíró határozata már kiegészítette az ítélkező bíróság határozatát, s a büntetés kiszabás így a bv. bíró döntésével vált befejezetté, teljessé. Az 1993. évi III. büntetés-végrehajtási novella már megengedte a fellebbezést az elítéltnak a magánelzárás elrendelése ellen, vagyis elismerte a bv. bírónak való közvetlen fordulás jogát, s így a büntetés-végrehajtási bíró »bejutott« a büntetés-végrehajtás területére. Fontos azonban kiemelni, hogy még mindig nem kapott érdemi jogosultságokat a büntetés-végrehajtási intézetek működése feletti kontroll megvalósítására, csak a fogvatartott szabadságjoga érdekében léphetett fel, azonban ennek is van jelentősége: a kontroll lehetősége arra sarkallja a büntetés-végrehajtási alkalmazottakat, hogy a fegyelmi büntetéseket megfontoltabban alkalmazzák, szabják ki. A bv. bíró, az eddigi szabályozások alapján inkább hivatalnok, mint valódi bírói funkciót betöltő személy volt, csak formálisan kötődött a bírói karhoz.”

1999. november havában a szerző úgy véli, hogy „Máig tisztázatlan kérdés: mire való valójában a bv. bíró? Mi a valódi feladata? A büntetés-végrehajtás alaki felügyelete, vagyis az ügyész ténykedése feletti revízió, vagy az ügyész feletti fórumként fogható fel szerepe? Szintén kérdésként merül fel, hogy mire terjed ki jogköre a büntetés-végrehajtási apparátus tevékenységét illetően? Ügydöntő főszemély vagy csak közreműködő szerepe van – minden kérdésben határozhat, vagy csupán egyes kérdésekben, s ha ez utóbbi igaz, melyek ezek a kérdések? Csak külső formális ellenőrzést gyakorol a büntetés-végrehajtás felett, vagy széles körűen beleavatkozhat a büntetés-végrehajtás folyamatába?”

A bv. bíró előtti eljárás nem homogén.

A harmadik büntetés-végrehajtási novella radikális változást hozott, mindent megtett a bv. bíró egyenjogúsítása érdekében. A bv. bírót ügydöntő, törvénykező személlyé tette, s az eljárást körülbástyázta a tisztességes eljárás bizonyítékaival: a kontradikció megvalósításával és a teljes körű fellebbezés garanciájával.⁴⁴⁴

3.2. Ügyészi törvényességi felügyelet

„Az ügyészségeknek fennállásuk óta fontos feladatuk volt a meghatározott fogvatartások elrendelése, azok felügyelete és az utóbbival összefüggésben a fogvatartottak jogorvoslatainak elbírálása. Alkotmányunk (írja a szerző, Göződi Nagy Eszter 1999-ben) 51. § (2) bekezdése értelmében az ügyészség felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. E felügyelet fontos sajátossága, hogy kizárólag büntetőjogi rendelkezés alapján hozott határozathoz, illetve annak végrehajtásához kapcsolódik. A felügyelet tárgya a fő- és mellékbüntetések foganatosítására a fogva tartó intézetekben az őrizet, az előzetes letartóztatás foganatosítására, valamint az ideiglenes kényszergyógykezelésre, az utógondozásra, valamint a bűnügyi nyilvántartásra vonatkozó rendelkezések végrehajtása.

Az ügyész a büntetés-végrehajtás törvényességének felügyelete során bármely időpontban ellenőrizheti a büntetés-végrehajtási intézetben és rendőrségi fogdában az őrizet, az előzetes

⁴⁴⁴ GÖRÖZDI-NAGY Eszter, *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák – A büntetés-végrehajtás külső kontrollja*, Collega, 1999/11, 10-13. pp.

letartóztatás és a szabadságvesztés végrehajtásának, a fogva tartás körülményeinek a törvényességét. Megtekintheti a fogvatartási iratokat, ellenőrizheti az illetékes szerveknél a büntetések és intézkedések végrehajtására vonatkozó jogszabályok megtartását, így különösen a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a mellékbüntetések, a kényszergyógykezelés, továbbá a feltételes szabadságra bocsátás és az utógondozás, valamint a büntetőügyi nyilvántartás törvényességét. Az elítélteket és a letartóztatottakat meghallgatja, illetve felülvizsgálhatja a büntetőügyben hozott határozatok végrehajtásával kapcsolatos panaszokat. A feladat céljára tekintettel a törvény biztosítja az ügyész számára a vizsgálat, a meghallgatás jogát, az intézkedési és a rendelkezési jogot. A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyelet feltételezi a rendszeres, de soron kívüli, szükség szerint azonnali ellenőrzést, adott esetben haladéktalan jogi intézkedési, indítványozói jogosultságot. Az ügyész tehát sajátos eszközeivel, módszereivel segíti, hogy a büntetések és intézkedéseket, a büntető-végrehajtással foglalkozó szervek által foganatosított jogkorlátozásokat a törvények és más jogszabályok előírásainak megfelelően hajtsák végre."⁴⁴⁵

Székely István János feldolgozta a Magyar Ügyészség 2010. évi Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Önálló Osztályának vizsgálati tapasztalatait összegző jelentését, közzétéve, gyakorlati esetek révén érzékeltetve a fogvatartottak és hozzátartozóik legkülönbözőbb sérelmekre vonatkozó beadványait. Ellemzése kitér a bizonyítás nehézségére, a 2008. évben megugrott valós vagy vélt sérelmek előterjesztésének tényére, majd az azt követő csökkenő tendenciára.⁴⁴⁶

Vóko György számos kutatásában elvi éllel határozta meg az ügyészi felügyelet lényegét. E szerint a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete két oldalról közelíthető meg. Egyrészt érvényt kell szerezni a fogvatartottak jogainak, hogy sajátos helyzetükben ne érje őket több hátrány, mint amit a törvény előír; másrészt gondoskodni kell a többi ember, a társadalom jogainak védelméről azáltal, hogy akit elítéltek, azon valóban hajtsák végre az ítéletet. Fontos követelmény az is, hogy ne maradjon el egyetlen büntetés, illetve büntetőjogi intézkedés végrehajtása sem, mert különben az egész büntetőeljárás célját és értelmét veszti. Az ügyészi törvényességi felügyelet a fogvatartottak jogi helyzetének védelméhez, a jogérvényesüléshez járul hozzá ellenőrzéseivel, tényfeltárásaival, vizsgálataival és más felügyeleti jogosítványai gyakorlásával, az állam büntetőhatalmi igényének alkotmányos, törvényes keretek között tartását segítve.

Az ügyészi felügyelet célját a büntetőhatározat törvényes végrehajtásának elősegítésében határozza meg, de további célként jelöli meg annak előmozdítását is, hogy az adott büntetés vagy intézkedés betöltse rendeltetését.⁴⁴⁷

A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyelet feltételezi a rendszeres ellenőrzést, vizsgálatot, az azonnali jogi intézkedési jogosultságot, továbbá minden bűnüldöző, igazságszolgáltató, végrehajtó, igazságügyi igazgatási szerv irányába az indítványozási jogosultságot. Ezek együttes megléte biztosíthatja a törvényességi felügyelet elvárható funkcionálását.⁴⁴⁸

---

⁴⁴⁵ GÖRÖZDI-NAGY Eszter, *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák – A büntetés-végrehajtás külső kontrollja*, Collega, 1999/11, 10-13. pp.

⁴⁴⁶ SZÉKELY István János, *A fogvatartottakkal való bánásmód törvényessége – Egy ügyészi vizsgálat margójára*, Börtönügyi Szemle, 2011/3, 13-32. pp.

⁴⁴⁷ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004, 412. p.

⁴⁴⁸ VÓKÓ György, *Az ügyész szerepe a büntető felelősségre vonás folyamatának teljessé tételében*, Budapest, Legfőbb Ügyészség Titkársága, 1994, 4. p.

Lajtár István véleménye szerint a büntetés-végrehajtás törvényessége feletti ügyészi felügyeleti tevékenység az elmúlt másfél évtizedben megszületett új törvények és más jogszabályi rendelkezések által előírt feladatok, valamint a fokozódó nemzetközi figyelem és elvárás folytán jelentős változásokon ment keresztül. Az ügyészség ezen szakterületi munkája egyre erősödő nemzetközi szakmai és sajtónyilvánosságot kapott. Az emberi és állampolgári jogok biztosítása, valamint a szankciók tartalmát képező jogkorlátozás törvényes végrehajtása iránti fokozódó jogállami igény – hazánk európai uniós csatlakozására is figyelemmel – indokoltta tette ezen ügyészi tevékenység hatékonyságának növelését. A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyelet mára már sokkal szélesebb területeket ölel fel, mint a büntetőjogi szankciók, a büntetőeljárásjogi kényszerintézkedések végrehajtásának köre. Ezen ügyészi tevékenység nemzetközi vonatkozásai mellett egyre jobban felerősödött és hangsúlyt kapott az emberi jogvédelmi szerepkör. Ez a felismerés tükröződik immár a szakterületi ügyészek elnevezésében is.⁴⁴⁹

3.3. Az ombudsman

Hazánkban – az ombudsman intézményének alkotmányos szabályozása folytán – kifejezetten a büntetés-végrehajtásra szakosított állampolgári jogok biztosa nem működik, de az emberi jogok biztosítása területén kiegészítő, helyettesítő jogvédelmet gyakorol. Az ombudsman feladatkörébe tartozik ugyanis, hogy az alkotmányos jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltassa, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedést kezdeményezzen. Ha szükségesnek ítéli, ellenőrzést tart, vizsgálatot kezdeményez az érintett hatóságnál, de tevékenysége valójában nem minősíthető törvényességi felügyeleti eljárásnak, mivel eljárásának általában nincs jogi konzekvenciája, noha beszámolási kötelezettségéből adódóan az ország közvéleménye értesülhet az általa észleltekről, s tevékenysége – vagy annak lehetősége – visszatartó erőt képvisel a jogsértésekkel szemben.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa 1997-ben a büntetés-végrehajtási szerveknél végzett, hivatalból indított vizsgálatokról szóló jelentésében, mely elsősorban a szolgálatot teljesítő hivatásos személyek emberi jogi helyzetét vizsgálja, az alábbiakat szögezi le: a hatóságok képviselőinek emberi jogi helyzete kihat, illetve visszahat ügyfeleikre. Az 1996. évi teljesítményről szóló kiadvány szerint: „*Ha az eljáró hatóság tagjai a hierarchikus rendszerben kiszolgáltatottak, akkor ennek megfelelően viselkednek azokkal szemben, akiknek ügyeiben eljárnak, akikről gondoskodni kötelesek, akikről – hatalmi helyzetüknél fogva – döntéseket hoznak.*”

A jelentés a börtönélet nagyon fontos momentumát ragadja meg – a rabok és fogvatartók közötti hierarchikus viszonyt –, s ennek kapcsán felhívja a figyelmet arra, hogy nem csak az elítéltek emberi jogai korlátozottak az eljárás során, de sok esetben – éppen a börtön totalitásából és sokszor az anyagi nehézségekből fakadóan – az őrzőiké is.

Az idézetet fontosnak tartom abból a szempontból is, hogy egy alapvető emberi tulajdonságot – ha nem is éppen pozitívat – emel ki, jelesen azt, hogy az ember hajlamos, különösen egy ilyen külvilágtól elzárt helyen, mint a büntetés-végrehajtási intézet, azt a bánásmódot alkalmazni az alárendeltjeivel szemben, mint amit vele szemben gyakorolnak.

---

⁴⁴⁹ LAJTÁR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 98. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

Így, még ha paradoxonnak is tűnik, a rabok mindennapjain és emberi jogainak gyakorlati érvényesülésén sokat javíthat, ha a hivatásos büntetés-végrehajtási személyzet jogai is érvényre jutnak, s azokra tekintettel vannak mind a szabályozás mind a gyakorlati megvalósítás során.

Az ombudsman számos panaszt bírál el, mely a különböző büntetés-végrehajtási intézetekből érkezik. Több panasz érkezik évente a Szegedi Fegyház és Börtönből. A panaszok elbírálása során a biztos és helyettese megállapította, hogy „*a börtön- és fegyházfokozatba tartozó elítéltek elkülönítése nincs megoldva, a gyógyító-nevelő csoportba tartozók a fegyháziakkal együtt vannak elhelyezve, a börtönfokozatúaknál munkaszüneti napokon 14 órától zárva tartják a zárkákat, gyakran elmarad a séta, minimális a munkáltatás és a sportolási lehetőség*”. Mindezen kívül az intézet házirendje is hiányosnak találtatott a vizsgálat során, hiányzott belőle ugyanis a kérelmek és panaszok előterjesztésének rendje, az elítéltek tartózkodására szolgáló helyiségek használatának rendje, s nem rendelkezik külön az egyes végrehajtási fokozatokba tartozók napirendjéről. Gyakran fény derül a vizsgálatok során arra is, hogy az elítéltek olyan kérelmét, amelynek eldöntése a parancsnokok mérlegelési jogkörébe tartozik, indokolás nélkül utasítják el.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa ajánásaival tehát a gyakorlatban is hozzájárul a fogvatartottak emberi jogainak érvényre juttatásához. A Szegedi Fegyház és Börtön vizsgálata során feltárt visszasságok kapcsán megfogalmazott felhívások, s az a tény, hogy az intézet parancsnoka minden egyes felhívásnak eleget tett, pótolta az észlelt hiányosságokat, és az anyagi eredetű problémák (elkülönítés hiánya, zsúfolt zárkák és betegszobák, gyógyszerellátás akadozása) esetén a szűkös keret ellenére is a lehető legteljesebb érvényre próbálta juttatni e jogokat.⁴⁵⁰

3.4. A magyar büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése

„*A büntetés-végrehajtás területén is egyre erőteljesebben jelentkezik a feladatok eredményes megoldása érdekében a társadalmi erő bevonásának és segítségének igénye. A hazai büntető igazságszolgáltatási rendszernek azonban még számos tennivalója van a nyilvánosság, a társadalmi szervezetek felé való nyitás terén. A közeljövő egyik fontos feladata a társadalom ellenőrző szerepének növelése, a büntetés-végrehajtás társadalmi felügyeletének hazai bevezetése. A társadalmi felügyelet kétségkívül hathatós segítséget nyújthatna a végrehajtási intézetek működése törvényessége és célszerűsége javításában, de jelentős szerepet játszana a büntetés-végrehajtás mindkét oldala és a társadalom közötti kapcsolatok fejlesztésében is. [...] A korábbi magyar szabályozás – a Csemegi-kódex – ismerte a társadalmi felügyelet intézményét, s ez az európai szabályozásnak is sok helyen része. A felügyelő bizottságok európai szabályozására általában jellemző, hogy a büntetés-végrehajtási törvény szabályozza működésüket, s hogy a bizottságok nem panasz-bizottságok, tehát nem rendelkeznek döntési jogkörrel ilyen kérdésekben. Az ilyen bizottságok elsődleges szerepe, hogy jelezzenek a felettes szerveknek, ha törvényt sértést vagy a panaszok elszaporodását észlelik. A bizottságok fontos szerepet vállalhatnak a reszocializációban, illetve a büntetés-végrehajtási intézetek nevelő munkájában is.*”⁴⁵¹

⁴⁵⁰ GÖRÖZDI-NAGY Eszter, *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák – A büntetés-végrehajtás külső kontrollja*, Collega, 1999/11, 10-13. pp.

⁴⁵¹ GÖRÖZDI-NAGY Eszter, *A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák – A büntetés-végrehajtás külső kontrollja*, Collega, 1999/11, 10-13. pp.

A hatályos jogszabályi rendelkezések körében a Bv. tvr. 3. §-a kimondja, hogy a büntetések és az intézkedések foganatosításában – azok eltérő jellegéből következően – különböző szervek vesznek részt, a végrehajtás a bíróság, a büntetés- végrehajtási szervezet, a rendőrség, valamint a törvényben meghatározott más szervek feladata. A büntetés- végrehajtási feladatok teljesítésében – jogszabályban meghatározottak szerint – az állami szervek közreműködnek. Egyes büntetések, illetve intézkedések sajátosságai azonban a végrehajtásban egyéb szervek közreműködését is szükségessé teszik, amelyek ezáltal elősegítik a végrehajtó szerv munkáját. A bv. szervezet a büntetés- végrehajtás feladatainak segítése érdekében más, nem állami szervezetekkel és magánszemélyekkel is együttműködik.⁴⁵²

A Bv. Szervezeti törvény 13. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a büntetés- végrehajtási szervezet a jogszabályok keretei között együttműködik a fogva tartás körülményeinek figyelemmel kísérésére, a szabadulás után a társadalomba való beilleszkedés elősegítésére⁴⁵³, a karitatív tevékenység végzésére, továbbá az egyéb büntetés- végrehajtási feladatok segítésére alakult börtönmissziókkal és társadalmi szervezetekkel, az ilyen tevékenységet ellátó egyházakkal, alapítványokkal és személyekkel. Az együttműködés célja tehát a büntetés- végrehajtási szervezet feladatainak a segítése, amely a fogvatartottak anyagi segítésében, lelki gondozásában, a szabadulás után a társadalom életébe való beilleszkedés elősegítésében nyilvánulhat meg.

Hasonló rendelkezést tartalmaz a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 2. § (2) bekezdésének *a*) pontja, amikor azt hangsúlyozza, hogy a rendőrség a feladatának ellátása során együttműködik az állami és a helyi önkormányzati szervekkel, a társadalmi és a gazdálkodó szervezetekkel, az állampolgárokkal és azok közösségeivel. A jogalkotó ezzel is hangsúlyozni kívánta, hogy a rendőri működés eredményességének alapvető feltétele a társadalom tagjaival és különböző szerveivel való aktív, együttműködésre épülő kapcsolat kialakítása és fenntartása. E követelményt mint működési alapelvet fogalmazta meg a törvény, amikor a lakossággal és annak szervezeteivel történő együttműködésről rendelkezett.

A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályiaról szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet (a továbbiakban Bv. Szabályzat – a büntetés- végrehajtási szervezeti törvényről szóló 1995. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Bv. Szervezeti törvény) 13. § (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel – előírja, hogy a büntetés- végrehajtási feladatok teljesítését segítő börtönmissziók, egyházak, társadalmi szervezetek, alapítványok, illetve személyek e tevékenységüket a vonatkozó jogszabályok és a büntetés- végrehajtási szervezettel kötött együttműködési megállapodás keretében végzik. Együttműködési megállapodás kötésére az intézet parancsnoka, igazgatója, főigazgató főorvosa, ha pedig az együttműködés több intézetre is kiterjed, a büntetés- végrehajtás országos parancsnoka jogosult. A parancsnok által kötött együttműködési megállapodásról az országos parancsnokot tájékoztatni kell. Az együttműködés kétoldalú kötelezettségvállalás, ezért a Bv. Szervezeti törvény kimondja, hogy amennyiben az együttműködéssel érintett alapítvány stb. a büntetés- végrehajtási szervezet rendjére és biztonságára vonatkozó szabályokat vagy az együttműködési megállapodásban foglaltakat megszegi, a büntetés- végrehajtási szervezet az

---

⁴⁵² Bv. tvr. 20. § (2) bekezdés

⁴⁵³ Németországban erről ld. Fachverband für Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik, *Übergangsmangement für junge Menschen zwischen Strafvollzug und Nachbetreuung*, Köln, 2012. 288 p.; WITTMANN, Wolfgang (szerk.), *Fachverband für Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik*. Köln, 2008. 176 p.

együtműködést megszüntetheti.⁴⁵⁴ Ezzel összefüggésben a Bv. Szabályzat akként rendelkezik, hogy amennyiben a büntetés-végrehajtási feladatok teljesítését segítő szervezetek, illetve személyek tevékenysége jogszabálysértő vagy nem felel meg az együtműködési megállapodásban foglaltaknak, a megállapodást a büntetés-végrehajtási szerv részéről megkötő személy megszüntetheti, továbbá a parancsnok az érintett szervezetek képviselőinek vagy az érintett személynek az intézetbe történő belépését megtilthatja. Az együtműködés megszüntetéséről és az intézetbe történő belépés megtiltásáról az adott szervezetet vagy személyt értesíteni kell. Ha a döntést a parancsnok hozta, erről az országos parancsnokot haladéktalanul köteles tájékoztatni. Hangsúlyozandó, hogy ezek a szervezetek és személyek tevékenységüket csak a vonatkozó jogszabályok és a büntetés-végrehajtási szervezettel kötött együtműködési megállapodás keretei között végezhetik.

Mint *Lajtar István* – doktori értekezésében és jogalkalmazási munkája során több ízben is – rámutatott, az együtműködés módját és kereteit sem törvény, sem más jogszabály nem rendezi. Fontosnak tartja leszögezni, hogy szükségesnek találja jogszabályban rögzíteni például a megbízatás tartalmát, megszűnésének feltételeit, továbbá az esetleges visszaélések jogkövetkezményeit (büntető, fegyelmi, kártérítési stb.). Véleménye szerint szabályozást igényelne a látogatás gyakorisága, a fogvatartottakkal való kapcsolattartás módja, az iratbetekintés kérdése, titokvédelmi előírások, a személyiségi jogok védelme, a fogva tartás helyére belépés, ott-tartózkodás, a jogosultság igazolásának módja és formája. Kifejti, hogy mindez a gyakorlatban számos probléma forrásává vált és komoly jogértelmezési vitákat is generált.⁴⁵⁵

3.5. Nemzetközi kontroll

A szakirodalomban uralkodó nézet, hogy a jogállami integráció követelményének megfelelően a büntetés-végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszernek a belső, úgynevezett államon belüli, nemzeti ellenőrző mechanizmusok mellett fontos és szerves részét képezi az államok „feletti” nemzetközi – kötelezettségvállaláson alapuló – univerzális (az ENSZ égisze alatt működtetett), illetve regionális (európai) ellenőrzés is. A teljesség igénye nélkül szükséges hangsúlyozni az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, valamint a Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések és bánásmód elleni Nemzetközi Egyezményt és az ezeken alapuló szervezetek ellenőrzéseinek megállapításait.

Vókó György átfogóan szemlélteti ezt a területet. A CPT jelentéseiből és ajánlásaiból kitűnően különösen a következő fő területekre tér ki.

Figyelmet fordítanak minden olyan állításra, amely a fogvatartottakkal való rossz bánásmóddal kapcsolatos, megfigyelik az intézményen belül uralkodó légkört („*the prevailing climate within an establishment*”), fontosnak tartják a személyzet és a fogvatartottak közötti konstruktív légkört, a megfelelő kommunikációt (a konfrontáció helyett). Különösen releváns a CPT mandátuma szempontjából a túlzásfoltosság kérdése. Leszögezik, hogy a túlzásfoltosság egy bizonyos szintje már önmagában is megvalósíthatja az embertelen és megalázó bánásmódot. Döntő fontosságúak a fogvatartottak számára biztosított programok, tevékenységek (munka, tanulás, sport), fontos a zárkán kívül töltött idő, különösen az előzetesen letartóztatottakat fogva tartó intézményekben. Kiemelt jelentőségű a szabad levegőn tartózkodás, kivétel nélkül,

---

⁴⁵⁴ Bv. Szabályzat 5. § és Bv. Szervezeti törvény 13. § (1) bekezdés

⁴⁵⁵ LAJTAR István, *Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai*, Doktori értekezés, Budapest, 2008, 166. p.
http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf

valamennyi fogvatartott tekintetében. Hasonló jelentőségű a megfelelő higiénés követelmények vizsgálata, a fürdési és toalett-használati lehetőségek elérhetősége. A külvilággal való jó kapcsolattartást, a családdal, barátokkal való levelezés, telefonálás, látogatások rugalmas rendszerét követelik meg. Külön figyelmet fordítanak a sajátos csoportok problémáira, úgymint a nők, a fiatalkorúak⁴⁵⁶ és a külföldiek. Ellenőrzik a fogvatartottakkal szemben alkalmazott kényszerítőeszközök használatát, az azt követő orvosi vizsgálat elvégzését és mindezek dokumentálását. Prioritás a hatékony jogorvoslat, a kérelem előterjesztésének lehetőséget kell biztosítani független hatósághoz. Továbbá a rendszeres látogatások, ellenőrzések független hatóság által. Fontos érdek, hogy a fegyelmi eljárás megfelelően szabályozott legyen. Külön figyelmet fordítanak a veszélyes fogvatartottakra, a magánelzárás-fenyítés hatálya alatt állókra, a fogvatartottak közötti erőszak jelenségére, a különleges biztonságú körletekre („*high security units*”), az életfogytig tartó és a hosszú tartamú szabadságvesztést töltőkre. Kiemelt vizsgálati terület a fiatalkorú bebörtönzöttek helyzetének vizsgálata, átfogóan vizsgálja a CPT az egészségügyi szolgáltatásokat, az ahhoz való hozzáférés lehetőségét, beleértve az orvoshoz jutást, a megfelelő ellátást, a prevenciót (ideértve a szűrővizsgálatok kérdését, az öngyilkosság és az erőszak megelőzését), a szakmai függetlenséget. A CPT hangsúlyozza a személyzet képzésének kiemelt fontosságát, a tréningek szervezését a kommunikációs képességek fejlesztésére, mely az emberi méltóság tiszteletén alapul.

A felsorolás a teljesség igénye nélkül készült, a további megszorítással, hogy csak a büntetés-végrehajtást érintő területekre terjed ki (nem érinti a rendőrségi fogdákat, a fiatalkorúak javítóintézetait, a polgári egészségügyi intézményeket, amelyeknél szintén figyelembe kell venni az európai büntetés-végrehajtási szabályokról szóló ajánlást). A CPT az Európai Emberi Jogi Bíróság esetértelmezéseiből, illetve a gyakorlati tapasztalataiból indul ki.⁴⁵⁷

A megelőzést szolgálja az ellenőrzési-látogatási rendszer, jelentős mértékben kiegészítője az Emberi Jogok Európai Bíróságának. Ezidáig hat alkalommal tett látogatást hazánkban a CPT. 1989. évi látogatások honi bevezetése óta.

Magyarországon a CPT. már az 1994. november 1–14. között tett látogatáson kiemelte: „*A bizottság látogatása során, valamint a Kormányhoz eljuttatott jelentésében is hangsúlyozta, hogy a büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyeletet ellátó ügyészek rendszeres ellenőrzése a fogva tartó szerveknél jelentősen hozzájárulhat a bántalmazás megelőzéséhez, ezért azt javasolta, hogy az ügyészség a jövőben az eddiginél még nagyobb figyelmet fordítson a kínzás, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére.*”

Vókó György úgy véli, hogy „*az ideális, jó megoldás az, ha a büntetés-végrehajtást, az egész büntető-felelősségre-vonást és nem csak a büntető felelősségre vonás során kiszabott szankció végrehajtását övező garancia-kontroll rendszer minél gazdagabb, sokrétűbb. Mindegyik más-más szempontból, tapasztalattal, szakértelemmel, jogkörrel, intézkedési lehetőségekkel segíti elő a jogállami, a törvényességi, a hatékonysági követelmények teljesítését, egyik sem pótolhatja vagy helyettesítheti a másikat.*”⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ KAISER, Günther – SCHÖCH, Heinz, *Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug*, München, 2010. 292 p.

⁴⁵⁷ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 381. p. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf

⁴⁵⁸ VÓKÓ György, *Büntetés-végrehajtási jog és szabálysértési tételek-jogi szakvizsga segédkönyvek*, Dialog Campus Kiadó, 2011. 78. p.

4. A büntetés-végrehajtási bíró döntési jogköre

A Bv. tvr. korábbi megfogalmazása a joghátrányok érvényesítését és a reszocializációt tartotta a szabadságvesztés céljának. Az új szabályozás az elítéltek társadalomba való be-, illetve visszailleszkedését tűzi célul, külön hangsúlyt fektetve a speciális egészségügyi, gyógyító és rehabilitációs programokon való részvétel elősegítésére.⁴⁵⁹

A bv. bíró feladatköre kettős, igazgatási és igazságszolgáltatási teendőkkel rendelkezik. A bv. bíró hatáskörét a Bv. tvr. I. részének II. fejezete tartalmazza, amelynek címe „*A bíróság büntetés-végrehajtási feladatai*”, majd a jogszabály az egyes büntetések és intézkedések végrehajtását szabályozza. Tehát maga a törvényi szabályozás is egyértelműen elkülöníti, mi az, ami bírói tevékenység, s mi az, ami büntetés-végrehajtási feladat.

A bv. bíró döntési jogköre

1. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása [Bv. tvr. 7. §, 28/A. §, Bv. Szabályzat 194. §, 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet (továbbiakban: IM rendelet) 49. §];
2. enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása [Bv. tvr. 7/A. §, 28/B. §, Bv. Szabályzat 167–169. §-ai; IM rendelet 51. §];
3. fenytés elleni fellebbezés elbírálása [Bv. tvr. 7/B. §, 43. § (4) bek., 121. § (3) bek., 11/1996. (X. 15.) IM rendelet 23. §, 31. § (2) bek., 34. §, IM rendelet 52. §];
4. biztonsági zárkába vagy körletre helyezés elleni fellebbezés elbírálása [Bv. tvr. 7/C. §, 43. § (4) bek., 121. § (3) bek., 11/1996. (X. 15.) IM rendelet 23. §, 31. § (2) bek., 34. §, IM rendelet 52. §];
5. feltételes szabadságra bocsátás [régı Btk. 47–48/A. §, új Btk. 38–40. §, régi Btk. 47/A–48. §, új Btk. 42–45. §, Bv. tvr. 8. §, Bv. Szabályzat 198–199. §, IM rendelet 40. §];
6. feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása [régı Btk. 47. § (4) bek., új Btk. 38. § (4) bek., Bv. tvr. 7/D. §, 17. §, 23/A. §];
7. a feltételes szabadság megszüntetése [régı Btk. 48. § (4)–(5) bek., 48/A. § (1) bek., új Btk. 40. §, Bv. tvr. 9. §, IM rendelet 40. §];
8. az elítelt sajtó útján történı nyilatkozattételét, illetve annak közzétételét [Bv. tvr. 9/A. §, 36/C. §] megtagadó határozat elleni fellebbezés elbírálása, közérdekő munka végrehajtásának helyéül munkahely kijelölése [Bv. tvr. 60. § (1) bek.];
9. a közérdekő munka végrehajtására a munkahely kijelölésérıl szóló határozat és az új munkahely kijelölése iránti kérelem elutasítása elleni fellebbezés elbírálása [Bv. tvr. 10. §, 66. § (4) bek.];
10. közérdekő munka végrehajtásának félbeszakítása [Bv. tvr. 65. § (2) bek., 66. § (3) bek.];
11. közérdekő munka átváltoztatása szabadságvesztésre [Bv. tvr. 11/A. §, 11/B. §];
12. halasztás a közérdekő munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére [Bv. tvr. 11/A. § (6) bek., 65. § (1) bek.];
13. a közérdekő munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása [Bv. tvr. 11. §, 67/B. §];
14. pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztésre [új Btk. 51. §, 86. § (2)–(3) bek., 112. §, 114. §, Bv. tvr. 11/C. §];
15. pártfogó felügyelet elrendelése [új Btk. 69. § (1) bek. b) pont, 119. §, Bv. tvr. 13. §, 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet, IM rendelet 115–125/A. §];
16. pártfogó felügyelet megszüntetése [Bv. tvr. 13/A. §, 100. §];
17. a bíróság határozatában elıirt pártfogó felügyeleti magatartási szabályok megváltoztatása [Bv. tvr. 13. § (2) bek., IM rendelet 126. §];

⁴⁵⁹ Bv. tvr. 19. § (1)–(2) bekezdés. Megállapította a 2011. évi CL. törvény 25. §

18. a szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása fiatalkorúként elítélt huszonegyedik életévét betöltő személy esetében [új Btk. 35. § (2) bek., 37. §, Bv. tvr. 14. §, IM rendelet 50. §];
19. elévülés [Btk. 26. §, 27. §, 28. §, Bv. tvr. 14/A. §, 18. §];
20. fiatalkorú elbocsátása javítóintézetből [Btk. 121. § (1)–(2) bek., Bv. tvr. 8. §, 9. §, 15. §, 112. §, IM rendelet 131. §];
21. ideiglenes elbocsátás megszüntetése [új Btk. 121. § (1)–(2) bek., Bv. tvr. 15. §, IM rendelet 132–133. §];
22. javítóintézeti nevelés átváltoztatása szabadságvesztésre [új Btk. 122. §, Bv. tvr. 16. §, IM rendelet 132–133. §];
23. a kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása [Bv. tvr. 12. §];
24. a kiutasítás mellékbüntetés végrehajthatóságának az ügyész indítványára, de legalább kétévénkénti megvizsgálása [Bv. tvr. 12. § (4) bek.].

4.1. Jogszabályváltozás 2013. július 1. napját követően

2013. év közepétől egy új Btk. [2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről], egy valós büntetőkódex lépett hatályba, melynek – s a jogalkotó szándékának – hatásai túlmutatnak a régi jogszabály keretein, igyekszik a megfelelő jogszabályba helyezni az oda vonatkozó jogintézmények szabályozását.

Az új Btk. bővíti és módosítja a büntetések körét; új szankció az elzárás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, büntetés-kategóriába került a kitiltás, mellékbüntetésnek csak a közügyektől eltiltás maradt. Az intézkedések körében bevezeti a jóvátételi munkát és az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételét. Szabadságvesztés-büntetésre az elítélt életfogytig vagy határozott ideig ítéltető. A határozott ideig tartó szabadságvesztés legrövidebb tartama két hónap helyett háromra, leghosszabb tartama tizenöt évről húsz évre; mely az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekmény, bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, továbbá halmazati vagy összbüntetés esetén huszonöt évre emelkedik. A hármas végrehajtási fokozatrendszer mellett új elem, hogy az ítélező bíróság ítéletében állapítja meg a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, szakítva az előző szabályozással, amikor az időpont törvényen alapult s nem volt szükség külön ítéleti rendelkezésre. Az új rendelkezés a büntetési időtartam kétharmada után adja meg e kedvezmény alkalmazásának lehetőségét, kivétel a visszaesőknél, mert ott háromnegyede után. Ez minden esetben minimum három hónap büntetés-kitöltést követően történhet csak. A jogszabály rendezi a feltételes szabadság tartamára vonatkozó kérdéseket, ezen kívül azt a kört, amikor a feltételes szabadságra bocsátás kizárt, továbbá a feltételes szabadság megszüntetésének kötelező és lehetséges eseteit. Külön szabályok vonatkoznak az életfogytig tartó szabadságvesztésre és az azzal kapcsolatos feltételes szabadságra bocsátásra.

Az elzárás új jogintézmény, nevéből is kikövetkeztethető, egy újabb szabadságelvonással járó jogkövetkezmény, mely mértéke 5–90 napig tarthat speciális végrehajtási rendelkezésekkel, nevezetesen az elzárást is bv. intézetben kell végrehajtani.

A közérdekű munkát továbbra is órákban kell kiszabni. Az eddigi 42–300 óratételkeret 48–312 óra mértékűre változott. A munka jellegét már az ítéletben meg kell határozni és rendelkezéseket tartalmaz a szabadságvesztésre való átváltoztatás eseteire is.

A pénzbüntetés intézménye a mostani rendszer szerint marad szabályozva (30–540 napi

tétel), viszont a mostani 2500–200 ezer forint egynapi tétel összege 1000–500 ezer forintig terjedő mértékre változott. Lehetőség van az ítéletben részletfizetés engedélyezésére továbbra is, mely meg nem fizetés esetén szabadságvesztésre változtatható át, ezen szabályok is rögzítésre kerültek.

A foglalkozástól, járművezetéstől eltiltás szabályai után a kitiltás rendelkezései találhatók, mely szabályok a jogszabályváltozások előtt a szabadságvesztésre ítélt esetében voltak alkalmazhatók, míg az új Btk. az alkalmazást ahhoz köti, hogy a terhelt ott-tartózkodása a közérdeket veszélyezteti-e és a törvényen alapul a joghátrány alkalmazhatósága is.

A sportrendezvények látogatásától való eltiltás szankció alkalmazása sportrendezvénnyel összefüggésben elkövetett bűncselekmény elkövetése esetén lehetséges, a sportrendezvény látogatásától, sportlétesítménybe való belépéstől való távolmaradás biztosítását szolgálja, melynek legrövidebb tartama egy év, leghosszabb tartama öt év.

Módosultak a kiutasítás alkalmazhatóságának szabályai és a közügyektől eltiltás tartalma, a megrovás, próbára bocsátás alkalmazásának lehetőségeit a jogszabály rögzíti. Úgy is értelmezhető, hogy a próbára bocsátás egy speciális esete a jóvátételi munka. Vétség és három évnél nem súlyosabban büntethető bűntett esetén lehetséges a büntetés kiszabásának egy évre történő elhalasztása mely végül büntetlenséget eredményezhet, de feltétele valamilyen munkavégzés. Nem alkalmazható, ha az elkövető visszaeső, illetőleg ha az elkövetés bünszervezetben történt. A jóvátételi munka állami vagy önkormányzati fenntartású intézménynél, közhasznú jogállású civil szervezetnél, egyháznál vagy azok részére végezhető, tartamát órákban kell meghatározni (24–150 óra időtartamban). A pártfogó felügyelet, az elkobzás és a vagyoneklobzás szabályai bővültek. Az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele az elkobzás céljaihoz hasonlatos. Jogszabály rögzíti, hogy véglegesen hozzáférhetlenné kell tenni azt az elektronikus hírközlő hálózaton közzétett adatot, amelynek hozzáférhetővé tétele vagy közzététele bűncselekményt valósít meg, amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre. Ezt akkor is el kell rendelni, ha az elkövető gyermekkorú, kóros elmeállapotú, vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető, illetve ha megrovásban részesítették. Az új Btk. rögzíti a kényszergyógykezelés szabályait is.

Az egyes büntetések és intézkedések végrehajtásával kapcsolatban legelőször a végrehajtást kizáró okokat kell megemlíteni.⁴⁶⁰ Az elévülés megállapításának bv. bíróhoz való telepítésével megegyezőleg, a régi Btk. 67. §-ában szabályozott büntetés végrehajthatóságát kizáró okokat áthelyezi a jogalkotó a Bv. tvr.-be, itt kerülnek felsorolásra és részletesebben kifejtésre az elévülés és a kegyelem szabályai.

A szabadságvesztés végrehajtása⁴⁶¹ esetében a változások közül kiemelendő a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége kizárásának szabályait tartalmazó módosítás, mely a letöltés önhibából eredő meg nem kezdéséhez kapcsolódik. Most kerül jogszabályi szinten rögzítésre az, hogy a felhívásban a kedvezmény elvesztésének következményére kifejezetten figyelmeztetni kell az elítéltet, ha pedig halasztás kerül engedélyezésre, a figyelmeztetésnek a határozatban is szerepelnie kell.

---

⁴⁶⁰ Bv. tvr. 17. §

⁴⁶¹ Bv. tvr. IV. fejezet

A feltételes szabadságra bocsátás szabályait⁴⁶² az új Btk. rendelkezéseihez hangolja a jogalkotó. Az alkalmazás feltételei hasonlóak maradtak, nevezetesen a végrehajtás alatti kifogástalan magatartás és annak a feltételezése, hogy a törvényszéki életmód folytatására való készsége megvan az elítéltnél. Újdonság az időbeliség, mely az új Btk. 38. § (2) bekezdésében szerepel.⁴⁶³ A jogalkotó itt rögzítette a feltételes szabadságra bocsátás mellett elrendelhető pártfogó felügyeletre és a külön magatartási szabályok alkalmazására vonatkozó rendelkezéseket is. A Bv. tvr.-be átkerültek a jogszabályváltozás előtt a régi Btk.-ban szabályozott feltételek, nevezetesen, a több szabadságvesztés-töltés esetén a feltételes szabadság kezdetének időpontjára vonatkozó és a pártfogó felügyelet szabályainak súlyos megszegése miatt a feltételes szabadság megszüntetésére vonatkozó rendelkezések.⁴⁶⁴ A kártalanítási eljárások lehetőségének csökkentése céljából újdonságot bevezető szabályok össz büntetés esetén beszámítást tartalmaznak, ha az össz büntetéssel megállapított tartamnál hosszabb büntetés-végrehajtás kitöltésére kerülne sor, mialatt új szabadságvesztés-büntetés kitöltése is el van rendelve.⁴⁶⁵

A Bv. tvr. 28/A. § tartalmazza a fokozatváltás és a már engedélyezett fokozatváltás megváltozott magatartás miatt való hatályon kívül helyezésére vonatkozó rendelkezéseket. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetben az új szabályok is lehetővé teszik ezen intézmény alkalmazását, ezt megelőzően ugyanis életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetén a fokozatváltásra nem volt lehetőség. Jelen törvényváltozás a fokozatváltást azon elítéltek számára teszi kizárttá, akik a feltételes szabadságra bocsátásból ítéletben kizártak.

Az elítéltek jogainak bővülését is üdvözölhetjük. Hosszabbodott az anya és gyermek együtt elhelyezésének időtartama. Amennyiben a gyerek a büntetés végrehajtásának ideje alatt születik, a gyerek 1 éves koráig lehet anyjával együtt; a korábbi 6 hónapos időtartam a duplájára emelkedett. Az együttes elhelyezést kizáró okokról is rendelkezik a jogszabály.⁴⁶⁶

A fokozott figyelemmel kísérés és viselkedés vagy egyéb csoportterápián való részvétel biztosítása bűnmegelőzési célt szolgál, fiatalok által nemi erkölcs elleni kategóriába tartozó bűncselekmények elkövetése esetén alkalmazható.⁴⁶⁷

A közérdekű munka végrehajtásában⁴⁶⁸ változás következett be, a jogalkotó az első munkahely és az új munkahely kijelölésének új szabályaival a pártfogó hatáskörét bővíti.

Kiemelendő, hogy az első munkahely kijelölésétől számított 2 év alatt végre kell hajtani a közérdekű munkát, ha elítélte önhibából ez nem történik meg, a pártfogó jelentést készít és az ügyészségnél kezdeményezi a büntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatását. További változás, hogy a közérdekű munka végrehajthatóságának elévülését félbeszakítja, ha az elítélttel szemben szabadságvesztést vagy előzetes letartóztatást vesznek foganatba, így az elévülés nyugszik. Kérelemre, fontos okból, melyet családi körülmény vagy egészségi állapot indokolhat, a közérdekű munka 60 napra való félbeszakításának engedélyezése lehetséges.⁴⁶⁹ Kötelezően hivatalból és kérelemre félbeszakítandó a közérdekű munkavégzés a 12. hetet

---

⁴⁶² Bv. tvr. 23/B. §

⁴⁶³ Ha a feltételes szabadságra bocsátás nem kizárt, annak kezdő időpontja a büntetés kétharmad, visszaesőnél háromnegyed részének, de minimum 3 hónap kitöltését követő nap.

⁴⁶⁴ Bv. tvr. 23/C. §

⁴⁶⁵ Bv. tvr. 23/E. §

⁴⁶⁶ Bv. tvr. 36. §

⁴⁶⁷ Bv. tvr. 50. § (3)

⁴⁶⁸ Bv. tvr. V. fejezet

⁴⁶⁹ Bv. tvr. 67/A. §

meghaladó várandós, a gyermek 1 éves koráig saját háztartásban nevelés esetén, gyermekgondozási díj, gyermekgondozási segély idején legfeljebb 1 év időtartamra, és ha az egészségi állapotban lévő tartós változás ideiglenesen kizárja a munkavégzést, szintén legfeljebb egy évre. A félbeszakítás idején az elévülés nyugszik.

A közérdekű munka végrehajthatóságának megszűnése esetei körében a szabályok kiegészültek azzal, hogy végrehajtási akadályt képez az is, ha a határozat jogerőre emelkedése után 5 évet vagy azt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban az elítélt.⁴⁷⁰ A közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre jogszabályváltozás előtti szabályai az önhiba vizsgálatára koncentráltak, a módosítás⁴⁷¹ bővebben rögzíti azon eseteket, amikor a pártfogó jelentést készít és az ügyészhez fordul az átváltoztatás indítványozására. Ezek az elítélt nevesített mulasztásait tartalmazzák, a Bv. tvr. 67/D. § (1) bekezdés az átváltoztatási mértéket rögzíti, mely szerint 4 óra helyébe 1 nap szabadságvesztés lép, a (2) bekezdésben rögzítésre került az, hogy az átváltoztatásra már a munkahely kijelölés előtt is sor kerülhet, ha éppen az elítéltnak felróható okból nem kerülhet sor a munkahely kijelölésére.

A pénzbüntetés végrehajtása szöveggörnyezetben ellentmondás volt fellelhető; nevezetesen a Bv. tvr. 68. § (3) bekezdés megfogalmazása, hogy a Törvényszék Gazdasági Hivatala a pénzbüntetés meg nem fizetése esetén az első fokon eljár bírósághoz fordul az átváltoztatás iránt. Az átváltoztatás bv. bírói hatáskör. Ezen jogszabályhelyet az 2013. június 29. napján életbe lépett változtatásokkal módosította a 2013. évi LXXVIII. törvény 2. § f) pontja, mely alapján a bv. bíróhoz kerül megküldésre a Gazdasági Hivatal által észlelt pénzbüntetés meg nem fizetése esetén a szabadságvesztésre átváltoztatás kezdeményezése. A 68. § (3a) és (3b) bekezdések az átváltási mértékeket tartalmazzák, majd a 69/A. és 69/B. §-ok a közérdekű munka és a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó szabályokat rögzítik.

A sportrendezvények látogatásától való eltiltás végrehajtását⁴⁷² a rendőrség ellenőrzi a sportrendészeti nyilvántartás alapján.

A jóvátételi munka végrehajtását⁴⁷³ a határozat jogerőre emelkedésétől számított egy éven belül kell igazolni az első fokon eljár bíróságnál, mely igazolást a munkahely vezetője állítja ki. A pártfogó kötelezettsége ezirányban segítő és ellenőrző. A munkahelyekről való nyilvántartás készítése, a munkahely kiválasztásában való segédkezés, a pártfogó felügyelet alatt álló elítéltnél a munka elvégzésének ellenőrzése is feladatai közé tartozik.

Az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének végrehajtása körében a bv. bíró feladata ennek végrehajtása során pénzbírság kiszabása a mulasztó tárhelyszolgáltatóval szemben.⁴⁷⁴

A javítóintézeti nevelést érintő végrehajtási feladatok⁴⁷⁵ vonatkozásában az ideiglenes elbocsátás rendelkezései is változtak, engedélyezése [az (1/a) bekezdés szerint] kizárt, ha három alkalommal megállapították az intézet engedély nélküli elhagyása miatt a fiatalok

---

⁴⁷⁰ Bv. tvr. 67/B. §

⁴⁷¹ Bv. tvr. 67/B. §

⁴⁷² Bv. tvr. 76. §

⁴⁷³ Bv. tvr. 82/A. §

⁴⁷⁴ Bv. tvr. 91. §

⁴⁷⁵ Bv. tvr. 112. §

fegyelmi felelősségét. A feltételes szabadságra bocsátás mintájára az ideiglenes elbocsátás megszüntetésére kerül sor, ha a fiatalok a pártfogó felügyelet magtartási szabályait súlyosan megszegi.

A Bv. tvr. III. részét illetően módosultak az előzetes letartóztatottakra vonatkozó egyes szabályok. A XI. fejezet bővült, sor került az új Btk. szerinti elzárás és szabálysértési elzárás, összefoglalóan a szabálysértés miatt kiszabott elzárás, a helyszíni bírság, a pénzbírság, illetőleg közérdekű munka helyébe lépő elzárás vonatkozó végrehajtási kérdéseinek részletes rendezésére. Itt kerül szabályozásra az elhelyezés, az elkülönítés, a jogosultságok és kötelezettségek köre, a végrehajtás időbelisége és tényleges módja, a jutalmazás, fegyelmezés. Különös végrehajtási szabályok alatt kerültek rendezésre az elzárás félbeszakításra vonatkozó és a végrehajtási akadályok, melyek kizárták az elzárás végrehajtását. Ilyenek: a 12. hetet meghaladó várandósság a gyermek egy éves koráig saját háztartásban nevelés esetén, a gyermekgondozási díj, illetve gyermekgondozási segély idején legfeljebb egy év időtartamra, a közérdekű munkánál taglalt eset, ha a határozat jogerőre emelkedése után az elítélt öt évet vagy azt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban, vagy 2 évet javítóintézeti nevelésben. Eltérő szabályok vonatkoznak a szabálysértési elzárás végrehajtásának kizártságára.⁴⁷⁶

A büntetőeljárás-jogi törvényből átkerült a lakcímváltozási bejelentési elítélti kötelezettség [Bv. tvr. 2. § (7) bek.], mely elmulasztása bírságot eredményezhet.

Bővültek a pártfogó felügyeleti jogosultságok a közérdekű munka hatásköri változása miatt; a megkeresések, a személyes adatok beszerzése és kezelése szempontjából, mely indokolt [Bv. tvr. 5/A. § (2) bek.].

A sértetti jogok bővítéseként értelmezhető az a Bv. tvr.-ben rögzített, bv. intézetre terhelt indokolt értesítési kötelezettség, mely meghatározott bűncselekmények esetére vonatkozik: ekkor a sértett – kérelmére – tájékoztatást kap az elkövető szabadulásáról (Bv. tvr. 5/C §).

A bíróság büntetés-végrehajtási feladatait és az egyes intézkedések és büntetések végrehajtásának jogi környezetváltozásait ügycsoportonként külön nevesítem a későbbiekben.

Az új büntetés-végrehajtási kódextervezet

A kormány társadalmi egyeztetésre bocsájtotta az új büntetés-végrehajtási kódexet.

„Az elmúlt években az igazságszolgáltatás területén megkezdett átalakítás következő lépéseként az új büntetés-végrehajtási kódex megalkotásáról szóló 1415/2012. (VII. 5.) kormányhatározat alapján a közigazgatási és igazságügyi miniszter és a belügyminiszter előkészítette egy új, modern büntetés-végrehajtási törvény (bv. törvény) tervezetét, amelynek szükségességét az új Btk. elfogadása mellett a társadalmi változások, a bűnözésben megjelenő új tendenciák, valamint a büntetés-végrehajtás tapasztalatai is indokolták. A jelenleg hatályos, a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet felváltó új törvény kiemelkedő célként határozza meg a társadalomba való visszailleszkedés (reintegráció) elősegítését, az elítéltek hatékonyabb oktatását és foglalkoztatását, a szabadulás utáni jogkövető életmód kialakításához szükséges feltételek biztosítását, valamint az önálló büntetés-végrehajtás kialakítását. Az új bv. törvény 2014. december 31-én léphet hatályba. Az új kódex megalkotása azért is szükséges, hogy a legmagasabb jogszabályi szinten jelenjen

⁴⁷⁶ Bv. tvr. 125/D. § (2) bekezdés

meg a személyi szabadság jogszerű elvonásával vagy korlátozásával együtt járó jogkövetkezmények végrehajtása. Emellett az alkotmányos követelményeknek megfelelően megtörténik a jelenleg rendeleti szinten szabályozott, ám törvényi szintű szabályozást igénylő rendelkezéseknek az új kódexbe történő beépítése is. A törvény célja a büntetés-végrehajtás új alapokra helyezése, egyes újítások bevezetése, a jobb alkalmazhatóság, a büntető anyagi jogi szabályokhoz való megfelelő illeszkedés biztosítása és a vállalt nemzetközi kötelezettségeinknek való megfelelés. Új elemként jelennek meg a törvényben a szabadságvesztés végrehajtásának alapelvei, a régi, hagyományos alapelvek (törvényesség, fokozatosság, normalizáció) mellett új, a jelenlegi társadalmi helyzetre reagáló alapelvek (rugalmasság, káros hatások minimalizálása, pragmatizmus, egyéni aktivitás, egyéniesítés) is bekerültek, melyek a végrehajtás fő irányvonalait jelölik ki. Az új bv. törvény bevezeti az elítéltek besorolása körében a fokozatos végrehajtást elősegítő, egyéniesítést lehetővé tevő rezsim-rendszert. Ennek lényege, hogy a befogadáskor személyes interjúk, kérdőívek és szelektív tesztek elvégzésével felméri az elítélt személyi, társadalmi háttérét, egészségi, pszichés állapotát, intelligenciáját és biztonsági kockázati szintjét, majd a személyiség változásának figyelemmel kísérésével és a korábbi döntések rendszeres felülvizsgálatával elősegítik a reintegráció megvalósulását és a visszaesések csökkenését. Ezt a feladatot egy új, speciális intézet, a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (KKMI) végzi majd. A tervezet nagy hangsúlyt helyez a reintegrációra, ezért részletesen szabályozza a szabadulásra felkészítést és visszailleszkedést elősegítő programokat (kábitószer-prevenciós program⁴⁷⁷, szenvedélybetegségeket kezelő programok, életvezetési képzés, szakképzés). Bevezeti a reintegrációs őrizet jogintézményét: az első alkalommal szabadságvesztésre ítélt, aki öt évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztését fogház- vagy börtönfokozatban tölti és azt vállalja – ha a szabadságvesztés céljának megvalósulása ilyen módon is biztosítható –, a szabadulás előtt legfeljebb hat hónappal reintegrációs őrizetbe helyezhető. Aki reintegrációs őrizetbe kerül, a büntetés-végrehajtási intézetből a büntetés-végrehajtási bíró engedélye alapján az általa kijelölt lakásba távozhat, amelyet csak meghatározott esetekben és célból hagyhat el. Tevékenységét elektronikus távfelügyeleti eszközökkel folyamatosan nyomon követik, és bizonyos szabályok megszegése esetén a büntetés-végrehajtási bíró visszavonhatja a reintegrációs őrizetet. A tervezet – a fogvatartottaknak a hozzátartozókkal való kapcsolattartása céljából⁴⁷⁸, valamint a reintegrációs célokat figyelembe véve – újraszabályozza a kapcsolattartási formákat. A javaslat újraszabályozza továbbá a fogvatartás során felmerült költségek megtérítésének kötelezettségét is, így például a jövőben felszámítanak a szándékos egészségsértés vagy a fegyelmi ügyekben okozott sérülések miatti költségeket, ugyanúgy, mint az iratok nyomtatásával, másolásával vagy továbbításával felmerülő kiadásokat is. A javaslat megszüntetné továbbá a fogvatartottak ingyenes kondicionálóterem-használatát, és díjkötelessé teszi a kondicionáló terem igénybevételét, emellett kötelezővé teszi meghatározott többlétszolgáltatások (merülőforraló, hűtőszekrény, televízió stb.) ellenértékének a megtérítését is. A tervezet további újítása, hogy a törvény rögzíti azt a célt, hogy a fogvatartottak által végzett termelő munka szervezése során törekedni kell a börtönök önellátóvá és részben önfenntartóvá tételére.⁴⁷⁹

A tervezetről az a véleményem, hogy több, szerteágazóbb, újabb adminisztratív jellegű feladatot is telepít a bv. bíró hatáskörébe a bírói feladatok kiterjesztése mellé, hasonlóan – mintegy összeollózva – több ország intézményvariációihoz. Mindebből az következhet, hogy több bv. bíróra lehet szükség. Jelen dolgozat zárásakor, 2013. október 19. napján a tervezet

⁴⁷⁷ OPPMANN, Andrea, *Gesellschaftlicher Umgang mit Sucht am Beispiel drogenabhängiger Frauen im Strafvollzug*, Berlin, 2000. 144 p.

⁴⁷⁸ ROSENHAYN, Wibke, *Unüberwachte Langzeitfamilienbesuche im Strafvollzug*, Bonn, 2004. 191 p.

⁴⁷⁹ <http://www.kormany.hu/hu/dok?page=2&source=3&type=302#!DocumentBrowse>

még csak az előterjesztés stádiumában van, 2013. szeptember 27. napjáig lehetett észrevételeket küldeni, a Kormány azt még nem tárgyalta.

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának szinterei, a bv. intézetek

A bv. intézetekben a helyes rendet egyrészt a biztonsági, a biztonságossági és fegyelmi követelmények⁴⁸⁰ figyelembevételével kell megtartani, a fogvatartottak számára olyan életfeltételeket biztosítva, amelyek tiszteletben tartják az emberi méltóságot és teljes tevékenységi programot biztosítanak számukra [Európa Tanács Miniszteri Bizottság R(2006) 2. ajánlása a tagállamok számára „Az európai bv. szabályokról”, 49–69. szabály].⁴⁸¹

A szabadságvesztés egyes fokozataiban eltérő az elítélt elkülönítése a külvilágtól, őrzése, felügyelete és ellenőrzése. Különbözik a bv. intézeten belüli mozgása, életrendje, a személyes szükségleteire fordítható összeg nagysága, jutalmazása és fenyítése, és részvétele az elítéltek öntevékeny szervezeteiben.

A szakirodalomban időnként, különösen az elmúlt évek kodifikációs törekvései, kísérletei és tervezetei körüli időszakban s miként látjuk jelen kódextervezetben is, megjelenik a rezsimszisztemek bevezetésének igénye. Az elítélt nevelését szolgáló, a büntetés-végrehajtás során történő, jelenleginél több letöltést differenciáló lehetőség bevezetését egyaránt szorgalmazzák és ellenzik. Az elítélt életmódjának, szabadságfokának a bv. intézeten belül az elítélt magatartására, személyiségére és a felmérésre került biztonsági kockázat alapján az intézet határozná meg. A büntető törvénykönyv alapján az ítéletet kiszabó bíróság megszabná, hogy a szabadságvesztés-büntetés letöltésére különösen szigorú, szigorú vagy enyhébb körülmények között kerüljön sor.

A *Helsinki Bizottság* csak akkor találná elfogadhatónak, ha a rezsimszisztem nem lehetne önkényes, megfelelné a jogbiztonság alkotmányos követelményének, és a büntető törvénykönyvön alapuló bírói ítélettel nem kerülhetne ellentétbe. Felsorakoztatta ellenérveit, legfőképp azt, hogy a bíróság ítéletét egy rendvédelmi szerv vezetője hatékony jogorvoslat nélkül módosíthassa. Veszélyét különösen abban látta, hogy a zsúfoltsággal és létszámhiánnyal küzdő szervezeteknek az az érdeke, hogy az elítéltek mozgásszabadságát minél inkább korlátozzák, de a besorolást motiválhatja egy nevelő vagy felügyelő ellenszenve is az elítélttel szemben.

„A 2005. március havi törvénytervezet ezen feltételeknek részben megfelelt, a rezsimek egységet alkottak, a fogvatartott fokozata és rezsimbesorolásának megfelelően jogait és kötelezettségeit ismerhette, nem lehetett átfedés a rezsimek között, csak indokolt határozatban lehetett az elítélttel közölni, aki legalább évente egyszer a besorolás felülvizsgálatát kérhette.

⁴⁸⁰ Általános vagy állandó elemek, amelyek egyetlen büntetés és intézkedés végrehajtása folyamán sem hagyhatók figyelmen kívül, a különös vagy változó elemek viszont csak egyes büntetések és intézkedések végrehajtása során nélkülözhetetlenek. Az állandó és változó elemek a következők: a) a végrehajtó szerv kötelezettségeinek és jogainak meghatározása, különös figyelemmel a nyilvántartási, jelentési, tájékoztatási, intézkedési kötelezettségekre; b) az elítélt (terhelt) jogainak és kötelezettségeinek meghatározása, érdekvédelem; c) a tilalmak érvényesítése; d) felügyelet, őrzés, ellenőrzés; e) anyagi és egészségügyi ellátás, gyógyítás; f) nevelés, oktatás, munkáltatás; g) a végrehajtás befejezésének előkészítése. Általános értelemben tehát a büntetések és intézkedések végrehajtásának rendje a jogszabályok azon rendelkezéseinek megtartását jelenti, amelyek meghatározzák az adott büntetés és intézkedés eredményes végrehajtásának alapvető feltételeit, különös figyelemmel a végrehajtó szerv és a végrehajtás hatálya alatt álló személy kötelezettségeire és jogaira. Magában foglalja a szabályozottságot és az érvényes szabályok betartását, betartatását is. A rend kialakítása és bemutatása a bv. szervezet feladata. VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁴⁸¹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

Mivel a bíróság ítéletét módosítaná, így a büntetés-végrehajtási bíró a fellebbezési eljárásban felülbírálhatja a besorolást.⁴⁸² De ezt időközben felülírta az élet, elsöpörte a megvalósítást.

Szűcs András is felsorakoztatja a végrehajtás során a rezsim bevezetésének kritikai álláspontját. Elismeri, hogy az elítélt személyiségváltozásának „testközelből” történő megfigyelésére a büntetés-végrehajtási szervezetnek van lehetősége, azonban azzal, hogy az elítélt hosszabb időre visszanyúló személyes ismerete általában magában hordozza a vele szembeni pozitív vagy negatív elfogultság veszélyét is. Ezen kívül komoly problémának találja azt is, hogy a bv. szervezetet a büntetés céljának érvényesítése mellett számos egyéb érdek is motiválja. Egy büntetés-végrehajtási intézetben igen fontos kérdés például a fogva tartás biztonságának a megőrzése, a túlszűfoltosság elkerülése stb.

A bv. bíró ezzel szemben az említett befolyásoló tényezők hatásától mentesen tudja meghozni döntéseit. Emellett alkotmányossági szempontból is kifogásolható lenne, ha a bíróság által meghozott jogerős döntés tartalmát utóbb nem egy másik bíró, hanem az azt végrehajtó szervezet módosítaná.⁴⁸³

Hatáskör és illetékesség

A hatáskör vizsgálata mellett a másik fontos, elsődleges szempont abban a kérdésben dönteni, hogy van-e illetékessége a bv. bírónak az adott ügyben.

A bv. bíró illetékességét a Bv. tvr. 6. § (5) bekezdése akként határozza meg, hogy *eltérő rendelkezés hiányában* annak a bv. intézetnek, illetve javítóintézetnek a helye szerint illetékes bv. bíró folytatja le az eljárást, ahol az elítélt a büntetését tölti, illetőleg ahol a javítóintézeti nevelést végrehajtják.

Az eltérő rendelkezéseket az egyes ügyekben a Bv. tvr. tartalmazza. Ezek a következők:

→ ha a magatartási szabályok megszegése miatt a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, az ügyész az elítélt tartózkodási helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt [Bv. tvr. 9. § (2) bek.];

→ a közérdekű munka végrehajtására irányuló eljárást más munkahely kijelölése esetén a kijelölt munkahely szerint illetékes bv. bíró folytatja le;⁴⁸⁴

→ a közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítására a közérdekű munka végrehajtására kijelölt munkahely szerinti bv. bíró az illetékes, amennyiben a kijelölésére még nem került sor, az eljárást az elítélt lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes bv. bíró folytatja le;⁴⁸⁵

→ a hatáskör és illetékesség törvényi meghatározása része annak a garanciarendszernek, amely biztosítja, hogy a büntetőügyben semmilyen manipuláció ne történjen. A magyar bv. bíró hatáskörét és illetékességét a Bv. tvr. határozza meg, annak ellenére, hogy a jogállami követelménynek megfelelően e hatásköri és illetékességi szabályok törvényben történő rögzítése lenne indokolt. [...] A bv. bíró nem különbíróságnak, hanem az egységes bírósági szervezetbe kapcsolódó úgynevezett szakbírónak minősül, amelynek létét a hatáskörébe tartozó ügyek

⁴⁸² KÁDÁR András Kristóf, KÖSZEG Ferenc, M. TÓTH Balázs, *Korszerűsítő szándék, kísértő múlt*, Fundamentum 2005/2, 122-123. pp.

⁴⁸³ SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményéről de lege ferenda*, Magyar Jog, 2009/6, 330. p.

⁴⁸⁴ Bv. tvr. 10. § (2) bek.

⁴⁸⁵ Bv. tvr. 11. § (2) bek.

speciális jellege (a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó bírói feladatok ellátása), valamint a munkavégzéshez szükséges speciális szakértelem indokolja.⁴⁸⁶

→ a Bv. tvr. 11. § (2) bekezdése szerinti illetékességi szabály az irányadó a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatása esetén is;

→ a pártfogó felügyelő a működés helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt [Bv. tvr. 13. § (2) bek.];

→ a javítóintézeti nevelés folytatásának és az ideiglenes foganatba vétel elrendelésére az a bíróság illetékes, amelynek az illetékessége területén az elítélt a javítóintézeti nevelés folytatásának elrendelése iránti indítvány előterjesztése idején tartózkodott,

→ a kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása, illetőleg a kiutasítás mellékbüntetés végrehajthatóságának az ügyész indítványára, de legalább kétévenkénti megvizsgálására annak az idegenrendészeti hatóságnak a területén működő bv. bírónak van illetékessége, amelynek területén az elítélt tartózkodik.

Az ügyész az elítélt, illetve a felelősségre vonás hatálya alatt álló személy tartózkodási helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt.⁴⁸⁷

A Bv. tvr. és a Be. viszonya

A Bv. tvr. és a Be. viszonyára a szubszidiaritás jellemző. A büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezéseit csupán akkor kell alkalmazni, ha valamely kérdésről a törvényerejű rendelet vagy más jogszabály nem szól. Ez a megnehezített jogalkalmazói feladat speciális jogtechnikai megoldást követel. Szükséges a Be. és a Bv. tvr., illetve egyéb jogszabályok gondos egybevetése ahhoz, hogy eldönthesse, a Be. mely rendelkezését lehet alkalmazni a bv. bírói eljárásban.⁴⁸⁸ A jogalkalmazói gyakorlat a jogi szabályozás által létrehozott viszonyrendszert még annyiban cizellálta, hogy a Be. különleges eljárásokra vonatkozó rendelkezéseit alkalmazhatóság szempontjából a Be. általános szabályai elé helyezte.⁴⁸⁹ A bv. bírói eljárások történetileg és tartalmilag a Be.-ben szabályozott különleges eljárásokhoz állnak a legközelebb, erre figyelemmel a bv. bírói eljárásban a Be.-nek mindenekelőtt a különleges eljárásokra vonatkozó szabályait kell alkalmazni, egyéb rendelkezéseit csak annyiban, amennyiben e szabályokból más nem következik – véli *Berkes György*. Sajnos nem lehet teljesen egységes bírói gyakorlatot tapasztalni. A Bírósági Határozatokban olyan eseti döntés is megjelent, amely szerint a bv. bírói meghallgatás során a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatók, illetőleg a Be. szabályai a bv. bírói eljárásra csak tárgyalás esetében irányadók.⁴⁹⁰ Ezt még tovább rontja, hogy a 2012-es pótkötetben sem korrigálták a 2012. év nyarán hatályos törvényi hivatkozásnak – 28/A. § (2) bekezdésnek – ellentmondó, a 45. oldalon beidézett FBK 1994/26.⁴⁹¹

A 2013. július elsején bekövetkezett többszintű jogszabályváltozás (új Btk. és Bv. tvr. módosítás) a kommentár szerint az eljárás gyorsítása, az adminisztratív terhek csökkentése és a költséghatékonyság növelése érdekében lehetővé teszi, hogy a törvényben meghatározott

⁴⁸⁶ SZŰCS András, *Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban*, Rendészeti Szemle, 2010/1, 65. p.

⁴⁸⁷ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁴⁸⁸ BERKES György, *Vitás kérdések a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban*, Magyar Jog, 1981/2, 117. p.

⁴⁸⁹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006, 427. p.

⁴⁹⁰ BH. 1996. 631.

⁴⁹¹ KADLÓT Erzsébet, MOHÁCSI Barbara, *Büntetés-végrehajtási jogszabályok: 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról: kiegészítve jogegységi határozatokkal és a bírói gyakorlattal*, Budapest, Novissima Kiadó, 2011, 42. p.

esetekben a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt meghallgatása nélkül, a rendelkezésre álló iratok alapján hozza meg a döntését. Az előbbi célokat szolgálja, miként lejjebb látjuk, hogy abban az esetben, ha az elítélt meghallgatása a döntéshozatal során nem szükséges, a bv. bíró feladatait a bírósági titkár önállóan elláthatja. Az eljárások közül azokban, amelyeknél a törvény az elítélt meghallgatását nem írja elő, a bv. bíró feladatait önálló aláírási joggal a törvényszék elnöke által kijelölt bírósági titkár is elláthatja. A bírósági titkár a döntését iratok alapján hozza meg.⁴⁹²

Az eljárásokat – eltérő rendelkezés hiányában – annak a bv. intézetnek, illetve javítóintézetnek a székhelye szerint illetékes bv. bíró folytatja le, ahol az elítélt a büntetését tölti, illetve ahol a javítóintézeti nevelést végrehajtják. A közérdekű munkával és a pártfogó felügyelettel kapcsolatos eljárásokat – eltérő rendelkezés hiányában – a végrehajtásért felelős kormányhivatal pártfogó felügyelői szolgálatának székhelye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.⁴⁹³

Az eljárások szabályozására kiható legfontosabb különbség abban ragadható meg, hogy míg a büntetőeljárás fő kérdése a büntetőjogi felelősség megállapítása, addig a bv. bírói eljárásban ennek tárgyában nem születhet döntés. A kapcsolódás elvi alapját az teremti meg, hogy a bv. bíró tevékenysége a büntetés-végrehajtáshoz kötődik, amely a tágabb értelemben vett büntetőeljárás utolsó szakasza.⁴⁹⁴

A bv. bírói eljárások *csupán viszonylagosan önállóak a büntetőeljáráshoz képest*. A Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdése szerint, amennyiben a törvényerejű rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik, a *bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai irányadók*. Adott esetben a Bv. tvr. alapján, a Be. gondos egybevetése után lehet állást foglalni abban, hogy a Be. valamely rendelkezése alkalmazható-e a bv. bírói eljárásban. Érvényesült tehát a „lex specialis derogat legi generali” elve, amely szerint a Bv. tvr. speciális rendelkezései a Be. általános rendelkezéseit megelőzik. Így a bv. bírói eljárásban minden esetben kötelező volt az elítélt meghallgatása, amelynek azonban alaki szabályairól sem a Bv. tvr.-ben, sem egyéb jogszabályban nincs rendelkezés.

A bv. bíró tevékenységének eljárási és anyagi jogi szabályairól

A bv. bíró egyesbíróként jár el, tárgyalás tartása esetén – amint arra a Bv. tvr. novellájához fűzött miniszteri indokolás rámutat – eljárására az érintett személyek részvételére, a tárgyalás nyilvánosságára stb. a büntetőeljárás szabályai irányadók.

A bv. bírói eljárás lényegét tekintve a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó sajátos bv. eljárás, amelyre a speciális szabályokon túl a Be. különleges eljárásainak szabályai az irányadók annak ellenére, hogy a Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdése azokat éppúgy nem nevesíti, mint ahogyan a Be. sem sorolja fel az egyes bv. bírói eljárásokat a különleges eljárások között.

A bv. bíró eljárási működését (*eljárási jogát*) legmagasabb szinten a Bv. tvr. II. fejezete tartalmazza, míg „*az anyagi jogi*” szabályok elsősorban a Btk.-ban, illetve a Bv. tvr.-ben találhatók. Az eljárást meghatározó jogszabályok szintjét azok a miniszteri rendeletek

---

⁴⁹² Bv. tvr. 6. § (5a) bekezdés

⁴⁹³ Bv. tvr. 6. § (5) bekezdés

⁴⁹⁴ FENYVESI Csaba, HERKE Csongor, TREMMEL Flórián, *Új magyar büntetőeljárás*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004, 30. p.

képezik, amelyek a Bv. tvr. felhatalmazást tartalmazó rendelkezésein [Bv. tvr. 105. § (2) bek., 127. § (1) bek.] alapulnak. Így például a Bv. Szabályzat. A bv. bíró tevékenységének további részletszabályait a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról szóló 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet tartalmazza.⁴⁹⁵

A bv. bíró eljárásának jogalkalmazói gyakorlatáról – a különleges eljárás szabályairól

A különleges eljárás szabályainak alkalmazását a tudományos igényű értelmezések is pusztán a két eljárás hasonló jellegére, quasi jobb híján való alkalmazására vezetik vissza. Hasonló jelleget emel ki a Legfelsőbb Bíróság a BH 1984. évi 12. számában 486. szám alatt közétett B.törv.II.211/1984. számú határozatának indokolásában is. Eszerint „minthogy a feltételes szabadság megszüntetése iránti eljárás a Be. XXVIII. fejezetében foglalt különleges eljárásokhoz hasonló jellegű, nincs ok arra, hogy az ott kialakított ítélkezési gyakorlattól eltérő álláspontot foglaljon el a bíróság. E jogértelmezések által kialakított jogalkalmazói gyakorlatra utalt az Alkotmánybíróság is, amikor a határozata indokolásának 5. pontjában kimondta, hogy „a Be. különleges eljárásainak közös szabályai alapján [555. § (2) bekezdés g) pont] a bíróság határozata ellen a terhelt, a védő és az ügyész fellebbezhet.”⁴⁹⁶ Nem vitatható, hogy a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályait megelőzik a Bv. tvr. speciális rendelkezései. Figyelemmel arra, hogy a bv. bírói eljárásban a nemzetközi követelményekkel összhangban a kontradiktórus tárgyalás lehetőségének kizárása indokolatlan, ezért a Bv. tvr. 6. § (3) bekezdésének *b*) pontja úgy rendelkezik, hogy a bv. bíró bizonyítás felvétele esetén tárgyalást tart.⁴⁹⁷

A meghallgatás speciális szabályai

A meghallgatás szabályai változtak 2013. júliusi törvénymódosítás során, annak köre szűkült. A meghallgatás – általában a bv. intézet falai között délelőttönként történt, amikor a bv. bíró kikergetett a fegyintézetbe. Ez délelőtt 9 és 10 óra közötti intervallumra tehető. Ezt követően délig, amikor a napi szabadításokkal kezd foglalkozni a börtönadminisztráció, tehát a röpke két, két és fél óra alatt 20, olykor 30 elítélt meghallgatása történt, mely kétségtelen, hogy túlnyomó részt a fegyintézetben formálissá vált sablonok között történt. Meghatározott ügycsoportok kérelmezőire vonatkozó általános tudnivalókat egyszerre közölte a bv. bíró, majd egyesével minden kérelmező elmondhatta, hogy mivel indokolja kérelmét. Az idő rövidege ellenére mégis volt a fogvatartottnak lehetősége saját védelmében elmondani mindazon érveket, amiket saját álláspontja alátámasztására alkalmasnak tartott, sőt jogi képviselője is jelen lehetett a meghallgatáson, ezzel olykor éltek is. A jogi környezetváltozás révén bevezetett ügyiratokból való „döntésforma” meghozatala lehetőségével remélni szeretném, hogy több idő jut a tényleges bv. bíró által végzett meghallgatásra.

A törvényváltozás előtt a specialitás bizonyítékaul, annak alátámasztására szolgált még az is, hogy amíg a Be. különleges eljárásai körében a *meghallgatás csak lehetőség* volt – erre utalt a törvény szövegében szereplő „szükség esetén” kitétel –, *addig a bv. bírói eljárásban a meghallgatás minden esetben kötelező* volt, attól a bíró nem tekinthetett el.

⁴⁹⁵ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁴⁹⁶ 5/1992. (I. 30.) AB határozat

⁴⁹⁷ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

A bizonyítás felvételének speciális szabályai

Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró *tárgyalást* tart. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bírói eljárásban is alapvető követelmény a tényállás felderítése, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a bizonyítás törvényessége. A bv. bírói eljárásban folytatott bizonyítás célja a megalapozott bírói döntés, a ténykérdések tisztázása érdekében a *tényállás felderítése, valósághű megállapítása, személyi és tárgyi jellegű bizonyítási eszközök útján*. Az, hogy mikor minősül valamely eljárási cselekmény fogatosításra bizonyításnak, mi az elhatárolási szempont, amely a meghallgatás vagy a tárgyalás irányába billenti a mérleg nyelvét, mindig csak esetenként és a konkrét ügyre vonatkozóan dönthető el. Például, ha az elítéltnak a bv. bíró kérdéseket tesz fel, vagy a nevelőt arra vonatkozóan hallgatja meg, amit a nevelői vélemény tartalmaz, mintegy annak alátámasztásaként, annak kiegészítése céljából; a meghallgatás tárgykörébe tartozik. Abban az esetben azonban, ha ugyanazt a nevelőt valamely tényre, az elítélt valamely cselekvőségére nézve hallgatja meg, már *tanúkénti* meghallgatásra kerül sor, amely bizonyítás felvételét jelenti, s mint ilyen, már a tárgyalás körébe tartozik. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró például a tárgyalás kitűzése és tartása nélkül is kérheti a parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől és az azokban hivatkozott iratok bemutatását; ami már nem minősül bizonyítás felvételének.⁴⁹⁸ A bizonyítást a bv. bírónak kell felvennie, illetve az ügyészt kell megkeresnie bizonyítási eszközök felkutatása végett, arra a bv. intézet parancsnokát nem kötelezheti, illetve a hivatásos pártfogót sem bízhatja meg ilyen feladattal.⁴⁹⁹

Az ügyész részvétele az eljárásban

Az ügyész bv. bírói eljárásban való részvételével összefüggésben kiemelhető, hogy az ügyészi jelenlét a meghallgatáson fogva lévő terhelt esetén sem kötelező, tekintettel arra, hogy egyrészt ilyen esetekre nem vonatkoznak a Be. 241. §-ában a kötelező ügyészi részvételre irányadó jogszabályi rendelkezések, másrészt a Bv. tvr. maga is csupán lehetőségként említi az ügyész részvételét a meghallgatáson.⁵⁰⁰

Az ügyész döntésének függvénye tehát az, ha úgy ítéli meg, hogy konkrét esetben a jogorvoslati jogosultság megalapozottabb gyakorlása érdekében szükséges, személyesen vesz részt a meghallgatáson. Amennyiben az ügyész a meghallgatások során nem vesz részt és a kihirdetés útján közölt határozat ellen a terhelt és a védő nem jelent be fellebbezést, a meghallgatáson jelen nem lévő ügyésszel a bíró a határozatot a rendelkező rész kézbesítése útján közli. Az így közölt határozat ellen 8 napon belül van helye fellebbezésnek.⁵⁰¹ Az ügyész jogorvoslati jogosultságának lehetősége akár személyes jelenléte révén, akár a határozatok kézbesítése útján történő közlése esetén egyaránt érvényesül.

Nehézség abban az esetben keletkezik számára, amennyiben személyesen nem jelent meg és csak rendelkező részt kap, és annak tartalma ellentétes az indítványával. Ez esetben vagy megpróbálja rövid úton megtudni a bírótól a határozat alapjául szolgáló indokokat, vagy ezek hiányában nyújtja be a fellebbezését, amelyet már a részletes indokok ismeretében a másodfokú törvényszék területén működő ügyész a Be. 357. § (2) bekezdése alapján visszavonhat.⁵⁰²

---

⁴⁹⁸ BH1994. 72.

⁴⁹⁹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011 BH1997. 64.

⁵⁰⁰ Bv. tvr. 6. § (3) bek.

⁵⁰¹ Be. 325. § (2) bek.

⁵⁰² VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

A Bv. tvr. 6. (3) bekezdésének *d*) pontja ugyanis *a bv. bíró számára az eljárás kötelező megszüntetését írja elő arra az esetre, ha az ügyész indítványát alapos okkal visszavonta*. Az ügyész a bv. bíró hatáskörébe tartozó döntésekkel összefüggésben a következő esetekben rendelkezik indítványtételi joggal:

→ feltételes szabadság megszüntetése a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak megszegése miatt;⁵⁰³

→ közérdekű munka végrehajtására más munkahely kijelölése;⁵⁰⁴

→ közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre;⁵⁰⁵

→ a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítása.⁵⁰⁶

Ha az ügyész nincs jelen a meghallgatáson, nem gyakorolhatja természetesen a Bv. tvr. 6. §-ának (3) bekezdése *d*) pontjában szereplő jogát. Jogsérelem azonban ebben az esetben sem fenyeget, tekintettel arra, hogy amennyiben az indítvány visszavonását megalapozó körülmények fennállnak, a bv. bíró hivatalból köteles észlelni és az ügyési indítványt elutasítani. Ennek hiányában nyitva áll az ügyész számára a fellebbezés lehetősége.

A fellebbezés

A Bv. tvr. 6. § (3) bekezdésének *c*) pontja biztosítja – a törvény által meghatározott esetek kivételével – a bv. bíró eljárása során hozott végzések elleni *fellebbezés lehetőségét*. Az Alkotmánybíróság az 5/1992. (I. 30.) AB határozatának indokolásában hangsúlyozta, hogy a bv. bírói döntések jelentős hányadában komoly érdekek fűződnek a határozatok helyességéhez, törvényességéhez. Az ítéletben meghatározott joghátrány ugyanis főként a büntetés, illetve az intézkedés végrehajtása során érvényesül, akkor, amikor valaki ténylegesen elveszíti a szabadságát, a kijelölt helyen kell laknia vagy dolgoznia, amikor korlátozzák a mozgásszabadságát. Kétségtelen, hogy az alapvető emberi jogokba való beavatkozás jogalapját a büntetőeljárásban meghozott jogerős ítélet teremti meg, azonban a tényleges jogkorlátozás, a beavatkozás a végrehajtás során történik.

A büntetések és intézkedések végrehajtása menetében a jogorvoslati jog mint alkotmányos alapjog érvényesülése megköveteli, hogy az érdemi, ügydöntő, az elítélt jogi helyzetét lényegesen befolyásoló határozat tekintetében a jogorvoslat biztosítsa a döntést hozó szervtől eltérő, más szerv részéről történő felülvizsgálatot, mely a döntés helyessége, törvényessége tekintetében a döntés megváltoztatását vagy hatályon kívül helyezését eredményezi.

Az Alkotmánybíróság szerint nem alkotmányellenes a garanciális jellegű jogorvoslati jog hiánya a közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása tárgyában hozott bv. bírói határozat esetén sem.⁵⁰⁷

A bv. bíró határozata elleni fellebbezés elbírálása a megyei (fővárosi) bíróság másodfokú tanácsának hatáskörébe tartozik, amely szintén akkor tart tárgyalást, ha bizonyítást vesz fel, egyébként a fellebbezést tanácsulésen bírálja el.⁵⁰⁸

A megyei (fővárosi) bíróság katonai tanácsának bv. bírása által hozott határozat elleni fellebbezés elbírálása a katonai tanács székhelyén működő megyei (fővárosi) bíróság másodfokon eljáró tanácsának hatáskörébe tartozik.⁵⁰⁹

⁵⁰³ Bv. tvr. 9. § (2) bek.

⁵⁰⁴ Bv. tvr. 10. § (1) bek.

⁵⁰⁵ Bv. tvr. 11/A. § (1) bek.

⁵⁰⁶ Bv. tvr. 12. § (2) bek.

⁵⁰⁷ Bv. tvr. 65. § (2) bek.

⁵⁰⁸ BH2004. 133.

⁵⁰⁹ BH1995. 10.

A bv. bírói eljárásban megszületett jogerős ügydöntő határozat érdemi felülvizsgálatára kizárólag a Be. 430–438. §-aiban szabályozott törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat alapján és csak szűk körben van lehetőség.

A bv. bíró határozata elleni fellebbezés lehetőségét az elítélt, az ügyész és a védő számára a Bv. tvr. biztosítja. Természetesen elítélt helyett az ügy jellegétől függően szerepelhet pártfogó felügyelet hatálya alatt álló, előzetesen letartóztatott is. A bv. intézetnek nincs külön nevesített jogorvoslati joga még abban az esetben sem, amennyiben az intézet előterjesztésével ellentétes tartalmú bv. bírói döntés születik. Ebben az esetben a bv. intézet parancsnoka a meghallgatáson részt nem vevő ügyészhez fordulhat a jogorvoslat előterjesztésének megfontolása érdekében.

A bv. bíró végzésével szembeni jogorvoslat általánossá tételével megszűnt annak lehetősége, hogy a bv. bíró hivatalból megváltoztassa, vagy hatályon kívül helyezze a saját esetleges jogszabálysértő vagy megalapozatlan határozatát. A Be. 261. §-ának (1) bekezdésében meghatározott kijavítási lehetőség ilyen okból történő alkalmazása fel sem merülhet, hiszen az csak garanciális szempontokat nem sértő, az ügy érdemi elbírálását nem érintő hibák orvosolására vonatkozhat.⁵¹⁰

4.2. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása⁵¹¹

A 2013. július elsejei hatályos szabályok szerint az új Btk. hatályba lépésével már csak a Bv. tvr. szabályai az irányadók a fokozatváltásra, a Bv. tvr. 28/A. § tartalmazza a vizsgálandó feltételeket. A rendelkezésben új a 28/A. § (1a) bekezdés, mely a már engedélyezett enyhébb fokozat hatályon kívül helyezését ismerteti. Az iratok alapján való döntés és érdemi indokolás nélküli elutasítás lehetőségének bevezetése is újdonság.

A szabadságvesztés végrehajtására eggyel enyhébb fokozat⁵¹² akkor jelölhető ki, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, egészségi állapotára, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára, a társadalomba való beilleszkedési készségére tekintettel – a büntetés célja a szabadságvesztés enyhébb fokozatban történő végrehajtásával is elérhető.

A szabadságvesztés végrehajtására eggyel szigorúbb fokozat akkor jelölhető ki, ha az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét ismételten vagy súlyosan megzavarja.

Enyhébb végrehajtási fokozat nem jelölhető ki, ha

- a) elítélt a szabadságvesztésből – az előzetes fogvatartásban a szabadságvesztés foganatba vételét közvetlenül megelőzően folyamatosan töltött

---

⁵¹⁰ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁵¹¹ Bv. tvr. 7. § és 28/A. §;

⁵¹² A szabadságvesztésre ítélt bűnelkövetők kategorizálásának, a kialakított kategóriáknak megfelelő differenciált végrehajtási rendszernek régi hagyománya van Magyarországon. A Bv. tvr.-nek az 1999. évi CXX. törvény 43. § (1) bekezdésével 2000. március 1. napjával beiktatott 24/A. §-a szerint az ugyanazon elítélttel szemben *több, külön ítélettel kiszabott, határozott tartamú összbüntetésbe nem foglalható szabadságvesztést úgy kell végrehajtani*, hogy előbb mindig a legszigorúbb fokozatot, az azonos végrehajtási fokozatban lévő szabadságvesztések közül pedig azt kell végrehajtani, amelyikből az elítélt nem bocsátható feltételes szabadságra. A kategorizálás történhet az elkövetett cselekmény jellege, súlya, a büntetés mértéke, az elkövető előélete, jogi szempontból jelentőséggel bíró személyes tulajdonságai és egyéb ismérvek szerint. VÓKÓ 2011, *i. m.*

időt is beszámítva – a feltételes szabadságra bocsátásig esedékes időtartam felét nem töltötte le,

- b) az elítélt a szabadságvesztésből fegyházfokozatban legalább egy évet, börtönfokozatban legalább hat hónapot nem töltött le,
- c) az elítélt erőszakos többszörös visszaeső,
- d) az elítélt a bűncselekményt bünszervezetben követte el,
- e) az elítélt életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést tölt amelyből nem bocsátható feltételes szabadságra.

A 2013-as nyári jogszabályváltozást megelőzően az irányadó régi Btk. 46. § (1) bekezdése egyetlen feltételként az elítélt büntetés-végrehajtása során tanúsított kifogástalan magatartását szabta az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésének feltételéül.

A szabadságvesztés egységes büntetés, a végrehajtás azonban különböző módon, differenciáltan történik, a bíróság ítéletének megfelelően fegyház-, börtön- vagy fogházfokozatban. Az *ítéletben kijelölt szabadságvesztés végrehajtási fokozatot* a bírósági értesítésen feltüntetik.⁵¹³

A fegyház a börtönnél, a börtön a fogháznál *szigorúbb* végrehajtási mód.

*„A szabadságvesztés végrehajtásának célja az, hogy az e törvényben meghatározott joghátrány érvényesítése során elősegítse az elítéltnak a szabadulása után a társadalomba történő beilleszkedését és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől.”*⁵¹⁴

A szabadságvesztés végrehajtásának *célja* lényegében a büntetés céljának realizálása oly módon, hogy a törvényben meghatározott joghátrány érvényesítése során kell a társadalomba való beilleszkedést és az újabb bűncselekmény elkövetésétől való tartózkodást elősegíteni.

A hátrányok érvényesítése mellett nem mellőzhetők a *reszocializációt* szolgáló jogelvek és módszerek sem. A *hátrány és a nevelés együtthatásától* várható, hogy az elítélt úgy illeszkedik majd be a társadalomba, hogy szabadulása után igyekszik tartózkodni újabb bűncselekmény elkövetésétől.

A szakirodalomban ezzel legtöbbit a *börtönártalmakról*, illetve kezelési (*treatment*) *ideológia* (meghatározatlan tartalmú büntetés, elítéltek osztályozása, pszichológiai alapokra támaszkodó kezelési programok) háttérbe szorulásának okairól szóló munkákban foglalkoztak. Megjelent a „*prizonizáció*”, a börtönösödés fogalma, így definiálták azokat a *deprivációkat*, mely szerint a börtön megfosztja nem csak a szabadságtól, de különböző javaiktól, szolgáltatásoktól is az elítéltet.

Az európai jogrendszerek – hangsúlyozva az egyén emberi, állampolgári jogait – természetesnek tartják, hogy ésszerű keretek között, fontos társadalmi érdek védelmében szükségessé válhat a jogok korlátozása.⁵¹⁵

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtási fokozatának meghatározása *már a büntetés kiszabásánál is igen fontos szempont*. Bizonyos körülmények már ekkor is indokoltá tehetik enyhébb vagy súlyosabb végrehajtási fokozat kijelölését. Szintén a fokozat fontosságát

⁵¹³ Régi Btk. 45. § (1) bek., új Btk. 35. § (1) bek. 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 9. § (2) bek. a) pont

⁵¹⁴ Bv. tvr. 19. §

⁵¹⁵ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

mutatja a Be. 556. §-a, amely értelmében a bíróság utólag határoz, ha erről a jogerős ítélet nem, vagy nem a törvénynek megfelelően rendelkezett.

A büntetés végrehajtása során *a bv. szervezetnek lehetőségük nyílik* az elítélt életvitelének folyamatos figyelemmel kísérésére, magatartása alakulásának nyomon követésére.

Mindezekre figyelemmel indokolt annak lehetővé tétele, hogy az ítélező bíróság döntése a végrehajtási fokozatról ne egyszer s mindenkorra szóló, végleges döntés legyen, hanem a büntetés végrehajtása menetében is lehetőség nyíljon a korrekcióra, az eredeti bírói döntéstől való eltérésre, az elítélt enyhébb vagy súlyosabb végrehajtási fokozatba helyezésére.⁵¹⁶

A szabadságvesztés *fokozatának megváltoztatása iránt* elsősorban a *bv. intézet* tehet előterjesztést a bv. bíróhoz, de azt az *elítélt* és *védője* is kezdeményezheti. Az Alkotmánybíróság 248/B/1998. AB határozatában a fokozatváltoztatás tekintetében mondta ki, hogy általános kérelmezési jog az elítéltet és védőjét is megilleti, a hivatalból történő kezdeményezés előírása nem zárja ki, hogy ők is kérelmezzék az eljárás folytatását.

Az előterjesztés elkészítése előtt az elítéltről értékelő véleményt kell készíteni, az elítélt vagy a védő kérelmét az értékelő véleménnyel és javaslattal kell a bv. bíróhoz továbbítani 15 napon belül. Ha az egy éven belül ismételt előterjesztett kérelem új körülményre nem hivatkozik, az értékelő vélemény és a javaslat elkészítését a bv. intézet mellőzheti [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 194. § (2) bek.], ez esetben a kérelmet 8 napon belül kell a bv. bíróhoz továbbítani.

Az értékelő vélemény tartalmazza:

- az elítélt személyi és bv. adataira,
- a végrehajtás során a vele kapcsolatos fontosabb eseményekre,
- viselkedésére, tanulására, munkavégzésére,
- a jutalmazási és fegyelmi adatokra,
- a szabadidő eltöltésének módjára,
- a kapcsolattartásra,
- a szabadulásra való felkészítés érdekében tett intézkedésekre vonatkozó adatokat.

Az értékelő vélemény csak a törvényben meghatározott és a bv. szervezet által nyilvántartható adatokat tartalmazhatja.

A végrehajtási rend magában foglalja a *szabályozottságot* és az *érvényes szabályok betartását, betartatását* is (Bv. tvr. 20. §). A rend kialakítása és fenntartása *a bv. szervezet feladata*. A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának *helyei a büntetés-végrehajtás intézetek*. Annak érdekében, hogy a helyi sajátosságok ne akadályozzák, hanem segítsék a végrehajtás céljának megvalósulását, az elítéltet megillető jogok gyakorlásának és köteleességek teljesítésének rendjét *házirend* szabályozza. Ennek tartalmát a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 34–35. §-a sorolja fel nem taxatívén. A házirend megtartásának következményeire az elítélt figyelmét fel kell hívni. A házirend tartalmazza többek között az elítéltnél tartható tárgyak fajtáinként meghatározott mennyiségét [6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 21. § (1) bek.]; a körleten betartandó baleset- és tűzvédelmi előírásokat; a dohányzással kapcsolatos

---

⁵¹⁶ A szabadságvesztés végrehajtásának menetében is – az elítéltek magatartása, viselkedése, az elítélt személyiségének változása vagy újabb személyiségjegyek megismerése alapján – nyilvánvalóvá válhat azonban, hogy a büntetés célja és a szabadságvesztés végrehajtásának közvetlen feladata biztosítható az eredetileg kijelölt enyhébb fokozatban is, vagy éppen csak szigorúbb végrehajtási fokozatban érhető el. Vóko (2011): *Uo.*

rendelkezéseket, tájékoztatást a pártfogó felügyelői szolgálat önkéntes igénybevételének lehetőségéről, valamint figyelmeztetést a házirend megtartására, továbbá megszegésének következményeire.

Bírói gyakorlat

A szabadságvesztés *enyhébb fokozatának kijelölésére előterjesztést lehet tenni*, ha az elítélt folyamatosan kifogástalanul teljesíti kötelezettségeit és a büntetés célja enyhébb fokozatban is elérhető. Az *intézet tájékoztatja a bv. bírót* a végrehajtott és a végrehajtásra váró szabadságvesztés(ek)ről, valamint arról, ha az elítélt ellen új büntetőeljárás van folyamatban.

Akkor is engedélyezni kell az elítélt enyhébb fokozatba helyezését, ha ezáltal egyben feltételes szabadságra is jogosulttá válik.

Úgy az enyhítés, mint a szigorítás komoly nevelési eszköz. Összbüntetési ítélet esetén a bv. intézeteknek ismét meg kell vizsgálnia, hogy az összbüntetés tekintetében fennállnak-e a fokozatváltoztatás feltételei.⁵¹⁷

A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatása esetén a *bv. bíró a végzését megküldi* az ügyben, illetőleg *az összbüntetési ügyben első fokon eljáró bíróságnak és a bv. intézetnek*, valamint kézbesíti az *ügyésznek, az elítéltnak* és – feltéve, hogy a bv. ügyben eljár – a *védőnek*.⁵¹⁸

A büntetés végrehajtása során az enyhébb végrehajtási fokozat meghatározásánál a szabadságvesztés során töltött idő alatt tanúsított magatartásnak – nem pedig a büntetés kiszabásánál irányadó körülményeknek – van jelentősége.

Az eggyel enyhébb végrehajtási fokozat engedélyezésének előfeltételei kapcsán eseti döntés mutatott rá arra, hogy azok a körülmények, amelyeket a bíróságnak az ítélet meghozatala során értékelnie kell, nem szolgálhatnak alapul a bv. bíró döntéséhez.⁵¹⁹

A régi Btk. 46. § (1) bekezdése, mely szabályozás immár átkerült a Bv. tvr.-be, egyértelműen a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartás esetén teszi lehetővé az eggyel enyhébb fokozatban történő végrehajtást vagy a bv. intézet rendjének ismételt és súlyos megzavarása esetére az eggyel szigorúbb végrehajtási fokozat előírását. A szabadságvesztés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartás hiányában az eggyel enyhébb bv. fokozat megállapításának nincs helye.⁵²⁰

Ugyanakkor „*a büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartáson túlmutató, olykor feltételezésen alapuló elvárások támasztása téves.*”⁵²¹ Nem értelmezhető az átlagelítélti magatartáshoz képest a többletteljesítmény elvárása sem.

Az eggyel szigorúbb fokozatba helyezés iránti előterjesztés feltételét a régi Btk. 46. §-ának (1) bekezdése úgy határozza meg, hogy az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét ismételten és súlyosan megzavarja. Ebből következően nem kerülhet sor a végrehajtási

⁵¹⁷ BH1983. 7., 3/2002. Büntető jogegységi határozat

⁵¹⁸ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 49. § (3) bek.

⁵¹⁹ BH1997. 161.

⁵²⁰ BH1994. 642.

⁵²¹ BH2005. 345.

fokozat súlyosítására egyszeri súlyos fegyelemsértés vagy többszöri csekély súlyú rendzavarás esetén.

A végrehajtás során a fokozat enyhítésére vagy szigorítására *csak egy esetben kerülhet sor*. Arra tehát nincs jogszabályi lehetőség, hogy az elítélt fegyházfokozatban kezdi tölteni a büntetését, majd fogházfokozatból szabadul. Sajnos a bírói gyakorlatban előfordult olyan jogegységi határozat is, mely ennek ellentmond, s közzététele megzavarhatja a mindennapi alkalmazást.

Lehetőség van arra is, hogy a bíróság az enyhébb, illetőleg szigorúbb fokozatba helyezésről szóló határozatot utóbb hatályon kívül helyezze. Ebben az esetben a büntetés végrehajtását az ítéletben megállapított fokozatban kell folytatni.⁵²²

A bv. intézet már a nem jogerős végzés esetén intézkedik az elítélt új végrehajtási fokozatának megfelelő elhelyezéséről. *„Amennyiben az enyhébb végrehajtási fokozat szerint az elítélt feltételes szabadságra bocsátása esedékes, az intézet haladéktalanul előterjesztést tesz a bv. bírónak a feltételes szabadságra bocsátás iránt.*”⁵²³

A büntetőeljárásról szóló törvényhez fűződő viszony szabályozása mellett az egyes bv. bírói eljárásokkal kapcsolatban is komoly kritikai észrevételek fogalmazhatók meg. A legnagyobb gondok a gyakorlatban talán a szabadságvesztés fokozatának megváltoztatására irányuló eljárásnál jelentkeztek, ezek túlnyomó része azonban az egyes büntetőtörvények módosításáról szóló 2011. évi CL. törvény vonatkozó rendelkezéseinek hatályba lépésével, 2012. január 1. napjával megoldódott.⁵²⁴

„A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatására a jogerős ítélet meghozatala után, a szabadságvesztés végrehajtása során kerülhet sor. A végrehajtási fokozat megváltoztatásáról szóló döntés meghozatala a bv. bírót, a »büntetés-végrehajtás bíróját« illeti meg, abban az ítélő bíróság nem vesz részt. A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása tehát egyértelműen a büntetés-végrehajtási jog egyik intézménye, ezért javasoltam, hogy a rá vonatkozó alapvető rendelkezések egységesen a Bv. tvr.-ben nyerjenek elhelyezést. A korábbi szabályozás – vitathatóan – lehetőséget nyújtott arra is, hogy az elítélt és védője akár már a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésekor kérhesse az enyhébb fokozatba helyezést, holott nyilvánvaló, hogy az elítéltnak ekkor még nem értékelhető a büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartása.”⁵²⁵

„A korábbi szabályozás alapján az enyhébb, valamint a szigorúbb fokozat alkalmazása kifogástalan magatartás tanúsítása, illetőleg a büntetés-végrehajtás rendjének súlyos és ismételt megzavarása esetén is csupán lehetőség volt, vagyis a bv. bírót döntése meghozatalakor az előírt kritériumok megállapításakor is mérlegelési jog illette meg. Joggal vetődött fel a kérdés: Vajon milyen szempont(ok) alapján kell ezt a mérlegelést a bv. bírónak elvégeznie? Ahogy az az 1978. évi IV. törvény indoklásában is olvasható: az elítélt megváltozott magatartásából arra lehet következtetni, hogy a büntetés célja az eredetileg meghatározott végrehajtási fokozattól eltérő fokozatban érhető el. A bv. bírónak tehát a

⁵²² Régi Btk. 46. § (2) bek., a szabályozás bekerült Bv. tvr. 28/A. §-ába.

⁵²³ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 194/A. § (2) bek.; VÖKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁵²⁴ SZÜCS András, *Bírói jogvédelem az igazságszolgáltatásban*, Börtönügyi Szemle, 2012/1, 26. p.

⁵²⁵ SZÜCS András, *A végrehajtási fokozat megváltoztatásának elméleti és gyakorlati kérdései*, Börtönügyi Szemle, 2009/4, 7-18. pp.

döntés meghozatalakor értelemszerűen azt is vizsgálnia kellett, hogy a büntetés célja az ítéletben megjelölt fokozatban, vagy annál eggyel enyhébb, illetőleg szigorúbb fokozatban érhető-e el. A büntetési cél elérhetőségének vizsgálata a feltételes szabadságnál és az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásánál is kötelező, e jogintézményeknél azonban a Btk., illetőleg a Bv. tvr. azt expressis verbis elő is írja.” – szögezi le *Szűcs András*.

„Mivel a büntetés végrehajtása alatt a speciális megelőzés kerül előtérbe, magától értetődik, hogy a fokozat megváltoztatására a korábbi szabályozás alapján is a büntetés e céljának megvalósulására tekintettel kerülhetett sor. A büntetési cél elérésének vizsgálata tehát régebben is levezethető volt a jogalkotó szándékából, illetőleg a progresszív intézmények szabályozásának hasonlóságából, az egyszerűbb és tisztább jogértelmezés érdekében mégis kívánatosnak tartottam, hogy azt a jogszabály szövege is tartalmazza. A korábbi szabályozás az enyhébb végrehajtási fokozatba helyezéshez nem kívánt mást, mint azt, hogy az elítélt a büntetés végrehajtása alatt kifogástalan magatartást tanúsítson. A problémamentes viselkedés nem azonos a dicséretes vagy a kimagaslóan jó magatartással, az ugyanis elérhető passzív szabálykövetéssel is.”⁵²⁶

A szerző megjegyzi, hogy véleménye szerint ebben mutatkozott meg a jelenlegi megelőző szabályozás egyik alapvető hiányossága: az elítéltet a meggyőződés nélküli, börtönkonform viselkedésben tette érdekeltté, s nem motiválta őt a személyiségét átforgatni képes, komolyabb erőfeszítések kifejtésére.

A 2012. január 1-jétől hatályos Bv. tvr. 28/A. §-ának (1) bekezdése alapján az enyhébb fokozat kijelölésénél figyelemmel kell lenni az elítélt „szabadságvesztés során tanúsított magatartására”, tehát elvileg a passzív szabálykövetés „meghaladása” is elvárható. Ez a szabályozás előrelépést jelent ezen a téren.

A 2013 nyarán bekövetkezett jogszabályváltozás, mely az iratok alapján történő eljárást és egyúttal a meghallgatás elmaradását vezette be, hovatovább az érdemi indokolás nélküli elutasítás lehetőségét teremtette meg a jogalkalmazó számára, mely ugyan az eljárás gyorsítását jelenti, szakít a formális meghallgatással, de aggályos jogszabály-változtatás, mert az elítélt neveléséhez, a fogva tartás alatti életének megértéséhez vezető bírói határozat indokolt közlése nélkülözésre kerül.

Arányszámait tekintve éves szinten a bv. bírói határozatainak tükrében a szabadságvesztés fokozat megváltoztatása jelenti éves szinten a határozatok egynegyedét, egyharmadát. A Legfőbb ügyészség éves statisztikai adatai alapján az *1. számú mellékletben és a 4/a táblán* láthatjuk, a viszonyszámok alakulását 2011 és 2012 folyamán. A bv bírói a szabadságvesztés fokozat megváltoztatásának 2011. és 2012. évi statisztikán alapuló alakulását szemlélteti a *2. számú, 3. számú és 4. számú mellékletek táblái*. A bv. bírói gyakorlat szerint a fokozat enyhítésének irányszámához képest a fokozat-szigorítások számai elenyészőek, a megyénkénti intézetek számával arányosan egy-két esetben fordul elő helyenként évente. A *2. melléklet 2/a. tábla: a 2011-es adatokat, 2/b. tábla: 2012-es adatokat* jeleníti meg, mely alapján látható, hogy a jogi környezetváltozás miatt visszaesett, különösen a fogház fokozatba helyezett elítéltek száma, így megoldva a végrehajtási intézetekre nehezedő nagy nyomást is egyben, miszerint megfelelő számú fogház fokozatú elhelyezést tudjanak biztosítani. A *3. melléklet 3/a és 3/b tábláit* összevetve látható, hogy országosan hasonló esetekben történt szigorításra sor.

---

⁵²⁶ SZÚCS András, *A végrehajtási fokozat megváltoztatásának elméleti és gyakorlati kérdései*, Börtönügyi Szemle, 2009/4, 7-18. pp.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában 30 ügyben hozott határozatot.

4.3. Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása⁵²⁷

A 2013. július elsejei jogszabályváltozás, a végrehajtási fokozatváltáshoz hasonlóan, bevezette az iratok alapján való eljárást és az érdemi indokolás nélküli elutasítás lehetőségét.

Az enyhébb végrehajtási szabályok (EVSZ) alkalmazása a progresszív büntetés-végrehajtási gyakorlat kipróbált, jól bevált intézménye.

Az EVSZ alkalmazásának lehetőségét a Bv. tvr. 1993. évi XXXII. törvénnyel történt módosítása nyitotta meg, a hatályos szövegét az 1999. évi CIV. törvény határozta meg az addigi tapasztalatok figyelembevételével.⁵²⁸

A fogház, illetve a börtön végrehajtásának általános szabályainál enyhébb végrehajtási szabályok akkor alkalmazhatók, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára tekintettel – a szabadságvesztés célja az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával is elérhető, és az enyhébb bv. szabályok alkalmazása a büntetés-végrehajtás biztonságát nem veszélyezteti.

Az EVSZ alkalmazása kizárt, ha

→ az elítélt a szabadságvesztésből – az előzetes fogva tartásban a szabadságvesztés foganatba vételét közvetlenül megelőzően folyamatosan töltött időt is beszámítva – a feltételes szabadságra bocsátásig esedékes időtartam felét nem töltötte le;

→ az elítélt a szabadságvesztésből börtönfokozatban legalább hat hónapot, fogházfokozatban legalább 3 hónapot nem töltött le;

→ az elítélt a törvény értelmében vagy a bíróság határozata folytán nem bocsátható feltételes szabadságra;

→ az elítélt erőszakos többszörös visszaeső;

→ az elítélt a bűncselekményt bünszervezetben követte el;

→ a bíróság jogerős ítéletében fegyházbüntetésre elítélt a szabadságvesztés fokozatának enyhítésével tölti börtönbüntetését;

→ az elítélt ellen újabb büntetőeljárás van folyamatban; Az új eljárás meghatározása vonatkozásában nincs lehetőség differenciálásra a tekintetben, hogy az eljárás mikor indult, mert ez a törvényi rendelkezés megszorító értelmezését jelentené. Magától értetődően azonban az elítéltek terhére indult eljárásokról lehet szó. Az elítélt javára indult felülvizsgálati, perújítási, kegyelmi eljárásra, valamint az összbüntetésbe foglalásra nem terjeszthető ki. Az új eljárás tartama alatt az elítéltek nem hagyhatják el az intézetet. Az új eljárást mindaddig folyamatban lévőnek kell tekinteni, amíg az ügyben jogerős ügydöntő határozat nem születik, az eljárás felfüggesztésétől függetlenül;

→ az elítélttel szemben újabb szabadságvesztés végrehajtására érkezik értesítés, és a büntetések nincsenek összbüntetésbe foglalva.

⁵²⁷ Bv. tvr. 7/A. és 28/B. §

⁵²⁸ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása esetén az elítélt

- a) huszonnégy órát, kivételesen negyvennyolc órát meg nem haladó időre havonta legfeljebb négy alkalommal eltávozhat a bv. intézetből azokon a napokon, amelyeken nem végez munkát;
- b) a személyes szükségletére fordítható pénzt készpénzben is megkaphatja, és azt a bv. intézeten kívül költheti el;
- c) a látogatóját a bv. intézeten kívül is fogadhatja;
- d) felügyelete mellőzhető, amikor a bv. intézeten kívül dolgozik.

Az eltávozás időtartama a szabadságvesztésbe beszámít. Az elítélt köteles bejelenteni, hogy az eltávozás ideje alatt hol tartózkodik.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának hatálya alá tartozó elítélteket külön körleten vagy zárkában (lakóhelyiségben) kell elhelyezni.

Bírói gyakorlat

A Bv. tvr. 28/B. §-a szerint a fogház, illetőleg a börtön végrehajtásának általános szabályainál enyhébb végrehajtási szabályok akkor alkalmazhatók, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire,⁵²⁹ a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára tekintettel – *a szabadságvesztés célja az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával is elérhető.*⁵³⁰

Nincs helye annak, hogy a bv. bíró a feltételek megléte esetén határozatában későbbi időponttól engedélyezze az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását.⁵³¹

Pénzbüntetés meg nem fizetése miatt szabadságvesztésre történt átváltoztatása folytán fogházban lévő elítélt javára enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása ugyanúgy nem rendelhető el, mint ha közérdekű munkát változtattak volna át szabadságvesztésre, hiszen lényegében egyik esetben sem szabadságvesztés-büntetésről van szó. Van ugyan ezzel ellentétes eseti döntés is, a többségi álláspont szerint azonban nem engedélyezhető az átváltoztatás folytán fogházban lévő esetében az EVSZ alkalmazása. Ha az átváltoztatás folytán végrehajtott fogházbüntetésre is lehetséges lenne az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása, akkor a pénzbüntetés meg nem fizetése miatt alkalmazott joghátrány enyészne el. Az átváltoztatott pénzbüntetés töltése nem számít a visszaesés, a különös visszaesés, valamint a többszörös visszaesés minősítése szempontjából sem. A szabadságvesztés végrehajtása alatt az EVSZ nem engedélyezhető annak az elítéltnak a javára, aki olyan magatartást tanúsít, amely – egyébként – az enyhébb fokozatban történő végrehajtás megszüntetésére nyújtana alapot.⁵³²

A Bv. tvr. 7/A. §-a értelmében *az EVSZ alkalmazásáról, illetőleg a megszüntetéséről is a bv. bíró dönt.* Az alkalmazására és a megszüntetésére is *a bv. intézet tesz előterjesztést.* 2006. április 1-jétől a 2006. évi LI. törvénnyel beiktatott módosítás óta az EVSZ alkalmazását az

---

⁵²⁹ BH1994. 530.

⁵³⁰ BH1996. 181.

⁵³¹ BH1999. 5.

⁵³² BH1996. 13

*elítélt és védője is kezdeményezheti. A kérelmet a bv. intézet – értékelő véleményével és javaslatával – 15 napon belül továbbítja a bv. bírónak.*⁵³³

Az EVSZ alkalmazhatóságával, illetőleg annak kizárásával kapcsolatban, a Bírósági Határozatokban közzétett számos eseti döntés foglalt állást, nemegyszer éles jogalkalmazói vitákat kiváltva. Az enyhébb végrehajtási szabályok nem alkalmazhatók annak az elítéltnak a javára, akit fegyházbüntetésre ítélték.⁵³⁴

Elsődlegesen a büntetés céljának a biztosítása a meghatározó, emellett jelentősége van az elítélt büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartásának, valamint a személyi és családi körülményeinek is.⁵³⁵

Az esetleg évekkal korábbi fogva tartás után a szabadságvesztés újbóli foganatba vétele óta folyamatosan töltött büntetés rövid időtartama alatt szerzett ismeretanyag nem elegendő annak a megalapozott megítéléséhez, hogy az elítélt esetében a végrehajtás módjának tartós enyhítése megfelel-e a szabadságvesztés végrehajtása általános céljának.⁵³⁶

A későbbi időpontban történő engedélyezésre, avagy az engedélyező határozat hatályba lépésének elhalasztására, a már engedélyezett alkalmazás későbbi időpontban történő megkezdésére nincs jogszabályi lehetőség. Az alkalmazást fellebbezésére tekintet nélkül meg kell kezdeni.⁵³⁷

Minél hosszabb a kiszabott szabadságvesztés, annál hosszabb idő kitöltésének figyelembevétele szükséges annak értékelésénél, hogy az elítélt személyiségében jelentős kedvező változás következett-e be.⁵³⁸

Az eltávozáson tanúsított magatartásra szűkítő értelmezés szemben áll a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának a céljával.⁵³⁹

Amennyiben a végrehajtás során az engedélyezést kizáró okok merülnek fel, vagy ha az elítélt az eltávozással, illetőleg a bv. intézeten kívüli munkavégzéssel kapcsolatos magatartási szabályokat ismételten vagy súlyosan megszegi; így különösen, ha az eltávozásról önhibájából nem az előírt időben tér vissza vagy más súlyos fegyelemsértést követ el, a bv. intézet parancsnoka felfüggeszti az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását és előterjesztést tesz a bv. bírónak az EVSZ megszüntetése iránt. Az EVSZ alkalmazását akkor is felfüggesztheti a bv. intézet parancsnoka, ha az elítélt az intézetben követ el súlyos vagy ismételt fegyelemsértést. A felfüggesztés esetén a parancsnok a megszüntetés iránt azonnal előterjesztést tesz a bv. bírónak, aki az előterjesztést elbírálja. A bv. bíró haladéktalanul kitűzi az elítélt meghallgatásának időpontját.

A bv. bírónak a bv. intézet parancsnokát az EVSZ megszüntetésére irányuló előterjesztésben foglalt adatok kiegészítésére kötelezheti, de nyomozati cselekmények elvégzésére nem hívhatja fel, és a hivatásos pártfogót sem bízhatja meg azzal, hogy tanút hallgasson ki; az

⁵³³ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁵³⁴ BH1995. 442., BH1994. 530., BH1995. 265., BH1995. 338., BH1995. 442., BH1996. 138., BH1996. 181., BH1997. 4., BH1997. 64.

⁵³⁵ BH1994. 530.

⁵³⁶ BH1996. 293.

⁵³⁷ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 167. § (4) bek.

⁵³⁸ BH1995. 388.

⁵³⁹ BH1995. 11., BH1997. 2.

ilyen jellegű bizonyítást maga veszi fel, illetve az ügyészt keresi meg a szükséges bizonyítási eszközök felkutatása érdekében.⁵⁴⁰

A Btk. a társadalomra fokozott veszélyt jelentő bűncselekményeket, illetőleg elkövetőket fenyegeti fegyházbüntetéssel, ezért ezeknél a jogalkotó eleve kizárta az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának lehetőségét, mert nem tartotta elképzelhetőnek, hogy esetükben a szabadságvesztés célját az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával el lehet érni. Azoknak az elítélteknek a javára, akiknek büntetését az ítélkező bíróság a legszigorúbb végrehajtási fokozatban rendelte végrehajtani – a törvényhozó kifejezett rendelkezése alapján –, akkor sem rendelhető el az EVSZ, ha az általuk letöltendő szabadságvesztés végrehajtási fokozatát a bv. bíró börtönre enyhítette. A jogalkotó döntése az előbbieken kifejtettek tekintetével indokolható, mindazonáltal el kell ismerni, hogy ez a rendelkezés a végrehajtás alatt tanúsított magatartása alapján eggyel enyhébb végrehajtási fokozatba kerülő elítéltet elzárja egy olyan ösztönző mechanizmus lehetőségétől, amely a társadalomba való beilleszkedését nagymértékben elősegítené, és ami egyben a szabadságvesztés végrehajtásának céljaival is összhangban lenne.

Ezzel kapcsolatban nem hagyható említés nélkül, hogy a már enyhébb végrehajtási szabályok nyújtotta kedvezményekben részesülő börtönfokozatú elítélt enyhébb fokozatba helyezése nem kizárt, és ez elő is fordul a gyakorlatban.⁵⁴¹

A börtönfokozatból fogházfokozatba helyezett elítélt esetében szintén engedélyezhető az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása.

A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatása tárgyában bv. intézet előterjesztéssel, valamint az elítélt s a védője is kezdeményezheti a bv. bíró eljárását.

Gyógyító-nevelő csoportba vagy átmeneti csoportba helyezésről az intézet parancsnoka dönt⁵⁴².

Az EVSZ alkalmazása kapcsán közzétett egyik eseti döntés mutatott rá arra a hiányosságra, hogy amikor a bv. bírói eljárás az elítélt vagy védője kérelmére indul, és e kezdeményezők a kérelmüket visszavonják, a jogi szabályozás nem ad iránymutatást a bíró számára a követendő eljárást illetően. Bár a bv. bírák az eljárást ilyenkor – az eseti döntésben közölteknek megfelelően – konkrét jogszabályi rendelkezés hiányában is megszüntetik, megítélésem szerint a minden szempontból megnyugtató megoldást az jelentené, ha a bv. bírói eljárás általános szabályai között erre az esetre is találnánk egyértelmű „útmutatást”.

Az EVSZ bv. bírói határozatok országos szinten elenyésző számúak, csupán pár %-ot tesznek ki, miként az *1. számú mellékletben* láthatjuk. A *4/b. számú melléklet* összeveti a bv. bírói megítélés határozatainak számát a vizsgálat alá vont 2011. és 2012. év adataival. Az *5. számú mellékletben* a fogház fokozatba lévő elítéltekre vonatkozó EVSZ alkalmazást, a *6. számú mellékletben* a börtön fokozat körében történt elrendelés számadatait jeleníti meg. A *7. számú mellékletben* fogház fokozatban, a *8. számú mellékletben* a börtön fokozatban töltő elutasított kérelmezők számát ábrázolom megítélés szerinti bontásban.

---

⁵⁴⁰ BH1997. 2.

⁵⁴¹ VÉGH Marianna, *A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörének változásáról és eljárásának ellentmondásairól*, Börtönügyi Szemle 2002/1, 50. p.

⁵⁴² A börtönök gyógyító-nevelő szerepéről ld. NUTZ, Thomas, *Strafanstalt als Besserungsmaschine*, München, 2001. 435 p.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában 5 ügyben hozott határozatot.

4.4. Fenyítés⁵⁴³ és biztonsági zárkába vagy körletre helyezés elleni fellebbezés elbírálása⁵⁴⁴

Az előzetesen letartóztatott személyek és a szabadságvesztést töltőkre vonatkozó rendelkezéseket a 2013. július elsejei jogszabályváltozás a szabadságelvonással járó újonnan bevezetett szankciók, az elzárás és a szabálysértési elzárást töltőkre is kiterjeszti.

Az elítéltnak a bv. intézet különleges biztonságú zárkába helyezés elrendeléséről és meghosszabbításáról, valamint a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka különleges biztonságú zárkába helyezés meghosszabbításáról, vagy különleges biztonságú körletre helyezés elrendeléséről s meghosszabbításáról szóló határozata elleni fellebbezését a bv. bíró az iratnak a hozzá érkezésétől számított öt napon belül bírálja el.

Tehát a bv. bíró végzése elleni fellebbezést az érkezéstől számított öt napon belül kell elbírálni. Ez a rendelkezés irányadó az előzetesen letartóztatottra is, sőt már az elzárásban és szabálysértési elzárásban lévőkre is. A bűnügyi költséget az állam viseli.

A bv. jogviszonyban az elítélt egyértelműen alárendelt pozícióban van a közhatalmi jogosítványokat gyakorló bv. szervezettel szemben. A szankciót elszenvedő személyek kiszolgáltatottsága ellenére a bv. szervezet határozatait a bv. bíró csak igen szűk körben vizsgálhatja felül, jelenleg hazánkban erre csupán a magánelzárás-fenyítést kiszabó bv. intézeti határozat, valamint az elítéltnak a sajtótermék, illetőleg az elektronikus hírközlő hálózat útján történő nyilatkozattételét megtagadó országos parancsnoki határozat elleni fellebbezések esetében van lehetőség.

Természetesen óvatosan kell bánni a bírói felülvizsgálat kiterjesztésével, hiszen akadnak olyan (pl. a fogva tartás biztonságával összefüggő) kérdések, melyekkel kapcsolatos döntések következményeiért a fogvatartási intézetnek kell vállalnia a felelősséget. *Szűcs András* véleménye szerint ezeket az ügyeket célszerű bírói kontroll alá vonni, a többi fenyítési nemet kiszabó határozat ellen is fellebbezni lehessen a bv. bíróhoz. Szűcs a bv. bíró fegyelmi eljárással kapcsolatos szerepének kiszélesítését praktikus szempontból is indokoltnak találta. A fegyelmi fenyítéseknek ugyanis lényeges befolyása van több bv. bírói döntés kimenetelére. Fennáll a veszélye például, hogy a feltételes szabadságra bocsátásnál vagy az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésénél azért nem beszélhetünk az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartásáról, mert egy megalapozatlan fegyelmi határozattal a bv. intézet feddés fenyítéssel sújtotta. Ha a bv. bírói eljárásban az elítélt fellebbezése folytán a megalapozatlanság kiküszöbölhető lenne, nem kerülne a bíró nehéz döntési helyzetbe a feltételes szabadság tárgyában való döntés meghozatalakor. Ennek hiányában viszont az eljáró bíró vagy megállapítja, hogy az elítélt magatartása nem kifogástalan, és ezért őt nem bocsátja feltételes szabadságra, vagy figyelmen kívül hagyja a fenyítést, és ellenkező tartalmú végzést hoz.⁵⁴⁵

---

⁵⁴³ Bv. tvr. 7/B. §

⁵⁴⁴ Bv. tvr. 7/C. §

⁵⁴⁵ SZÜCS András, *A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményéről de lege ferenda*, Magyar Jog, 2009/6, 330. pp.

A fogvatartottakkal szemben alkalmazható biztonsági intézkedések szabályai, különös tekintettel a különleges biztonsági zárkában, illetve körleten történő elhelyezésüket illető változás vonatkozásának a háttére az Emberi Jogok Európai Bíróságának a *Csüllög kontra Magyarország* ügyben hozott ítélete. Az újonnan beiktatott szabályok meghatározzák a biztonsági intézkedések elrendelésének eljárási rendjét, a döntés alaki követelményeit, valamint a jogorvoslat lehetőségét, külön is kiemelve a különleges biztonsági zárkába vagy körletre helyezés elleni fellebbezést.

A *Csüllög v. Hungary* (Appl. 30042/U8) ügy háttére röviden: A kérelmező két évet töltött különleges biztonságú körleten és a fogvatartás körülményeit sérelmezte, hivatkozott többek között arra, hogy zárkájában nem volt természetes fény, semmilyen személyes tárgyat nem tarthatott magánál, illetve folyamatosan videokamerás megfigyelés alatt tartották. Jogsértőnek tartotta továbbá, hogy a hatóságok egyszer sem közölték a szigorú fogvatartási körülmények indokait, illetve hogy nem volt elérhető számára hatékony jogorvoslat. A strasbourgi bíróság ítéletében megállapította, hogy Magyarország megsértette az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát, mert a kérelmezővel szemben nem állt fenn olyan indok, amely a szigorú fogvatartási körülmények két éven keresztül történő fenntartását indokolta volna. A Bíróság megállapította az Egyezmény 13. cikkének megsértését is, mivel a kérelmező számára nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslat.⁵⁴⁶

A Bv. tvr. 33. § (4) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtás rendjének vagy biztonságának fenntartása vagy bűncselekmény megelőzése és megakadályozása érdekében az elítélt – a testüregekre is kiterjedően – megmotozható, személyes használati tárgyai és ruházata átvizsgálhatók, vele szemben mozgáskorlátozó eszköz, biztonsági elkülönítés alkalmazható, különleges biztonságú zárkába vagy körletre helyezhető (a továbbiakban együtt: biztonsági intézkedések), illetve az elítélttel szemben külön törvényben meghatározott esetben és módon kényszerítő eszközök alkalmazhatók.

Az elítélt különleges biztonságú zárkába helyezését a bv. intézet legfeljebb hat hónapra rendelheti el, amelyet egy alkalommal, három hónappal meghosszabbíthat. A bv. intézet döntéséről indokolt határozatot hoz. Ezt meghaladó időre a különleges biztonságú zárkába helyezés – alkalmanként – legfeljebb hat hónappal való meghosszabbításáról, valamint az elítéltnak legfeljebb hat hónapra különleges biztonságú körletre helyezéséről, vagy annak – alkalmanként – legfeljebb hat hónappal való meghosszabbításáról a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka indokolt határozattal dönt. A bv. intézet és a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának határozata ellen az elítélt a határozat közlésétől számított három napon belül a bv. bíróhoz fellebbezéssel élhet. A fellebbezésnek a végrehajtásra nincs halasztó hatálya.

A motozást, illetve a ruházat átvizsgálását az elítélttel azonos nemű személy – ide nem értve a motozásnál közreműködő orvost – végezheti, és az nem történhet szeméremsértő módon. A test üregeinek átvizsgálását csak orvos végezheti⁵⁴⁷. Mozgáskorlátozó eszközként – testi sérüléssel nem járó módon – rögzítő övvel vagy anélkül bilincs, vezetőbilincs, vagy a végtag rögzítésére alkalmas más eszköz az intézkedésre okot adó körülmény megszűnésig, de folyamatosan legfeljebb tizenkét óra tartamban alkalmazható, ha az elítélt egészségi állapota ezt megengedi.⁵⁴⁸

⁵⁴⁶ Bv. Szab. 47. § (5)–(6). Hatályon kívül helyezte: 2011. évi CL. törvény 91. §

⁵⁴⁷ Az orvos felelősségéről ld. NEUMANN, Kirsten, *Strafrechtliche Risiken des Anstaltsarztes*, Hamburg, 2004. 277 p.

⁵⁴⁸ Megállapította: 2011. évi CL. törvény 33. §

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában 5 ügyben hozott határozatot.

4.5. Feltételes szabadságra bocsátás⁵⁴⁹

A feltételes szabadság elősegíti a társadalomba való fokozatos visszavezetést (alapgondolata is a progresszív börtönrendszerhez kapcsolódóan jelent meg), érdekeltté teszi az elítéltet a büntetés célja megvalósításában való együttműködésben, az elítélt számára átmenetet és próbatételt is jelent a reszocializáláshoz. A korábbi szabadulás reménye az elítélt viselkedését, magatartását pozitívan befolyásolja.

A bv. fokozathoz igazodik a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja, a feltételes szabadság lehetősége az új fokozathoz igazodóan nyílik meg, amihez azonban a büntetés teljes tartamát kell figyelembe venni.

A feltételes szabadság jogi természetéhez meghatározásához a törvényi előfeltételeit kell megnéznünk.

A feltételes szabadságra bocsátásról a bv. bíró a büntetés-végrehajtási intézet előterjesztése alapján, a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja előtt, az elítélt meghallgatása után határoz. A határozat meghozatala előtt a büntetés-végrehajtási bíró – feltéve, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontjáig rendelkezésre álló idő legalább két hónap – elrendelheti a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését. A pártfogó felügyelő a vélemény elkészítése érdekében az elítéltet a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja előtt legalább két hónappal a büntetés-végrehajtási intézetben meghallgatja és vele ettől az időponttól kezdődően rendszeresen érintkezhet.

Ha a bv. bíró az elítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra, a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét később újból megvizsgálhatja. Ebben az esetben is elrendelheti a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését. Ha a bv. bíró az elítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra, a feltételes szabadságra bocsátást az elítélt vagy védője is kezdeményezheti. A kérelmet a büntetés-végrehajtási intézet – értékelő véleményével és javaslatával – harminc napon belül továbbítja a bv. bírónak. Ha az egy éven belül ismételt előterjesztett kérelem új körülményre nem hivatkozik, az értékelő vélemény és a javaslat elkészítését a büntetés-végrehajtási intézet mellőzheti.

Ha a bv. bíró az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra, a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét legkésőbb két év múlva, azt követően évente megvizsgálja. Ilyen esetekben elrendelheti a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését. A bűnügyi költséget az állam viseli.

A feltételes szabadság lényege a következőkben összegezhető:

→ A feltételes szabadság a bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának sajátos szakasza; az elítélt még a büntetés hatálya alatt áll akkor is, ha a pártfogó felügyeletét nem rendelték el.

→ A feltételes szabadságra bocsátott elítélt gyakorlatilag elhagyhatja a bv. intézetet, szabad életkörülmények közé kerül. Ezért már a végrehajtás ideje alatt jelét

---

⁵⁴⁹ Bv. tvr. 8. §

kell adnia annak, hogy – vagy pártfogó felügyelet mellett vagy anélkül, de – képes törvénytisztelő életmódot folytatni.

→ A feltételes szabadság jogi tartalmában még a büntetés célja realizálásának az időszaka.

→ A pártfogó felügyelet nélkül elrendelt feltételes szabadság esetén a feltételes szabadságra bocsátottat magatartási szabály nem terheli, és semmiféle ellenőrzésnek sem lehet helye.

A feltételes szabadságra bocsátás lehetősége a büntetés-végrehajtás rendjének megtartására ösztönzi az elítéltet, és ezáltal segíti a bv. szervek munkáját.

Ha a bv. bíró az új Btk. 38-40. § és az új Btk. 42-45. § alapján korábban az ítéleti rendelkezéshez képest a büntetés hátralévő részének eggyel enyhébb vagy eggyel szigorúbb fokozatban történő végrehajtásáról rendelkezett, *az e fokozatnak megfelelő minimális időtartam lesz az irányadó.*

A feltételes szabadságra bocsátás szubjektív feltétele az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan *magatartása* és a törvénytisztelő életmód folytatása iránti készsége, mint amelyekre figyelemmel feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető. A feltétel az, hogy újabb bűncselekményt az elítélt ne kövessen el, a törvény által tartalmazott, valamint a bíróság által előírt magatartási szabályokat tartsa be.

Ha a bv. bíró a Btk.-ban említett legkorábbi időpontban mellőzi a feltételes szabadságra bocsátást, annak lehetőségét később újból megvizsgálhatja, és az elítélt kedvezően megváltozott magatartása esetén megadhatja. [Bv. tvr. 8. § (3) bekezdése].⁵⁵⁰

4.5.1. A feltételes szabadságra bocsátás eljárási szabályai

A feltételes szabadságra bocsátásról *a bv. intézet előterjesztése alapján a bv. bíró dönt.* A feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontja előtt, *az elítélt meghallgatása után* határoz. Amennyiben a feltételes szabadságra bocsátás lehetséges időpontjáig legalább két hónap még rendelkezésre áll, a bv. bíró *elrendelheti a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését is.* A pártfogó felügyelet e véleményének elkészítése érdekében az elítéltet szintén a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége időpontja előtt legalább két hónappal a bv. intézetben meghallgathatja és vele ettől az időponttól kezdődően – a Bv. tvr. szóhasználatával – rendszeresen érintkezhet.⁵⁵¹

A bv. intézet már *három hónappal* a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége előtt, illetve ha ennél rövidebb idő áll rendelkezésre, haladéktalanul *előterjesztést tesz* a bv. bírónak.⁵⁵² A feltételes szabadságra bocsátásról *sonon kívül határoz a bv. bíró*, ha az előzetes fogva tartásban, illetőleg a házi őrizetben töltött időre figyelemmel az elítélt az ítélet jogerőre emelkedésekor feltételes szabadságra bocsátható.

A bv. bíró *a meghallgatás időpontjáról értesíti a bv. intézetet*, ha a terhelt szabadlábban van, akkor őt is, illetőleg ha fiatalkorú, akkor a törvényes képviselőjét is; továbbá minden

⁵⁵⁰ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁵⁵¹ Bv. tvr. 8. § (1)–(2) bek.

⁵⁵² 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (1) bek.

esetben az ügyészt. Ha a pártfogó felügyelő meghallgatása szükséges, abban az esetben a pártfogó felügyelőt is értesíti.⁵⁵³

Ha a bv. bíró azt észlelte, hogy az elítélt a végrehajtás befejezése előtt újabb bűncselekményt követett el, erőszakos többszörös visszaeső, a bűncselekményt bünszervezetben követte el, illetve az ítélet meghozatalakor a feltételes szabadság kedvezményéből ki kellett volna zárni, a Be. 557. §-a szerinti eljárás (különleges eljárás) lefolytatása érdekében *az alapügyben eljárt elsőfokú bíróságot keresi meg, és az elsőfokú bíróság határozatának megküldéséig az eljárást felfüggeszti.*⁵⁵⁴ Ugyanis ezen okok miatti feltételes szabadságból kizárás kérdésében az ítélő bíróságnak kellett volna döntenie, az ő jogkörébe tartozik. Az ítélő bíróság utólag határoz, ha a jogerős ítélet a feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatban nem a törvénynek megfelelően rendelkezett. Ha a bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjáról határoz utólag, tárgyalást tart.

Ha a feltételes szabadságra bocsátásról való bv. bírói döntéshez a szükséges adatok hiányoznak, de rövid időn belül beszerezhetőek, a bv. bíró a meghallgatást elnapolja, és erre új hatánapot tűz ki.⁵⁵⁵

Ha a bv. bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását rendelte el, de a bv. intézet a feltételes szabadságra bocsátás esedékességének napjáig arról értesíti, hogy az elítélt súlyos fegyelmi vétséget követett el, a bv. bíró a feltételes szabadságra bocsátást újból megvizsgálja, és ennek alapján a végzését hatályon kívül helyezheti.⁵⁵⁶ A súlyos fegyelmi vétség elkövetéséről a bv. intézet a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészt haladéktalanul köteles értesíteni.⁵⁵⁷

Akkor sem bocsátható szabadon az elítélt, ha a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező bírósági határozat kelte és a szabadon bocsátás határideje közötti időben előzetes letartóztatásba helyezik, vagy szabadságvesztés végrehajtását rendelik el. Ilyen esetről a bv. intézet haladéktalanul tájékoztatja az illetékes bíróságot.⁵⁵⁸ Ekkor a bv. bírónak már nem szükséges még egyszer meghallgatnia az elítéltet.⁵⁵⁹

A bv. intézeti előterjesztés tartalmazza a vezetői véleményt, értékelést. A személyi és bv. adatokon kívül kiterjed az elítélttel kapcsolatos fontosabb eseményekre, a viselkedésére, tanulására, munkavégzésére, a jutalmazására és fegyelmezésére, a szabadidő eltöltésének módjára, a kapcsolattartásra, a szabadulásra való felkészítés érdekében tett intézkedésekre.

A bv. bíró az elítélt meghallgatása után dönt a feltételes szabadságra bocsátás kérdésében; az elítéltet feltételes szabadságra bocsáthatja, egyidejűleg határoz a pártfogó felügyelet alá helyezéséről is, avagy a feltételes szabadságra bocsátást mellőzi.

Ha a bv. bíró az elítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra, mellőzi ezt, ennek lehetőségét később újból megvizsgálhatja, amennyiben úgy látja, hogy az elítélt később feltételes szabadságra bocsátható. Ilyenkor felhívja a bv. intézetet, hogy az általa meghatározott időpontban tegyen újabb előterjesztést. Ebben az esetben a bv. bíró elrendelheti

⁵⁵³ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40. § (1)–(2) bek.

⁵⁵⁴ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40 § (3) bek.

⁵⁵⁵ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40 § (4) bek.

⁵⁵⁶ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40. § (5) bek.

⁵⁵⁷ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (3) bek.

⁵⁵⁸ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (2) bek.

⁵⁵⁹ BH1996. 509.

pártfogó felügyelői vélemény beszerzését. A bv. intézetnek az új, bv. bíró által megjelölt időpontra kiegészítő véleményt és javaslatot kell előterjesztenie.

Ha a bv. bíró az elítéltet nem bocsátotta feltételes szabadságra, ebben az esetben a feltételes szabadságra bocsátását *az elítélt vagy védője is kezdeményezheti*. A kérelmet a bv. intézet – véleményével és javaslatával – 30 napon belül továbbítja a bv. bíróhoz.

Ha az egy éven belül ismételt előterjesztett kérelem új körülményekre nem hivatkozik, az értékelő vélemény és a javaslat elkészítését a bv. intézet mellőzheti. Akkor viszont tehet ismételt előterjesztést, ha az elítélt magatartásában tartósan kedvező változás következett be.

Ha a feltételes szabadságra bocsátás iránti kérelmet az elítélt és védője a bv. intézetnél terjesztette elő és az értékelő vélemény mellőzhető,⁵⁶⁰ a kérelmet 8 napon belül kell a bv. bíróhoz továbbítani. Az intézet ebben az esetben is köteles tájékoztatni a bv. bírót a végrehajtott és a végrehajtásra váró szabadságvesztésről, valamint arról, ha az elítélt ellen új büntetőeljárás van folyamatban.⁵⁶¹

Ha a bv. bíró az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátását mellőzte, a bv. intézet a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét legkésőbb 2 év múlva, azt követően pedig évente megvizsgálja. Ilyen esetekben is elrendelheti a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését.

A bv. bíró határozata ellen az elítélt és védője mellett az ügyészt is megilleti a fellebbezési jog a törvényesség és az állami büntetőigény érvényesítése végett. A bűnügyi költséget az állam viseli.

A bv. bíró a következő körülményeket vizsgálja a feltételes szabadságra bocsátáskor, többek között annak eldöntéséhez, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül elérhető-e:

- az elítélt megtartotta-e a bv. intézet rendjére vonatkozó szabályokat, teljesítette-e az őt terhelő kötelezettségeket;
- képességeire, egészségi állapotára tekintettel megfelelően, szorgalmasan dolgozott-e;
- családjával és volt vagy leendő munkahelyével milyen kapcsolatot tartott fenn;
- korábbi életviteléhez képest magatartásában és erkölcsi szemléletében bekövetkezett-e kedvező változás;
- mutat-e készséget arra, hogy a jövőben törvénytisztelő életmódot fog folytatni;
- felkészült-e a szabadulásra, intézkedett-e szállása és munkahelye érdekében.

Ha az elítélt személyiségének, a büntetés-végrehajtás alatt tanúsított magatartásának, illetve a szabadulásra való felkészülésének vizsgálata után az a meggyőződés alakul ki a bv. bíróban, hogy további szabadságelvonás nélkül is remény van az elítélt társadalmi beilleszkedésére, az újabb bünelkövetéstől való tartózkodására, akkor az elítéltet feltételes szabadságra kell bocsátani. Kiemelendő azonban, hogy még az objektív feltételek fennállása esetén sincs az elítéltnak alanyi joga a feltételes szabadságra, erre csak akkor kerülhet sor, ha az megalapozottan szolgálja a büntetés célját.

---

⁵⁶⁰ Bv. tvr. 8. § (4) bek.

⁵⁶¹ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 199–199/A. §, 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 40. § (6) bek.

A feltételes szabadságra bocsátás kérdését illetően számos eseti döntés került közzétételre. A feltételes szabadságra bocsátás feltételeivel kapcsolatos egyik eseti döntés szerint csak az bocsátható feltételes szabadságra, akinek kifogástalan magatartása megfelel az intézeti szabályoknak.⁵⁶²

A bv. bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását nem tagadhatja meg arra hivatkozással, hogy az elítéltnak olyan más szabadságvesztést is le kell töltenie, amely – a quasi halmazati viszony hiánya miatt – nem foglalható összbüntetésbe; ilyen esetben azonban a szabadságvesztések folyamatos végrehajtása során a feltételes szabadság addig nem kezdhető meg, amíg az elítélt a szabadságvesztés-büntetését tölti.⁵⁶³

Az elítélt feltételes szabadságra bocsátásával kapcsolatban a bv. bíró által történő meghallgatás esetén nem a Be. különleges eljárására vonatkozó rendelkezései, hanem a Bv. tvr. rendelkezései az irányadók, tehát a meghallgatás a védő értesítése nélkül is megtartható, és részére a határozatot nem kell kézbesíteni.⁵⁶⁴

A bv. bírónak a feltételes szabadságra bocsátást mellőző és a bv. intézet parancsnokát ismételt előterjesztésre kihívó döntése érdemi döntés, így ellene fellebbezéssel lehet élni.⁵⁶⁵

A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró a tárgyalás kitűzése és a tartása nélkül is kérheti a nevelői vagy a parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől és az azokban hivatkozott iratok bemutatását. Mindez bizonyítás felvételének nem minősül, így a védőnek a meghallgatásról való távolmaradása sem értékelhető hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértésnek.⁵⁶⁶

A feltételes szabadságról való döntés előtti meghallgatással kapcsolatban a BH1996. 631. számú döntése több pontban utal arra, hogy a bv. bíró eljárására ebben az esetben a Bv. tvr. speciális rendelkezései az irányadók, ily módon a meghallgatás a védő értesítése nélkül is megtartható és részére a határozatot nem kell kézbesíteni. A döntés indokolása szerint a Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdésében írt azon rendelkezés, mely szerint – amennyiben törvényerejű rendelet vagy más jogszabály eltérően nem rendelkezik – a bv. bíró eljárására a büntetőeljárás szabályai irányadók, nem értelmezhető akként, hogy a bv. bírói eljárásban a Be. különleges eljárásra vonatkozó általános szabályait kell alkalmazni, az egyéb rendelkezéseit pedig csak annyiban, amennyiben azokból más nem következik. A Bv. tvr. vonatkozó rendelkezései ugyanis nem tartalmazzák nevesítve a különleges eljárás szabályait – mint a bv. bírói eljárásban alkalmazandó eljárást – és a büntetőeljárási törvény sem sorolja fel a bv. bírói eljárásokat az egyes különleges eljárások között. A Bv. tvr. speciális rendelkezései pedig megelőzik a Be. különleges eljárásokra vonatkozó szabályait, amely tükröződik abban, hogy a Be. különleges eljárásai körében a meghallgatás csak lehetőség, míg a bv. bírói eljárásban a meghallgatás minden esetben kötelező, attól a bv. bíró nem tekinthet el.

A bíróság mindezek alapján konkrét ügyben arra a következtetésre jutott, hogy a büntetőeljárás szabályai abban az esetben irányadók a bv. bíró eljárására, amennyiben a

---

⁵⁶² BH1996. 12.

⁵⁶³ BH2001. 460.

⁵⁶⁴ BH1996. 631.

⁵⁶⁵ BH1996. 632.

⁵⁶⁶ BH1994. 72.

törvényben meghatározott feltételek megléte esetén tárgyalást tart, ez esetben kötelező számára az ügyész és a védő jelenlétének biztosítása.⁵⁶⁷

A büntetés végrehajtása alatt kifogástalan magatartást tanúsító elítélt feltételes szabadságra bocsátható akkor is, ha a büntetés végrehajtása előtt másik ügyben indult büntetőeljárás a büntetés végrehajtása alatt is folyik ellene.⁵⁶⁸

Nem bocsátható feltételes szabadságra, akinek a büntetés végrehajtása alatt tanúsított magatartása nem felel meg az intézeti szabályoknak.⁵⁶⁹

4.5.2 A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása⁵⁷⁰

A 2013. július elsejei jogszabályváltozás egyszerűsítette az eljárást. A megelőző időszakban a szabályozás összetettsége a régi Btk. 47. § (4) bekezdés *e*) pontján és a 2/2010. BJE-n alapult. A módosítás által bv. bírói alapfeladattá válik és eljárási szabályait a Bv. tvr. a szabadságvesztés végrehajtási szabályai között, a 23/A. §-ban rögzíti.

Nem megalapozott a feltételezés, hogy a büntetés célja a szabadságvesztés-büntetés teljes kiállása nélkül is elérhető azzal az elítélttel szemben, akit olyan szándékos bűncselekmény miatt ítétek el szabadságvesztésre, amelyet korábbi végrehajtandó szabadságvesztésre ítélése után, a végrehajtás befejezése előtt követett el.

Ilyen eset áll fenn, ha az elítélt

- a végrehajtandó szabadságvesztés jogerős kiszabása után, de még a szabadságvesztés megkezdése előtt;
- a szabadságvesztés tényleges végrehajtása alatt vagy
- a feltételes szabadság tartama alatt követ el szándékos bűncselekményt.

A három *hónapos minimális tartam letöltésének indoka* az, hogy az elítéltnak egy meghatározott időtartamot el kell töltenie a bv. intézetben ahhoz, hogy megalapozottan lehessen állást foglalni a feltételes szabadság kérdésében. A két hónapi időtartamba beszámít az előzetes fogva tartásban töltött idő is.

A régi Btk. 47. § (4) bekezdése szerint: „*Nem bocsátható feltételes szabadságra*

- a) akit olyan szándékos bűncselekmény miatt ítétek szabadságvesztésre, amelyet korábbi végrehajtandó szabadságvesztésre ítélése után, a végrehajtás befejezése előtt követett el,
- b) aki a szabadságvesztésből legalább két hónapot nem töltött ki,
- c) az erőszakos többszörös visszaeső,
- d) aki a bűncselekményt bünszervezet tagjaként követte el,
- e) aki a szabadságvesztés letöltését önhibájából nem kezdte meg.”

A Btk.-ban felsoroltakon túl *nem bocsátható feltételes szabadságra az sem*, akit nem szabadságvesztésre ítétek (közérdekű munka, pénzbüntetés), de a büntetését később szabadságvesztésre változtatták át. A törvény ugyanis a határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásáról rendelkezik, illetve az életfogytig

⁵⁶⁷ BH1996. 631.

⁵⁶⁸ BH1997. 106.

⁵⁶⁹ BH 1996. 12.; VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁵⁷⁰ Bv. tvr. 7/D. §

tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásának legkorábbi időpontjáról. Ennél fogva, amennyiben más büntetésre ítéléssel összefüggésben szabadságvesztésre történő átváltoztatásra kerül sor, abból kizárt a feltételes szabadság.

A bv. intézet *a büntetések végrehajtása egymást követő tényleges sorrendjét* a Bv. tvr. 24/A. § (1) bekezdése, a fiatalkorúak esetét szabályozó 48. § (4) bekezdése, illetőleg a 17/1997. (V. 9.) IM rendelet 8. § (2) bekezdése alapján a terhelt befogadása során határozza meg.

A bv. bíró *a magát két vagy három büntetés végrehajtása alól kivonó elítélttel szemben valamennyi büntetés tekintetében* elfogatóparancsot ad ki a Bv. tvr. értelmében.

Az *elfogatóparancs kiadásának elmaradása* az egyik álláspont szerint megakadályozná az elítélt elfogatóparancsral nem érintett büntetése letöltése céljából történő befogadását. A másik álláspont szerint abban az esetben, ha az elítélttel szemben nem a felhívásban szereplő valamennyi büntetéssel kapcsolatban adja ki a bv. bíró az elfogatóparancsot, nem képezi akadályát annak, hogy a bv. intézet az elítéltet az elfogatóparancsral nem érintett büntetése céljából befogadja, hiszen a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 10. § *d)* pont alapján az intézet az elítéltet már pusztán a szabadságvesztés letöltésére vonatkozó bírósági felhívás alapján is köteles befogadni. A végrehajtási sorrendet nem a bv. bírónak, hanem a bv. intézetnek kell meghatároznia. A 2/2010. BJE számú jogegységi határozat kimondta, hogy a Bv. tvr. 17. §-a által szabályozott eljárásban hozott bv. bírói határozat utólagos megváltoztatása megengedett.⁵⁷¹

Életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a bíróság az ítéletében meghatározza, s ha ennek lehetőségét nem zárja ki, annak legkorábbi időpontját legalább 20 évben; ha az életfogytig tartó szabadságvesztést olyan bűncselekmény miatt szabta ki, amelynek *büntethetősége nem évül el, legalább 30 évben* határozza meg.

Ha a bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélet kizárta a feltételes szabadságra bocsátás kedvezményéből, akkor beszélünk tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről, a szakmai zsargon szóhasználatával *tész-ről*.⁵⁷²

A feltételes szabadság tartama azonos a szabadságvesztés hátralévő részével, de legalább egy év, életfogytig tartó szabadságvesztés esetén tizenöt év. Ha a szabadságvesztés hátralévő része egy évnél kevesebb, és végrehajtását nem rendelték el, a büntetést a feltételes szabadság letelte után a hátralévő rész utolsó napjával kell kitöltöttnek tekinteni.

A feltételes szabadság tartamára, de legkevesebb egy évre az elítélt pártfogó felügyelet alá *helyezhető*. *Kötelező* a feltételes szabadságra bocsátott elítéltet pártfogó felügyelet alá helyezni, ha visszaeső.

Amennyiben több szabadságvesztésből történt a feltételes szabadságra bocsátás, az elítélt valamennyi feltételes szabadságot egyidejűleg párhuzamosan tölti.

---

⁵⁷¹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁵⁷² Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt feltételes szabadságra bocsátásának sajátos eseteit az új Btk. 45. § szabályozza.

Addig, amíg a bv bírói mérlegelés részletekbe menő szempontjai – amelyek a határozat meghozatalának mérőkövei lennének – nincsenek jogszabályban rögzítve, addig óriási esélyt jelent egy újabb határozat lehetősége.

4.6. A feltételes szabadság megszüntetése⁵⁷³

Ha a magatartási szabályok megszegése miatt a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, az ügyész az elítélt tartózkodási helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bírónak tesz indítványt.

A 2013. július elsejét megelőző rendelkezések szerint a magatartási szabályok megszegése volt vizsgálendő. A módosítással kibővül ez a vizsgálati skála, a súlyos megszegés megállapítása szükséges feltétel, amely kimunkálása, a magatartási szabályszegés és a súlyos szabályszegés közötti különbségtétel körvonalazása a gyakorlat fontos feladata ugyan, de a fogvatartottaknak jó viselkedésre, szabályok betartására motiváló változtatás.

A feltételes szabadság megszüntetésének következménye a hátralévő szabadságvesztés végrehajtása.

A feltételes szabadságon lévő elítélt jogi helyzetét alapvetően befolyásolja, hogy a feltételes szabadságot *pártfogó felügyelet nélkül* vagy *pártfogó felügyelet mellett* rendelte-e el a bv. bíró. A pártfogó felügyelet nélküli feltételes szabadságot csak újabb bűncselekmény elkövetése esetén lehet megszüntetni.⁵⁷⁴

A feltételes szabadság megszüntetése esetén a feltételes szabadságon töltött idő a szabadságvesztésbe nem számít be.

Ha az elítélttel szemben több határozott ideig tartó, össz büntetésbe nem foglalható szabadságvesztést kell végrehajtani – ide értve a pénzbüntetés vagy a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztést is –, és a szabadságvesztések folyamatos végrehajtása során a bíróság az elítéltet bármely szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátotta, a feltételes szabadság mindaddig nem kezdhető meg, amíg az elítélt más szabadságvesztést tölt.

A párhuzamosan töltött feltételes szabadságok mindegyikénél külön kell vizsgálni, hogy a feltételes szabadság feltételei fennállnak-e.

Ha a bíróság az elítéltet több szabadságvesztésből bocsátotta feltételes szabadságra, az elítélt a több feltételes szabadságot egyidejűleg párhuzamosan tölti. A párhuzamosan töltött feltételes szabadságok mindegyikénél külön kell vizsgálni, hogy a feltételes szabadság megszüntetésének feltételei fennállnak-e.

A feltételes szabadság megszüntetésére sor kerülhet a Be. szerinti és a Bv. tvr. szerinti eljárásban.

A Be. szerinti büntetőeljárásban történik a feltételes szabadság megszüntetése, ha az elítélt a feltételes szabadság lejártáig újabb bűncselekményt követ el. Ebben az esetben a feltételes szabadság megszüntetése tárgyában az újabb bűncselekményt elbíráló bíróság határoz.

---

⁵⁷³ Bv. tvr. 9. § (2) bek

⁵⁷⁴ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

A feltételes szabadság megszüntetése szempontjából közömbös, hogy az újabb bűncselekményt *szándékosan vagy gondatlanul* követi-e el az elítélt. Ha nem állapítható meg bizonyosan, hogy a terhelt az újabb bűncselekményt a feltételes szabadság tartamának lejáratára előtt követte el, úgy a feltételes szabadságot nem lehet megszüntetni.⁵⁷⁵

*A feltételes szabadság megszüntetési oka nem azonos mindig a feltételes szabadság kedvezményéből való kizárási okkal. A feltételes szabadság kizárására a korábbi szabadságvesztést kiszabó ítélet jogerőre emelkedésétől annak kitöltéséig bármikor – tehát nem csak a feltételes szabadság alatt történt újabb elkövetés esetén – sor kerülhet.*⁵⁷⁶

*„A bíróság a feltételes szabadság megszüntetéséről utólag határoz, ha erről a feltételes szabadság tartama alatt elkövetett bűncselekményt elbíráló bíróság nem rendelkezett.”*⁵⁷⁷

A feltételes szabadság megszüntetése akkor történik a Bv. tvr. szerinti eljárásban, ha a pártfogó felügyeletre kötelezett feltételes szabadságra bocsátott a magatartási szabályokat megszegi. Ebben az eljárásban a *pártfogó felügyelőnek, a rendőri szervnek, az ügyészségnek és a bv. bírónak, illetve a bíróságnak vannak feladatai.*

A pártfogó, illetve a rendőrség a feltételes szabadság megszüntetése érdekében a bv. törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészhez (továbbiakban: az ügyészhez) fordul, előterjesztésében megjelöli a bizonyítási eszközöket. Amennyiben az ügyész a tényállást nem látja kellően tisztázottnak, megkeresi a nyomozó hatóságot, vagy a pártfogótól további bizonyítási eszközök megjelölését kéri.⁵⁷⁸

Ha ezt követően sem látja úgy, hogy a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, az iratokat visszaküldi a pártfogó felügyelőnek, és mellőzi az indítvány megtételét.

A magatartási szabályok megszegése miatt az ügyész az elítélt tartózkodási helye szerint illetékes bv. bírónak tesz indítványt a feltételes szabadság megszüntetésére. *„Ha a magatartási szabályok súlyos megszegése miatt a feltételes szabadság megszüntetésének lehet helye, az ügyész az elítélt tartózkodási helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bírónak indítványt tesz. Ha az elítélt – az elfogása előtt – a hatóság elől elrejtőzött vagy elrejtőzésétől, illetve attól, hogy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el, alaposan tartani kell, az ügyész, az indítvány benyújtása után pedig a büntetés-végrehajtási bíró elrendelheti a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét. A szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételére a Be. előzetes letartóztatás tartamára vonatkozó rendelkezései az irányadók.*⁵⁷⁹ Az ügyész csak akkor tehet intézkedéseket a feltételes szabadság megszüntetése érdekében, ha az annak alapjául szolgáló magatartási szabályok megsértéséről még a feltételes szabadság lejáratára előtt értesül. A feltételes szabadság megszüntetésének viszont nem akadályozza az, hogy a feltételes szabadság tartama a bv. bíró döntése előtt már eltelt. Tehát az ügyészségre kell a tartam alatt megérkeznie az előterjesztésnek. Az ideiglenes foganatba vételi határozat ellen fellebbezésnek nincs helye, mivel jogerősen elítéltről van szó. A bv. bírói végzés, illetőleg az ügyészi határozat rendelkező részében fel kell tüntetni, hogy az ideiglenes foganatba vétel mennyi ideig tarthat.⁵⁸⁰

---

⁵⁷⁵ 85/2010. BK vélemény

⁵⁷⁶ BH1995. 613.

⁵⁷⁷ Be. 559. §

⁵⁷⁸ Bv. tvr. 9. § (1) bek.

⁵⁷⁹ Bv. tvr. 9. § (2) bek.

⁵⁸⁰ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 42. § (1) bek.

A bv. bíró már a meghallgatás előkészítése során beszerzi az *elítelt pártfogó felügyelete végrehajtásának iratait*, továbbá intézkedik, hogy a *szükséges bizonyítékok* rendelkezésre álljanak. Ha az elítelt ismeretlen helyen tartózkodik, a bv. bíró a feltételes szabadság megszüntetésére irányuló eljárást felfüggeszti és intézkedik az elítelt kézre kerítése érdekében.

A szabadságvesztés *ideiglenes foganatba vételéről végzésének egy kiadmányát megkereséssel* az elítelt lakóhelye, illetőleg tartózkodási helye szerint illetékes *rendőrkapitányságnak* küldi meg, az elítéltnak a megyei bv. intézetbe való előállítását végett. Ha az előállítás nem vezetett eredményre, a bv. bíró az elítelt *körözését* rendeli el elfogató parancskibocsátásával. Erről a megyei bv. intézetet is értesíti. Értesíti továbbá a bv. intézetet végzése megküldésével arról is, amikor az ügyész által elrendelt ideiglenes foganatba vételt fenntartotta, vagy megszüntette.

A meghallgatás alapján az elítelt feltételes szabadságát megszünteti, vagy a feltételes szabadság megszüntetésére tett indítványt elutasítja. „Ha a bv. bíró az elítelt meghallgatásán nem dönt a feltételes szabadság megszüntetése kérdésében, de elrendeli a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét, a végzését – az elítélttel együtt – a megyei bv. intézetnek adja át.”⁵⁸¹

Amennyiben az ügyész az indítványát alapos okkal visszavonta, a bv. bíró az eljárást megszünteti.

Ha a feltételes szabadságra bocsátott elítelt a pártfogó felügyelet magatartási szabályait megszegte, nemcsak a pártfogó felügyelő, hanem a rendőrség is az ügyészhez fordulhat a feltételes szabadság megszüntetése érdekében. Az ügyész minden esetben megvizsgálja, mérlegeli a rendelkezésére bocsátott bizonyítási eszközöket, szükség esetén további bizonyítási eszközök megjelölését kérheti mind a pártfogótól, mind a rendőrségtől.

A feltételes szabadság megszüntetése tehát akkor indokolt, ha az elítelt a pártfogó felügyelet magatartási szabályait oly módon szegi meg, hogy a szabályszegés súlyából, jelentőségéből, ismétlődéséből, az elítelt egész magatartásából arra lehet következtetni, hogy az elítelt nem tud, vagy nem akar beilleszkedni a társadalomba. Ha a bv. bíró a pártfogó felügyelet szabályainak súlyos megszegése miatt az elítelt feltételes szabadságát megszüntette, a büntetés hátralévő részére halasztás nem adható. Fogalmilag ez kizárt a szabadságvesztés folytatásaként még hátra levő szakaszra.⁵⁸²

A bv. bíró a feltételes szabadság megszüntetése tárgyában hozott határozatát megküldi az első fokon eljáró bíróságnak is. Ha a feltételes szabadságot megszüntető végzés a meghallgatáson jogerőre emelkedik és az elítelt fogva van, a bv. bíró a határozat egy kiadmányát az elítéltet előállító őrnöknek adja át. Szintén neki adja át az ügyész indítványának elutasítása esetén a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételének megszüntetéséről szóló végzést. A másodfokú tanács elnöke is így jár el értelemszerűen a fogva tartásban lévő elítelt ügyében.

Ha a bv. bíró a meghallgatáson a szabadságvesztés hátralévő részének azonnali foganatba vételét rendelte el, a feltételes szabadságot megszüntető végzést – az elítélttel együtt – a

⁵⁸¹ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 42. § (5) bek.

⁵⁸² BH2001. 520.

megyei bv. intézetnek adja át. Amennyiben nem rendeli el a szabadságvesztés hátralévő részének azonnali foganatba vételét, a bv. csoport a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó szabályok értelemszerű alkalmazásával jár el.⁵⁸³

„Ha a bv. bíró, illetőleg a másodfokú törvényszék az elítélt feltételes szabadságát megszünteti, vagy a szabadságvesztés ideiglenes foganatba vételét rendeli el, a végzését megküldi annak a pártfogó felügyelői szolgálatnak, amely az elítélt pártfogó felügyeletét végrehajtotta.”⁵⁸⁴

A feltételes szabadság lényege, hogy az elítélt a szabad életben a szabadságvesztés hátralévő tartama alatt tartózkodjon újabb bűncselekmény elkövetésétől, mert ebben az esetben nemcsak az újabb bűncselekmény miatti felelősségre vonására, hanem a szabadságvesztés hátralévő tartamának letöltésére is sor kerülhet. Mind a társadalom védelme, mind pedig a feltételes szabadságra bocsátott elítéltek egy részének érdeke megkívánja, hogy a feltételes szabadság alatt közvetlenebb irányítás, ellenőrzés alatt álljanak. A törvény ezért lehetővé teszi, hogy a bíróság a feltételes szabadságra bocsátott pártfogó felügyelet alá helyezze.⁵⁸⁵ Ilyen esetben a pártfogó felügyelet elrendeléséről *a bv. bíró a feltételes szabadságra bocsátással egyidejűleg határoz*. Elrendelésére akkor kerül sor, ha az elítélt személyiségére, személyi, családi körülményeire, vagyoni helyzetére, környezetére, életvezetésére tekintettel a feltételes szabadság sikeres elteltéhez szükséges az elítélt rendszeres figyelemmel kísérése. *Külön magatartási szabályokat is előírhat ehhez a bv. bíró.*

Ha az elítélt a feltételes szabadság időtartama alatt a pártfogó felügyelet magatartási szabályait megszegi, a bv. bíró dönt abban a kérdésben, hogy méltó-e az elítélt továbbra is a feltételes szabadság kedvezményére, a büntetési célok elérhető-e a további hátralévő büntetési rész végrehajtása nélkül, szükséges-e a feltételes szabadság megszüntetése a büntetési célok eléréséhez.

A magatartási szabályszegés értékelését illetően meglehetősen kimunkált a bv. bírói gyakorlat.

Eszerint csak akkor kerülhet sor a feltételes szabadság megszüntetésére a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak megszegése miatt, ha a szabályszegés súlyából arra lehet következtetni, hogy csak a szabadságvesztés hátralévő részének végrehajtásával érhető el a büntetési célok.⁵⁸⁶

A feltételes szabadság megszüntetésének van helye, ha a pártfogó felügyelet alá helyezett elítélt a magatartási szabályok megszegésével ismételten italozó életmódot folytat. A kóros elmeállapotban történő magatartási szabályszegés nem eredményezheti viszont a feltételes szabadság megszüntetését.⁵⁸⁷ A pártfogó felügyelet magatartási szabályaként előírt alkoholelvonó-kezelés nem teljesítése és a pártfogó felügyelő idézéseivel szemben tanúsított sorozatos engedetlenség, a kapcsolattartás ellehetetlenítése a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak súlyos megszegését valósítja meg.⁵⁸⁸ Nem lehet szó a pártfogó felügyelet

⁵⁸³ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 43-47. §-ai

⁵⁸⁴ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 48. §

⁵⁸⁵ régi Btk. 48. § (3) bek., 82. § (1) bek. *b*) pontja, új Btk. 70. § (1) bek. *a*) pont, Btk. 69. § (1) bek. *b*) pont

⁵⁸⁶ BH1981. 130.

⁵⁸⁷ BH1986. 171.

⁵⁸⁸ BH2000. 336.

szabályainak súlyos megsértéséről, ha az elkövető nem létesít állandó munkaviszonyt, de rendszeresen végez alkalmi munkát.⁵⁸⁹

Ha a korábban kiszabott szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátott vádlott a magatartási szabályokat megsérti, s ezért a bv. bíró a feltételes szabadságot megszünteti, e tekintetben nem kell rendelkeznie annak a bíróságnak, amely a vádlottnak a feltételes szabadság tartama alatt elkövetett bűncselekményét elbírálja.⁵⁹⁰

A korábbi ügyben engedélyezett feltételes szabadság megszüntetését kimondó ítéleti rendelkezés nem törvénysértő pusztán amiatt, hogy a bv. bíró a magatartási szabályok megsértése miatt megelőzően ugyanilyen tartalmú határozatot hozott.⁵⁹¹

A külön kategóriákra nézve is születtek döntések. A fiatalkorú elítélt feltételes szabadságának megszüntetése iránti eljárásban a bv. bíró által tartott meghallgatásra a védő megidézése nem kötelező, illetőleg a meghallgatás a megidézett védő távollétében is megtartható, ha a megszüntetésre okot adó magatartási szabályszegés időpontjában a szabadlábban lévő elítélt a 18. életévét már betöltötte.⁵⁹²

A feltételes szabadságon lévő katonára a feltételes szabadság tartama alatt elkövetett cselekmény miatt kiszabott és – tévesen – végrehajtott fogság-fenyítés időtartama a feltételes szabadság megszüntetése esetén a még hátralévő szabadságvesztésbe nem számítható be.⁵⁹³

A feltételes szabadság megszüntetése tárgyában folyó eljárás során keletkezett bűnügyi költséget az állam viseli az ügyész indítványának elutasítása esetén,⁵⁹⁴ ellenkező esetben ez az elítéltet terheli.⁵⁹⁵

Szűcs András kívánatosnak tartja a feltételes szabadságra bocsátás feltételeinek pontosabb törvényi rögzítését, mint bv. bírónak kötelezően mérlegelendő körülmények között célszerűnek tűnik megjeleníteni az elítélt előéletét, a társadalomba való beilleszkedés érdekében tett lépéseit.⁵⁹⁶ A bírót indokolási kötelezettség terhelné azon körülmények tekintetében, amelyeket a jogalkotó a mérlegelés alapjául jogszabályban előír, s így egy egységesebb joggyakorlás kialakulása is elérhető lenne. Véleménye szerint a német minta⁵⁹⁷ követése egy olyan megoldás bevezetését tenné lehetővé, amely az elítéltek ösztönzésére szolgálna azáltal, hogy az arra érdemes elítéltek már büntetésük felének kitöltése után szabadulhassanak, függetlenül attól, hogy ezt az ítélő bíróság jogerős határozatában előzetesen lehetővé tette-e vagy sem. Ezzel a rendelkezéssel az elítéltek ösztönözve lennének a passzív szabálykövetés meghaladására, ugyanakkor a végrehajtás is olcsóbbá válna, mert annak kisebb része történe bv. intézetben.

Pár éve egészült ki a bv. bíró hatásköre a feltételes szabadságból kizártságának a megállapítása feladattal, így a bevezetéséből adódó jogalkalmazási problémák miatt a 2/2010. BJE számú jogegységi határozat született.

---

⁵⁸⁹ BH1985. 460.

⁵⁹⁰ BH1982. 414.

⁵⁹¹ BH1990. 4.

⁵⁹² BH1984. 486.

⁵⁹³ BH1983. 3.

⁵⁹⁴ Bv. tvr. 9. § (4) bek.

⁵⁹⁵ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁵⁹⁶ SZÜCS András, *Bírói jogvédelem az igazságszolgáltatásban*, Börtönügyi Szemle, 2012/1, 21. p.

⁵⁹⁷ NAGY Ferenc, *A feltételes szabadságról*, Belügyi Szemle, 1995/1, 22. p.

A régi Btk. 47. § (4) bekezdés *e*) pontja csak a hatályba lépésétől (2009. augusztus 9. napjától) kezdődően volt alkalmazható azokban az esetekben, amelyekben a szabadságvesztés letöltésére vonatkozó bírósági felhívás tartalmazza azt a tájékoztatást, hogy nem bocsátható feltételes szabadságra az, aki a szabadságvesztés letöltését önhibából nem kezdte meg és amelyet a végrehajtási sorrend⁵⁹⁸ alapján elsőként kell végrehajtani.

A bv. bírósági felhívás a feltételes szabadságra bocsátás kizártságának megállapítása tárgyában a Bv. tv. 17. §-a alapján hozott jogerős döntését utólag – a Be. 555. § (2) bekezdésére, valamint a Bv. tv. 6. §-ának (7) bekezdésére figyelemmel –, a Be. 557. § (1) bekezdésében előírt rendelkezés szerinti eljárásban, hivatalból vagy indítványra megváltoztathatja.

A jogintézményre vonatkozó szabályozást hatályba léptető 2009. évi LXXX. törvény indokolása szerint ez a kizáró rendelkezés azt is kifejezésre juttatja, hogy a büntetés végrehajtása során tanúsított kifogástalan magatartás magában foglalja a szabadságvesztés önkéntes megkezdését is.

Az 1. számú melléklet grafikusan ábrázolja, hogy a bv. bírósági eljárásai közül éves szinten, a feltételes szabadságra bocsátás tárgyában hozott legtöbb döntést. Az 1/a. és 1/b. táblák a vizsgált 2011. és 2012. év adatait tartalmazza az elbírált ügyek számát, a feltételes szabadságból kizárás, mellőzés, engedélyezése, viszonylatában. mely beszédes számsor akár a törvényalkotó, akár az olvasó számára.

A Fővárosi Bíróság bv. bírósági eljárási csoportjának 2011. augusztusában 4 ügyben hozott határozatot.

4.7. Jogorvoslat a feltételes szabadságra bocsátás esetén

A feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatos bv. bírósági eljárással összefüggésben fordulhat elő, hogy a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező bírósági határozat kelte és a szabadon bocsátás határideje közötti időben az elítéltet előzetes letartóztatásba helyezik, vagy vele szemben szabadságvesztés végrehajtását rendelik el. Ilyen esetben a 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 198. § (2) bekezdése alapján az elítélt nem bocsátható szabadon. A bv. bírósági eljárási csoportjának 2011. augusztusában 4 ügyben hozott határozatot, és megállapítja, hogy a feltételes szabadságra bocsátást kimondó határozat nem hajtható végre.

A Fővárosi Bíróság bv. bírósági eljárási csoportjának 2011. év augusztus hónapban 29 ügyben hozott határozatot.

4.8. Az elévülés

A 2013. július hó 1 napján életbe lépett jogszabályváltozások érintették az elévülés megállapításának szabályait is. A jogszabályváltozást megelőző időszakban a végrehajthatóságot kizáró okok megállapítása, azon belül az elévülés, az alapügyben eljáró bíróság hatáskörébe tartozott. A jelenlegi új szabályozással bővült a bv. bírósági eljárása, mert az elévülés megállapítása átkerült feladatkörébe. A bv. bírósági eljárási csoportjának 2011. év augusztus hónapban 29 ügyben hozott határozatot, és megállapítja a büntetés vagy a javítóintézetes nevelés végrehajthatóságának kizártságát az elévülés bekövetkezése miatt.⁵⁹⁹

⁵⁹⁸ Bv. tv. 24/A. § (1) bekezdése

⁵⁹⁹ Bv. tv. 18. §

4.9. Az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattétele, illetve közzététele

A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény szerinti sajtótermékekben, illetőleg az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény szerinti elektronikus hírközlő hálózat útján történő közzétételre jogosult az elítélt. A véleménynyilvánítás szabadsága és a sajtószabadság nem sérül azáltal, hogy a fogvatartott médiával való kapcsolata ellenőrzés és szabályozás alatt áll, véli az Alkotmánybíróság 13/2001. (V.14.) A.B. határozatában.

Megjegyzendő, hogy az előterjesztett új bv. kódex-tervezet kiterjesztő, a sértett beleegyezéséhez kötné a nyilatkozattétel lehetőségét, a bűnöző életmód népszerűsítésének megakadályozása, a sértettek jogainak vagy jogos érdekeinek, valamint az elítélt, vagy közeli hozzátartozója a vélemény nyilvánosságra hozatalával összefüggő gazdagodásának megakadályozása érdekében, akár kikerülve a bv. bírói feladatkörből.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

4.10. A közérdekű munka végrehajtására a munkahely kijelöléséről szóló határozat és az új munkahely kijelölése iránti kérelem elutasítása elleni fellebbezés elbírálása

A közérdekű munka végrehajtására a kijelölt munkahely, ha a kijelölésre még nem került sor, az elítélt lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerinti büntetés-végrehajtási bíró volt az illetékes.⁶⁰⁰

A 2013. július hó 1. napján történt jogi környezetváltozások révén kikerült a bv bírói feladatkörből az első munkahely kijelölése. Ezen időszakot megelőzően a pártfogó derítette fel a büntetés letöltés helyét és a bv. bíró jelölte ki az első és további munkahelyet. A módosítás folytán a munkahely felderítése után a munkahely, illetőleg a más munkahely kijelölése is a pártfogó kezébe került át, míg a bv. bíró a munkahely kijelöléssel csak akkor kerül kapcsolatba, ha a pártfogó határozata ellen – aki a munkahely kijelölésre jogosulttá válik – fellebbezés bejelentésére kerül sor, ugyanis a bv. bíró csak a jogorvoslati fórumot jelenti.⁶⁰¹

A 2013. július hó 1. napjától életbe lépő törvényváltozások alapjaiban érintik a közérdekű munka büntetés alkalmazását. Az új Btk. az alkalmazható közérdekű munka alsó (42 órától 48-ra) és felső tételét (háromszáz órától háromszáztizenkettőre) megemelte. Kimondja, hogy a bíróság a munka jellegéről határoz, ami a jelenlegi gyakorlattal harmóniában áll. A szabályozás újdonsága, hogy a közérdekű munkára ítélet után kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés az átváltoztatást eredményezi, mégpedig úgy, hogy (a korábbi 6 óra helyett) 4 óra felel meg egy napi szabadságvesztésnek (a szabály a töredékórákra is vonatkozik). A változások közül a legjelentősebb, hogy a pártfogó felügyelő jelölheti ki a munkahelyet, ami várhatóan fel fogja gyorsítani az eljárást.

---

⁶⁰⁰ Bv. tvr. 11. § (1) A 67/B. §-ban meghatározott ok fennállása esetén a büntetés-végrehajtási bíró az iratok alapján megállapítja a közérdekű munka végrehajthatóságának megszűnését.

(2) Az eljárást a közérdekű munka végrehajtására kijelölt munkahely, ha a kijelölésre még nem került sor, az elítélt lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.

(3) A bűnügyi költséget az állam viseli.

⁶⁰¹ Bv. tvr. 10. §, 66. § (4) bekezdés

4.11. Közérdekű munka megkezdésére halasztás és félbeszakítás⁶⁰²

A Be. 591–596. §-aiban biztosítja, hogy a bíróság egyes büntetések megkezdésére, fizetések teljesítésére *halasztást engedélyezzen*.

A halasztás engedélyezése ugyan – szoros értelemben – nem büntetőeljárás, hanem igazságügyi igazgatási jellegű intézkedés, amely azonban szoros összefüggésben van a végrehajtás megkezdésével. Ehhez az elsődleges, abszolút *előfeltétel a jogerős ítélet*.

A Be.-ből következik, hogy az ítélet jogerőre emelkedésével máris végrehajthatóvá válik kizáró ok hiányában a büntetés, halasztást csak a bíróság engedélyezhet törvényben meghatározott esetben. A Be. és Btk. alapállása, hogy a büntetést nyomban végre kell hajtani; bírói mérlegelés kérdése, hogy a bíró a jogszabályi feltételek esetén ez alól mely esetben, kinek ad halasztást.⁶⁰³

A bv. bíró a határozatot

- a) helybenhagyja, ha a fellebbezés alaptalan, vagy
- b) hatályon kívül helyezi és a pártfogó felügyelőt új eljárás lefolytatására utasítja.

Ha munkahely-kijelölés érdekében történő meghallgatáson az elítélt egészségi állapotával összefüggésben olyan adat merül fel, vagy a foglalkoztathatósági szakvélemény alapján – a foglalkoztatási korlátozásokra és a kijelölhető munkahelyekre figyelemmel – megalapozottan arra lehet következtetni, hogy az elítélt ideiglenesen nem lesz foglalkoztatható és egészségi állapotában a közeli jövőben változás nem várható, a pártfogó felügyelő jelentést készít és a pártfogó felügyelői szolgálat székhelye szerint illetékes bv bírónak javaslatot tesz a közérdekű munka *félbeszakítására*.

Ha munkahely-kijelölés érdekében történő meghallgatáson az elítélt egészségi állapotával összefüggésben olyan adat merül fel, vagy a foglalkoztathatósági szakvélemény alapján megalapozottan arra lehet következtetni, hogy az elítélt egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, ami a közérdekű munka végrehajtását nem teszi lehetővé, a pártfogó jelentést készít és a pártfogó felügyelői szolgálat székhelye szerint illetékes bv. bírónak javaslatot tesz a közérdekű munka végrehajthatósága *megszűnésének* a megállapítására.⁶⁰⁴

Az elítélt lakóhelye, ennek hiányában vagy az elítélt kérelmére a tartózkodási helye szerint illetékes kormányhivatal pártfogó felügyelője hivatalból, vagy az elítélt, illetve a munkahely kérelmére a közérdekű munka végrehajtására új munkahelyet jelöl ki, ha a közérdekű munka

- a) a kijelölt munkahelyen nem hajtható végre,
- b) végrehajtása
  - ba) a munkafegyelem biztosítása érdekében vagy
  - bb) az elítélt személyi körülményeiben történt változás miatt más munkahelyen célszerű,
- c) azért nem teljesíthető, mert az elítélt jövedelmi viszonyai miatt nem képes fedezni a kijelölt munkahelyre történő utazás költségeit, és azokat a munkahely sem fizeti meg.

⁶⁰² VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶⁰³ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶⁰⁴ Bv. tvr. 63. § (6) bekezdés

A pártfogó felügyelő új munkahelyet jelöl ki, ha erre a bv. bíró, illetve az ügyész felhívja. Az új munkahely kijelöléséről szóló határozat ellen a kézhezvételtől számított nyolc napon belül az ügyész, az elítélt és védője a bv. bíróhoz fellebbezést jelenthet be. Az elítélt és védője az új munkahely kijelölése iránti kérelmet elutasító határozattal szemben is fellebbezéssel élhet. A fellebbezést az ügyben eljáró kormányhivatal pártfogó felügyelői szolgálatánál kell benyújtani. Ha az új munkahely kijelöléséről a pártfogó felügyelő meghallgatáson határoz, az elítélt a fellebbezésről nyomban nyilatkozatot tesz, amit jegyzőkönyvbe kell foglalni. A pártfogó felügyelő a fellebbezést a rendelkezésre álló iratokkal együtt a fellebbezési határidő leteltét követően haladéktalanul felterjeszti a székhelye szerint illetékes bv. bírónak.⁶⁰⁵

A bv. bíró az elítélt vagy védője kérelmére fontos okból, különösen az elítélt családi körülményeire, egészségi állapotára tekintettel a közérdekű munka végrehajtását félbeszakíthatja. A félbeszakítás tartama – az alább meghatározott kivételekkel – évente a hatvan napot nem haladhatja meg.

A bv. bíró a közérdekű munka végrehajtását hivatalból vagy az elítélt kérelmére félbeszakítja, ha az elítélt

- a) a tizenkettedik hetet meghaladóan várandós, a gyermek egy éves koráig, feltéve hogy gyermekét a saját háztartásában gondozza,
- b) gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozási segélyben részesül, annak hátralévő idejére, de legfeljebb egy évre,
- c) egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, amely a közérdekű munka végrehajtását ideiglenesen nem teszi lehetővé, vagy a foglalkoztathatósági szakvélemény alapján a foglalkoztatási korlátozásokra és a kijelölhető munkahelyekre figyelemmel az elítélt ideiglenesen nem foglalkoztatható, legfeljebb egy évre.

A büntetés végrehajtását haladéktalanul folytatni kell, ha

- a) a gyermek nem az elítélt gondozásában van,
- b) a gyermekgondozási díj vagy a gyermekgondozási segély folyósítását egy év eltelte előtt megszüntetik,
- c) az elítélt egészségi állapota a közérdekű munka elvégzését lehetővé teszi.

A félbeszakítás tartama a közérdekű munka tartamába nem számít be. *A félbeszakítás alatt az elévülés nyugszik.*

A 2013. július 1. napjától bekövetkezett jogszabályváltozást követően a bv. bíró már nem csak a közérdekűmunka-büntetés foganatba vételét megelőzően, hanem azt követően is intézkedhet az elítélt feltalálhatóságának megismerése érdekében.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában 8 ügyben hozott határozatot.

4.12. Közérdekű munka átváltoztatása szabadságvesztésre⁶⁰⁶

A bv. bíró hivatalból vagy az ügyész indítványára az új Btk. 49. §-ában meghatározott feltételek fennállása esetén – az iratok alapján – a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét *szabadságvesztésre változtatja át.*⁶⁰⁷

---

⁶⁰⁵ Bv. tvr. 66. §

⁶⁰⁶ Bv. tvr. 11/A. §

⁶⁰⁷ Bv. tvr. 11/B. § (1) alapján

A Bv. tvr. 11. §-ának (2) bekezdése szerinti illetékességi szabály az irányadó a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatása esetén is.

A pártfogó felügyelő jelentést készít, ha az elítélt a közérdekű munka elvégzését megtagadja, ha az elítélt a foglalkoztathatósági vizsgálaton nem jelenik meg és távolmaradását nem igazolja. A munkahely értesítése alapján, vagy az ellenőrzések során megállapítja, hogy az elítélt önhibájára visszavezethető okból a közérdekű munka megkezdésére megjelölt időpontban nem jelent meg, a munkavégzési kötelezettségének az arra való felhívás ellenére nem tett eleget, a munkafegyelmet súlyosan sértő magatartást tanúsított a közérdekű munka első munkahely kijelölésének jogerőre emelkedésétől számított 2 éven belül.

A pártfogó felügyelő a jelentést – az azt alátámasztó bizonyítékok csatolásával – megküldi az ügyésznek, és javaslatot tesz a közérdekű munka szabadságvesztésre való átváltoztatásának indítványozására. Az ügyész szükség esetén meghallgatja a pártfogó felügyelőt és az elítéltet, illetve további bizonyítékok csatolására hívhatja fel a pártfogó felügyelőt.

Ha az *átváltoztatás* indítványozására az ügyész nem lát alapot, az ügyész, illetve ha a bv. bíró az ügyész indítványát elutasítja, a büntetés-végrehajtási bíró *új munkahely kijelölésére* hívja fel a kormányhivatal pártfogó felügyelői szolgálatát.

A közérdekű munka szabadságvesztésre *a munkahely kijelölését megelőzően is átváltoztatható*, ha annak elmaradása az elítélt felróható magatartására vezethető vissza. A közérdekű munka vagy annak hátralévő része helyébe lépő szabadságvesztést úgy kell megállapítani, hogy négy óra közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg. Az átváltoztatás után fennmaradó közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg.⁶⁰⁸

A hatályos szabályozás 2013. július elsejét követően a büntetés megtagadását vagy nem teljesítése esetén való alkalmazását is tartalmazza. Ezt megelőzően csak eljárási kérdéseket szabályozott a jogszabály. Ha felfüggesztett szabadságvesztés hatálya alatt kerül sor a közérdekű munka szabadságvesztésre való átváltoztatására, úgy a bv. bírói határozatban rendelkezni kell a próbaidő átváltoztatott szabadságvesztés tartamával való meghosszabbításáról, vagyis nélkülözhetetlen priusz beszerzése minden egyes átváltoztatáskor.

Az átváltoztatásnak egy speciális esetét szabályozza a jogszabály a 11/B. §-ában, ez pedig az új Btk 49. §-ában írt feltételek fennállása esetére kötelezővé teszi – iratok alapján – az átváltoztatást. Ha az elítéltet közérdekű munkára ítélet után elkövetett bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik és a közérdekű munkát még nem hajtották végre, a közérdekű munka illetőleg hátralévő része helyébe lép a szabadságvesztés lép (4 óra közérdekű munkának 1 napi szabadságvesztés felel meg, fogház fokozatban).

4.13. Pénzbüntetés szabadságvesztésre való átváltoztatása⁶⁰⁹

2013. július 1. napjától a pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztésre eljárás módosult. A megelőző szabályozás alapján az alapügyben eljáró bíróság feladataként szabályozta. A jogszabályváltozás a bv. bíró hatáskörét bővíti ezzel az új eljárással. Nem fizetés vagy az első

⁶⁰⁸ Bv. tvr. 67/C–67/D. §

⁶⁰⁹ Bv. tvr. 11/C. §

részlet elmulasztása esetén kerül rá sor, azonban újdonság, hogy míg a megelőző szabályozásban az átváltoztatott pénzbüntetés mindig fogház volt, az új Btk. már úgy rendelkezik, hogy ha a pénzbüntetést végrehajtandó szabadságvesztés vagy felfüggesztett szabadságvesztés mellett szabták ki, és a felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtását utóbb elrendelik, az átváltoztatott pénzbüntetés a szabadságvesztés fokozatához igazodik. A meg nem fizetett pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztést úgy kell megállapítani, hogy egy napi tétel helyébe egy napi szabadságvesztés lép.

Hasonlóan a közérdekű munkánál szabályozottakhoz, ha a felfüggesztett szabadságvesztés hatálya alatt kerül sor a pénzbüntetés szabadságvesztésre való átváltoztatására, a bv. bírói határozatban rendelkezni kell a próbaidő átváltoztatott szabadságvesztés tartamával való meghosszabbításáról, vagyis nélkülözhetetlen priusz beszerzése minden egyes alkalommal.

Speciális a fiatalokúak behajthatatlan pénzbüntetése esetén történő szabadságvesztésre való átváltoztatás, ugyanis a 16. életévét betöltött fiatalokúknál a közérdekű munkára való átváltoztatás az első lehetséges alternatíva.⁶¹⁰

A szabadságvesztésre átváltoztatott közérdekű munka és pénzbüntetés esetén bv. bírói hatáskör a szabadságvesztés megkezdésére való halasztás engedélyezése, mely előtt pártfogó felügyelői vélemény is beszerezhető.

4.14. Halasztás a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére

A Bv. tvr. 11/A. § (6) bekezdése felhatalmazza a bv. bírót arra, hogy a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés megkezdésére fontos okból halasztást engedélyezzen. Ez a végzés igazgatási jellegű, ezért a jogalkotó kizárta ellene a fellebbezés lehetőségét. Ha a bv. bíró mellőzi a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatását, a bűnügyi költséget az állam viseli.

A bv. bíró, illetőleg a másodfokú törvényszék tanácsának elnöke a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztésről a végzés jogerőre emelkedésekor kiállított értesítőlap megküldésével tájékoztatja a bv. intézetet, valamint azt a pártfogó felügyelői szolgálatot is, amely a közérdekű munka végrehajtását ellenőrizte. A Bv. tvr. hatályos szabályozása *mindössze két esetben zárja ki a fellebbezés lehetőségét* a bv. bíró határozatával szemben.⁶¹¹ Nem tekintette alkotmányellenesnek az Alkotmánybíróság a garanciális jellegű jogorvoslati jog hiányát a közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása tárgyában hozott bv. bírói határozat esetén sem.⁶¹²

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában 29 ügyben hozott határozatot.

---

⁶¹⁰ Btk. 113. §

⁶¹¹ Mivel a közérdekű munkát a bv. bíró változtatja át szabadságvesztésre, ezért indokolt, hogy az így átváltoztatott büntetés megkezdésének elhalasztásáról is ő döntsön [Bv. tvr. 11/A. § (6) bek.]; VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶¹² VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

4.15. Közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása⁶¹³

A bv. bíró a közérdekű munka végrehajtását hivatalból vagy kérelemre indokolt esetben szakíthatja félbe, maximum 30 napos időtartamra. Döntése előtt a pártfogó felügyelőt meghallgatja, vagy beszerzi a pártfogó felügyelői véleményt. A félbeszakítás tartama a szabadságvesztés tartamába nem számít be.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában nem hozott határozatot.

4.16. Közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítása

A közérdekű munka végrehajthatósága megszűnésének megállapítására az elítélt lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerinti büntetés-végrehajtási bíró az illetékes

A végrehajthatóság megszűnésének megállapítását *olyan változás idézheti elő* az elítélt egészségi állapotában, illetőleg családi körülményeiben, amelyek *kizárják*, illetve méltányossági okból már *nem teszik indokoltá* a közérdekű munka büntetés végrehajtását.

A végrehajthatóság megszűnését a Bv. tvr. 67/B. §-ban meghatározott esetekben lehet megállapítani. Ennek értelmében a közérdekű munka, illetőleg hátralévő része nem hajtható végre, ha az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt

- legalább egy évig gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesült;
- egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, amely a közérdekű munka végrehajtását nem teszi lehetővé.

Ez utóbbi ok is csak abban az esetben eredményezheti a végrehajthatóság megszűnését, ha az ítélet jogerőre emelkedése után következett be. Amennyiben az elítélt egészségi állapota már eleve az ítélet meghozatalakor sem tette lehetővé a végrehajtást, a Bv. tvr. 11. §-ának alkalmazására nem kerülhet sor, még ha a bíróság figyelmen kívül hagyta is az elítélt egészségi állapotát.

A Bv. tvr. *taxatív felsorolást tartalmaz*, melynek kiterjesztő értelmezése nem lehetséges. A *b)* pont esetében a bv. bírónak a deklaratív határozata meghozatalakor nincs mérlegelési lehetősége. Amennyiben az elítélt gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesül, a halasztás vagy a félbeszakítás időtartama egy év. A büntetés végrehajtását haladéktalanul meg kell kezdeni, illetőleg folytatni kell, ha a gyermekgondozási díj, a gyermekgondozási segély folyósítását egy év eltelte előtt megszüntették.

A bv. bíró a figyelembe veendő változásokról, a végrehajthatóság megszűnését megalapozó körülményekről *a pártfogó felügyelőtől értesül*, aki beszerzi a határozat meghozatalához szükséges iratokat.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában 8 ügyben hozott határozatot.

---

⁶¹³ Bv. tvr. 67/A. §

4.17. Pártfogó felügyelet

A pártfogó felügyelet társadalomvédelmi célokat szolgáló, a régi Btk. 70. § (1) bekezdés 7. pontjában, új Btk. 63. § (1) bekezdés *d*) pontjában megjelölt büntetőjogi intézkedés, amelynek „célja, hogy az elkövető ellenőrzésével és irányításával elősegítse annak megakadályozását, hogy ismételten bűncselekményt kövessen el, és segítséget nyújtson a társadalomba való beilleszkedéséhez, az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez” [Bv. tvr. 92. § (1) bek.]. A pártfogó felügyelet nem azonosítható az utógondozással – hiszen az nem büntetőjogi intézkedés, hanem bv. jogi intézmény, – de a pártfogoltat megilletik azok a jogok, amelyeket a Bv. tvr. IX. fejezete az utógondozottnak biztosít.

Pártfogó felügyelet rendelhető el

- a vádemelés elhalasztásának tartamára,
- a feltételes szabadság tartamára,
- a próbára bocsátás próbaidejére,
- a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére.

A pártfogó felügyelet meghosszabbítása, megszüntetése, valamint a bíróság határozatában előírt magatartási szabályok megváltoztatása iránt a pártfogó a működési helye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bírónak tesz indítványt [Bv. tvr. 13. § (2) bekezdés].

A feltételes szabadságra bocsátott, a próbára bocsátott és a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, ha visszaeső, pártfogó felügyelet alatt áll. Kiutasítás mellett a pártfogó felügyelet elrendelésének nincs helye.

Vóko György⁶¹⁴ szerint a pártfogó felügyelői vélemény bizonyítási eszköz szerepét a törvény nem új bizonyítási eszközként szabályozza, hanem a szakértői vélemény egy sajátos eseteként, amely a szankció alkalmazásában, illetve az elterelés lehetőségében a megalapozott döntést elősegítő eszköz lehet. A terhelt személyét, életkörülményeit, a bűncselekmény elkövetéséhez vezető ok-folyamatot olyan szemszögből vizsgálja, amely egyébként az eljárás más adataiból nem, vagy nem feltétlenül ilyen részletességgel derülne ki. Feladata, hogy a terhelt azon életviszonyait, amelyek a bűncselekmény elkövetésében közrehatottak, ám a történeti tényállás megállapítása szempontjából nem minden esetben relevánsak, felderítse, és ezzel szolgálja, hogy az ügyészi, illetve a bírósági szakaszban a döntésre jogosult teljes képet alkothasson az elterelés vagy a szabadságvesztésen, illetőleg a pénzbüntetésen kívüli alternatív szankció alkalmazásának lehetőségéről, indokoltságáról, a terhelt hozzáállásáról az általa elkövetett bűncselekményhez és az ellene folytatott büntetőeljáráshoz.

Téves a pártfogó felügyelet magatartási szabályainak olyan meghatározása, hogy a terhelt állami vagy szövetkezeti gazdálkodó szervnél köteles állandó munkát végezni.⁶¹⁵

A magatartási szabályok megváltoztatása iránt a pártfogó felügyelő tesz javaslatot a pártfogó működése helye szerint illetékes bv. bírónak. A bv. bíró általi meghallgatás a feltételes szabadságra bocsátás melletti pártfogó felügyelet elrendelésekor, a bv. intézetben történik. A feltételes szabadságnak a magatartási szabályok megszegése miatti megszüntetése, a javítóintézeti nevelés folytatásának elrendelése, valamint a pártfogó felügyelet módosítása iránti eljárásban a bv. bíró az elítéltet, illetőleg a pártfogoltat a bíróságon hallgatja meg.

⁶¹⁴ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶¹⁵ BH1990. 42.

A pártfogó felügyelet hatékonyságának lényeges biztosítéka szükséges esetben a megfelelő szankciók alkalmazása.

A pártfogolttal szemben a következő szankciók alkalmazhatók: a magatartási szabályok szigorítása, a próbára bocsátás megszüntetése, a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése, a feltételes szabadság megszüntetése, az elhalasztott vádemelés esetén annak benyújtása, az ideiglenes elbocsátás megszüntetése, a szabálysértés címén történő felelősségre vonás, a szankciók együttes alkalmazása több pártfogó felügyelet esetén.

Nem minősül a pártfogó felügyelet szabályai súlyos megszegésének az, ha a pártfogó felügyelet alatt álló elítélt a pártfogó meghallgatásain szabályszerű idézéseire sem jelenik meg, de részben ő, részben élettársa a pártfogó felügyelőt időről-időre tájékoztatja az életkörülményeiben bekövetkezett változásokról.⁶¹⁶

Nem lehet szó a pártfogó felügyelet szabályainak súlyos megszegéséről, ha az elkövető nem létesít állandó munkaviszonyt, de rendszeresen végez alkalmi munkát.⁶¹⁷

Nem kerülhet sor a feltételes szabadság megszüntetésére, ha a pártfogó felügyelettel kapcsolatos magatartási szabályokat az elítélt kóros elmeállapotában szegte meg.⁶¹⁸

„A katona pártfogó felügyeletét – ha az állományilletékes parancsnok másképp nem rendelkezik – a szolgálati előjáró által kijelölt hivatásos katona pártfogó, a bíróság, illetőleg az ügyészség határozata alapján hajtja végre. A pártfogó rendszeres kapcsolattartás útján figyelemmel kíséri a pártfogolt életvitelét, munkáját és magatartását; szolgálati és lakóhelyén ellenőrzi, hogy a pártfogolt betartja-e a magatartási szabályokat, szükség esetén utasítja azok betartására; állományilletékes parancsnoka útján kezdeményezi a magatartási szabályok módosítását, illetőleg a magatartási szabályok megszegése esetén a területileg illetékes ügyészség tájékoztatását. A pártfogó jogosult közvetlenül vagy az illetékes szervek útján segítséget nyújtani a pártfogoltnak a beilleszkedése során felmerült nehézségek megoldásához.”⁶¹⁹

Ha a pártfogó felügyelet alá helyezett katona szolgálati viszonya a pártfogó felügyelet tartama alatt szűnik meg, köteles jelentkezni a lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelőnél. *„A szolgálati viszony megszűnéséről az állományilletékes parancsnok haladéktalanul értesíti a pártfogolt lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot és rendőrkapitányságot; egyidejűleg közli a megállapított magatartási szabályokat. A továbbiakban a pártfogó felügyelet végrehajtására az általános szabályok irányadók.”⁶²⁰*

A Fővárosi Bíróság bv. bírói tanács statisztikai ügylistája 14 ügyet tartalmaz folyamatban lévő pártfogó felügyeleti eljárásra, 2011. szeptember 1–16. napjáig bezárólag.

---

⁶¹⁶ BH2007. 180.

⁶¹⁷ BH1985. 460.

⁶¹⁸ BH1986. 171.

⁶¹⁹ Bv. tvr. 104. § (1)–(3) bek.

⁶²⁰ Bv. tvr. 104/A. § (3)–(4) bek.

4.17.1. A pártfogó felügyelet elrendelése⁶²¹

Ha a feltételes szabadságra bocsátott, a próbára bocsátott, a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt visszaeső, akkor ők pártfogó felügyelet alá kerülnek. A pártfogó felügyelő köteles tájékoztatást adni igény esetén az ügyész, illetve a bíróság számára arról, hogy a terhelt a kilátásba helyezett magatartási szabályok vagy kötelezettségek teljesítését vállalja-e és képes-e teljesíteni; a sértett hozzájárul-e a részére adandó jóvátételhez; valamint arról, hogy van-e a terhelt adottságainak megfelelő munkalehetőség, egészségügyi és szociális intézményi ellátási lehetőség, vagy a terhelttel szemben egyedi magatartási szabály elrendelése megfelelő és végrehajtható szankció-e.

Fontos megjegyezni, hogy a pártfogó felügyelői vélemény nem egyszerű környezettanulmány.

A pártfogó felügyelő az ügyész (vádemeelés elhalasztása esetén), az ítéelő bíróság (próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés esetén), a bv. bíró (feltételes szabadságra bocsátás, javítóintézetből ideiglenes elbocsátás esetén) határozata alapján hajtja végre a pártfogó felügyeletet.

A pártfogó felügyelő ellenőrzései, tapasztalatai alapján a pártfogolt magatartásáról, körülményeinek alakulásáról, a pártfogó felügyelet megszűnéséről – jogszabályban meghatározott jelentési, kezdeményezési kötelezettségei teljesítésén kívül – szükség szerint tájékoztatja az ügyészt, a bíróságot, és a javítóintézetet.⁶²²

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában nem hozott határozatot.

4.17.2. A magatartási szabályok megváltoztatása

A magatartási szabályok megváltoztatását, módosítását az *ügyész, a rendőrség és a pártfogó felügyelő* is javasolhatja, és maga a *pártfogolt* is kérheti.

A bíróság az eljárás során pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendelheti el, és a pártfogolt magatartásától és életvezetésétől függően módosíthatja határozatában előírt magatartási szabályokat.⁶²³ A bv. bíró 30 napon belül dönt a meghallgatás időpontjáról, melyről értesíti az ügyészt és a pártfogó felügyelőt is. A pártfogoltat idézi vagy értesíti, a fiataalkorú pártfogoltat és pártfogó felügyelőjét, valamint a meghallgatni kívánt más személyeket megidézi. Ha a pártfogolt a meghallgatáson szabályszerű idézés ellenére nem jelent meg, a bv. bíró az elővezetését rendelheti el. Ha a bv. bíró határozatában előírt magatartási szabályokat megváltoztatja, határozatát az első fokon eljáró bíróságnak is megküldi, továbbá természetesen a pártfogoltnak, a pártfogó felügyelőnek és az érdekelt szervezeteknek is.

Ha a bíróság a Be. 572. §-a szerinti eljárásban – próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának utólagos elrendelése és utólagos rendelkezés a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésről – a büntetés végrehajtását nem rendeli el, de a magatartási

⁶²¹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶²² VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶²³ Bv. tvr. 13. §

szabályokat módosítja,⁶²⁴ határozatának jogerős és végrehajtási záradékkal ellátott kiadmányát annak a pártfogó felügyelői hivatalnak küldi meg, amely a pártfogó felügyeletet végrehajtja.⁶²⁵

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában nem hozott határozatot.

4.17.3. A pártfogó felügyelet megszüntetése⁶²⁶

A pártfogó felügyelet megszűnik a Btk. 70. § (3) bekezdésében foglalt feltételek fennállása esetén a pártfogó felügyelő jelentést készít, és annak megküldésével a pártfogó felügyelet megszüntetésére tesz javaslatot az ügyésznek.

Az ügyész indítványára a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt pártfogó felügyeletét megszünteti, ha a pártfogó felügyelet fele része, de legalább egy év eredményesen eltelt, és annak szükségessége már nem áll fenn. A büntetés-végrehajtási bíró az iratok alapján hozhatja meg a döntést.

Az ítéletben, illetve a bíróság határozatában előírt magatartási szabályok megváltoztatása iránt a pártfogó felügyelő tesz javaslatot a büntetés-végrehajtási bírónak. A magatartási szabályok megváltoztatása iránti javaslatnak a pártfogolt kérelme alapján is helye van.

A pártfogolt kérelme esetén a büntetés-végrehajtási bíró a pártfogó felügyelőt meghallgathatja, és pártfogó felügyelői véleményt szerezhet be.

A pártfogó felügyelet megszüntetése és a magatartási szabályok megváltoztatása esetén a bűnügyi költséget az állam viseli.

Jogeset

A Fővárosi Törvényszék eljárása során, a bv. bíró hatáskörébe utalt pártfogó felügyelettel kapcsolatos eljárásként tévesen került nyilvántartásba a Fővárosi Főügyészség 2004. június 2. napján, Bv.9740/2004. ügyszámon kelt azon indítványa, mely tartalma szerint feltételes szabadság megszüntetésére irányult. Az elítélt nem jelent meg az illetékes hivatásos pártfogó felügyelőnél, törvényi kötelezettségét megszegve a szabadulását követően. Az elfogatóparancs ugyan 2004. június hó 21. napján kiállításra került, de az elévülés tévesen lett megállapítva. Ugyanis a büntetés – rablás miatt – 5 év börtönbüntetés volt. E bűncselekmény-típusra vonatkozóan az elévülés 10 év eltelté után lenne lehetséges. Az elfogatóparancs tévesen tartalmazott 5 év elévülést.

Az ügyben⁶²⁷ jmegállapítható, hogy a Közigazgatási Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Büntetőjogi Osztálya 2011. január hó 10. napján, majd március hó 31. napján, továbbá június hó 20. napján és legutóbb augusztus hó 31. napján kérte az Európai elfogatóparancs kibocsátását, mely 2011. szeptember hó 10. napjáig még mindig nem történt meg. Sajnos nem egyedülálló a hiba, mely ez is a nem végrehajtható, bíróságon történő elévülések egyik, sajnos nem egyedülálló példája. A munkaszervezés, ellenőrzés elmaradásának a hiányossága révén keletkezhetett némelykor hiba.

---

⁶²⁴ Bv. tvr. 101. § (3) bek.

⁶²⁵ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶²⁶ Bv. tvr. 13/A. § (5) bek., 100. §

⁶²⁷ FB.2.Bv. 236/2004

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011. év augusztus hónapban nem hozott határozatot.

4.18. Szabadságvesztés fokozatának utólagos meghatározása fiatalkorúként elítélt huszonegyedik életévét betöltő személy esetében⁶²⁸

Amennyiben a szabadságvesztésre ítélt fiatalkorú a büntetés végrehajtása alatt tölti be a 21. életévét, a bv. bírónak kell rendelkeznie arról, hogy a szabadságvesztést a továbbiakban melyik bv. fokozatban kell végrehajtani.⁶²⁹

Tekintettel arra, hogy *a fokozat utólagos meghatározása a bv. bíró hatáskörébe tartozik*, a fiatalkorú ügyében eljáró bíróságnak nem kell az ítéletében rendelkeznie a végrehajtási fokozatról arra az esetre, ha az elkövető a büntetés végrehajtása alatt betölti a 21. életévét.⁶³⁰

A bv. intézet a 21. életév betöltése előtt legalább 30 nappal korábban előterjesztést tesz a bv. bírónak az új végrehajtási fokozat megállapítására. Az előterjesztésnek az értékelő véleményt is tartalmaznia kell.

2013. július 1. napjától kezdődően a jogszabályi háttér kibővült azzal, hogy a büntetés végrehajtása során tanúsított magatartásra tekintettel a bv. bíró a fiatalkorúak esetében a szabadságvesztés végrehajtási fokozatáról is határozhat.

A végrehajtási fokozat utólagos meghatározása különösen abban az esetben jelent komoly változást a fiatalkorú elítélt számára, ha fiatalkorúak börtönét követően a törvény szerint fegyházban kell folytatni a szabadságvesztés végrehajtását. Ez sem kizárt, hiszen a bv. bírónak a bűncselekmény szerint kell megállapítani a felnőtt korú új fokozatot.

„Ha a bv. bíró a fiatalkorú feltételes szabadságát a huszonegyedik életévének betöltése után megszünteti, a szabadságvesztés új végrehajtási fokozatáról is határoz.”⁶³¹

A Fővárosi Bíróság bv. bírója fiatalkorúak nagykorúsítása ügycsoportban 2011 augusztusában 10 ügyben hozott határozatot.

4.19. Fiatalkorú elbocsátása javítóintézeti nevelésből⁶³²

A javítóintézeti nevelés folytatásának és az ideiglenes foganatba vétele elrendelésére az a bíróság illetékes, amelynek az illetékességi területén az elítélt a javítóintézeti nevelés folytatásának elrendelése iránti indítvány előterjesztése idején tartózkodott.

A fiatalkorúakat sokszor eszközként használják fel bűnözői csoportok. A statisztikai felmérések szerint már nem eklatáns azon esetek törvényszerűsége, hogy az állami gondozásban nevelt fiatalkorúak esnek többnyire ennek áldozatul. Egyenlő arányban vannak jelen az állami gondozásban és teljes vagy csonka családban szocializálódott fiatalkorú javítóintézeti neveltek.

---

⁶²⁸ Bv. tvr. 14. §

⁶²⁹ BH1982. 130.

⁶³⁰ BH1982. 130.

⁶³¹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶³² Bv. tvr. 15. §

A javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendeli el, ha a fiatalok eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges.⁶³³ A felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, a próbára bocsátott, a feltételes szabadságra bocsátott, a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott és a fiatalok, akivel szemben a vádemelést elhalasztották, pártfogó felügyelet alatt áll.

A fiatalokat a javítóintézetből ideiglenes elbocsátás esetén a bv. bíróság helyezi pártfogó felügyelet alá.⁶³⁴

A fiatalok pártfogó felügyeletére is a felnőttek pártfogó felügyeletére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, a következő eltérésekkel:⁶³⁵

→ a pártfogolt jelentkezni köteles a vádemelés elhalasztása, próbára bocsátás, illetőleg felfüggesztett szabadságvesztés esetén a pártfogó felügyelőnél;

→ a javítóintézetből való ideiglenes elbocsátása, illetőleg a szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátása után 48 órán belül az állandó lakóhelye, illetőleg a tartózkodási helye szerint illetékes pártfogó felügyelőnél.⁶³⁶

A bv. bírónak a fiatalok feltételes szabadságra bocsátására, illetőleg a javítóintézetből ideiglenes elbocsátására vonatkozó határozata a pártfogó felügyelet alá helyezés tényét is tartalmazza. Fiatalok esetében magatartási szabályok előírása csak akkor mellőzhető, ha a fiatalok személyiségére és környezetére vonatkozó adatok alapján ez nem szükséges. Külön magatartási szabályok előírására a bv. intézet és az intézeti tanács az előterjesztésében, továbbá a pártfogó felügyelő is javaslatot tehet.

A pártfogó felügyelő feladatai ellátása során együttműködik a pártfogolt lakó-, illetve tartózkodási helye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálattal és a megyei gyámhivatal gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátorával.⁶³⁷

---

⁶³³ Az 1878. évi V. törvény, a *Csemegi-kódex* vezette be a fiatalok bűnelkövetése esetén a javítóintézeti nevelést mint szankciót. A fiatalok számára egy figyelmeztető lépcső, a botlásokból való kihátrálás lehetősége az intézeti elhelyezés. A büntetőpolitikai elhatározás háttérében nem a büntetés és bűnhődés, hanem a fiatalok, a beszámítási képességgel nem rendelkező fiatal elkövetők esetében a büntetőjogi megtorlásokon, repressziókon túl a nevelő és preventív funkciók érvényesülése volt a cél. Különböző időszakok változtatták a javítóintézetbe való bekerülés okait, időtartamát, a fiatalok nevelésének meghatározásán, de mindvégig a javítónevelő-intézeti élet három fő része az iskola, a munka és a szabadidő volt s maradt napjainkban is. Nem egy büntetés-végrehajtásra rendelt hely, ahol bűnhődhetnek a fiatalok, hanem az elhanyagolt vagy megromlott erkölcsök megjavítása és fejlesztése miatt kellett javító-nevelő intézetben tartózkodniuk. Mivel a beutalásra akkor került – és kerül ma is – sor, ha a fiatalok korábbi környezetében a romlás veszélyének van kitéve, züllésnek indult vagy értelmi és erkölcsi fejlődése érdekében a javító-nevelés más okból szükségesnek mutatkozik, a javító-nevelésnek arra kellett, és arra kell irányulnia, hogy nemcsak a helyes családi nevelést pótolja, hanem a nevelés hiányával, vagy a helytelen neveléssel okozott gondokat is megszüntesse. Véleményem szerint a javítóintézeti elhelyezés eredményességét meghatározza a letöltőhely. Több esetben talákoztam bíróságon olyan előzetes fogva tartásban lévő javítóintézeti nevelttel, aki a Szőlő utcai objektum kiscsoportos foglalkozásainak révén okleveleket, csoportos és egyéni díjakat szerzett. Szükségesnek találnám a budapesti Szőlő utcai objektumban hagyni letölteni a kiszabott ítéletet, hogy ne csak előzetesházként szerepeljen, s ne kelljen feltétlenül Aszódra vagy Debrecenbe kerülnie annak a nevelttnek, akit immár jogerős bírósági ítélet kötelez és az előmenetele, csoport- és intézet-konformsága, személyisége megkövetelné a Szőlő utcai objektumban maradás lehetőségét. Vajon az ítélet indokolásában és az értesítőlapon feltüntetett objektum megjelölésével adódna-e alkalom arra, hogy a Szőlő utcai előzetes házban töltsék ki büntetésüket? Megfontolás tárgya lehetne a jogalkotó számára, különösen az elmúlt évek szomorú történései, az egymás sérelmére elkövetett bűncselekmények és az olykor gyerek-ember életet is követelő egymás iránti toleranciahiány.

⁶³⁴ Bv. tvr. 15. § (2) bekezdés

⁶³⁵ Bv. tvr. 92–102. §

⁶³⁶ Bv. tvr. 103. §

A javítóintézeti nevelés határozott tartamú intézkedés. Az elrendelt javítóintézeti nevelésbe az előzetes fogva tartás és a házi őrizet teljes idejét be kell számítani. A beszámításnál egy napi javítóintézeti nevelésnek egy napi előzetes fogva tartás, illetve háromnapi házi őrizetben töltött idő felel meg. A beszámítás után fennmaradó házi őrizet tartamát egy napi javítóintézeti nevelésként kell beszámítani. Ha a bíróság a fiatakorúval szemben egységes intézkedésként javítóintézeti nevelést rendelt el – mert vele szemben több olyan javítóintézeti nevelést is elrendeltek, amelyeket egységes intézkedés elrendelésekor még nem hajtottak végre, vagy amelyeket folyamatosan hajtanak végre –, a javítóintézeti nevelés tartama ilyenkor sem haladhatja meg a három évet (rövidebb sem lehet a már elrendelt leghosszabb tartamú javítóintézeti nevelésnél).⁶³⁸

Magyarországon a Szociális és Munkaügyi Minisztérium alá négy javító-nevelő intézet mint szociális intézmény tartozik: a budapesti⁶³⁹, a debreceni⁶⁴⁰, az aszódi⁶⁴¹ és a rákospalotai⁶⁴². Az utóbbi, az országban egyedülállóan többletfunkciót is ellát.⁶⁴³ A rákospalotai leány és a debreceni fiú javító-nevelőintézet előzetesház is, az aszódi intézmény csak letöltőház. Egy Janus arcú jogintézmény-csoportról van szó, gazdag büntetőjogi karakterekkel és a fiatalok egyéni nevelésének elősegítésére pedagógiai és pszichológiai eszközökkel rendelkező terápiás jellegű szociális intézmények.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában nem hozott határozatot.

4.20. A javítóintézeti nevelés átváltoztatása szabadságvesztésre⁶⁴⁴

2013. július elsejétől a jogintézmény anyagi jogi szabályait a Btk 122. §-a tartalmazza. Az új eljárási fajta – melynek eljárási és hatásköri szabályai a Bv. tvr.-ben található – úgy rendeli, hogy ha a fiatakorút javítóintézeti nevelésre ítélet után elkövetett bűncselekmény miatt még a javítóintézeti nevelés vagy az ideiglenes elbocsátás alatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, a szabadságvesztést kell végrehajtani, vagyis a javítóintézeti nevelés hátralévő része helyébe szabadságvesztés lép. Az anyagi szabály szerint két nap javítóintézeti nevelésnek egy nap szabadságvesztés felel meg.⁶⁴⁵

---

⁶³⁷ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 53. § (1) bek.

⁶³⁸ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

⁶³⁹ Nemzeti Erőforrás Minisztérium Budapesti Javítóintézete

⁶⁴⁰ Nemzeti Erőforrás Minisztérium Debreceni Javítóintézete

⁶⁴¹ Nemzeti Erőforrás Minisztérium Aszódi Javítóintézete

⁶⁴² Nemzeti Erőforrás Minisztérium Rákospalotai Javítóintézete és Speciális Gyermekotthona

⁶⁴³ A Speciális Gyermekotthon a gyermekvédelmi szakellátás keretében otthont nyújtó ellátást biztosít a 10. életévüket beöltött, súlyos pszichés vagy disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő átmeneti vagy tartósan nevelt leányok számára.

⁶⁴⁴ Bv. tvr. 16. §

⁶⁴⁵ Az ország első, erre a célra épült impozáns és tágas állami leányjavító intézetét 1890-ben alapították Rákospalotán. 7 és 20 év közötti, bűncselekményt elkövetett vagy züllésnek indult lányokat neveltek e falak között bírói utasításra, illetve szülői kérésre. A nevelés keresztény szellemben, családokban folyt. Az eltelt 110 év során sok minden változott az intézetben, az irányító szervezetek, a pedagógiai módszerek, a társadalom elvárásai, a bekerülő fiatalok személyisége, állapota stb. Jelenleg a Szociális és Munkaügyi Minisztérium felügyelete alá tartozik a Rákospalotai Javítóintézet.

4.21. A javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás szabályai

A bíróság azt, aki legalább egy évet töltött az intézetben, onnan ideiglenesen elbocsátja, ha a kiszabott javítóintézeti nevelés felét már letöltötte és alaposan feltehető, hogy az intézkedés célja további javítóintézeti nevelés nélkül is elérhető.

Az ideiglenes elbocsátás tartama azonos a javítóintézeti nevelés hátralévő részével, de legalább egy év.⁶⁴⁶ A bíróság az ideiglenes elbocsátással egyidejűleg a fiatalkorút pártfogó felügyelet alá helyezi.⁶⁴⁷ Az ideiglenes elbocsátás véglegessé válik, ha a fiatalkorú annak tartama alatt betölti a 19. életévét. A javítóintézet a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelővel együttműködve készíti elő az ideiglenes elbocsátást. Ennek során felkészíti a fiatalkorú családját, gondozóját a visszafogadásra, illetve ha a családba visszatérés nem lehetséges, megfelelő lakhatási lehetőségről gondoskodik; megkísérli megteremteni annak lehetőségét, hogy a fiatalkorú folytassa tanulmányait, vagy munkába álljon.

Az intézetből el kell bocsátani, aki a 19. életévét betöltötte. A végrehajtás rendjének különös szabályait a javítóintézetek rendtartásáról szóló miniszteri rendelet tartalmazza (elkülönítés, egészségügyi ellátás, őrzés, napi- és hetirend, kapcsolattartás, látogatás rendje, vallásgyakorlás, zsebpénzfelhasználás, anyagi ellátás stb.).⁶⁴⁸

A javítóintézetből ideiglenes elbocsátásra az intézeti tanács tesz előterjesztést a bv. bírónak,⁶⁴⁹ a tanulmányoknak a javítóintézetben történő folytatására pedig az intézet igazgatója.

A bv. bíró a meghallgatás időpontjáról értesíti a javítóintézet igazgatóját, a fiatalkorú törvényes képviselőjét, az elítélt lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot és az ügyészt.⁶⁵⁰ Egyébként – ha megszüntetésre kerül az ideiglenes elbocsátás – erről is értesíti őket a bv. bíró.

Az ideiglenes elbocsátás időpontját a fiatalkorú által előzetes fogva tartásban eltöltött idő beszámításával kell megállapítani. Az ideiglenes elbocsátást a bíróság megszünteti, ha a fiatalkorút az ideiglenes elbocsátás alatt elkövetett bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélik, vagy javítóintézeti nevelését rendelik el. Ha a fiatalkorúval szemben a bíróság más büntetést szab ki vagy intézkedést alkalmaz, illetve a fiatalkorú a pártfogó felügyelet szabályait megszegi, a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszüntetheti.

A javítóintézeti nevelés folytatására a feltételes szabadság megszüntetésének szabályait az alábbi eltérésekkel kell értelemszerűen alkalmazni:

A bv. bíró

- a meghallgatásra a törvényes képviselőt is megidézi;
- ha a döntés időpontjáig a fiatalkorú a 19. életévét betöltötte, az eljárást megszünteti.

A javítóintézeti nevelés ideiglenes fogvatartásba vételére elfogatóparancs nem bocsátható ki.

---

⁶⁴⁶ Új Btk. 121. § (1)–(2) bekezdés

⁶⁴⁷ Új Btk. 119. § (1) bekezdés

⁶⁴⁸ 30/1997. (IX. 11.) NM rendelet

⁶⁴⁹ Bv. tvr. 15. § (2) bekezdés

⁶⁵⁰ 9/2002. (IV. 9.) IM rendelet 131. § (2) bekezdés

Két jogeset

Két kiragadott példa, mely nagyon tanulságos és szomorúan fájdalmas. A nevelőintézetben lévők korukból adódóan még visszavezethetők a társadalomba, személyiségük, ha kellő időben kapnak segítséget, még alakítható oly mértékben, hogy hasznos tagjaivá válhatnak közösségünknek. Az elbocsátás előkészítése során az utógondozó – a gyermekjóléti szolgálat és a pártfogó felügyelő segítségével – előkészíti, megszervezi és segíti a fiatalok családjába való visszatérését; ha ez nem lehetséges, önálló életének megkezdését. A fiatalok írásbeli kérelmére elhelyezhető az intézet utógondozó részlegén, ha családjába nem térhet vissza és az elbocsátás idejére nem sikerült számára lakhatási lehetőséget, megélhetési feltételeket teremteni.

I.

A fiatalok, II. rendű vádlott *Nevelt I*-et a Szekszárdi Városi Bíróság⁶⁵¹ társtettesként elkövetett lopás büntette és más bűncselekmények miatt két év javítóintézeti nevelésre ítélte.

Nevelt I hajadon, I. r. vádlottal a cselekmények elkövetésének idején élettársi kapcsolatban élt, akitől időközben gyermeke született. Az általános iskola 7 osztályát végezte el, tanuló, szakképzettséggel nem rendelkezik. Az elmeorvosi szakvélemény szerint marginális szintű intellektus, kevert magatartás és emocionális zavar, valamint megindult antiszociális tartamú személyiségfejlődés állapítható meg esetében, azonban ez cselekményei következményei felismerésében, illetve az e felismerésnek megfelelő magatartásban nem korlátozta. Büntetve nem volt, azonban a Szekszárdi Városi Bíróság hatóság félrevezetésének vétsége miatt 1 év 3 hó időtartamra próbára bocsátotta pártfogó felügyelet alkalmazása mellett.

Születését követően édesanyja lemondott róla, ezért csecsemőotthonba került. Először nevelő-szülőkhöz, majd 6 év után édesapjához és annak élettársához helyezték, ahol 11 éves koráig élt. Saját kezdeményezésére a Szekszárdi Gyermekotthonba, onnan ismét nevelőszülőkhöz, majd beilleszkedési gondjai miatt a Hőgyészi Gyermekotthonba került. 2009 őszén ismerte meg a nála jóval idősebb barátját (I. r. vádlott), akivel nagyon sok időt töltött együtt, általában nála tartózkodott a gyermekotthonból történő szökései alkalmával. Elmondása alapján barátja többször is bántalmazta, és a bűncselekmények elkövetésére is ő vette rá.

„Krizist élt meg terhessége alatt. A legfontosabb segítség, amire szüksége volt, hogy világosan lássa lehetőségeit a gyermek gondozása kapcsán. Szülése után és a krízis elmúltával megnyugodott, érzelmileg stabilabbá vált. Amint megszűnt a bizonytalanság abban, hogy együtt lehet-e gyermekével, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá vált.

2011 nyarán egészséges leánygyermeknek adott életet. A gyermekotthonba elhelyezett gyermekét minden nap látogatja, részt vesz a fürdetésben és a délelőtti kétszeri szoptatásban is. A lefejt anyatejet rendszeresen hordja a gyermekének a csecsemőotthonba. Fiatal kora ellenére rutinos anyává fejlődött, az otthon gondozónői meg vannak elégedve vele. Az anyai gondoskodás teljesen beépült a napirendjébe, csoporttársai anyaként fogadják el. Pár hete felbukkant gyermeke édesapja, ez félelmet váltott ki belőle, meg van győződve arról, hogy elveszi tőle a kislányát. Azonban egy cél van előtte, hogy ideiglenes elbocsátása esetén kislányával együtt lehessen a Tolnai Megyei TEGYESZ csecsemőotthonában” – írja az intézeti vélemény.

Az Intézeti Tanács egyöntetű döntés alapján javasolta a fiatalok *Nevelt I* ideiglenes elbocsátását. Számára a legfontosabb feladat a gyermekéről való gondoskodás. Mindent megtesz annak érdekében, hogy gyermeke megkapja azt az odafigyelést, szeretet, ami

⁶⁵¹ 6.Fk.344/2010

az ő életéből hiányzott, amit számára nem adott meg az édesanyja. Az anyaszerep betöltéséhez maximális támogatást kapott az intézettől, valamint a csecsemőotthon dolgozóitól is. A vele foglalkozó felnőttek elégedettek voltak magatartásával és a kislánya iránt tanúsított felelősségvállalásával. Ideiglenes elbocsátása esetén lánygyermekével együttesen lesz elhelyezve a Tolnai Megyei TEGYESZ csecsemőotthonában.

Nevelt 1 a Rákospalotai Intézettel, nevelőivel, pedagógusaival, a csecsemőotthon gondozóival együttműködő és alkalmazkodó. Feladatait az anyai teendői mellett is elvégzi, a csoportjának aktív tagja, a közös tevékenységekben részt vállal. Csoporttársaival – a kezdeti nehézségeket követően – közvetlen lett kapcsolata, konfliktusait egyre gyakrabban felvállalja és igyekszik konstruktív megoldást találni problémáira. Fontossá vált számára a tanulás, szeretné iskoláit folytatni és abc-eladói képesítést szerezni. Az intézet javasolta előírni számára magatartási szabályként, hogy gyermekét nevelje és gondozza.

A bv. bíró döntését, hogy ideiglenesen elbocsátják az intézetből, kitörő örömmel fogadta. Nagyon reméli, hogy gyermeke apja börtönbe vonul és békén hagyja, nem veszi el tőle kislányát. Fogadta, hogy következetesen elkerüli a rossz társaságot, élete célja lesz jól, szépen felnevelni gyermekét.

S íme egy példa a gyakorlatból, amikor nem javasolja az Intézet az ideiglenes elbocsátást.

II.

Nevelt 2 fiatalkorút hamis vád és más bűncselekmények miatt a Somogy megyei bíróság másodfokon⁶⁵² egy év hat hónap letöltendő javítóintézeti nevelésre ítélte.

Nevelt 2 szülei elváltak 2 éves korában, édesapjával azóta nem tartja a kapcsolatot. Édesanyja hamar újrահázasodott, nevelőapja – elmondása szerint – nagyon szigorú. A következetlen szülői nevelésnek köszönhetően iskolába nem járt, baráti társasága deviáns fiatalokból állt, idősebb férfiakkal ismerkedett meg, akik prostitúcióra kényszerítették, és különféle kábítószerket próbált ki. Gyakran elszökött otthonról, ilyenkor ismerősöknél húzta meg magát. Emiatt került be a gyermekvédelem rendszerébe, de onnan is gyakran megszökött. 2009. év áprilisában felköltözött Budapestre, szüleivel megszakította a kapcsolatot, azt sem tudták, hogy hol tartózkodik. Az intézetbe előzetes letartóztatása során került be. A felnőttekkel való viszonyát a kedvezmények elérése, jobb helyzetének kialakítása motiválta. Nevelői vélemény szerint kapcsolatuk eleinte egyáltalán nem volt őszinte. Szüksége van feladatainak megoldásában a megfelelő megerősítésre, folyamatos odafigyelést igényel, hogy ne váljon alulmotiválttá. A rábízott feladatokat elvégzi, iskolai teljesítménye javult, megpróbál önkontrollt gyakorolni, nézeteltéréseinek száma csökkent. Az ok-okozati összefüggéseket nem minden esetben érti, belátása tetteire nincs, felelősséget nem vállal semmiért, bűncselekményeit degradálja, megbánás nem jellemzi. Édesanyját szereti, de a családja csak nagy ritkán keresi. Baráti és külső kapcsolata nincs, kötődési problémái és szeretetétisége miatt könnyen és hamar teremt kapcsolatot. Barátja – aki prostitúcióra is kényszerítette –, jelenleg börtönbüntetését tölti.

„Pszichológiai foglalkozásokon részt vett, állandó gyógyszeres kezelés alatt áll. Az intézeti pszichológus szerint, ha problémával találja szemben magát, főként érzelmi választ ad. A nehézségekkel valójában nem néz szembe, nem keres megoldást, passzívan várja, hogy a probléma »magától megoldódjon«. Akaratgyengeség, erőtlenség jellemzi, amikor leküzdendő akadály merül fel. Másokkal szembeni nyitottsága inkább

---

⁶⁵² 1.Fkf.686/2010

felületes, belső világát nem mutatja meg. Alkalmazkodásában is inkább a felületesség, a saját érdekeinek érvényesítése motiválja. Agresszióra agresszióval reagál, láthatóan törekszik indulatai kontrollálására. Zárkózott, nehezen kötődik, nehezen alakít ki bizalmi kapcsolatot, aminek hátterében valószínűsíthetően az egészséges kötődési minta és bizalomra épülő viszony hiánya állhat.

Lassú, de pozitív változása, motiváltságának erősítése érdekében 2011 márciusában II. nevelési fokozatot ért el. Iskolai teljesítményéről elmondható, hogy a 8. osztály féléves vizsgái gyengén sikerültek. Ennek hátterében az év eleji tárgyalás miatti izgalom, aggodalom bújhatott meg. A jogerős javítóintézeti nevelés megnyugvást hozott számára, így tanulmányaira is jobban koncentrált, az év végére befejezte az általános iskola 8. osztályát. Nyár elején eltávozásra mehetett a családjához, Hernádnémetibe. Mint kiderült, eltávozásán nem jelent meg otthon, a barátja családjához ment Budapestre, ahova nem volt engedélye. Mindig időben és rendezetten érkezett meg a távol-tartózkodásokról, de nem tartotta be szabályokban foglaltakat.”

Az Intézeti Tanács egyöntetű döntése alapján nem javasolja *Nevelt 2* ideiglenes elbocsátását. „Labilis, bizonytalan lány, önálló döntésekre nem képes, mindig a pillanatnyi hangulata befolyásolja. Drogproblémái, életkora (15 évesen a csoport legfiatalabb tagja) és kialakulatlan egyénisége együttesen okozza instabilitását, hangulatingadozásait⁶⁵³. Ehhez társul agresszív magaviselete is, gyakran kerül konfliktusba másokkal. Nem képes elviselni a kritikát, de másokkal szemben ő ezt gyakran alkalmazza. Hibáit nem képes belátni, alkalmazkodóképessége alacsony. A nála erősebbekhez, dominánsabbakhoz csatlakozik, feltétel nélkül elfogadja a csoportban legerősebbnek tartott véleményét, annak barátságát mindenképpen el szeretné nyerni, alárendeli magát, akár kéretlenül is, mindezt azért, hogy védelmet kapjon a konfliktushelyzeteiben, mert önmaga azokat megoldani nem képes. *Nevelt 2*-t továbbá közokirat-hamisítás előkészületének vétségével vádolják.”

A bv. bíró kérdésére *Nevelt 2* azt válaszolta, hogy tudja, ki kellene szakadnia kétes baráti társaságából, igyekezni fog őket elkerülni, ellenben megbánást és komoly elhatározást nem mutatott. Egyhangúan hallgatta a bírói indokolást, tudomásul vette és nem fellebbezett az ideiglenes elbocsátást mellőző bírói döntés ellen.

4.22. A javítóintézeti ideiglenes elbocsátás megszüntetése

A pártfogolttal szemben a következő szankciók alkalmazhatók: a magatartási szabályok szigorítása, a próbára bocsátás megszüntetése, a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelése, a feltételes szabadság megszüntetése, az elhalasztott vádemelés esetén annak benyújtása, az ideiglenes elbocsátás megszüntetése, a szabálysértés címén történő felelősségre vonás, a szankciók együttes alkalmazása több pártfogó felügyelet esetén.

Ha az ideiglenesen elbocsátott fiatakorút a bíróság az elbocsátás ideje alatt elkövetett bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítéli, vagy vele szemben intézkedést alkalmaz, javítóintézeti nevelését rendeli el, vagy a pártfogó felügyelet szabályait megszegi, a bíróság az ideiglenes elbocsátást megszünteti.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2011 augusztusában nem hozott határozatot.

---

⁶⁵³ SALIZE, Hans Joachim – DREBING, Harald, *Mentally disordered persons in European Prison Systems*, Lengerich – Berlin – Bremen – Viernheim, 2009. 300 p.

4.23. A kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítása

Ha kiutasításról beszélünk, akkor idegenrendészeti eljárás keretében meghozott, vagy bíróság által jogerősen kiszabott kiutasítás mellékbüntetés végrehajtásáról lehet szó.

Értelemszerűen az előbbi egy közigazgatási eljárásban, a másik bírósági eljárásban hozott végzésen, illetve ítéleten alapul.

A jogi szabályozás változott az elmúlt években. Magyarország nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeinek teljesítése, továbbá a Magyarország belső rendjének és közbiztonságának védelme érdekében a jogállamiság és az emberi jogok védelme iránti elkötelezettségétől vezérelve alkotta meg az Országgyűlés a 2001. évi XXXIX. törvényt a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról. Ezt váltotta fel a 2007. évi LXXX., a 2007. évi I. és a 2007. évi II. törvény.⁶⁵⁴ A 2001. évi törvény hatálya alatt a kiutasítást, kitoloncolást nem lehetett megszervezni és végrehajtani addig, amíg menekültügyi eljárás folyamatban volt. Ez hosszas időn keresztül, az újabb és újabb menekültstátusz iránti kérelmezés lehetőségével újból és újból megakasztotta az idegenrendészeti vagy bírósági kiutasítás végrehajtását. A jogalkotó felismerve e késleltető, ismételhető, végrehajtást akadályozó állapotot, jogszabályi változtatással a kiutaztatás szervezését tette lehetővé legalább két, jogerősen lezárt menekültügyi eljárás után. A 2007. évi új jogszabályok alapján ismét átalakult az eljárás, már egy lezárt menekültügyi eljárás után lehetséges volt a kiutasítás végrehajtása, a kiutaztatás. A kényszerintézkedés hatálya alá vont külföldiek körében az a vélekedés és vádaskodás nézete uralkodik, hogy az illegális itt-tartózkodásuk és munkavállalásuk miatt büntetik őket a hatóságok, azért tartják őket oly sokáig őrizetben.⁶⁵⁵

Mivel őrzésük és kiutaztatásuk anyagi kötelezettsége döntően a Magyar Államot terheli – anyagi vonatkozásban alulfinanszírozott külföldiekről van szó –, és a feldolgozott ügyiratok is alátámasztják, szinte minden esetben a jogorvoslati lehetőségeket utolsó határidőben felhasználva, minden lehetséges irányból megakasztó technikákkal próbálják késleltetni a végrehajtást, pl. a menekültügyi eljárás végén folyamodnak tartózkodási engedélyért.

Ahonnán ezen illegális migránsok származnak, ott nagyon alacsony szintű, mondhatni minimális a gazdasági jólét. Amikor elhagyják származási országukat, mindent felszámolnak, ha van vagyonuk, azt eladva fizetik a csempészésüket, némelykor két, akár három alkalmat is előre kifizetve. Többnyire a nyugat-európai országokat célozzák meg, ott élő és dolgozó, vagy a nyugati szociális ellátórendszerből juttatásban részesülő rokonhoz, ismerőshöz akarnak eljutni. Az sem ritka, hogy családjuk hátrahagyásával indulnak útra.

Az illegális migráció – mint az Európai Biztonsági Stratégiájában⁶⁵⁶ is nevesített globális kihívás – világméretű problémát jelent. A jobb megélhetés céljából jelentős néptömegek vándorolnak, főként Nyugat-Európába. Az ilyen jellegű migránsokat a szervezett bűnözésben érintett nemzetközi hálózatok megpróbálják kihasználni és erre kifejezett üzletágot építettek ki (szervkereskedelem, drogfutárok, embercsempészet és emberkereskedelem, pénzmosás stb.).

⁶⁵⁴ 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról (továbbiakban Szmsztv.) és 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról, (továbbiakban Harmtv.)

⁶⁵⁵ Jogerős ítéletben kiutasítás mellékbüntetés kiszabásával ki kell utasítani a Magyarország területéről azt a nem magyar állampolgár elkövetőt, akinek az országban tartózkodása nemkívánatos. A kiutasított köteles az ország területét elhagyni, és a kiutasítás tartama alatt nem térhet vissza. Nem utasítható ki az, aki menedékjogot élvez. A kiutasítás végleges hatályú, vagy határozott ideig tart.

⁶⁵⁶ Az Európai Tanács brüsszeli ülésén, 2003. december 12-én hagyta jóvá.

A Magyarország bíróságai jogerős ítéleteikben büntetésként mind a harmadik országbeli állampolgárt, mind pedig az EGT-állampolgárt vagy magyar állampolgár harmadik országbeli családtagját, akinek az országban tartózkodása nemkívánatos, a Magyarország területéről kiutasíthatják. A Btk. garanciális szabályként rögzíti, hogy az a személy, aki külön törvény szerint menedékjogot élvez, nem utasítható ki a Magyarország területéről.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtása iránt a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (továbbiakban: BÁH) a bíróság székhelye szerint illetékes regionális igazgatósága intézkedik, kizárólagos hatáskörrel.

A külön törvény alapján⁶⁵⁷, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek kivételével, a nem magyar állampolgár és a hontalan számít harmadik országbeli állampolgárnak. Harmadik országbeli állampolgárnak kell tekinteni az ellenkező bizonyításig azt a személyt, aki állampolgársága igazolására harmadik ország által kiállított érvényes úti okmányt használ fel, vagy azt a személyt, aki nem valószínűsíti, hogy külön törvényben meghatározottak szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezik.

A diplomáciai vagy egyéb személyes mentességet élvező, illetve nemzetközi szerződés alapján beutazó harmadik országbeli állampolgárra akkor kell alkalmazni, ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik.

Az idegenrendészeti jogszabályok a szabadságvesztés-büntetést töltő EGT-állampolgárok vagy családtagok, illetve a harmadik országbeli állampolgárok vonatkozásában a kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében a büntetési-végrehajtási intézetekre értesítési kötelezettséget telepítettek a várható szabadulás tényéről, amelynek a várható szabadulást megelőzően legalább hat hónappal eleget kell tenniük az illetékes regionális igazgatóság felé.

Sem az Szmtv., sem a Harmtv. nem szól a bíróság által elrendelt kiutasításra vonatkozó szabályokról, mivel a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására vonatkozó rendelkezések az alkalmazható kényszerintézkedésre vonatkozóan megegyeznek az idegenrendészeti kiutasítás végrehajtására vonatkozó szabályokkal.

A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására az idegenrendészeti hatóságok végzéssel kötelesek intézkedni. A végzésnek – összhangban a Harmtv. és az Szmtv. speciális rendelkezéseivel – tartalmaznia kell:

- az ország elhagyásának határidejét,
- azt az országot, ahova a kiutasítás végrehajtása történik,
- az érintett arcképmásának és ujjnyomatának rögzítésére való kötelezést,
- a kitoloncolásról való rendelkezést (ha a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtása kitoloncolással történik).

---

⁶⁵⁷ Harmtv.

4.24. A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadályai

4.24.1. A bírói kiutasítás és a büntetés-végrehajtási bíró eljárása⁶⁵⁸

Magyarország bíróságai jogerős ítéleteikben büntetesként mind a harmadik országbeli állampolgárt, mind pedig az EGT-állampolgárt vagy magyar állampolgár harmadik országbeli családtagját a Magyarország területéről kiutasíthatják, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos. A Büntető törvénykönyv garanciális szabályként rögzíti, hogy az a személyt, aki külön törvény szerint menedékjogot élvez, nem utasítható ki a Magyar Köztársaság területéről. A bíróság által elrendelt kiutasítás a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények elkövetése esetén végleges hatályú lehet, vagy határozott ideig, egytől tíz évig tart.

A kiutasítás tartama az ítélet jogerőre emelkedésével kezdődik. A kiutasítás tartamába nem számít bele az az idő, amely alatt az elítélt a szabadságvesztés-büntetését tölti.

A végleges hatályú kiutasítás alól a bíróság a kiutasítottat kérelmére mentesítheti, ha arra érdemes és a kiutasítás óta tíz év eltelt.

A külön törvény szerinti szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy, valamint a Magyarország területén letelepedettként vagy bevándoroltként tartózkodási joggal rendelkezővel szemben kiutasításnak csak olyan bűncselekmény elkövetése miatt lehet helye, amely ötévi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő.

4.24.2 A bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának akadályai

A kiutasítás végrehajtása előtt az idegenrendészeti hatóságnak meg kell vizsgálnia, hogy az érintett külföldivel szemben a visszaküldés tilalma nem áll-e fenn.

Amennyiben a kiutasítás végrehajtásának akadályai vannak, ezt a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásakor is figyelembe kell venni. Mind az Szmtv., mind a Harmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében a végrehajtási akadály fennállását a büntetés-végrehajtási bíró állapítja meg. A büntetés-végrehajtási bíró eljárásának a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van.

Mindkét törvény alapján a kiutasított közvetlenül kérelemmel fordulhat a büntetés-végrehajtási bíróhoz a kiutasítási akadály megállapítása érdekében. Ha a kiutasított a büntetés-végrehajtási bíróhoz címzett kérelmét az idegenrendészeti hatósághoz nyújtja be, azt – az idegenrendészeti hatóság véleményével kiegészítve – haladéktalanul meg kell küldeni a büntetés-végrehajtási bírónak. Amennyiben a harmadik országbeli állampolgár kérelmével közvetlenül a büntetés-végrehajtási bíróhoz fordult, a büntetés-végrehajtási bíró megkeresi a menekültügyi hatóságot, amely soron kívül véleményt nyilvánít a non-refoulement tilalom fennállása tekintetében.

Az Szmtv. hatálya alá tartozó személyek esetében az eljáró idegenrendészeti hatóság szerzi be a menekültügyi hatóság véleményét. Itt is érvényes az a kivétel, hogy nem kell vizsgálni a visszaküldési tilalom fennállását, ha a visszairányítás vagy a kiutasítás EGT-állam területére történik.

---

⁶⁵⁸ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Kiutasítás végrehajtásának eljárásjogi kérdései* monográfia nyomán, Pécs, PTE ÁJK Egyetemi Jegyzet, 2011, 86-197. pp.

A visszatérési irányelv átültetése előtt az idegenrendészeti jogszabályok nem szabályozták a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtható kérelmek számát, amelynek a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van, ezért az a joghézag számos visszaélésre adott okot a kiutasítások végrehajtásának kijátszása tekintetében. Éppen ezért az új szabályozás rögzíti, hogy egy alkalommal élhet a kiutasított külföldi a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtott halasztó hatályú kérelemmel a kiutasítás tilalmának megállapítása végett. A büntetés-végrehajtási bíró visszaküldési tilalom fenn nem állását megállapító döntésének jogerőre emelkedését követően a kiutasítás végrehajtásának nincs akadálya.

Az idegenrendészeti és a bírói kiutasítás végrehajthatóságának akadályáról összefoglalóan az alábbiak mondhatók el. A kiutasítás végrehajtására halasztó hatállyal bír:

→ az első menedékkérelem;

→ a kiutasító határozat bírói felülvizsgálatára irányuló kereseti kérelem, amennyiben a külföldi kérte a kiutasítás végrehajtásának felfüggesztését. A kiutasítás nem hajtható végre, amíg a bíróság a végrehajtás felfüggesztésének tárgyában nem döntött, illetve ezt követően, ha úgy döntött, hogy a kiutasítás végrehajtását felfüggeszti;

→ a büntetés-végrehajtási bíróhoz benyújtott, a kiutasítás tilalmának megállapítására irányuló első kérelem.

A kiutasítás végrehajthatósága kapcsán említett non-refoulement követelményt mind az idegenrendészeti-menekültügyi hatóság, mind a bíróság köteles vizsgálni eljárásai során. Ehhez egyrészt szükséges az általában vett biztonságos származási ország fogalmának meghatározása és az adott külföldi nyilatkozatai alapján lefolytatott egyéniesített vizsgálat.

4.25. A biztonságos ország fogalmának vizsgálati szempontjai a közigazgatási hatósági és a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban

A közigazgatási hatósági és a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban is a biztonságos ország fogalmának vizsgálatakor az előterjesztett kérelemben hivatkozott ok az irányadó. A közigazgatási hatóság az eljárása folyamán különböző csatornákból ellenőrzi az előadottakat, ez hasonlóan történik a bírósági eljárásban is. A veszélyeztetett térségek, zavargások, belháborús övezetek megítélése sokszor hónapról hónapra, időnként napról napra változik. Az akták azt sugallják, hogy a BÁH csak jogi vonatkozásban vizsgálja, szigorúan értelmezi a szó szerinti vallomás alapján, holott a meghallgatás során a tolmács kvalitásától is függ a hitelességen alapuló későbbi jogi besorolás. A menedékkereső beszámolója lehet: „elfogadható”, „hihető”, „őszinte.”

A menekültügyi tisztviselő téves feltevései és a már említett fordító szerepe a meghallgatás szubjektív faktora. Az ellentmondásosság okai adódhatnak a kultúrák⁶⁵⁹, a különleges igényekkel rendelkező csoportok közötti különbségekből, mint például a kínzás áldozatai, a nők, a kiskorúak stb. Szükségszerű lenne mindig érzékelní az ellentmondás okait és betartani a „*benefit of doubt*” elvet, miszerint kétely esetén a menedékkereső javára kell döntení.

Az UNHCR, a nem-kormányzati szervezetek (NGO) és a bíróságok irányelveket dolgoztak ki az országinformációval kapcsolatos fő minőségi szabványokkal és

---

⁶⁵⁹ A büntetési kultúráról érdekes monográfiát írt CUNNEEN, Chris, *Penal culture and hyperincarceration*, Farnham, 2013. 238 p.

követelményekkel kapcsolatban, míg az EU tagállamok az irányadó dokumentumok kidolgozásának végső fázisában vannak. Emellett a szakmai standardok fokozatosan meggyökereztek a nemzeti és közösségi menekültügyi törvényhozásban, valamint az unión belüli jogtudományban is.

A BÁH mint közigazgatási jogalkalmazó szerv jár el határozatai meghozatalánál. Az idegenrendészeti és migrációs tárgyú jogszabályok speciális alkalmazása mellett a Ket. háttérjogszabályként jelenik meg az idegenrendészeti eljárásokban. A befogadott státusz felülvizsgálata kapcsán az első- és másodfokú eljárás lefolytatása a Harmtv. fentiekben ismertetett speciális és kógens jogszabályi rendelkezéseinek megfelelően zajlik. A befogadotti státuszok éves felülvizsgálatával a regionális igazgatóságok foglalkoznak (a Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóságon jelenleg 1 fő jogász készíti a befogadotti státusz visszavonásáról szóló határozatokat), és a megfelelő jogszabályhelyek alapján hozzák meg határozataikat a menekültügyi hatóság véleményére és aktuális országinformációs jelentésekre alapozva. Amennyiben a befogadotti státusz visszavonásra kerül és az ügyfél fellebbezéssel él, a másodfokú hatóság eljárása során újból megkéri a menekültügyi hatóságtól a non-refoulement véleményt, melynek alapja az aktuális országinformációs jelentés, amelyet a BÁH Dokumentációs Központja az ügyfélre vonatkozó egyéniesített kérdések alapján állít össze.

Előfordul, hogy a politikai helyzet, a kettős büntetés, a halálbüntetés vagy az emberi jogok tiszteletben tartásának megítélését másként látja a büntetés-végrehajtási bíró.⁶⁶⁰ Az érem másik oldala, hogy a „fegyverek egyenlőségének” kérdése is felmerül, ugyanis a származási országinformációhoz való hozzáférés csak egyoldalú, az eljárásban részt vevő külföldi személy részére az lehetetlen.⁶⁶¹

A közigazgatási határozat során figyelembe vett értékelés nem befolyásolja a büntetés-végrehajtási bírót döntése során. A Fővárosi Törvényszéken a Nemzetközi és EU Jogi Dokumentumtár végzi az országinformációk készítését. Ugyanabból a dokumentációs központi anyagból és ugyanazzal a módszerrel, kérdés-feltevessel történő kutatással dolgozik a hatóság, majd ha bírósághoz fordul a kérelmező kifogás vagy fellebbezés formájában, akkor a bíróság is hasonlóan kutatja, hogy biztonságos származási ország vagy biztonságos harmadik ország-e a kiutasítás végrehajtásának helye a kérelmező szempontjából.

„Tíz évvel ezelőtt ismertük fel a Fővárosi Bíróságon, hogy a menekültüggyel foglalkozó bírák számára fontos, hogy »országjelentésekkel« dolgozzanak, melyek átfogó képet adnak az egy-egy országban uralkodó viszonyokról. Tekintettel arra, hogy az országinformáció-készítés kiemelt jelentőséggel bír az objektív és pártatlan menekültügyi döntések meghozatalában és az igazán friss, naprakész és részletes információ gyakran nem volt beszerezhető, létrehoztuk az országinformációs irodát a Fővárosi Bíróságon. A menekültekkel való munka bizonyos speciális ismereteket kíván nem csak a kérelmezők származási országával és kultúrájával kapcsolatban, de a magatartását befolyásoló kulturális tényezők ismeretében is, hiszen az európaiak számára is teljesen ismeretlen kulturális és politikai viszonyok közül érkeznek hozzánk a menekültek. [...] Honnan tudjuk, pl. hogy milyen a trónöröklési szertartás a ghánai *dagomba* törzsben? El kell hinnünk, hogy Afganisztánban a

---

⁶⁶⁰ A származási ország információi, tekintettel a források megbízhatóságára, az UNHCR (Refworld), nemzetközi nem-kormányzati szervek adattárából, az ENSZ (és regionális) emberi jogi szervezetektől, nemzeti, kormányzati jelentésekből végzett kutatásokból áll. Az internetalapú kutatóhely a www.ecoi.net, mely 2001. július hó vége óta működik.

⁶⁶¹ Said v Netherlands, ECHR, 2005,

törzsek közti viszályokat gyakran egy nő »ajándékba adásával« rendezik el? Hihető, hogy Szudánban halálra kövezéssel büntetik, ha valaki az iszlámról más vallásra tér át? Honnan tudjuk, hogy a kínai *Falun Gong* vallás követői milyen konkrét gyakorlatokat végeznek? Honnan lehet megállapítani, hogy valaki tényleg palesztin-e? Mit jelent a nigériai ibó nyelvben, hogy »*chukwuemeka*«? Elképzelhető, hogy ma még mindig tömegével élnek emberek rabszolgasorban a földön? Vajon mi a különbség az Irakban és Iránban használt muzulmán időszámítás között? Honnan tudom ellenőrizni, hogy a Demokratikus Kongóban valóban sor került-e katonai puccsra két hónappal ezelőtt? Vagy hogy milyenek a börtönkörülmények Elefántcsont-parton?

Mára a helyzet alapvetően megváltozott, elsősorban az információs forradalomnak köszönhetően. Az internethasználat rohamos terjedése következtében lényegében korlátlan mennyiségű információ vált elérhetővé⁶⁶². A kihívás így ma elsősorban abban rejlik, hogy a hatalmas információtömegeből hogyan találhatjuk meg leggyorsabban a legmegbízhatóbb és a vizsgált kérdéskörhöz legközelebb álló információkat. Mindig a legfrissebb dokumentumokat kutatjuk fel és rendkívül fontos a dokumentumok hitelessége, ezért csakis hiteles információkat tartalmazó adatbázisokban böngészünk.⁶⁶³

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának véleménye alapján, az egységes ítélkezési gyakorlat előmozdítása érdekében adta ki a Kúria a 2/2012. (XII. 10.) számú kollégiumi véleményt⁶⁶⁴ a biztonságos harmadik ország fogalmának értékeléséről a bíróság előtti nemperes menekültügyi eljárásokban. A szerb menekültügyi helyzet megítélésében ugyanis – ahogy ezt a Helsinki Bizottság is tapasztalta a menedékkérőknek nyújtott jogi segítségnyújtó munkája során – eltérő állásponton voltak az illetékes törvényszékek.

A KMK vélemény legfontosabb megállapításai a következők:

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Met.) 51. § (2) bekezdése e) pontján alapuló végzések felülvizsgálata során hivatalból kell figyelembe venni a bíróság döntésének időpontjában rendelkezésre álló, a bíró bármely eljárása során megismert pontos és hiteles, az ügyben érintett harmadik országra vonatkozó országinformációkat. E körben az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának országinformációit minden esetben értékelni kell. Kétség esetén – a Met. végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Kormányrendelet 70. § (3) bekezdése szerint – megkereshető a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal mint országinformációs központ, továbbá más, ellenőrizhető források is igénybe vehetők a tájékozódásra. Az országinformációs központ megkeresése esetében a 8 napos eljárási határidőbe a megkeresés időtartama nem számít bele.⁶⁶⁵

4.25.1. Az országinformáció minőségi normái

2004-ben megszületett az első kifejezetten menekültügyi országinformáció-kutatással és felhasználással foglalkozó kézikönyv, melyet az Európai Menekültügyi Alap által finanszírozott COI NetWork and Training⁶⁶⁶ nemzetközi projekt keretében hozott létre a bécsi ACCORD országinformációs kutatóközpont, az UNHCR-rel, a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsával (ECRE) és számos társadalmi szervezettel történt hosszas egyeztetés

⁶⁶² KNAUER, Florian, *Strafvollzug und Internet*, Berlin, 2006. 192 p.

⁶⁶³ A kutatás folyamán (2011. szeptember hó) készített interjú során elmondta *Pápai Judit* bíró, a Fővárosi Bírósági Sajtó- és Nemzetközi kapcsolatok Osztályának vezetője.

⁶⁶⁴ 2/2012 (XII.10) KMK vélemény a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről

⁶⁶⁵ <http://helsinki.hu/megjelent-a-kuria-iranymutatasa-a-biztonsagos-harmadik-orszag-koncepciojarol>

⁶⁶⁶ *Country of origin information (COI)* – az országinformáció rövidítése

után. A kézikönyv – számos egyéb információ mellett – sok év szakmai tapasztalatát összegezve meghatározza a menedékjogi eljárásban használandó országinformáció négy alapvető minőségi normáját, melyek röviden a következők:

1. *Relevancia.* Az országinformáció kapcsolódjon a menedékkérelem lényegéhez, azaz szolgálja az üldöztetéstől való félelem megalapozottságának felmérését. A relevancia két fontos, a magyar jogszabályok, valamint az EU Kvalifikációs Irányelve által is meghatározott alapfeltétele az egyéniesítés (az országinformáció tükrözze a kérelmező személyes történetét, ne pusztán általános, vagy a kérdéses ügy összefüggésében érdemben nem értelmezhető információkat tartalmazzon) és a gyakorlati, valós helyzet vizsgálata (azaz ne csak az ország jogszabályait és nemzetközi kötelezettségeit vizsgálja, hanem azok gyakorlatba való átültetését is). A fentiek szükséges, de nem elégséges feltételek. A releváns országinformáció megtalálásához ismerni kell az üldözés fogalmának nemzetközi értelmezését, és az adott egyéni ügy speciális körülményeit egyaránt.

2. *Megbízhatóság és kiegyensúlyozottság.* Az országinformáció lehetőleg több különböző és megbízható forrásból származzon, elkerülendő, hogy a menekültügyi döntés megalapozatlan vagy elfogult információk alapján szülessen meg.

3. *Szabatosság és időszerűség.* Az egyes források által közölt országinformáció kiválasztása és közlése legyen igényes. Ennek egyik fő feltétele az információ időszerűsége, mely az ügy jellegétől függően változó kritérium. Kulturális, törzsi hagyományokra, vallásra vagy történelmi tényekre vonatkozó kérdések esetén egy évvel korábban kiadott könyv által közölt információ is megfelelő lehet, míg a legtöbb esetben már az egyéves információ is elavultnak számít (gondoljunk csak bele például, hogy milyen gyorsan változhat a politikai vagy humanitárius helyzet egy polgárháborús konfliktusban). Az időszerűség értelmezése nagyban függ attól is, hogy az országinformációt ellenőrzésre vagy előrejelzésre használjuk. A szabatosság másik garanciája lehet a szó szerinti idézetek (fordítások) előnyben részesítése az összefoglalókkal szemben, különösen abban az esetben, ha az országinformációt olyan személy kutatja, aki csak felszínesen ismeri a kérdéses ügyet (azaz nem hallgatta meg személyesen a kérelmezőt vagy nincs hozzáférése az ügyiratokhoz). Az összefoglaló készítése során könnyen elveszhetnek látszólag jelentéktelen, de később döntő fontosságú részletek.

4. *Átláthatóság és visszakereshetőség.* A jogbiztonság garantálása érdekében és számos praktikus szempont miatt is szükséges megfelelő hivatkozások alkalmazása. Alapszabálynak tekinthető, hogy az országinformáció hivatkozásánál ugyanazon elvek mérvadóak, mint a jogszabályok hivatkozásánál vagy az akadémiai művek forrásmegjelölésénél. Szükséges tehát feltüntetni az információ forrását, a szöveg címét, a kiadás dátumát vagy az időszakot, amire a szöveg vonatkozik, illetve a forrásszöveg internetes elérhetőségét. Ezen norma betartása nélkül a menedékjogi eljárás résztvevői (a kérelmező, a felülvizsgálatot végző bírói szerv, az eljáró hatóság, a jogi képviselő) nem férnek hozzá az információ forrásához, és nem tudják ellenőrizni a többi norma érvényesülését, illetve nem tudnak további részleteknek utánanézni az eredeti szövegben. A megfelelő hivatkozások alkalmazásától csak abban az esetben tekinthetünk el, ha az veszélyeztetné a forrásszemély, a kérelmező vagy hozzátartozói biztonságát.

4.25.2. Az országinformáció forrása

Már a fenti rövid összefoglalóból kitűnik, hogy az országinformáció forrása nem lehet pusztán valamely internetes keresőoldal. A *Google*, *Yahoo* keresőmechanizmusok használata indokolt lehet bizonyos esetekben, de az így megtalált információk forrásával és megbízhatóságával kapcsolatban általában semmilyen információ nem áll rendelkezésre.

Ugyanakkor felmerül a kérdés: létezik-e minden kétséget kizáróan megbízható forrás? A válasz egyértelmű nem, hiszen még a legtekintélyesebb és legmegbízhatóbb információ-szerzési technikákkal dolgozó források is közölnek alkalmanként a valóságnak nem teljesen megfelelő, de legalábbis nem megnyugtatóan megerősíthető információkat.

„A fentiek ismeretében – és tudván, hogy az országinformáció a menedékkérelmek jelentős részében döntő jelentőségű (tehát meghatározhatja azt, hogy egy kérelmező menekültstátuszt kap, kiegészítő védelemben részesül, vagy visszaküldik hazájába) – joggal kérdezhetjük: hogyan érhető el mégis, hogy a döntéshozatalban felhasznált országinformáció a lehető legmegbízhatóbb legyen? Az első szabály, hogy a kutatás során használjunk elsősorban ún. »alapforrásokat«. Ebbe a körbe jelenleg néhány tucatnyi nemzetközileg elismert forrás tartozik, melyek mindegyikére jellemző egyfajta módszertani igényesség és átlátható, magas minőségi norma. Az alapforrások jelenlegi listája széles körű nemzetközi egyeztetés nyomán jött létre, de semmiképpen nem tekinthető sem »hivatalosnak«, sem zártnak (azaz nem taxatív, hanem tetszés szerint bővíthető felsorolásról van szó).

Az alapforrásokban való hatékony kutatást tesz lehetővé az Európai Országinformációs Hálózat honlapjának alkalmazása, az ecoi.net, az Eurasil munkacsoport összefoglaló jelentéseit tartalmazó zárt információs rendszer és a UNHCR Refworld. A kifejezetten menekültügyi információk kutatására szakosodott, kizárólag alapforrásokra épülő keresőmechanizmusok – több kutatási technika alkalmazásával – biztosítják a lehető leggyorsabb hozzáférést a megbízható országinformációhoz.

A második szabály, hogy minden esetben törekedni kell az információ megerősítésére, lehetőleg több különböző forrásból, azaz a kutatás célja nem lehet pusztán az, hogy bármilyen információt meglegljen, hiszen könnyen lehet, hogy további kutatás eredményeképpen ellentétes, vagy legalábbis a korábbi kutatási eredményt árnyaló információk kerülnek napvilágra, amely érdemben megváltoztathatja a menedékjogi döntést, és ez által gyakran egy ember egész sorsát. A megerősítés különösen fontos lehet a nem megbízható forrásból származó információk esetén. Ha a kívánt információ csak egy, nem megbízható forrásból szerezhető be, lehetőség szerint el kell végezni a forrás elemzését. Célja, hogy számba vegye a megbízhatóságra utaló tényezőket (nyelvhelyesség, stilisztika, forma, alapforrás hivatkozik-e rá valahol, tagja-e nagyobb nemzetközi hálózatnak stb.) és az elfogultságra esetlegesen okot adó elemeket (leírta, milyen céllal, milyen technikával szerzik be az információkat, ki biztosítja a forrás anyagi háttérét stb.).

Amennyiben egyes források ellentétes információkat közölnek, a forráselemzés gyakran feltárja az ellentét okát. A források köre számos szempont szerint csoportosítható.

Ezek közül a leggyakoribb az információközlő jelleg, mely alapján megkülönböztetünk nemzetközi (ENSZ, Európa Tanács, Európai Unió stb.), állami (USA Külügyminisztérium, Brit Belügyminisztérium, Német Szövetségi Menekültügyi Hivatal, Kanadai Bevándorlási és Menekültügyi Bizottság stb.), nem-kormányzati (Amnesty International, Humán Rights Watch, Emberi Jogi Szervezetek Nemzetközi Szövetsége [FIDHg], Kínzásellenes Világszervezet [OMCTY], Svájci Menekülteket Segítő Szervezet [OSAR] stb.) és médiaforrásokat (BBC, CNN, AFP, Reuters stb.).

Az információközlő jellege önmagában nem mond semmit az információ minőségéről, mindazonáltal jelentősen befolyásolja a forrás nézőpontját és mandátumát.

Megkülönböztethetőek ún. elsődleges és másodlagos források. Az elsődleges források alapvetően saját maguk szerzik be az információkat helyszíni kutatások eredményeként (pl. Amnesty International), míg a másodlagos források más források által közölt információkat gyűjtenek össze és közölnek (pl. Brit Belügyminisztérium). A források egy jelentős része ún. vegyes forrás, tehát mind elsődleges, mind másodlagos információkat közölnek (pl. USA Külügyminisztérium). Célszerű törekedni az elsődleges források minél szélesebb körű használatára, ugyanis minél több »kézen« megy át az információ, annál nagyobb a torzulás esélye.⁶⁶⁷

4.25.3. A non-refoulement vizsgálata

A büntetés-végrehajtási bíró feladatai közé tartozik

- a kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása;
- a kiutasítás büntetés végrehajthatóságának az ügyész indítványára, de legalább két évenkénti megvizsgálása.

A kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása iránt az ügyész az idegenrendészeti hatóságnak az elítélt kérelme vagy hivatalból tett kezdeményezése alapján tesz indítványt a bv. bírónak⁶⁶⁸. Ha az eljárás az elítéltnak közvetlenül a bíróságnál tett kérelmére indul, a bv. bíró beszerzi az ügyész indítványát. Az eljárást annak az idegenrendészeti hatóságnak a területén illetékes bv. bíró folytatja le, amelynek területén az elítélt tartózkodik. A bv. bíró az idegenrendészeti hatóság kezdeményezése alapján az ügyész indítványára, de legalább két évenként megvizsgálja a kiutasítás végrehajthatóságát. A felmerült bűnügyi költséget az állam viseli. A bv. bíró eljárásának a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van.

Bírósági felülvizsgálat esetén a bíróság a keresetet a keresetlevél beérkezésétől számított nyolc napon belül bírálja el. A tárgyaláson az EGT-állampolgárt vagy a családtagot – erre irányuló kérelem esetén – személyesen is meg kell hallgatni. A személyes meghallgatás akkor mellőzhető, ha az EGT-állampolgár vagy a családtag a megadott lakcímről nem idézhető, illetve ismeretlen helyre távozott. A kiutasítással együtt elrendelt beutazási és tartózkodási tilalom időtartamát a kiutasítás végrehajtásának napjától kell számítani. A kiutasítással együtt elrendelt beutazási és tartózkodási tilalom indokoltságát a kiutasítás végrehajtásának napjától számított két év elteltével kérelemre felül kell vizsgálni.

A beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésének nincs helye, ha

- a kiutasításra azért kerül sor, mert a visszairányítást – a visszairányított személynek fel nem róható okból – nem lehetett végrehajtani, vagy
- a kiutasítást kiskorúval szemben rendelték el.

A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozó szerteágazó eljárások közül, a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítását szeretném kiemelten vizsgálni.

Jogorvoslat

A Bűnügyi Nyilvántartás adatai szerint az elmúlt évek gyakorlatában a büntetés-végrehajtási bírónál hosszú ideig van az ügy folyamatban, döntését sokára hozza meg.

⁶⁶⁷ Összeállította: Pápai Judit bíró, a Fővárosi Bírósági Sajtó- és Nemzetközi Kapcsolatok Osztály vezetője (2011)

⁶⁶⁸ Bv. tvr. 12. § (4) bek.; 2007. évi II. törvény 110. § (5) bek.

Vizsgálatom célja, hogy feltárjam, mi a magyarázata a hosszú időtartamnak, mi akadályozza a bv. bírót, hogy gyorsan döntsön? A késlekedve hozott határozat sérti sok, eljárás alatt álló külföldi állampolgár emberi jogát.

A Fővárosi Törvényszék büntetés-végrehajtási lajstroma külön címszóval gyűjti a kiutasítás végrehajtásával kapcsolatos ügyeket, ezek elenyésző száma arra enged következtetni, hogy az eljárás alatt lévő külföldiek csak nagyon ritkán fordulnak a kiutasítás végrehajthatósága kizártságának megállapítására irányuló kérelemmel a büntetés-végrehajtási bíróhoz.

Akivel szemben büntetőeljárás során jogerős ítélet születik, annak beutazása vagy tartózkodása önmagában még nem alapozza meg a Magyarország nemzetbiztonságára való valódi, közvetlen és súlyos veszélyt, így nem jelenti a kiutasító döntés meghozatalának alapját. Az idegenrendészeti kiutasítás nem alkalmazható olyan bűncselekmény elkövetése miatt, amelynek elbírálása során a bíróság nem rendelt el kiutasítást.

A kiutasítás-büntetés nem hajtható végre, ha a végrehajtásnak a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben meghatározott akadálya állapítható meg.⁶⁶⁹ A kiutasítás végrehajtását kizáró ok fennállásának megállapítása iránt az ügyész az idegenrendészeti hatóság, az elítélt kérelme vagy hivatalból tett kezdeményezése alapján tesz indítványt a bv. bírónak. Ha az eljárás az elítéltnak közvetlenül a bíróságnál tett kérelmére indul, a bv. bíró beszerzi az ügyész indítványát.

Az eljárást annak az idegenrendészeti hatóságnak a területén illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le, amelynek területén az elítélt tartózkodik.

A bv. bíró az idegenrendészeti hatóság kezdeményezése alapján az ügyész indítványára, de legalább kétévenként megvizsgálja a kiutasítás végrehajthatóságát. A felmerült bűnügyi költséget az állam viseli. A büntetés-végrehajtási bíró eljárásának a kiutasítás végrehajtására halasztó hatálya van.

Gyakorlati példa

A vietnami állampolgárt a Fővárosi Bíróság a 2009. március 30-án kelt ítéletével, valamint a Fővárosi Ítéletábrla, mint másodfokú bíróság a 2009. október 28-án kelt⁶⁷⁰ ítéletével bűnösnek találta emberölés kísérletének büntetében, ezért négy év letöltendő szabadságvesztés-büntetésre ítélte, és mellékbüntetésül öt év időtartamra kiutasította a Magyar Köztársaság területéről. Az eljáró idegenrendészeti hatóság a bírói kiutasítás végrehajtását hatósági kísérettel rendelte el, 2010. szeptember 19-én. Az idegenrendészeti őrizet helyéül a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság által fenntartott Őrzött Szállást jelölte ki. Majd az idegenrendészeti őrizet megszüntetését rendelte el 2010. november 25-én, ugyanis a BÁH Idegenrendészeti Igazgatóság Kényszerintézkedési és Kiutaztatási Osztálya gondoskodott a külföldi légi úton történő, Vietnamig történő kitoloncolásának megszervezéséről. A külföldi kitoloncolása a fenti napon meghiúsult, ugyanis a kitoloncolás napján a Fővárosi Bíróság bv. bírójához címzett kérelmet nyújtott be, és kezdeményezte, hogy a bv. bíró állapítsa meg a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtásának tilalmát. 2010. november 25-én kelt határozattal elrendelték a külföldi idegenrendészeti őrizetét, az őrizet helyéül a Szabolcs-

⁶⁶⁹ 114/2007. (V. 24.) Kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról, 122. §

⁶⁷⁰ Fővárosi Ítéletábrla, 3.Bf.93/2009/15.

Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság által fenntartott Nyírbátori Őrzött Szállás került kijelölésre. Az idegenrendészeti őrizetet a Nyírbátori Városi Bíróság 2011. március 19-ig meghosszabbította.

Tekintettel arra, hogy az indulás előtt néhány perccel kellett a vietnami állampolgárt a repülőtéri tranzit területéről kihozni, ez jelentős költséget okozott a BÁH-nak és a Rendőrségnek, ugyanis a repülőjegyek, a kísérők szállásának, utasbiztosításának lemondása a két szerv költségvetését terhelte. A BÁH Észak-alföldi Regionális Igazgatósága 2011. március 9-én idegenrendészeti eljárás keretében tolmács segítségével meghallgatta a vietnami állampolgárt, aki elmondta, hogy nem emlékszik pontosan arra, mikor hagyta el Vietnamban, úgy emlékezett, hogy kb. 7-8 évvel ezelőtt, repülővel érkezett, útlevelel és vízum birtokában, a barátaival. Nem tudta megmondani, hogy milyen célú vízummal érkezett, de beutazásának célja a munkavállalás volt. Budapesten a helyi piacokon dolgozott kereskedőként, árusító tevékenységet végzett. Elmondta, hogy nem volt engedélye a keresőtevékenység folytatásához, illegálisan dolgozott. Tisztában volt azzal, hogy illegálisan tartózkodik Magyarországon. Magyar állampolgár, illetve EGT-állampolgár családtagja nincs, egy távoli rokona él hazánkban, aki legálisan tartózkodik itt. A szülei és nővére Vietnamban élnek, akikkel ritkán beszél telefonon. Nemzetiségéből és vallásosságából nem volt problémája, politikai pártjának nem volt tagja. A rendelkezésre álló előzményiratokból kiderült, hogy a külföldi 2007. december 20-án harmadik alkalommal is menedéjogi kérelmet nyújtott be a BÁH Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatóság Menekültügyi Osztályán. Kérelmét az eljáró hatóság ismételt elutasította. A határozat ellen beadott kereseti kérelmet a Fővárosi Bíróság a 2009. január 23-án kelt ítéletében utasította el.

A Fővárosi Bíróság a 2009. március hó 30-án kelt ítéletével bűnösnek találta a külföldit testi sértés büntetében, ezért három év börtönbüntetésre, és a Magyar Köztársaság területéről ötévi kiutasításra ítélte. A Fővárosi Ítéletábrla a 2009. október 28-án kelt ítéletével a külföldi főbüntetését négy év börtönbüntetésre súlyosbította, egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A vietnami állampolgár 2010. szeptember 19-én szabadult a szabadságvesztés-büntetéséből. A BÁH Regionális Igazgatósága 2010. szeptember 19-én kelt határozatával elrendelte a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtását kitoloncolással, valamint a külföldi idegenrendészeti őrizetbe vételét. A külföldi 2010. november 25-én – jogi képviselője útján – kérelmet adott be Fővárosi Bíróság bv. bírójához, melyben kérte, hogy a bíróság a kiutasítás végrehajthatóságának kizártságára irányuló eljárást folytasson le. Kérelmében másodfokon is született döntés, melyben megállapításra került a kiutasítás végrehajthatósága, így a kitoloncolást a Rendőrség és a BÁH 2011. július 7-én származási országig kíséréssel végrehajtotta.

A kiutasítás végrehajtása iránt intézkedő végzésben megállapította az eljáró hatóság, hogy nevezett nem teljesíti a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló⁶⁷¹ törvényi feltételeket, nem rendelkezik tartózkodási és bevándorlási vagy letelepedési engedéllyel, valamint érvényes vízummal sem.⁶⁷²

A rendelkezésre álló iratanyagból, valamint a külföldi nyilatkozataiból megállapítható, hogy nem vállalta az ország önkéntes elhagyását. A kiutasítás végrehajtásának megakadályozását támasztja alá azon cselekedete is, hogy a bíróság által elrendelt kiutasítás végrehajtására halasztó hatályú kérelmet a kiutasítás kitoloncolással történő foganatosításának

⁶⁷¹ Harmtv. 13. § (1) bekezdés

⁶⁷² Az idegenrendészeti kiutasítás kitoloncolással történő elrendelése előtt figyelemmel volt a Harmtv. 42 § (6) bekezdésében foglaltakra.

a napján nyújtotta be, holott erre az idegenrendészeti őrizet két hónapos időtartama alatt is lett volna lehetősége. Értékelési szempont, hogy a külföldinek hazánkban nem él EGT állampolgár hozzátartozója, nincs családtagja, sem Magyarországon eltartásra szoruló családtagja. Az iratanyag szerint a külföldi eddigi itt-tartózkodása alatt több mint 4 évet bv. intézetben töltött. Körülményei alapján megállapítható, hogy nem alakulhatott ki körülötte olyan társadalmi kapcsolatrendszer, mely kifejezetten Magyarországhoz, illetve a magyarsághoz kötne. Az idegenrendészeti nyilvántartás adatai szerint a külföldinek semmilyen tartózkodási engedély kiadására irányuló kérelme nem volt folyamatban.

A kiutasítás végrehajtásának költségeit az elrendelő hatóság a Harmtv. 50. § (3) bekezdése alapján előlegezi meg. A megelőlegezett költségek meg nem fizetése esetén az ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodó harmadik országbeli állampolgárral szemben önálló beutazási és tartózkodási tilalom rendelhető el a Harmtv. 43. § (1) bekezdésének *d*) pontja alapján.

Az ujjnyomat és az arcképmás rögzítését, valamint az annak túrésére vonatkozó kötelezettséget⁶⁷³ rendelt el az eljáró hatóság a többszöri eljárás megakadályozása miatt, valamint a személyazonosság megállapítása érdekében.

A kiutasítási tilalom fennállásának vizsgálata érdekében a Harmtv. 52. § (1) bekezdésében és a Harmvhr.⁶⁷⁴ 124. § (3) bekezdésében foglaltak alapján beszerezte a menekültügyi hatóság véleményét, mely megállapította, hogy Vietnam biztonságos származási országnak tekinthető, ahol a külföldi sem faji, sem vallási okból, sem nemzeti, társadalmi hovatartozása, sem politikai véleménye miatt nincs kitéve üldöztetés veszélyének, továbbá attól sem lehet tartani, hogy a kiutasított külföldi halálbüntetésnek kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek lenne kitéve, tehát nevezett nem áll a Harmtv. 51. § (1) bekezdésben meghatározott kiutasítási tilalom hatálya alatt.⁶⁷⁵

A kiutasítás elrendelésének európai gyakorlata megismerésére is fog szolgálni az a 2013. november 18. napján „az emberi bánásmód” (La traite des etre humains) témakörében, a Francia Bírőképző Akadémián (École Nationale de la Magistrature) kezdődő továbbképzés, mely során az igazságszolgáltatási rendszer jeles képviselői által tartott előadások és work shop-tapasztalat-csere lesz. A harmadik napi program tartalmazza a francia bírósági gyakorlat ismertetését az áldozatsegítésre továbbmutatva. Sajnos jelen dolgozat lezárása idején, még várakozással tekintek az egy hónap múlva ott szerezhető tapasztalatokra.

A *9. számú mellékletben* szereplő két tábla a kiutasítás számadatait jeleníti meg megyénkénti bontásban és a már előzőekben is vizsgált 2011. és 2012. év viszonylatában. Értelemszerűen Csongrád megyében születik a legtöbb kiutasítás, mely a megye földrajzi adottságaiból egyenesen következik. A csökkenő számadatsor reménykedésre adhat okot, hogy sikerül végre normalizálni ezt a nagyon marginális figyelmet kapó területet.

A Fővárosi Bíróság bv. bírója ezen ügycsoportban 2008. december 1. napja és 2011. július 31. napja között 28 ügyben, 2011 augusztusában 2 ügyben hozott határozatot.

---

⁶⁷³ Harmtv. 53. §-a alapján, a Harmvhr. 125. §-ban meghatározott jogkörben eljárva.

⁶⁷⁴ 114/2007. (V. 24.) Korm rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról

⁶⁷⁵ Az idegenrendészeti kiutasítással szembeni jogorvoslat a Harmtv. 46. § (2) bekezdésén alapul.

5. De lege ferenda

A büntetés-végrehajtás stádiumában az igazságszolgáltatásnak kell megvédenie az emberi jogokat, és lehetővé kell tennie minden emberi konfliktus megoldását. A büntetés-végrehajtás garanciarendszereinek részletes áttekintése után megállapítható, hogy az ügyészi felügyelet mellett a bv. bíróhoz fordulás lehetősége ebben a tekintetben megfelelően hatékony igazságszolgáltató és jogorvoslati fórum. Láttuk, hogy kevés ország jogrendszere biztosít az elítéltek számára a végrehajtás során ilyen széles jogorvoslati lehetőséget.

Ahhoz, hogy a bv. bíró feladatkörét, illetve a büntetés-végrehajtás kontrollját górcső alá vegyem, szükségesnek találtam a fogvatartottak jogait tartalmazó főbb nemzetközi ajánlásokat, egyezményeket csokorba szedve ismertetni. Reményeim szerint ez a kitekintés segíti a rálátást a fogvatartotti ráták alakulására egy bizonyos időszakon belül; továbbá a változást befolyásoló szociális indikátorok, törekvések és büntetés-végrehajtási politikai tendenciák taglalása (különös tekintettel a pár évvel ezelőtti nyugat-európai gyakorlat bemutatására) némely területen akár iránytűvé is válhat, sőt, segítheti az ágazat jövőbeli fejlődés próbálkozásait.

A második részben hasonló célokat szolgálhat a büntetés-végrehajtás kontrollját érintő intézményvariációk ismertetése, melyek nem csupán a kontroll európai megoldásaival foglalkoznak, hanem – a történelmi hagyományok okán – akár dél-amerikai, afrikai, tengerentúli területek megoldások tárházának alapjául szolgálhatnak.

Ezzel a feladattal kapcsolatban a francia bv. bíró jogintézménye volt számomra a kiindulási pont, de emellett jól látható, hogy céljukat tekintve a többi országban is hasonló feladatokat ellátó kontroll-intézmények működnek (akkor is, ha máshol a lényegében bv. bírói funkcióval rendelkező személyt, testületet ombudsmannak, bizottságnak stb. nevezik). Ezen formák kritikáira csak óvatosan vállalkozhattam, hiszen ezeket a modelleket valójában a teljes büntető rendszeren belül kellene értékelni, de erre nem volt módom jelen keretek között. Így csupán a jogalkotó és a gyakorló jogászok számára gyűjtöttem csokorba, leválogatva, s pár esetben elsőként fordítva azon külföldi neves jogtudósok munkáit, melyek a történelmi fejlődés bemutatása mellett az összevetést segíthetik. A vizsgált országok kapcsán megállapítható, hogy a felügyeleti mechanizmus legkimunkáltabb rendszere Franciaországban, illetve a másik kontroll-modellt illetően Németországban alakult ki.

E két országban viszonylag jól elhatárolódnak a különböző jellegű (állami-társadalmi) felügyeleti funkciók és a szervezetek közötti munkamegosztás (és együttműködés) formái, amiként az igazságügyi apparátuson belül is világos a hatásköri szabályok elosztása. Az elítélési-jogvédelmi mechanizmusban való részvétel szempontjából a svájci rendszer tűnik a legfejlettebbnek, a német modellben pedig a hangsúly a belső törvényességi kontrollra helyeződik. A dolgozat írása közben tapasztalt legutóbbi, bv. bírói feladatkört érintő jogszabályváltozás Portugáliában történt, ezért fontosnak tartottam részleteiben is elemezni a legújabb változatot, közben megállapítva, hogy a hazai szabályozás egyáltalán nem marad el más országokétól. Az említett államok mellett Lengyelország, Ausztria, Anglia, Wales, Hollandia, Svédország, Észtország, Lettország, Görögország, Csehország, Spanyolország Olaszország büntetés-végrehajtás külső és belső kontrollja, az állami és a civil szféra és a nemzetközi kontrollhatóságok is elemzésre kerültek, jog-összehasonlító és jog-politikai következtetések alapjául szolgáltak. Belgium esetében a csupán hat éve bevezetett –és még

mindig csak nagyon korlátolt attribútumokkal rendelkező bv. bíró mellett a nyomozási bíró feladatkörét is röpke vizsgálódásom tárgyává tettem, megnyitva ezáltal a lehetőséget a belga büntetés-végrehajtási politika változásainak elemzésére is.

A különböző rendszerek s ezek keveredéséből született megoldások azt mutatják, hogy nem mindenhol speciális bírói hatáskör a büntetés-végrehajtási bíraskodás. Hazai viszonylatban is – a jelen szabályozást évtizedekkel megelőzően – a büntetőeljárás különleges eljárásai közé tartozott. A nemzetközi példák és megoldás-kombinációk is azt erősítik, hogy a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó nem klasszikus igazságszolgáltatási feladatokat felölölő bírói tevékenységet célszerűbb egy szakbíróra bízni. Honi vonatkozásban jogeseti példákkal, diagramokkal, régi és új jogszabályhelyek feltüntetésével szemléltettem a gyakorlatot. A többször hivatkozott *Herczog-Evans* 2013 szeptemberében megjelent kutatása is a terület feltárásának nehézségeivel szembesült, melyeket sajnos az én kutatási próbálkozásaimról is elmondhatok. Egy különösen zárt világot érintően kutatni, erről írni empirikus és elméleti munkát, némelykor személyhez kötött jogvédelem, vagy hivatali titok, elfoglaltság, eredményezte a kutatási engedély elutasítását vagy megrekedt az ideiglenes kutatási engedély szintjén.⁶⁷⁶

2013 augusztusában felkerült a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium honlapjára a társadalmi vitára bocsátott bv.-kódex. Mielőbbi tényleges hatályba lépése üdvözlendő tény lenne, hiszen ezáltal a bv. bírói eljárás szabályai a büntetés-végrehajtás alapvető szabályaival együtt, egységes törvényben kapnának helyet. Vélhetően jó iránynak bizonyulna, ha a bíróságnak a büntetés-végrehajtással összefüggő valamennyi bírói feladatát – köztük azokat is, amelyek jelenleg az ítélőbíróság hatáskörébe tartoznak – a büntetés-végrehajtási bíró látná el, mint például a végrehajtás halasztásának engedélyezése (Be. 591-595. §), vagy a Be. XXIX. fejezetében taglalt, a büntetés-végrehajtást érintő különleges eljárásokban való részvétel.

A bíróság bv. igazgatási tevékenységével összefüggésben észlelt intézkedésre okot adó körülmény esetében az ügyész a jogszabály-rendekezés érvényesülésének biztosítása érdekében a megyei (fővárosi) törvényszék elnökének intézkedését kezdeményezi. Ez az észlelés nem alapulhat nyomozáson, de még vizsgálódáson sem, ugyanis a bírói függetlenség sérülne. Jogalkotói feladat ezt az állapotot is kiküszöbölni s azáltal megszünnének a vélhetően adminisztrációs hiba, figyelmetlenség, merem remélni, hogy véletlen miatt végre nem hajtott büntetések.

Természetesen még az új kódex mellett is bőségesen vannak vitát kiváltó rendelkezések. Az egyik ilyen pont szerint a bv. bírói meghallgatás során a védő részvétele nem kötelező, ami azonnal felveti azt a kérdést, hogy a bv. bírónak vajon ki kell-e rendelnie védőt az elítélt számára. Ismeretes olyan álláspont, mely szerint nem ellentétes a törvény szövegével, ha a bv. bíró a kirendelést mellőzi, és csupán a meghatalmazott védő értesítésére szorítkozik. Ezen megközelítés helyessége azért vitatható, mivel a védő részt vehet a meghallgatáson, ehhez azonban olyan helyzetben kell lennie, hogy dönthessen a részvétel tárgyában. Ha értesítése elmarad, eme jog gyakorlása is lehetetlenné válik.

Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró köteles tárgyalást tartani. De mikor minősül az eljárási cselekmény foganatosítása bizonyításnak, mitől meghallgatás vagy tárgyalás az eljárás? Ez csak esetenként és a konkrét ügyre vonatkozóan dönthető el. Ha a bv. bíró a nevelőt valamely tényre, az elítélt valamely cselekvőségére nézve hallgatja meg, abban az

---

⁶⁷⁶ HERZOG-EVANS, Martine, *Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance*, L'Harmattan, 2013, 14. p.

esetben tanúkenti meghallgatásra kerül sor, amely bizonyítás felvételét jelenti, s mint ilyen, már a tárgyalás körébe tartozik, de ha az elítéltnak a bv. bíró kérdéseket tesz fel, vagy a nevelőt arra vonatkozóan hallgatja meg, amit a nevelői vélemény tartalmaz, az meghallgatásnak minősül. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bv. bíró tárgyalás kitűzése és megtartása nélkül is kérheti a nevelői vagy parancsnoki vélemény pontosítását, anélkül, hogy ez bizonyítás felvételének minősülne, tehát így a védőnek a meghallgatásról való távolmaradása nem értékelhető hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértésnek.⁶⁷⁷

A fentebbiek mellett az is mérlegelésre adhat okot, hogy a bv. bíró a bv. intézet parancsnokát az enyhébb végrehajtási szabályok megszüntetésére irányuló előterjesztésben foglalt adatok kiegészítésére kötelezheti, de ugyanakkor a nyomozati cselekmények elvégzésére már nem hívhatja fel.

A bíróságoknak a végrehajtásban betöltött szerepével kapcsolatos alkotmányos aggályok a szervezeti rendszer átalakításának igényét is felvetik. Mivel a büntetések és az intézkedések végrehajtásának szervezése, koordinálása, irányítása és felügyelete alapvetően igazságügyi ágazati feladat, a kormányzati szervezetrendszeren belül elkerülhetetlenül szükséges az ágazati irányítás és felelősség elvének erősítése. Ilyen például, hogy a vagyoni jellegű joghátrányok végrehajtására az igazságügyi tárca alárendeltségében meg kell szervezni egy végrehajtói hivatalt, a mellékbüntetések körében pedig pontosítani kell a végrehajtásért felelős és az ellenőrzést végző szervezetet.

A jogalkotónak köszönhetően a jogalkalmazónak több, jogértelmezéssel megoldandó ellentmondást kell feloldania. Így az aktuálisan eljáró bíró megoldása partikuláris maradhat, hiszen ha azonosítják is a jogszabályi kollíziót, ettől függetlenül ugyanazt a jogszabályi helyet egy másik bv. bíró eltérően értelmezheti, s másként dönthet egy hasonló ügyben.

Ilyen problémás pontnak számít a Be. 437. §-a, mely szerint a jogerős bv. bírói határozat ellen nincs helye sem perújításnak, sem felülvizsgálati eljárásnak, ha pedig ellene a törvényesség érdekében nyújtanak be jogorvoslatot, csak a törvénysértés megállapítására van mód, a megtámadott határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése nem lehetséges. A bv. bírói eljárásban hozott határozat elleni egyetlen érdemi jogorvoslati eszköz jelenleg a fellebbezés. Ez azt jelenti, hogy a másodfokon elbírált, jogerős bv. bírói határozatot végre kell hajtani, akár törvényes, akár nem.⁶⁷⁸ Ugyan van lehetőség jogegységi eljárásra, ebben a körben ez idáig mégis csak elenyésző számú ilyen jellegű döntés született. A teljesség kedvéért el kell mondani, hogy a bv. bíró a hatáskörébe tartozó ügyekben meghozott jogerős határozatot nem helyezheti hatályon kívül, hiszen ez a döntés a terhelt büntetőjogi felelősségét nem érinti.

Láttuk, hogy Franciaországban a bv. bírói szerepkör alacsony szakmai presztízzsel rendelkezik. Hasonló a magyar bv. bíró megítélése is. Tény, hogy a bv. bíró hatáskörébe tartozó ügyek általában nem bonyolult jogi megítélésűek, s a processzus is egyszerűbb a büntetőeljárásnál. De mindez a területet nagyon jól ismerő, a problémát professzionálisan megoldó, átfogó szemléletű szakembert igényel. A felmerülő kérdéseket nem lehet szőnyeg alá söpörni, hiszen az ítéletben szereplő, a büntetési célok szem előtt tartásával kiszabott ítélet végrehajtását érintő, a végrehajtás során felmerülő problémák zömében jogorvoslati megoldásáról van szó. Egyértelmű, hogy a büntetés-végrehajtási bíró döntéseinek komoly

⁶⁷⁷ BH1994. 72.

⁶⁷⁸ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

kihatása van az elítélt életére, az ítéletben rá kiszabott tényleges jogkorlátozás mértékére, tartalmára. A kiszolgáltatót, alárendelt pozícióban lévő elítéltet érintő intézményi határozatokat a bv. bíró csak igen szűk körben vizsgálhatja felül, jelenleg hazánkban a magánelzárással járó fenyítést kiszabó bv. intézeti határozatok elleni fellebbezések elbírálása az egyetlen ilyen lehetőség.

2012 júniusában a műhelyvitára lezárt dolgozatomban⁶⁷⁹ *Vókó György*⁶⁸⁰ véleményével egyetértve úgy véltem, hogy óvatosan kell bánni a bírói felülvizsgálat kiterjesztésével, hiszen akadnak olyan (pl. a fogva tartás biztonságával összefüggő) kérdések⁶⁸¹, melyekkel kapcsolatban a döntések következményeiért a fogvatartási intézetnek kell vállalnia a felelősséget. A többi fenyítési nemet kiszabó határozat ellen azonban fellebbezési lehetőséget javasoltam biztosítani a büntetés-végrehajtási bíróhoz, mert a fegyelmi fenyítéseknek alapvető befolyása van több bv. bírói döntés kimenetelére. Előfordulhatott, hogy a feltételes szabadságra bocsátásnál vagy az enyhébb végrehajtási fokozat kijelölésénél azért nem beszélhettünk az elítéltnak a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartásáról, mert egy megalapozatlan fegyelmi határozattal a büntetés-végrehajtási intézet őt feddés fenytéssel sújtotta. A 2013. július elsejével életbe lépett jogszabályváltozás a biztonsági zárkába vagy körletre helyezés elleni fellebbezés bv. bírói elbírálásának lehetőségét nyitotta meg.⁶⁸² Ha a bv. bírói eljárásban az elítélt fellebbezése folytán a megalapozatlanság kiküszöbölhető, nem kerül a bíró nehéz döntési helyzetbe a feltételes szabadság tárgyában való döntés meghozatalakor.

A megyei (fővárosi) törvényszéken a bv. bíró látja el a bíróságnak a büntetések és intézkedések végrehajtásával kapcsolatos feladatait. Dönt – bv. intézet vagy ügyész indítványára – a végrehajtás során felmerülő bírósági jogkörbe tartozó kérdésekben,⁶⁸³ valamint egyben jogorvoslati fórum is.⁶⁸⁴ Ehhez kapcsolódóan *Vókó György* aggályosnak tartja az új büntetés-végrehajtási tv. ismertté vált tervezetének azon elgondolását, amely az ítéldbíró adminisztratív terhektől való mentesítése érdekében – ami egyébként valóban kívánatos lenne – a végrehajtáshoz szükséges okiratok kiállításának és a végrehajtásra kötelezett szervhez történő megküldésének feladatát is a büntetés-végrehajtási csoportra, illetve a büntetés-végrehajtási bíróra ruházná. „Szükségesnek tartom a büntetés-végrehajtási bírói eljárás sajátosságait tartalmazó, külön nevesített büntetés-végrehajtási eljárási szabályok megalkotását, azoknak a mainál egyértelműbb beillesztését a büntetőeljárás rendszerébe. Az 5/1992. (I. 30.) AB határozatban foglaltakra is figyelemmel meg kell őrizni a büntetés-végrehajtási bíró határozatai elleni széles körű fellebbezés lehetőségét. Indokolt biztosítani továbbá a jogerős és törvénysértő bv. bírói döntés orvoslásának lehetőségét, például utólagos büntetés-végrehajtási bírói eljárás megteremtése útján. [...] Néha komoly értelmezési nehézséget okoz már annak az eldöntése is, hogy egy adott kérdést a meglehetősen »nagyvonalú« bv. tvr. megfelelően leszabályozott, s vajon nem kell-e a Be. releváns rendelkezéseire segítségért folyamodnunk. Sok bizonytalanságot, jogalkalmazói tévedést el lehetne kerülni, ha e törvényben egyaránt elhelyezésre kerülhetnének a bv. bírói eljárás alapelvei és részletszabályai, amelyekben a jelenleginél fokozottabban lehetne érvényre juttatni a büntetőeljárásban már érvényesülő garanciális szempontokat. (Megjegyzendő

⁶⁷⁹ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *A büntetés-végrehajtási bírói eljárásjogi szabályai nemzetközi kitekintésben*, kézirat, 2012. http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/jojart/jojart_ertekezes_muhely.pdf

⁶⁸⁰ JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *A büntetés-végrehajtási bírói eljárásjogi szabályai nemzetközi kitekintésben*, kézirat, 2012. http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/jojart/jojart_ertekezes_muhely.pdf

⁶⁸¹ RIKLIN, Franz (szerk.), *Sicherheit über alles?* Bern, 2010. 107 p.

⁶⁸² Bv. tvr. 7/C. §

⁶⁸³ Például feltételes szabadságra bocsátás esetén.

⁶⁸⁴ Például magánelzárással járó fenyítés fellebbezésének elbírálásakor.

ugyanakkor, hogy ez az elkülönült szabályozás természetesen nem azt jelenti, hogy a bv. bírói eljárás semmilyen formában nem kapcsolódhatna a büntetőeljáráshoz. A bv. bírói határozat elleni rendes és rendkívüli jogorvoslat elbírálására továbbra is érdemes lenne megőrizni a rendes bírói utat, hiszen a büntetőeljárásban a jogvédelmi garanciák magasabb szinten valósulhatnak meg, mint a bv. bíró „sommás” eljárásában.)⁶⁸⁵

Ezzel párhuzamosan a bv. bírót mentesíteni lehetne igazgatási teendőinek ellátása alól, melyek nem tartoznak a szorosan vett igazságszolgáltatási tevékenységéhez. Jelenleg az igazgatási feladatok megoldása a gyakorlatban nehezen valósul meg, ugyanis ez a bv. csoport munkáját felügyelő bv. bíróra rendszeres oktatási és továbbképzési feladatokat is róna. Ugyanakkor az is igaz, hogy a csoport tagjainak fluktuációja, a változó jogszabályi környezet bírói szintű vezetést igényelne, amely együtt járna az állandó konzultáció és a rendszeres képzési lehetőség biztosításával a csoport tagjai részére.

A fentebb felsoroltak is jól jelzik, hogy a büntetések és intézkedések tekintetében a jelenlegi szabályozás nem teremt egységes szervezeti rendszert, és nem valósul meg az egységes irányítás és felügyelet sem. A szabályozásnak ugyanis figyelemmel kell lennie a hatalmi ágak szétválasztásának alkotmányos alapelveire, így elérendő cél, hogy a bíróság szerepe a végrehajtásban csak a feltétlenül szükséges tevékenységre korlátozódjon. Egyértelművé kell tenni, hogy a büntetések és az intézkedések végrehajtása alapvetően a végrehajtó hatalmi ág kompetenciája. Következésképpen a bíróságokat mentesíteni kell minden, az ítélező tevékenységtől idegen végrehajtási feladat alól.

A különleges eljárások általános szabályai alapján az ilyen eljárásokban a védő részvétele általában főszabályként nem kötelező. Kérdés, hogy a bv. bírónak ki kell-e rendelni az elítélt számára védőt vagy csak a meghatalmazott védőt kell értesíteni. Ahhoz, hogy a védő „részt vehessen”, kötelező az értesítés, másképpen joga gyakorlása lehetetlenné válik. Bizonyítás felvétele esetén a bv. bíró köteles tárgyalást tartani. Mi az elhatárolási mérleg, ami a tárgyalás és meghallgatás közötti határt jelenti? Esetenként a konkrét ügy kapcsán mérlegelendő.⁶⁸⁶

Jelen szabályozás kijavításra szorul. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában eljáró bíró tárgyalás kitézése és tárgyalás tartása nélkül is kérheti a nevelő vagy parancsnoki vélemény pontosítását a jelenlévőktől, de nem minősül bizonyítás felvételének, így a védő távolmaradása nem lehet a határozat elleni fellebbezéskor hatályon kívül helyezést eredményező szabálysértés.

A tárgyalás nyilvánosságával kapcsolatos értelmezési nehézségek elkerülhetőek lennének, ha a bv. bíró a megyei bíróság épületében tartaná a tárgyalást.⁶⁸⁷

Szükséges lenne a bv. bíró számára utólagos eljárás lefolytatását is lehetővé tenni arra az esetre, ha utólag derül ki, hogy végzése jogszabálysértő volt.

Jelenleg úgy vélem, célszerű lenne, hogy a bv. bíró kijelölésére vonatkozó szabályokat ne a Bv. tvr., hanem a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló törvény tartalmazná.⁶⁸⁸

---

⁶⁸⁵ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011.

⁶⁸⁶ Meghallgatás, ha a bv. bíró kérdéseket tesz fel az elítéltnak, vagy a nevelői véleménnyel kapcsolatosan, annak alátámasztásáért, kiegészítésért meghallgatja a nevelőt. Tárgyalás tartása szükséges bizonyítás felvételekor, ha ugyanazt a nevelőt az elítélt cselekvőségére vonatkozóan tanúként hallgatja meg.

⁶⁸⁷ Gazdaságossági okokból szabályozza a Novella, hogy a fogva lévő elítélt esetében a bv. bíró a meghallgatást és a tárgyalást is a bv. intézetben tartja.

⁶⁸⁸ A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény

A bírósági szervezeti rendszer felépítésének kérdéskörébe tartozik a perorvoslatot elbíráló bíróság jogköre, mely a büntetés-végrehajtási jognak is lényegi kérdése.⁶⁸⁹ A jogorvoslati jog nem azonos a perorvoslattal. A jogorvoslat egy sokkal szélesebb értelmezést jelent, amely magába foglalja a fellebbezést is. A hatályos bv. fellebbezési rendszerben a devolutív hatály kérdése felmerülhet. Az Alaptörvény és az 1993. évi XXXI. törvény, Az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről szóló, Rómában, 1950. november hó 4. napján kelt Egyezmény (és az ahhoz tartozó kiegészítő jegyzőkönyv) 13. Cikkelye is jogorvoslatról és nem perorvoslatról szól.

Ugyanakkor megvalósul az Egyezmény 13. Cikkelyében biztosított hatékony jogorvoslathoz való jog és a legfőbb nemzeti jogszabály előbb idézett részében rögzített, lényegében az Egyezmény tartalmával azonos jogorvoslati jog. „Bárkinek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.”

A hatályos szabályozás szerint a bv. bíró határozata elleni fellebbezést a megyei törvényszék másodfokú tanácsa bírálja el. A Fővárosi Ítéltábla teljesen indokolatlannak találja ennek megváltoztatását úgy, hogy a bv. bíró határozata elleni fellebbezést azok az ítéltáblák bírálják el, amelyeket azért hoztak létre, hogy – a 2003. évtől kezdődően – a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési feladatait átvegyék. Mások szerint ugyanakkor. „alkotmányossági aggályokat vet fel, hogy a bv. bíró határozata ellen bejelentett fellebbezés elbírálására a megyei törvényszék másodfokú tanácsa jogosult, holott az ítéltáblák létrejöttével már van olyan bírói fórum, amely a bv. bíró határozata elleni fellebbezést elbírálja. Különösen indokolt lenne, hogy az ítéltáblák egységes joggyakorlatot elősegítő szerepe a bv. ügyekben is érvényesüljön.”⁶⁹⁰

A bv. bírói feladatok teljesítése során – fontosságuk ellenére – lényegében egy szűkebb jogterület alkalmazása valósul meg. A büntetőbírói munkához – vagyis a büntetőjogi felelősség kérdésében való döntéshez – képest ez kevésbé bonyolult feladat, s a legtöbb esetben az alkalmazandó jogszabályok taxatív vagy kógens jellegűek, így még a mérlegelés lehetőségét is kizárják. *Czine Ágnes* az egyik előző kodifikációs tervezethez fűzött észrevételében mindezen érvek alapján indokoltnak találná, hogy „a bv. bíró határozata elleni fellebbezés elbírálása az ítéltábla jogkörébe kerüljön.”⁶⁹¹ Ennek az álláspontnak viszont az mond ellent, hogy célszerűbb, gyorsabb ugyanazon bíróság másodfokú tanácsának elbírálni az ügyet, mintsem hosszabb időt elvesztegetni az akta áthelyezésével. Ez a fellebbezési mechanizmus évek óta működő rendszer, amely struktúra nagy előnye – a szoros eljárási határidőkre tekintettel –, hogy a bv. bíró és a megyei másodfokú törvényszék gyakran ugyanabban a helységben, vagyis a megyeszékhelyen helyezkedik el, ahol a bv. intézet is működik.

Ezzel vitatkozva szeretnék ismételtlen rámutatni: a bv. bíró a bv. intézetek mellett, megyei szinten működik. Mindez roppant fontossá teszi, hogy a fent említett jogkörök ne helyi, városi

---

⁶⁸⁹ Ide tartozik a rendes és rendkívüli perorvoslatok viszonya, a perorvoslat hatályának kérdése, a perorvoslatot elbíráló bíróság jogköre.

⁶⁹⁰ BH2004. 133.: „A megyei bíróság bv. bírójának határozata elleni fellebbezést a Be. — 13. § (2) bekezdés *a)* és *b)* pont; Bv. tvr. 6. § (4) bekezdés — hatályba lépése után is a megyei bíróság másodfokú tanácsa, és nem az ítéltábla bírálja el.”

⁶⁹¹ *Czine Ágnes* a Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégium vezetőjének 2009. november hó 19-én kelt észrevétele.

státuszba kerüljenek, és így a bv. bíró maradjon a bevált eljárásjogi gyakorlat szerint megyei bíró.

Tavaly nyáron még a műhelyvitát megelőzően célszerűnek tartottam volna a bv. bíró feladatkörébe vonni minden végrehajtással kapcsolatos, jelenleg az alapügyben eljáró elsőfokú bíróságnál maradt feladatokat is, mint például a pénzbüntetés meg nem fizetése esetén annak szabadságvesztésre történő átváltoztatását. Ez esetben is megelégedésemre szolgál, hogy a 2013. július elsejei jogszabályváltozás ezt lehetővé tette.⁶⁹² Tavaly nyáron még úgy fogalmaztam, hogy „jelenleg a bv. bíró eljárására mögöttes joganyagként a büntető-eljárásjog szolgál. A bv. bíró eljárásának általános formája az ülés, szükség esetén a tárgyalás, vannak azonban olyan típusú ügyek, amelyekben csak deklaratív jellegű végzést kell hozni. Nem kellene újra kötelezően meghallgatni az elítéltet,⁶⁹³ ha a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező végzést azért kell hatályon kívül helyezni, mert a szabadulás előtt más ügyben az elítélt előzetes letartóztatásának elrendeléséről (jogerős bünteteskiszabásról) szóló bírói értesítés érkezett.” Mára ezt is módosította a 2012. évi CCXXIII. törvény 41. §-a, majd módosította 2013. évi LXXVIII. törvény 2. § a) bekezdése, ugyanis bv. titkár meghozhatja iratok alapján a határozatot.

A hatályos magyar jogi szabályozás a végrehajtás alatti bírói feladatokat megosztja a büntetőbíróság és a bv. bíró között, holott ennek a felosztásnak sem megdönthetetlen elméleti alapja, sem gyakorlati haszna nincsen. Az összbüntetésbe foglalásra, az utólagos összbüntetésbe foglalásra, a halasztás és a részletfizetés engedélyezésére, a büntetés végrehajtását kizáró okok megállapítására, a jogerős ítélet meghozatala után, a végrehajtás szakaszában kerül sor. Ezeket a döntéseket gyorsítaná, ha azokból az ítéletet hozó bíróság kimaradna. Sok büntetőbíró idegenkedve foglal állást az említett büntetés-végrehajtási kérdésekben, ezért az ezektől a feladatoktól való tehermentesítésüket valószínűleg üdvöznék. Ezen feladatkörökből a pénzbüntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatása már átkerült bv. bírói feladatkörbe.

Tudományos kutatásom folyamán, négy évvel ezelőtt még volt lehetőségem az akkori Igazságügyi Minisztérium felelős osztályvezetőjénél megtekinteni a hatástanulmányokat, az akkori bv. kódex tervezetéről írt megyei bírósági vezetők kritikáit, javaslatait. A műhelyvitára készült dolgozatomban, a tavalyi év első félévében még csak javasoltam annak átgondolását, hogy a bv. bírói munkateher csökkentése érdekében mely intézkedéseknél, eljárásoknál lehetne bírósági titkári hatáskört létesíteni – például akkor, ha a meghallgatáson kívül, iratok alapján lehet döntést hozni. S mindez már idén hatályba lépett. Tehát sarkalatos kérdés, hogy mi legyen a bv. bíró feladata és hatásköre? Mi is az a határ, ameddig a feladatok bővítésével el lehet menni? Vállalható-e, hogy minden fogvatartotti panaszt vizsgáljunk ki? Ez óriási bv. bírói apparátust igényelne. Várhatóan a fogvatartottak által előterjesztett kérelmek, beadványok száma egyre nő, így a másolatok kiadásának megtagadása miatt – ha a bv. bíróhoz történik a perorvoslat benyújtása – egyre nagyobb számú fellebbezés érkezik, mely ismét csak a bv. bírói létszám emelését indokolná.

A bíróság büntetés-végrehajtás igazgatási tevékenységével összefüggésben észlelt intézkedésre okot adó körülmény esetében az ügyész a jogszabály-rendelkezés érvényesülésének biztosítása érdekében a megyei (fővárosi) törvényszék elnökének intézkedését kezdeményezi. Ez az észlelés nem alapulhat nyomozáson, de még vizsgálódáson

---

⁶⁹² Bv. tvr. 11/C. §

⁶⁹³ 4/2000. BJE büntető jogegységi határozat: „A bv. bíró az elítéltet köteles meghallgatni, mielőtt a bv. intézet fegyelmi határozata elleni fellebbezést elbírálja.” Ld. [Bv. tvr. 6. § (3) bekezdés b) pont, 7/B. § (1) bekezdés.]

sem, ugyanis azzal a bírói függetlenség sérülne. A jogalkotó feladata, hogy az ítéletek maradéktalan végrehajtása érdekében egy olyan jogi környezetet teremtsen, amikor nem évülhet el a kiszabott büntetés a végrehajtás elmaradása miatt.

Vókó György véleménye szerint: „A jogok mellett meg kell követelni a kötelességek teljesítését is. A kontroll szervei közül ebben az ügyészség egyedül maradt. Minden más jogvédő társadalmi és állami szerv „a fogvatartottnak jár” egyoldalú szemléletű intézkedéseket követelt. A magyar büntetés-végrehajtás irányultságát, stratégiáját tekintve egy „sodródó”, a mindenkori kormányzati ad hoc célkitűzéseket végrehajtani próbálgató, önálló arculattal nem rendelkező, nehézkesen és költségesen működő.”⁶⁹⁴ Mindez talán összefoglalóan ismerteti a honi büntetés-végrehajtási politikák változásait.

Mint láttuk, a Bv. tvr. rendelkezései is változtak az új Btk. hatályba lépésével egy időben. Egy hónappal a rendelkezések életbe lépését követően, 2013. augusztus hónapban pedig az új bv. kódex tervezete – mint azt fentebb említettem – felkerült a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium honlapjára. Ezekből is leszűrhető, hogy komoly a jogalkotói szándék egy egységes szabályozás megalkotására. Az is látható, hogy a statisztikai adatok változása alátámasztja a jogszabálytervezet módosításait, tehát folyamatosan, fél szemmel figyelve más országok próbálkozásait, törekvéseik eredményességét, a belső körülmények, állapotok mentén valóban javasolt egységbe foglalni a honi jogszabályokat.

Kétségtelen, hogy a hatáskör bővítése nem csak a bv. bíró szakmai presztízsének növekedését vonná maga után, hanem az új feladatok végrehajtásának olyan személyi vonzatai is lennének, amelyekkel feltétlenül számolni kell. Ez azt jelenti, hogy ezen feladatok megfelelő ellátása érdekében nem csak a büntetés-végrehajtási bírók és a mellettük dolgozó kisegítő személyzet, de az ezen a szakterületen tevékenykedő ügyészek létszámát is növelni kellene.

Most, hogy munkám végére értem, talán furcsa azt látni, hogy még az utolsó oldalakon is felvetés felvetést követ, ahelyett, hogy valamilyen végső konklúzió levonására tennék kísérletet. A témával foglalkozók azonban világosan érzékelik, hogy mind Magyarországon, mind a többi európai országban sok a lezáratlan probléma, a mélyebb átgondolást igénylő kérdés. Emiatt érzem elengedhetetlenül szükségesnek, hogy még itt is felhívjam dolgozatom olvasóinak figyelmét arra, hogy két, néha egymásnak ellentmondó célt egyszerre kell teljesítenünk: az alapvető emberi jogok biztosítását és a büntetés végrehajtás jog racionalizálását, egységessé tételét. Mindezt úgy kell megvalósítanunk, hogy a magyar szabályozás egyrészt az európai normákkal összhangban maradjon, másrészt lehetővé tegye jogszerű, szakszerű és méltányos ítéletek meghozatalát, hiszen a XX. századi francia író, Joseph Delteil szavaival élve: „Értelemmel ítélni annyi, mint Isten nézőpontjából érzékelni a világot.”

---

⁶⁹⁴ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő*, kézirat, 2011

Le contrôle de l'exécution pénale et ses aspects de politique juridique, avec une attention particulière pour les procédures et les compétences du Juge d'application des peines, vu dans un contexte international

Quant au travail du Juge d'application des peines, il s'agit d'une activité fort liée au jugement. Son status, ce n'est pas d'être le superviseur de justice de l'exécution pénale, mais plutôt une activité spéciale qui est - répondant à son rôle de juge - de créer et d'offrir un forum de justice. Évidemment ses tâches ne sont pas celles de l'exécution pénale typiques car si c'était comme ça, sa fonction de juge serait annulée.

En effet, le rôle primordial de la justice au phase de l'exécution pénale, c'est de défendre les droits de l'homme, et elle doit permettre de résoudre toutes sortes de conflits humains. Après avoir profondément étudié les systèmes de garanties de l'exécution pénale, nous pouvons constater que - en outre de rôle du procureur - la possibilité de s'adresser au juge d'application des peines constitue un forum de la justice suffisamment efficace. Comme nous pouvons voir, il y a bien peu de pays dont le droit possède et offre ce genre de possibilité large aux personnes condamnées au cours de l'exécution. Afin d'analyser les tâches du juge et le contrôle de l'exécution pénale, mon objectif consiste à étudier les recommandations et les accords internationaux s'occupant des droits des détenus.

J'espère que par cet aperçu, on aura une vision globale sur le taux des détenus, valable pour un certain intervalle. En même temps, l'étude des indicateurs sociaux et des différentes tendances provoquant les changements dans le domaine de l'exécution - vu spécialement la récente pratique des pays occidentaux - pourra servir de guide et pourra aider le secteur à se développer.

Dans la deuxième partie de mon travail, le même but est respecté par la présentation des institutions touchées au sujet du contrôle de l'exécution pénale qui ne traite pas seulement les solutions européennes, mais - étant donné les traditions historiques - celles des autres continents aussi. Voir la pratique latino-américaine et africaine et celle des territoires d'outre mer -qui offrent ainsi l'arsenal riche des pratiques existantes.

Les recommandations et les directives en commun font voir l'importance des éléments intérieurs et extérieurs du système de contrôle et de garantie. Ils se renforcent réciproquement si le contrôle intérieur ou extérieur est plus sévère et plus complet, et au contraire, ils s'affaiblissent réciproquement si le contrôle n'est que partiel ou plus mou.

Avoir et exercer un contrôle indépendant, cela est extrêmement important, même dans les pays dont les systèmes d'exécution pénale sont les plus développés et relativement transparents comme en témoignent les expériences internationales.

Il faut que le contrôle intérieur soit complété et garanti par le contrôle extérieur indépendant et international. Cela ne veut pas forcément traduire de méfiance envers la qualité du contrôle gouvernemental, au contraire, grâce à ces doubles contrôles, les infractions, les anomalies, les abus éventuels pourront être soit prévenus, soit traités de façon efficace.

En ce qui concerne ce domaine, j'ai pris comme point de départ les institutions juridiques de Juge d'application des peines en France, mais dans les autres pays aussi, il existe des institutions de contrôle ayant des tâches similaires dans les autres pays aussi (même si la notion de la personne ayant le même status que le Juge d'application des peines s'appelle différemment - ombudsman ou comité, etc...)

Mon approche concernant ces derniers cas a été assez prudent, j'ai évité de les critiquer fort car pour bien mesurer le fonctionnement de ces modèles, il aurait fallu les étudier dans le système entier - et cela ne m'a pas été possible dans le cadre du travail présent.

Or, j'ai choisi d'offrir un aperçu présentant les études des célèbres juristes étrangers, en espérant que les exemples cités pourront être servis à l'avenir par les experts s'occupant de la législation et de la pratique juridique en Hongrie. D'une part j'aimerais esquisser le développement historique, d'autre part ces travaux rendent possible la comparaison aussi. D'après les pays examinés, on peut constater que le système le plus raffiné, ample et le plus développé du mécanisme de contrôle est celui de France.

Dans ces deux pays les formes de la répartition du travail (et celles de la coopération) entre les différents types de fonctions (d'Etat et sociale-civile) de contrôle et entre les organisations sont bien séparées, ainsi qu'au sein de la justice il est également clair comment sont réparties les règles des compétences.

En ce qui concerne la participation au processus de protection juridique des détenus, c'est le système de Suisse qui est le plus progressif, tandis qu'en Allemagne, l'accent est mis sur le contrôle de légalité intérieure.

Le changement le plus récent qui est entré en vigueur et qui concerne la compétence du Juge d'application des peines est l'exemple du Portugal, vu le jour lors de la naissance de mon mémoire. C'est la raison pour laquelle j'ai analysé cette nouvelle variante en détail tout en soulignant que la réglementation de notre pays n'est pas inférieure à celle des autres pays.

Au cas de la Belgique j'ai étudié les compétences du Juge d'instruction aussi et cela m'a permis de faire voir les changements de la politique d'exécution pénale belge.

En dehors des pays déjà mentionnés, j'ai fait des recherches auprès de la Pologne, l'Autriche, l'Angleterre, les Galles, les Pays Bas, la Suède, l'Estonie, la Lituanie, la Grèce, la Tchéquie, l'Espagne. Dans le cas de ces pays, j'ai également examiné le contrôle extérieur et intérieur de l'exécution pénale, ainsi que le secteur public et privé, et aussi les autorités de contrôle internationales. Les connaissances acquises ont été servies de base pour une analyse et pour les conclusions du droit comparatif et de politique juridique.

Les différents systèmes et les solutions venant du mélange de ces systèmes montrent bien que le jugement d'exécution pénale ne fait pas forcément et partout partie des compétences spéciales du Juge d'application des peines. En examinant la pratique de notre propre pays, on peut constater que bien avant la réglementation actuelle, le jugement d'exécution pénale s'appartenait à la procédure pénale, en tant qu'un processus spécial de celle-ci.

Les exemples et les différentes combinaisons des solutions soulignent également le fait que les tâches pas forcément ordinaires de l'activité juridique, liées à l'exécution pénale sont en meilleure main si elles sont faites par un juge spécialisé.

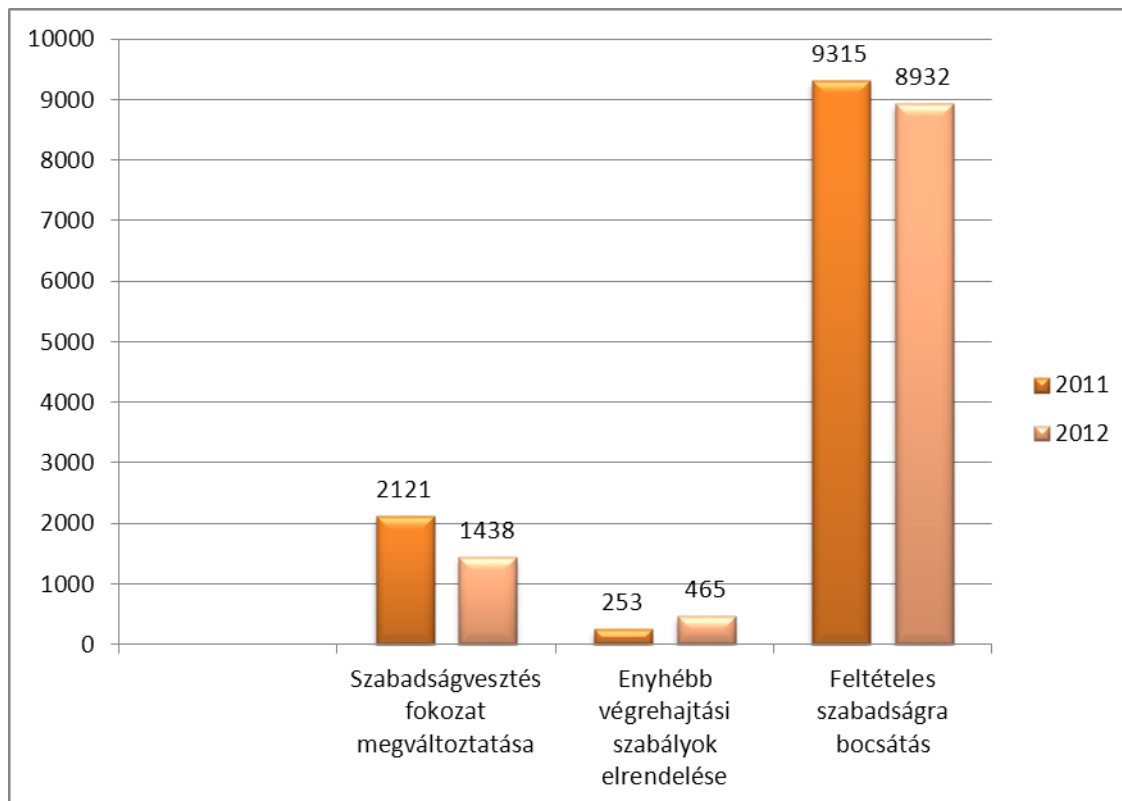
Quant à la pratique de Hongrie, je m'y suis penchée pas seulement de point de vue dogmatique, mais du côté pratique: j'ai essayé de la faire voir dans son contexte juridique en pleine transformation, à travers des solutions pratiques et des critiques.

Au cours de l'exécution pénale nous devons en même temps accomplir deux buts qui se contredisent parfois: il faut garantir les droits de l'Homme et il faut rationaliser et unifier l'exécution pénale.

Tout cela devra être réalisé de telle façon que d'une part la réglementation de notre pays soit en harmonie avec les normes européennes, d'autre part elle permette des jugements légaux, compétents et raisonnables car - en citant les paroles de l'écrivain français du XXe siècle, Joseph Delteil - „*Juger de raison, cela veut dire de voir le monde du point de vue de Dieu.*”

6. Mellékletek

1. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró főbb eljárási határozatai

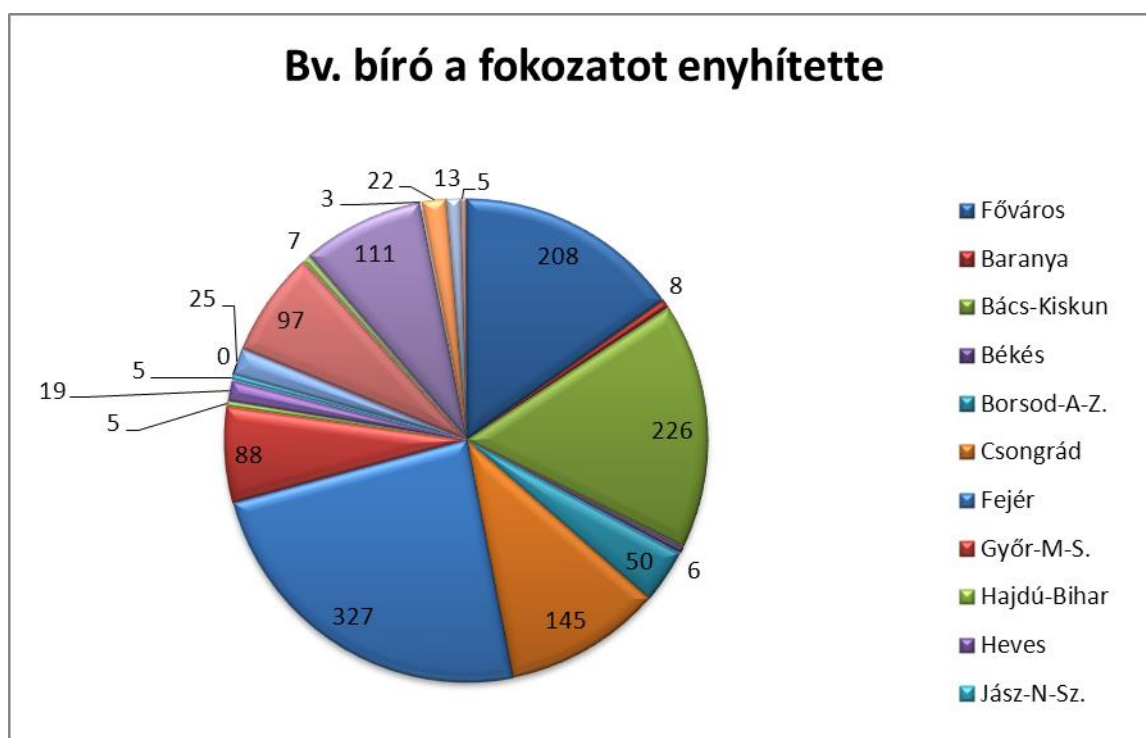

2. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata: a végrehajtási fokozatok enyhítésének összehasonlító táblázata megyénként 2011-2012-ben

2/a) tábla: 2011-es adatok

2/b) tábla: 2012-es adatok

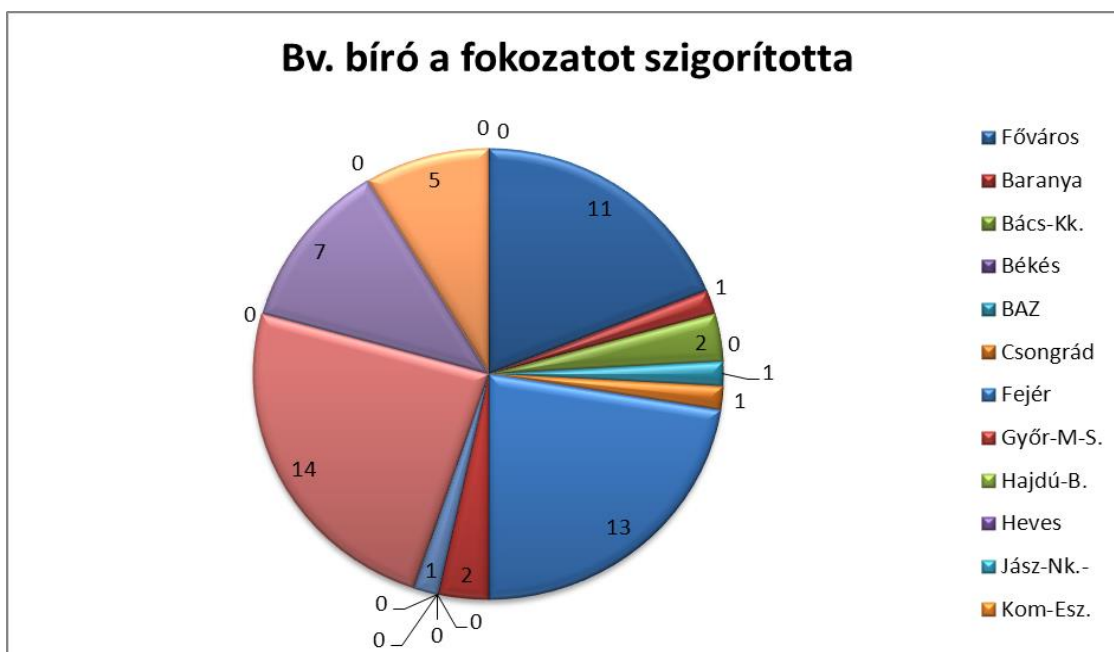

3. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata: a végrehajtási fokozatok szigorításának összehasonlító táblázata megyénként 2011-2012-ben

3/a) tábla: 2011-es kimutatás

3/b) tábla: 2012-es adatok

4. számú melléklet: Szabadságvesztés-büntetés fokozatának megváltoztatása, 2011–2012

4/a) tábla: Bv. bírósági eljárás a fokozattal összefüggésben

Megye	enyhítette		szigorította	
	2011	2012	2011	2012
Főváros	389	208	1	11
Baranya	3	8	0	1
Bács-Kiskun	310	226	4	2
Békés	18	6	0	0
Borsod-A-Z.	65	50	1	1
Csongrád	142	145	1	1
Fejér	399	327	6	13
Győr-M-S.	98	88	2	2
Hajdú-Bihar	0	5	0	0
Heves	16	19	0	0
Jász-N-Sz.	8	5	0	0
Komárom-E.	0	0	0	0
Nógrád	64	25	5	1
Pest	225	97	13	14
Somogy	11	7	0	0
Szabolcs-Sz-B.	139	111	4	7
Tolna	9	3	0	0
Vas	129	22	5	5
Veszprém	40	13	0	0
Zala	17	5	0	0
Összesen	2079	1370	42	58

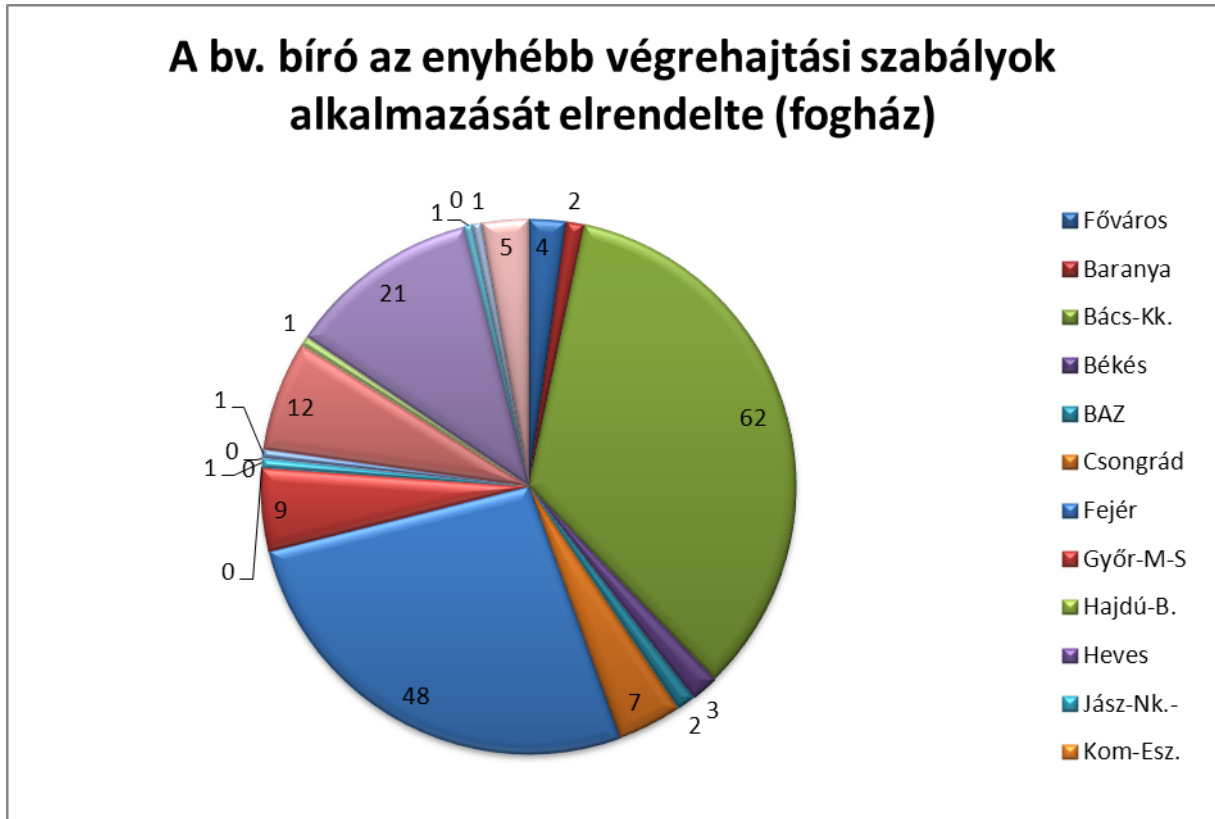
4/b) tábla: Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása (Bv. tvr. 7/A. §), 2011–2012

A Bv. bíró az EVSZ-t

Megye	elrendelte				elutasította			
	fogház		börtön		fogház		börtön	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Főváros	4	5	15	10	1	3	13	5
Baranya	2	0	0	1	0	0	0	0
Bács-Kiskun	62	23	29	30	1	18	10	13
Békés	3	0	4	7	0	0	0	0
Borsod-A-Z.	2	0	4	7	1	1	1	6
Csongrád	7	6	6	13	2	7	5	10
Fejér	48	53	28	37	24	14	20	42
Győr-M-S.	9	4	5	13	0	1	0	1
Hajdú-Bihar	0	2	3	0	0	0	1	0
Heves	0	0	1	7	0	0	0	1
Jász-N-Sz.	1	3	3	1	0	0	0	1
Komárom-E.	0	0	0	0	0	0	0	0
Nógrád	1	4	3	2	1	1	0	7
Pest	12	3	6	8	3	8	8	18
Somogy	1	0	2	3	0	1	0	1
Szabolcs-Sz-B.	21	13	6	2	6	7	4	2
Tolna	1	0	3	4	0	0	0	0
Vas	0	0	11	7	0	0	19	12
Veszprém	1	4	3	3	1	1	0	3
Zala	5	3	0	0	2	1	0	2
Összesen	180	123	132	155	60	63	81	124

5. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata alapján az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását rendelte el (fogház)

5/a) tábla: 2011-es adatok

5/b) tábla: 2012-es adatok

6. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró határozata: alapján enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását rendelte el (börtön)

6/a) tábla: 2011-es adatok

6/b) tábla: 2012-es adatok

7. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását elutasította (fogház)

7/a) tábla: 2011-es adatok

7/b) tábla: 2012-es adatok

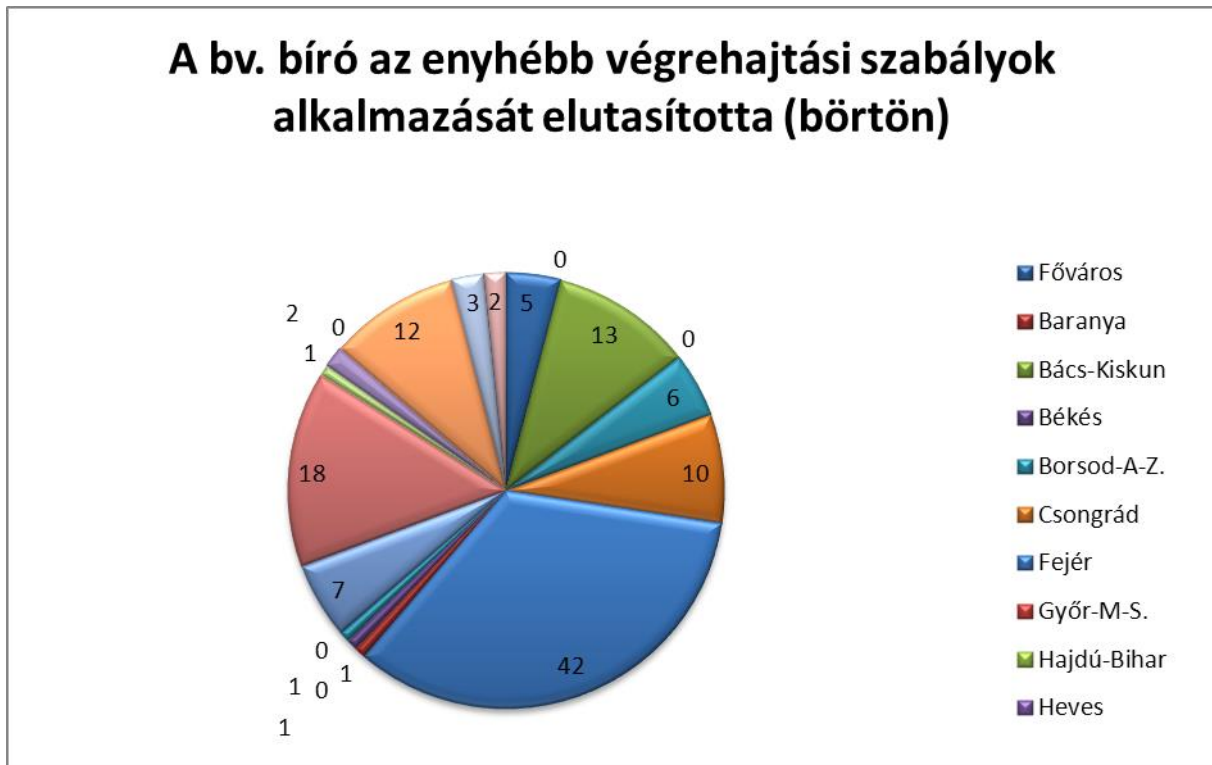

8. számú melléklet: A büntetés-végrehajtási bíró az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását elutasította (börtön)

8/a) tábla: 2011-es adatok

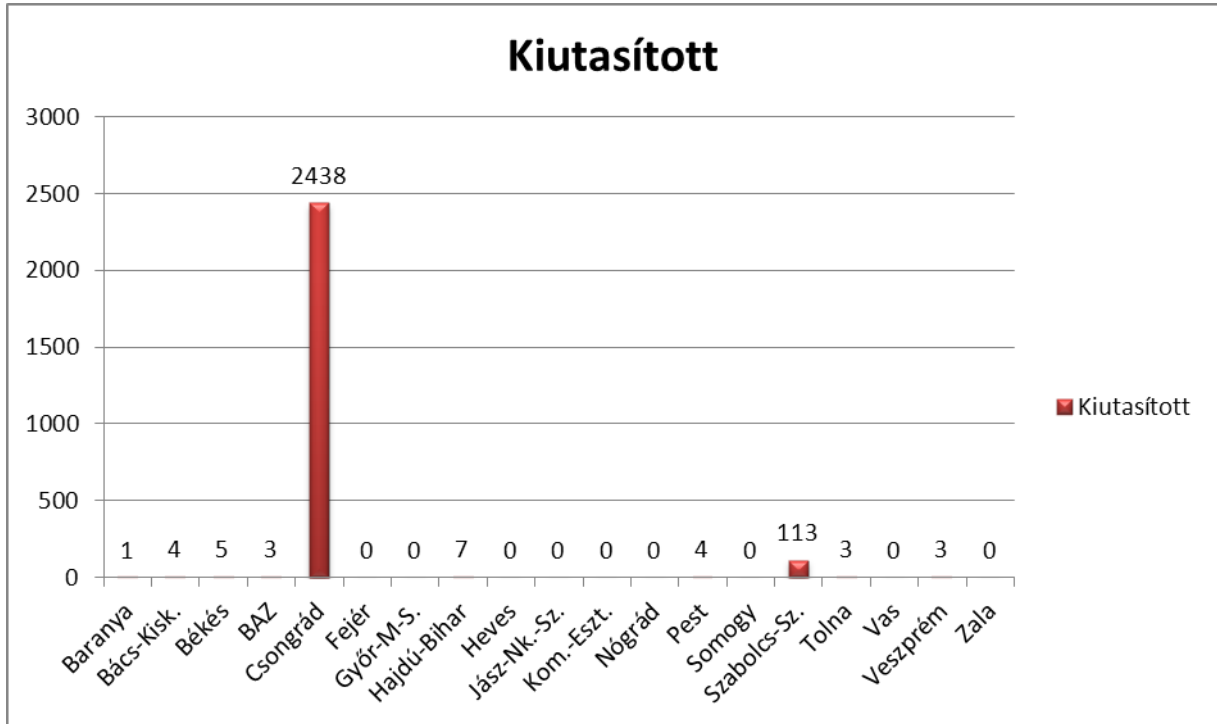

8/b) tábla: 2012-es adatok

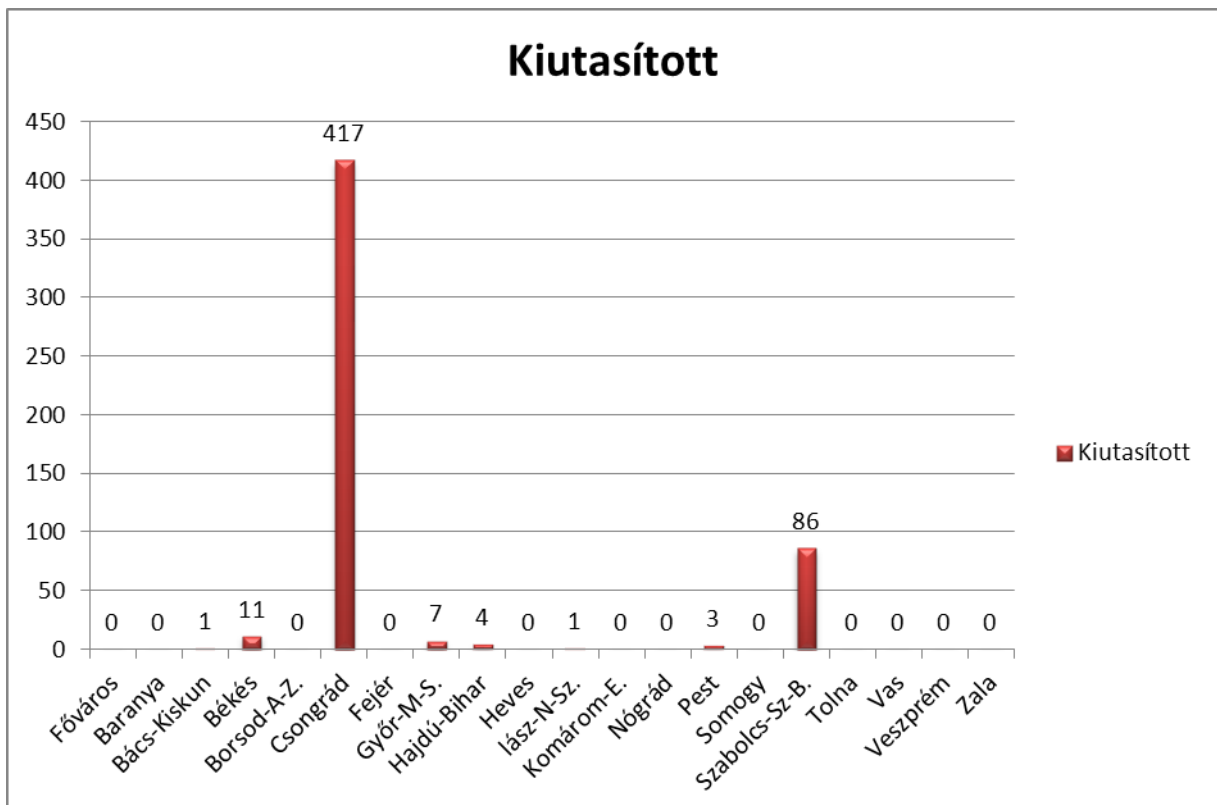

9. számú melléklet: Kiutasítás

9/a) tábla: 2011-es adatok

9/b) tábla: 2012-es adatok

7. Irodalomjegyzék

7.1. Szakirodalom

- A „Pártfogó Felügyelői Szolgálat időszerű kérdései” címmel 2003. november 14-én Pécsen megrendezett kerekasztal-konferencia tanulmánykötete, szerk. KORINEK László, KÖHALMI László, Pécs, PTE ÁJK Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2004, 95. p.
- A börtönrendszerek átalakítása, költségkímélő fejlesztése, működtetés: nemzetközi konferencia: Pilisszentkereszt, 1994. okt. 10-13. Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság. [Budapest]: IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, 1996/1, 80 p.
- A bűnözés ára - Tömegtájékoztatás és bűnözés - A regionális bűnmegelőzés lehetőségei és a Magyarországon alkalmazható megoldások - A büntetés-végrehajtás és az egyéb szabadságelvonások gyakorlata Magyarországon az Európa Tanács kínzás ellenes bizottságának vizsgálata tükrében, szerk. KEREZSI Klára, Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 1996, 151. p. (Kriminológiai Közlemények, 53.)
- A büntetés-végrehajtás helyzete Magyarországon: az Országgyűlés Alkotmány- és Igazságügyi Bizottságának a Budapesti Fegyház és Börtönben megtartott kihelyezett ülése, 2003. márc. 4., szerk. KUBOVICSNÉ Borbély Anett, BANETH András, Budapest, Országgyűlés Alkotmány- és Igazságügyi Bizottság, 2003.
- A büntetés-végrehajtás néhány problémája a kutatások tükrében, szerk. DEÁK Ferenc, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Módszertani Igazgatóság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, 1997/2, 124 p.
- A büntetés-végrehajtás támogatása az ENSZ békefenntartó műveleteiben: az ENSZ Békefenntartó Műveletek Csoportfőnöksége politikai irányelve [nem hivatalos fordítás - szerkesztett változat], ford. APAGYINÉ Gáspár Jolán, Börtönügyi Szemle, 2006/1, 89-98. p.
- A büntetés-végrehajtási szervezet alaki szabályzata, Budapest, Büntetés-Végrehajtás Országos Parancsnoksága, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, 2007, 97. p.

- A kriminálpolitika, a biztonság és az új magyar büntetés-végrehajtási törvénytervezet című nemzetközi konferencia tartalmi összefoglalója, Budapest, 2006. febr. 17-19, Börtönügyi Szemle 2006/ 2, 13-20. pp.
- A Magyar Büntetés-végrehajtás Millenniumi Konferenciája: Budapest, 2000. okt. 17-20. [Az angol nyelvű anyagokat ford. HUSZÁR Vince.] Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 2001, 220. p.
- ALBERT Albert, A büntetés-végrehajtási intézetek katasztrófa-veszélyeztetettsége, Börtönügyi Szemle, 2005/3, 45-70. p.
- AL-JUBOURI, Adil-Dominik, Privatisierungstendenzen im Strafvollzug in historischer Entwicklungsperspektive, Weimar, 2013. 400 p.
- ANTAL Szilvia, A büntetések fogamatba vételének, megkezdésének szabályozása, Kriminológiai tanulmányok, 2007, 248-267. p.
- APPELTON, John, Boards of Visitors Post, Woolf, London, NACRO, 1992, 10. p.
- Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 8631/1997. számú ügyben: a büntetés-végrehajtási szerveknél - különös tekintettel a szolgálatot teljesítő hivatásos állományú személyek emberi jogi helyzetére - végzett vizsgálatról. [Budapest]: OBH, 1998. [2], 34, [40] p.
- Az elítéltek rehabilitációjának szervezeti és jogi feltételei: nemzetközi konferencia: Pilisszentkereszt, 1994. máj. 16-20. [Budapest]: IM Büntetés-Végrehajtás Országos Parancsnoksága, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár, 1995/1, 91 p.
- Az Európa Tanács 1995. és 1996. évi penológiai statisztikái, ford. HUSZÁR Vince, Budapest, Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, 1999, 84. p.
- Az Európa Tanács börtönügyi és egyes büntetőjogi határozatai, ajánlásai, szerk. DEÁK Ferenc, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Módszertani Igazgatóság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1998/3, 94. p.
- Az Európa Tanács éves penológiai statisztikái, Az Európa Tanács kiadványa, Kiad. Az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1996/2, 58. p.
- Az Európa Tanács újabb börtönügyi ajánlásai, szerk. DEÁK Ferenc István, Budapest, A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 2005/1, 77. p.
- BAECHTOLD, Andrea, Strafvollzug, Bern, 2009. 326 p.

- BAKKEN, Børge (szerk.), *Crime, punishment, and policing in China*, Lanham, 2005. 244 p.
- BALOGH András József, A strasbourgi bíróság gyakorlata a büntetés-végrehajtási ügyekben, *Börtönügyi Szemle*, 2002/2, 77-92. pp.
- BALTÁS László, Szemléletváltás a női büntetés-végrehajtás tekintetében: klasszifikáció, *Börtönügyi Szemle*, 2005/9, 23-27. pp.
- BANNENBERG, Britta – RÖSSNER, Dieter, *Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug*, München, 2009. 160 p.
- BARABÁS Andrea Tünde, A büntetés-végrehajtási bíró kontrollja Németországban, *Magyar Jog*, 1994/4, 248. p.
- BARABÁS Tünde, *Mediáció a büntetés-végrehajtásban = Írások Tauber István emlékére, 1949-2003*, szerk. NÉMETH Zsolt, Budapest, ELTE ÁJK - Magyar Kriminológiai Társaság - Rendőrtisztviselői Főiskola, 2009, 105-111. pp.
- BÁRÁNY Zoltán, A rendőrség szerepe és feladatai a büntetés-végrehajtás biztonságos működésében, *Börtönügyi Szemle*, 2008/2, 25-28. pp.
- BARISCH, Susann, *Die Privatisierung im deutschen Strafvollzug*, Münster – München – Berlin, 2010. 338 p.
- BARTHA Tibor, A büntetés-végrehajtásban és a határőrségnél alkalmazott nem halálos eszközök = *Kard és toll. 1. kötet*, Budapest, HM Oktatási- és Tudományszervező Főosztály, 2005, 21-33. pp.
- BAST, Michael, *Die Schweigepflicht der Ärzte, Psychologen und Sozialarbeiter im Strafvollzug*, Hamburg, 2003. 241 p.
- BECK Géza, A büntetés-végrehajtásról, *Rendészeti Szemle*, 1993/2, 50-54. p.
- BEERNAERT, Marie-Aude, *Manuel de droit pénitentiaire*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2007, 419. p.
- BELDA, Béatrice, *Les droits de l'homme des personnes privées de liberté*, Bruxelles, Groupe de Boeck, 2010, 746. p.
- BELOVÁRI Ferenc, A büntetés-végrehajtási jog alkotásának, alkalmazásának időszzerű kérdései a nemzetközi elvárások tükrében, *Ügyészek Lapja*, 1997, 26-33. pp.
- BELOVICS Ervin, A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szerepéről, *Börtönügyi Szemle*, 2008/1, 1-14. pp.
- BELOVICS Ervin, *Büntetés-végrehajtási jog kézikönyve*, szerk. VÓKÓ György, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2001, 451. p.

- BERCZKI Zsolt, A magyar büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete - szakmai munkájának elvei, gyakorlata, Börtönügyi Szemle, 2006/2, 34-40. pp.
- BERCZKI Zsolt, Marginalizálódott csoportok kezelésének lehetőségei a büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle, 2007/1, 29-34. pp.
- BERCZKI Zsolt, Speciális csoportok. Az eurokonform büntetés-végrehajtás megvalósításáért, Börtönügyi Szemle, 2000/4, 79-81. pp.
- BERCZKI Zsolt, Szuicidum a büntetés-végrehajtási intézetekben, ME Doktoranduszok fóruma, 2003, 40-44. pp.
- BEREGI Anita, A büntetés-végrehajtás európai dimenziói, Ügyészek Lapja, 2008/4, 65-71. pp.
- BERGER, Vincent, Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, Budapest, HVG-ORAC, 1999. 801. p.
- BERKES György, Vitás kérdések a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban, Magyar Jog, 1981/2, 117-127. pp.
- BEZIZ-AYACHE, Annie; BOESEL, Delphine, Droit de L'exécution de la sanction pénale, Paris, Wolters Kluwer France, 2010, 331. p.
- BIESCHKE, Volker (szerk.), Strafvollzug im Wandel, Wiesbaden, 2001. 282 p.
- BÍRÓ György, Kérdések a büntetés-végrehajtási etika ürügyén, Börtönügyi Szemle, 1997/3, 49-54. pp.
- BLAKELY, Curt R., Prisons, penology and penal reform, New York, NY – Bern – Frankfurt am Main – Berlin, 2007. 149 p.
- BLUTMAN László, Az ártatlanság vélelme - a büntetőjogon kívül is?, Bírák Lapja, 1996/1-2, 71-88. pp.
- BODNÁR Imre, A visszaesők börtöne - Reszocializálás a büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle, 1997/1, 64-78. pp.
- BODNÁR Lajos: „A büntetés-végrehajtásnak elemi érdeke, hogy bekapcsolódjon a bűnmegelőzési programba” : beszélgetés Dr. Gönczöl Katalinnal, az Országos Bűnmegelőzési Bizottság elnökével, Börtönügyi Szemle, 2004/2, 25-32. p.
- BOESE, Stefanie, Ausländer im Strafvollzug, Hamburg, 2003. 399 p.
- BOGNÁR Barbara, A szabadságvesztés-büntetés végrehajtása a XX. század második felében, = Eckhart Ferenc emlékkönyv, szerk. MEZEY Barna, Budapest, Gondolat, 2004, 24-40. pp.

- BOONE, Miranda; MOERINGS, Martin, Niederlande = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 647-671. pp.
- BORAI Ákos, A büntetés-végrehajtási intézetekben foganatosított előzetes letartóztatás jogi problémái, Főiskolai Figyelő Plusz., 1994/2, 141-146. pp.
- BOROS János, Három évszám: a magyar büntetés-végrehajtás hagyományai, Börtönügyi Szemle, 1998/1, 92-97. pp.
- BOULOC, Bernard, Droit de l'execution des peines, Paris, Dalloz, 2011, 538. p.
- BOULOC, Bernard, Pénologie, Paris, Dalloz, 1994.
- BÖHM, Alexander, Strafvollzug, Neuwied, 2003. 257 p.
- BÖKÖNYI István, A Büntetés-végrehajtási Szervezet 2002. május és 2004. október között végzett munkájáról, Börtönügyi Szemle, 2004/4, 25-34. pp.
- BÖKÖNYI István, A magyar büntetés-végrehajtás az Európai Unió csatlakozás küszöbén, Magyar Rendészet, 2003/1-2, 171-179. pp.
- BÖKÖNYI István, A magyar büntetés-végrehajtás helyzete az Európai Unió csatlakozás küszöbén, Belügyi Szemle, 2003/4, 69-77. pp.
- BÖKÖNYI István, A terrorizmus fenyegetése, kezelése, különös tekintettel a magyar büntetés-végrehajtási szervezetre, Börtönügyi Szemle, 2004/3, 11-26. pp.
- BÖKÖNYI István, Emberi jogok érvényesülésének helyzete a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben, Börtönügyi Szemle, 2000/2, 68-77. pp.
- BÖKÖNYI István, Tájékoztató a büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetéről, fejlesztésének főbb irányairól, feladatairól, az 1999-ben bekövetkezett rendkívüli események tapasztalatairól, Börtönügyi Szemle, 1999/4, 14-23. pp.
- BRÄGGER, Benjamin F., Tafeln zum schweizerischen Freiheitsentzug und Sanktionensystem, Bern, 2011. 228 p.
- BRUHN, Friedemann (szerk.), Evangelischer Gefangenen-Fürsorgeverein, Düsseldorf, 2012. 111 p.
- BUDAI Péter, Kanócos puskától a gépkarabélyig avagy a fegyverek fejlődéstörténete a büntetés-végrehajtásnál, Börtönügyi Szemle, 2001/3, 89-92. pp.
- Bundesarbeitsgemeinschaft Seelsorgerlich-Diakonischer Gefährdetenhilfen, Strafvollzug und Straffälligenhilfe in Europa, Hückeswagen, 2003. 96 p.

- BUSER, Samuel, Psychotherapie und Seelsorge im Strafvollzug, Bern – Berlin – Frankfurt a.M. – Wien, 2007. 220 p.
- Büntetés-végrehajtási évkönyv, 1996. - Tények és adatok a büntetés-végrehajtás 1996. évi működéséről, szerk. CSORBA György, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, 1997, 95. p.
- Büntetés-végrehajtási évkönyv, 1997. - Tények és adatok a büntetés-végrehajtás 1997. évi működéséről, szerk. CSORBA György - HEGEDŰS Györgyi, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, 1998, 101. p.
- Büntetés-végrehajtási jog, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2001, 333-339. pp.
- Büntetés-végrehajtási jog, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003, 329-336. pp.
- Büntetés-végrehajtási jog, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2007, 333-340. pp.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 1999 - Tények a büntetés-végrehajtási szervek 1999. évi működéséről - Adatok 1998. és 1999. évről, szerk. GULYÁS Lajos, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, 2000, 225. p.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2000 - Tények és adatok a büntetés-végrehajtási szervek 2000. évi működéséről, szerk. GULYÁS Lajos, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, 2001, 165. p.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2002, szerk. ILOVICSNÉ Török Ágota, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Sajtókapcsolatok 2003, 133. p.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2003, szerk. BODNÁR Lajos, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Sajtókapcsolatok Osztálya, 2004, 130. p.
- Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve, 2007, szerk. DEÁK Ferenc, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Jogi- és Titkársági Főosztálya, 2008, 135. p.
- Büntetés-végrehajtási tájékoztató, Az Európa Tanács kiadványa, [Prison Information Bulletin. No. 16. June 1992. Angolból] ford. HUSZÁR Vince, Kiad. az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Kutatásszervezési és Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1993/1, 103. p.

- Büntetés-végrehajtási tájékoztató, Az Európa Tanács kiadványa, Ford. HUSZÁR Vince, Kiad. az Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Kutatásszervezési és Nemzetközi Kapcsolatok Főosztálya, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1995/2, 58.p.
- Büntető eljárásjogi és büntetés-végrehajtási jogi törvénygyűjtemény, 1. kötet, A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, szerk. DOBROCSI Szilvia, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2010, 222. p.
- Büntető eljárásjogi és büntetés-végrehajtási jogi törvénygyűjtemény, 2. kötet, szerk. DOBROCSI Szilvia, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2010, 180. p.
- Büntető törvénykönyv - büntető eljárás - büntetés-végrehajtás, szerk. EGERVÁRI Krisztina, MANGOFFNÉ GOMBA Boglárka, Budapest, Unió Kiadó, 1999, 972. p.
- Büntető törvénykönyv - büntető eljárás - büntetés-végrehajtás, szerk. EGERVÁRI Krisztina. Budapest, Unió Kiadó, 2000, 788. p.
- Büntető törvénykönyv, büntető eljárás, büntetés-végrehajtás, szerk. NIZALOWSKI Attila, NÉMETH István, Budapest, Unió Kiadó, 2002, 858. p.
- CHELIOTIS, Leonidas (szerk.), The arts of imprisonment, Farnham, 2012. 322 p.
- CID, José; LARRAURI, Elena, Spanien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 805-839. pp.
- CORNEL, Heinz (szerk.), Strafvollzug, Straffälligenhilfe und der demographische Wandel, Freiburg im Breisgau, 2013. 130 p.
- CORNEL, Heinz, Neue Punitivität durch Reduzierung der Strafrestaussetzungsquote im deutschen Strafvollzug? Mönchengladbach, 2013. 187 p.
- CORNEL, Heinz, Recht der Resozialisierung, Baden-Baden, 2012. 1483 p.
- Council of Europe – Deutschland / Bundesministerium der Justiz, Europäische Strafvollzugsgrundsätze, Mönchengladbach, 2007. 38 p.
- CULLEN, Francis T. – JONSON, Cheryl Lero, Correctional theory, Los Angeles, 2012. 244 p.
- CUNNEEN, Chris, Penal culture and hyperincarceration, Farnham, 2013. 238 p.

- CZENCZER Orsolya, A büntetés-végrehajtási intézetek történetisége. A büntetések végrehajtásának egyes módozatai és intézményei a kezdetektől a rendszerváltásig (1989), *Collega*, 2006/2-3, 84-93. pp.
- CZENCZER Orsolya, A büntetés-végrehajtási jog korszerűsítése - avagy a Kínzás elleni Bizottság fontossága, *Collega*, 2005/2, 135-137. pp.
- CZENCZER Orsolya, Az embertelen bánásmóddal kapcsolatos tapasztalatok a cseh büntetés-végrehajtás intézeteiben, *Collega*, 2005/1, 25-29. pp.
- CZINE Ágnes, SZABÓ Sándor, VILLÁNYI József, Strasbourgi ítéletek a magyar büntetőeljárásban, Budapest, HVG-ORAC, 2008, 546. p.
- CSERE László, A büntetés-végrehajtás humán erőforrás helyzete, *Börtönügyi Szemle*, 2007/3, 1-5. pp.
- CSERE László, Kisebbségek helyzetéről általában és a magyar büntetés-végrehajtásban. = Magyar büntetés-végrehajtás, 2001, 119-126. pp.
- CSERNYÁNSZKY Lajos, Az új Büntetés-végrehajtási Szabályzatról = Kriminológiai közlemények. Különkiadás, Budapest, OKRI, 1995, 143-145. pp.
- CSIZMÁS Mihály, A büntetések és intézkedések végrehajtása Svájcban, *Börtönügyi Szemle*, 1997/3, 118-134. pp.
- CSORDÁS Sándor, A biztonság régi és új szerepe a büntetés-végrehajtásban, *Börtönügyi Szemle*, 2008/2, 33-56. pp.
- CSORDÁS Sándor, A büntetés-végrehajtási intézetek belső szabályairól, *Börtönügyi Szemle*, 1997/3, 38-48. pp.
- CSORDÁS Sándor, Kódex a jövőnek. Az új büntetés-végrehajtási törvény főbb koncepcionális kérdései, *Börtönügyi Szemle*, 2000/3, 37-51. pp.
- DACZI Dóra, Fellendülő börtönbiznisz: jó a raboknak, jó az építetőknek. És a társadalomnak? 2007. dec. 18.; http://ingatlanmagazin.com/ingatlanpiac/cikk_2646/
- DAHMEN, Carolin, Die Verpflichtung zur Arbeit im Strafvollzug, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2011. 338 p.
- DAVIDOVICS Zsolt, A hitélet és nevelés története a büntetés-végrehajtási intézetekben a XIX. században, *Börtönügyi Szemle*, 2002/3, 93-104. pp.
- DAVOLA József, A francia büntetés-végrehajtási rendszer bemutatása - 1.rész, *Börtönügyi szemle*, 2006/2, 91-100. pp.
- DE LEVAL, Georges; GEORGES Frédéric; KOHL, Alphonse, Le droit judiciaire en mutation. En hommage á Alphonse Kohl, Liège, Anthemis, 2007, 357 p.

- DE PASQUALE, Sylvia, *Zwischen Resozialisierung und Ausmerz*, Berlin, 2013. 598 p.
- DEÁK Ferenc István, *A magyar büntetés-végrehajtás ma és holnap*, *Börtönügyi Szemle*, 2003/4, 107-110. pp.
- DEÁK Ferenc István, *Foglalkoztatás, munkáltatás a kanadai büntetés-végrehajtásban*, *Börtönügyi Szemle*, 2002/4, 25-30. pp.
- DEARING, Albin, *Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate in Österreich = Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate im deutschen und ausländischen Recht Band, I. kötet*, szerk. JESCHECK, Hans Heinrich, Baden-baden, Nomos, 1983.
- DÉCARPES, Pascal, *Frankreich = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 393-434. pp.
- DECAUX, Emmanuel; DIENG, Adama; SOW, Malick, *Des droits de l’homme au droit international pénal*, Martinus Nijhoff Publishers, 2007, 774 p.
- DEUSCHL, Wolfgang, *A büntetés-végrehajtás Bajorországban*, *Börtönügyi Szemle*, 1993/3.
- DIEPENBRUCK, Karl-Heinz, *Rechtsmittel im Strafvollzug*, Göttingen, 1981, 210. p.
- DIGNAN, James; CAVADINO, Michael, *England/Wales = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 261-287. pp.
- DISANT, Mathieu, *Droit de la question prioritaire de constitutionnalité*, Paris, Lamy, Wolters Kluwer France, 2011, 420 p.
- DOBROCSI Szilvia, *Büntetőeljárás jog – Szeminárium jegyzet*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2010, 162. p.
- DOBROCSI Szilvia, *Büntetőeljárás jog, 2. rész – Szeminárium jegyzet*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2011, 120. p.
- DRENKHAHN, Kirstin, *Sozialtherapeutischer Strafvollzug in Deutschland*, Mönchengladbach, 2007. 272 p.
- DREXLER, Karl – WEGER, Thomas (szerk.), *Strafvollzugsgesetz (StVG)*, Wien, 2010. 495 p.

- DÜNKEL, Frieder – SNACKEN, Sonja, Les prisons en Europe, Paris, 2005. 92 p.
- DÜNKEL, Frieder – DRENKHAHN, Kirstin – MORGENSTERN, Christine (szerk.), Humanisierung des Strafvollzugs – Konzepte und Praxismodelle, Mönchengladbach, 2008. 245 p.
- DÜNKEL, Frieder, Der deutsche Strafvollzug im internationalen Vergleich. Der Beitrag ist erschienen in. = Perspektiven und Strategien zur Modernisierung des Strafvollzugs. Bericht über die NOMOS-Fachtagung „Das Gefängnis als lernende Organisation“ vom 27.-29. November 2002, szerk. MAELICKE, Bernd; FLÜGGE, Christoph; PREUSKER, Harald, Baden-Baden, Nomos-Verlag, 2003, 55 p. http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf
- DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN; Christine; VAN ZYL SMIT, Dirk, Gefangenenraten und Kriminalpolitik in Europa: Zusammenfassung und Schlussfolgerungen = *Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich*, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN; Christine; VAN ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 1023-1119. pp.
- DÜNKEL, Frieder; MORGENSTERN, Christine, Deutschland = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 97-227. pp.
- DÜNKEL, Frieder; MORGENSTERN, Christine, Einführung = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 3-23. pp.
- EDGAR, Kimmett – NEWELL, Tim, Restorative justice in prisons, Winchester, 2006. 134 p.
- EGG, Rudolf (szerk.), Behandlung von Sexualstraftätern im Justizvollzug, Wiesbaden, 2000. 344 p.
- Emlékkönyv a kecskeméti büntetés-végrehajtási intézet fennállásának centenáriuma, szerk. LŐRINCZ József, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, 2004, 72. p.

- ENSZ Kínzás Elleni Bizottság: General Comment No. I - Implementation of Art. 3 of the Convention in the Context of Art 22 (Refoulement and Communications), A/53/44, 1997.
- ENTORF, Horst – MEYER, Susanne – MÖBERT, Jochen, Evaluation des Justizvollzugs, Heidelberg, 2008. 249 p.
- EPERJES Krisztián, A büntetés-végrehajtási testületi tagok által elkövetett legjellemzőbb „hivatali” bűncselekmények nyomozati problémái, Börtönügyi Szemle, 2007/3, 87-102. pp.
- ERDAL, Ugur; BAKIRCI, Hasan, Article 3 of the European Convention on Human Rights: A Practitioner's Handbook, Geneva, OMCT, 2006, 378. p.
- Evangelische Akademie, Justizvollzugsschule Baden-Württemberg, Frankfurt am Main, 2004. 95 p.
- Évértékelés: büntetés-végrehajtás '2000, új feladatok, Börtönügyi Szemle. 2001/1, 1-9. pp.
- FÁBRY Antal, Az ügyészi felügyeletről a büntetés-végrehajtási szervezet irányításának szemszögéből, Ügyészek Lapja, 2001/6, 43-53. pp.
- Fachverband für Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik, Übergangsmanagement für junge Menschen zwischen Strafvollzug und Nachbetreuung, Köln, 2012. 288 p.
- FANTOLY Zsanett, Akkuzatórius vagy inkvizitórius büntetőeljárást? Versengő rendszerek, Bűnügyi Szemle, 2009/2, 32-36. pp.
- FARKAS Ákos, Kriminálpolitika. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos társadalmi elvárások, Börtönügyi Szemle, 1996/3, 1-12. pp.
- FARKAS Ákos, PAP Gábor, Alkotmányosság és büntetőeljárás = Kriminológiai és Kriminálisztikai Évkönyv 30, szerk. PUSZTAI László, Budapest, IKVA, 1993, 65-91. pp.
- FECZ József, A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati problémái, Magyar Jog. 2001/8, 480-485. pp.
- FEEST, Johannes; LESTING Wolfgang; SELLING, Peter, Totale Institution und Rechtsschutz. Eine Untersuchung zum Rechtsschutz im Strafvollzug, Opladen, Westdeutscher Verlag, 1997, 256. p.
- FEHÉR Lenke, A női elítéltek helyzete a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben, Börtönügyi Szemle, 2003/3, 19-34. pp.

- FEHRENTZ, Stephan, *Rechtliche Grenzen von Privatisierungen im Strafvollzug*, Frankfurt am Main, 2013. 308 p.
- FENYVESI Csaba, HERKE Csongor, TREMMEL Flórián, *Új magyar büntetőeljárás*, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004, 688. p.
- FERNANDES, Newton, *A falência do sistema prisional brasileiro*, São Paulo, 2000. 560 p.
- FIEDELER, Silke Maria, *Das verfassungsrechtliche Hoffnungsprinzip im Strafvollzug – ein hoffnungsloser Fall?* Frankfurt am Main, 2003. 189 p.
- FLIEGAUF Gergely, *A magyar büntetés-végrehajtás professzionalizálása. A MATRA programról*, *Börtönügyi Szemle*, 2001/4, 45-52. pp.
- FLIEGAUF Gergely, *A német és a magyar büntetés-végrehajtás adatainak összehasonlító elemzése*, *Börtönügyi Szemle*, 2004/2, 97-108. pp.
- FLIEGAUF Gergely, *Az európai büntetés-végrehajtási rendszerek kábítószerügyi stratégiái*, *Börtönügyi Szemle*, 2005/1, 105-122. pp.
- FLIEGAUF Gergely, *Új lehetőségek a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában*, *Börtönügyi Szemle*, 2002/2, 5-10. pp.
- *Fogvatartottak statisztikai adatai 1983-tól 1992-ig*, szerk. FEJES Imre, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, *Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár* 1994/2, 45. p.
- FOREGGER, Egmont, *Strafvollzugsgesetz und den Strafvollzug betreffende weitere Bestimmungen*, Wien, 2001. 263 p.
- FOWLES, A. J., *Prisoner's Right in England and the United States*, Brookfield, Avebury, 1989. 172. p.
- FRANKOWSKI, Stanislaw; WASEK Andrzej, *Evolution of the Polish Criminal Justice System After World War Two – An Overview*, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1993/2, 162. p.
- FRIEDRICH, Ireen Christine, *Modernisierungsprozesse im österreichischen Strafvollzug am Beispiel der Justizanstalt Leoben*, Wien – Graz, 2008. 235 p.
- FRIGYER László, *A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál*, *Börtönügyi Szemle*, 2009/1, 31-44. pp.

- FÜZESSYNÉ MAGLICS Tímea, A büntetés-végrehajtás története 1945 és 1967 között = Eckhart Ferenc emlékkönyv, szerk. MEZEY Barna, Budapest, Gondolat Kiadó, 2004, 109-127. pp.
- FÜZESSYNÉ MAGLICS Tímea, A Kecskeméti Büntetés-végrehajtási Intézet, 1994-1995 = Tanulmányok a magyar börtönügy történetéből. Jogtörténeti Értekezések 22., szerk. BÓDINÉ BELIZNAI Kinga, Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék, 1998, 117-125. pp.
- GAÁL Irén, Büntetés-végrehajtási jog, Budapest, Novissima Kiadó, 2005, 306. p.
- GAÁL Irén, MÜLLER Anikó, A büntetés-végrehajtási jogszabályok magyarázata, Budapest, CompLex Kiadó, 2011, 462. p.
- GALLI, Thomas, Lockerungsbegutachtungen im Strafvollzug, Wiesbaden, 2011. 96 p.
- GARAMI Lajos, Kábítószer-prevenációs részlegek a büntetés-végrehajtási intézetekben, Belügyi Szemle, 2004/6, 125-136. pp.
- GARTNER István, Gondolatok az osztrák büntetés-végrehajtási jogról és büntetés-végrehajtásról, Börtönügyi Szemle, 1998/1, 60-68. pp.
- GARTNER István, OLTYÁN István, Szomszédolás. Gondolatok az osztrák büntetés-végrehajtási jogról és büntetés-végrehajtásról, Börtönügyi Szemle, 1998/1, 61. p.
- Gefährdetenhilfe Scheideweg e.V., Strafvollzug braucht Gesellschaft, Hückeswagen, 2000. 108 p.
- GIEFERS-WIELAND, Natalie, Private Strafvollzugsanstalten in den USA, Herbolzheim, 2002. 227 p.
- GODFRYED, Michel, Le droit de la santé mentale par les textes, Heures de France, 2000, 461 p.
- GÖPPINGER, Hans, Kriminologie, 6. Auflage, München, C. H. Beck, 2008, 782 p.
- GÖRÖZDI-NAGY Eszter, A büntetés-végrehajtás törvényességét biztosító garanciák. A büntetés-végrehajtás külső kontrollja, Collega, 1999/11, 10-13. pp.
- GRÁD András, A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve, Budapest, Strasbourg Bt, 2005, 585. p.
- GRÜNBERGER, Josef, Humaner Strafvollzug, Wien – New York, 2007. 368 p.
- GUIMEZANES Nicole, Introduction au droit français, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft 1995. 395. p.
- GYULAI Gábor, Kiutasítás és emberi jogok-jegyzet, Magyar Helsinki Bizottság, 2009, 9-14.pp.

- HADELER, Henning, Besondere Sicherungsmaßnahmen im Strafvollzug, Aachen, 2004. 300 p.
- HAGYMÁSI Kornélia, Végtelen idő a rácsok mögött - avagy mennyiben van ma létjogosultsága Magyarországon a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek, [A 2008. november hó 6.-7. között Balatonlellén megrendezett 19. ügyészségi szakmai-tudományos konferencián „A büntetés-végrehajtás európai uniós reformjának kérdései és az ügyészi tapasztalatok az egyes szankciók, eljárásjogi kényszerintézkedések érvényesüléséről” című szekcióülésen elhangzott előadás szerkesztett és javított változata], Börtönügyi Szemle, 2009/2, 61-76. pp.
- HAJDÚ Miklós, A börtönpsztoráció lehetőségei a büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle, 2006/1, 33-36. pp.
- HALLETT, Michael A., Private prisons in America, Urbana, 2006. 188 p.
- HARRIS, David; O'BOYLE, Michael; BATES, Edward; BUCKLEY, Carla, Law of the European Convention on Human Rights (Second Edition), Oxford, Oxford University Press, 2009, 960 pp.
- HEGEDŰS Brigitta, Az ügyészi törvényességi felügyelet szerepe a magyar büntetés-végrehajtás eurokompatibilissá tételében, Ügyészek Lapja, 1998/1, 59-64. pp.
- HEGHMANN, Michael, Verteidigung in Strafvollstreckung und Strafvollzug, Köln, 2012. 107 p.
- HEGHMANN, Michael, Verteidigung in Strafvollstreckung und Strafvollzug, Baden-Baden, 2001. 75 p.
- HEGYES András, A büntetés-végrehajtás személyzetének helyzete 1990-től napjainkig, Börtönügyi Szemle, 2003/1, 103-108. pp.
- HELLER, Kevin, DUBBLER, Markus, The Handbook of Comparative Criminal Law, Stanford Law Books, Stanford, 2010, 672 p.
- HELLSTERN, Franz (szerk.), Handbuch für den Strafvollzug, Regensburg – Berlin, 2001. 1168 p.
- HERKE Csongor, A letartóztatás, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002, 367 p.
- HERKE Csongor, Megállapodások a büntetőeljárásban, Rendészeti Szemle, 2008/4, 20-38. pp.
- HERKE Csongor, Megállapodások a büntetőperben, Pécs, Monográfia, 2008, 226 p.
- HERKE Csongor, PÉTER Iván, A rendőrségi fogdában fogva tartottak helyzete a Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai alapján, Belügyi Szemle, 2002/2-3, 37-51. pp.

- HERKE Csongor: Der Kontakt des Verdächtigten mit seinem Verteidiger während der Untersuchungshaft = Wiener A. Imre ünnepi kötet, szerk. LIGETI Katalin, Budapest, KJK-KERSZÖV Kiadó, 2005, 265-274. pp.
- HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), Privatisierung des Haftvollzuges und Kriminalpolitik in Europa, Hannover, 2005. 212 p.
- HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), Strafvollzug in Europa, Hannover, 2001. 207 p.
- HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), Auswirkung der Kriminalpolitik auf Gesetzgebung und Justizvollzug, Hannover, 2003. 216 p.
- HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), Bundesvereinigung der Anstaltsleiter im Strafvollzug, Garbsen, 2006. 184 p.
- HERRFAHRDT, Rolf (szerk.), Sicherheit und Behandlung – Strafvollzug im Wandel, Hannover, 2002. 238 p.
- HERZOG-EVANS, Martine, Droit de l'execution des peines. Dalloz, 2011, 1387. p.
- HERZOG-EVANS, Martine, Juge d'application des peines Monsieur Jourdain de la désistance, L'Harmattan, 2013, 316. p.
- HERZOG-EVANS, Martine, La réforme du régime disciplinaire dans les établissements pénitentiaires. Un plagiat incomplet du droit pénal. Revue pénitentiaire de droit pénal, 1997/121. 9. p.
- HETESY Zsolt, A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek jogainak kialakulása és továbbfejlődése az Amerikai Egyesült Államokban, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1993/2, 53.p.
- HEYLMANN Katalin, A büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak egészségügyi helyzete. A büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak egészségügyi helyzete, Belügyi Szemle, 2002/2-3, 106-114. pp.
- HEYLMANN Katalin, A fogvatartottak egészségügyi helyzete a büntetés-végrehajtási intézetekben, Börtönügyi Szemle, 2002/3, 49-56. pp.
- HEYLMANN Katalin, Gyógyító-megelőző ellátás a büntetés-végrehajtásnál 1999-ben, Börtönügyi Szemle, 2000/1, 51-60. pp.
- HILLEBRAND, Johannes, Organisation und Ausgestaltung der Gefangenearbeit in Deutschland, Mönchengladbach, 2009. 229 p.

- HOFER, Hanns von, Anmerkungen zum Forschungsstand zur Erklärung von Gefangenenraten = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich I. kötet, szerk DÜNKEL, Frieder, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 25-47.pp.
- HOFER, Hanns von, Schweden, = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 761-779. pp.
- HOFINGER, Veronika, Fremde im österreichischen Strafvollzug, Wien, 2007.
- HOLLÁN Miklós, A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, illetve a büntetés végrehajtásának próbaidőre való felfüggesztését kizáró okok új szabályozásáról, Magyar jog, 2001/2, 101-110. pp.
- HORROW, Max, Grundriss der Österreichischen Strafrechts mit besonderer Berücksichtigung der historischen Entwicklung Allgemeiner Teil 2 Hälfte, Graz-Wien, Verl. Leykam 1952. 367.p.
- HOSSER, Daniela, Soziale Unterstützung im Strafvollzug, Baden-Baden, 2001. 193 p.
- HUSZÁR László, A csatlakozással kapcsolatos kérdések és feladatok a magyar büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle, 2004/1, 21-26. pp.
- HUSZÁR László, A hosszúidős elítéltek börtön-adaptációja, Büntetés-végrehajtási Szakkönyvtár 1997/2, 44-61. pp.
- HUSZÁR László, Az „ethnic issue” – romák a börtönben, Büntetés-végrehajtási Szakkönyvtár 1997/2, 78-93. pp.
- HUSZÁR László, Az életfogytiglani szabadságvesztés helyzete és perspektívái hazánkban és egyes más országokban, Büntetés-végrehajtási Szakkönyvtár 1997/2, 35-43. pp.
- HUSZÁR László, Roma fogvatartottak a büntetés-végrehajtásban, Belügyi Szemle, 1999/ 7-8, 124-133. pp.
- HUSZÁR László, TARI Ferenc, Gengek és keresztapák. A szervezett bűnözés és a büntetés-végrehajtás, Börtönügyi szemle, 1997/2, 49-54. pp.
- IDZIG Zoltán, Javaslatok a hazai büntetés-végrehajtás tevékenységének korszerűsítésére az uniós normák és a gyakorlati megoldások tükrében, Börtönügyi Szemle, 2005/1, 47-54. pp.

- JÄGER, Silke Elli, *Behandlung von Sexualstraftätern im Strafvollzug*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2003. 269 p.
- JEHLE, Nicole, *Sicherheit und Ordnung im Strafvollzug*, Frankfurt am Main, 2002. 337 p.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *A büntetés-végrehajtási bírói eljárásjogi szabályai nemzetközi kitekintésben*, kézirat, 2012 http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/jojart/jojart_ertekezes_muhely.pdf
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *A büntetőjogi szankciók és végrehajtásuk törvényességének és hatékonyságának tényezői, hasonlóságok és különbségek az európai és magyar igazságszolgáltatás rendszerében*, Magyar Jogász Egylet II. pályadíj, 2005.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *A kiutasítás bírói kontrollja* *Belügyi szemle.*, 2012/4, 107-115. pp.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Az elektronikus monitoring francia gyakorlata*, *Börtönügyi Szemle*, 2011/3, 91-100. pp.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Az előzetes letartóztatással kapcsolatos vélemények a francia szakirodalomban*, *Jogelméleti Szemle*, 2011/4.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Brazil börtönök: a társadalom kudarcától a maffiáig*, *Börtönügyi Szemle*, 2010/1, 83-90. pp.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Fogvatartottakkal való bánásmód egyes problémái – Szakdolgozat*, Budapest, ELTE ÁJK, 2005.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Kiutasítás végrehajtásának eljárásjogi kérdései monográfia nyomán*, Pécs, PTE ÁJK Egyetemi Jegyzet, 2011, 86-197. pp.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Stratégiai megoldások a francia börtönökben elkövetett öngyilkosságok megakadályozására*, *Börtönügyi Szemle*, 2010/3, 73-78. pp.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Szemelvények az egyetemes jogtörténet forrásaiból sorozat. A délkelet-európai jogcsoport-régió a középkorban kötet*, Horváth Pál szerkesztésében IV. fejezet: *A román feudális jog forrásaiból*, Budapest, Szent István Társulat, 2002, 57-77. pp.
- JÓJÁRT Borbála Gyöngyike, *Vókó György „Büntetés-végrehajtási jog” című könyvéről*, *Börtönügyi Szemle*, 2009/1, 115-117. pp.
- JONES, David, *Humane prisons*, Oxford, 2006. 213 p.

- JOUVE, Bernard, Trois années de contentieux de l'application des peines á la maison d'arrêt de Rennes, *Revue penitentiaire et droit pénal*, 1993, 194. p.
- JUDINS, Andrew, Lettland = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 555-587. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A börtönegészségügy aktuális kérdései külföldön, valamint hazánkban = Büntetőjog és humánus: emlékkötet Fonyó Antal halálának 25. évfordulójára, szerk.: NAGY Ferenc, Szeged, Pólay E. Alapítvány, 2007, 113-124. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A börtönegészségügy neuralgikus pontjai, *Börtönügyi Szemle*, 2006/4, 29-42. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A börtönmunka nemzetközi áttekintése, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta juridica et politica*, Tomus 59. Fasc. 7., Szeged, Officina Nyomda, 2001, 13. p.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A börtönnépeség alakulása egyes közép- és kelet-európai országokban a rendszerváltás után = Emlékkönyv dr. Szabó Andrásnak egyetemi tanár 70. születésnapjára, szerk.: TÓTH Károly, Szeged, Officina, 1998, 161-170. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A börtönök kórképe külföldön, avagy kihívások a börtönegészségügy területén. = Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére, szerk. NAGY Ferenc, Szeged, Pólay E. Alapítvány, 2006, 223-238. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A finn és az izlandi büntetés-végrehajtás. A fogvatartott népeség két rendhagyó európai modellje, *Börtönügyi Szemle*, 2001/3, 37-44. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A hazai büntetés-végrehajtási jog és az Európai Börtön szabályok ajánlásai, Szeged, Officina Press Kft., 2002, 36 p. (*Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica*. Tomus 62. Fasc. 9.) Bibliogr. 35-36. és szöveg között. Angol kiv.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A hazai büntetés-végrehajtási jog és az Európai Börtön szabályok ajánlásai, *Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica*, Tomus 62. Fasc. 9., Officina Press Kft., 2002, 16. p.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, A hosszú tartamú szabadságvesztés tényeréséről = Bizonyítékok: tiszteletkötet Tremmel Flórián egyetemi tanár 65. születésnapjára, szerk.: FENYVESI Csaba, HERKE Csongor, MÉSZÁROS Bence, Pécs, PTE ÁJK, 2006, 241-250. pp.

- JUHÁSZ Zsuzsanna, Az 1990-es évek közepének európai börtönnépessége – számok tükrében, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta juridica et politica*, Tomus 57. Fasc. 5., Szeged, Officina Nyomda, 1999.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, Az előzetes letartóztatás büntető eljárási és büntetés-végrehajtási reformjának szükségességéről, *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta juridica et politica*, Tomus 52. Fasc. 6., Szeged, Officina Nyomda, 1997.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, Az Európa Tanács két börtönügyi tárgyú ajánlásáról, *Börtönügyi Szemle*, 2002/4, 85-93. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, Juveniles in pre-trial detention. International outlook = Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére, szerk. GÁL István, Pécs, PTE, 2011, 333-339. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, Megújult az Európai Börtönszabályok, *Börtönügyi Szemle*, 2006/3, 44-58. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, NAGY Ferenc, A fogvatartotti rátáról nemzetközi összehasonlításban, *Börtönügyi Szemle*, 2010/3, 1-12. pp.
- JUHÁSZ Zsuzsanna, Szubsztitúciós kezelések a börtönügy területén. Néhány gondolat az ártalomcsökkentésről = *Ad futuram memoriam*. Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapjára, szerk. NAGY Ferenc, Szeged, Pólay E. Alapítvány, 2007, 215-228. pp.
- JUNG, Seung Hwan, Richterliche Kontrolle bei Strafvollstreckung und Strafvollzug, Frankfurt a. M., 2001. 219 p.
- JÜNEMANN, Klaus, Gesetzgebungskompetenz für den Strafvollzug im föderalen System der Bundesrepublik Deutschland, Frankfurt am Main, 2012. 544 p.
- KABÓDI Csaba, A büntetés-végrehajtás társadalmi ellenőrzése = Büntetés-végrehajtási jog, szerk. HORVÁTH Tibor, Budapest, Rejtjel Kiadó, 2001, 328. p.
- KABÓDI Csaba, Börtönrendszerünk a mérlegen, A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának jelenlegi hazai helyzete a nemzetközileg elfogadott - és elvárt - előírások tükrében, *Jogtudományi Közlöny*, 1990/5, 156-162. pp.
- KABÓDI Csaba, Emberi jogok a börtönben, Kandidátusi értekezés, Budapest, 1994.
- KABÓDI Csaba, Sokféleképp. A büntetés-végrehajtás igazgatási felügyelete Európában, *Börtönügyi Szemle*. 1993/3.
- KÁDÁR András Kristóf, KŐSZEG Ferenc, M. TÓTH Balázs, Korszerűsítő szándék, kísértő múlt, *Fundamentum* 2005/2, 119-128. pp.

- KÁDÁR András Kristóf, MOLDOVA Zsófia, NOVOSZÁDEK Nóra, Büntetés-végrehajtási panaszmechanizmusok Közép-Kelet-Európában és a volt szovjet utódállamokban. Beszámoló a Magyar Helsinki Bizottság kutatásáról, Börtönügyi Szemle, 2011/3, 33-48. pp.
- KADLÓT Erzsébet, MOHÁCSI Barbara, Büntetés-végrehajtási jogszabályok: 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról: kiegészítve jogegységi határozatokkal és a bírói gyakorlattal, Budapest, Novissima Kiadó, 2011, 258. p.
- KAISER, Günther – SCHÖCH, Heinz, Kriminologie, Jugendstrafrecht, Strafvollzug, München, 2010. 292 p.
- KAMANN, Ulrich, Gerichtlicher Rechtsschutz im Strafvollzug. Grenzen und Möglichkeiten der Kontrollen vollzuglicher Massnahmen am Beispiel der Strafvollstreckungskammer beim Landgericht Amsberg, Pfaffenweiler, Verl. Centaurus, 1991, 361. p.
- KAMANN, Ulrich, Handbuch für die Strafvollstreckung und den Strafvollzug, Münster, 2008. 882 p.
- KAPA-CZENCZER Orsolya, Új fejezet a magyar büntetés-végrehajtási jogban, Ügyészek Lapja, 2006/1, 15-23. pp.
- KARSTEDT, Susanne, Freiheit, Gleichheit und (Straf) Recht: Werte und Strafen in demokratischen Gesellschaften, = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 935-963. pp.
- KASEMETS, Piret, Az európai uniós bővítés hatása az észt büntetés-végrehajtásra, Börtönügyi Szemle, 2004/1, 31-36. pp.
- KELK, Constantijn, Développements concernant le droit de plaints des détenus aux Pays-Bas = Société belge de criminologie, Position en droit et droit de plainte du détenu, Brüssel, 1997, 54. p.
- KELK, Constantijn, Kort begrip van het Detenierecht, Ars Aequi Libri, Nijmegen, 1993. 332. p.
- KELK, Constantijn, The Netherlands = Imprisonment Today and Tomorrow, szerk.: van ZYL SMIT, Dirk; DÜNKEL, Boston, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1991, 407. p.

- KENDE Tamás, SZÚCS Tamás, Európai közjog és politika, Budapest, Osiris Kiadó, 2003, 166. p.
- KERÉKGYÁRTÓ Gizella, A büntetés-végrehajtási szervezet kommunikációja. = Közigazgatási kommunikáció Magyarországon, szerk. FARKAS Éva, MARK József, Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2007, 166-187. pp.
- KEREZSI Klára, A közösségben végrehajtott büntetések; a helyreállító igazságszolgáltatás, = Kriminológia – szakkriminológia, szerk. GÖNCZÖL Katalin, Budapest, CompLex Kiadó, 2006, 667-685. pp.
- KIRÁLY Klára, A büntetés-végrehajtási intézetek privatizációjának elméleti háttere, Jogelméleti Szemle, 2002/3.
- KIRÁLY Klára, Az osztrák büntetés-végrehajtás legfontosabb elemeinek áttekintése, Magyar Jog, 2006/11, 683-690. pp.
- KIRÁLY Klára, Dánia büntetés-végrehajtásának legfontosabb elemei, Magyar Jog, 2007/6, 368-375. pp.
- KIRÁLY Tibor, Büntetőeljárás jog, Budapest, Osiris Kiadó, 2008.
- KIRSCHKE, Bettina, Medizinische Versorgung im Strafvollzug, Hamburg, 2003. 227 p.
- KIS László, NAGY Anita, SZÉKELY György, Büntető eljárásjogi alapfogalmak, Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2010, 156. p.
- KLOPP, Anne-Marie, European Forum for Applied Criminal Policy, Weimar, 2003. 97 p.
- KNAUER, Florian, Strafvollzug und Internet, Berlin, 2006. 192 p.
- KOEPEL, Thordis, Kontrolle des Strafvollzuges: individueller Rechtsschutz und generelle Aufsicht; ein Rechtsvergleich, Mönchengladbach, Forum Verlag Godesberg, 1999. 279. p.
- KONCSEK Kornél, A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének tapasztalatai a rendkívüli események vizsgálata során. [A Legfőbb Ügyészség szakmai tudományos konferenciáján - Balatonlelle, 2009. nov. 6-án - elhangzott előadás szerkesztett változata], Börtönügyi Szemle, 2010/2, 7-16. pp.
- KOVÁCS Gábor, A biológia és az orvostudomány hatása a büntetőjogra. Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények kodifikációjának egyes kérdései = Opus Magistrale, Tanulmánykötet, szerk. SÜLYÖK Gábor, Győr, Universitas-Győr, 2008, 70-122. pp.

- KOVÁCS Gábor, Az igazságügyi szakértő büntetőjogi felelőssége = Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban: Dezső László emlékkönyv, szerk. TREMMEL Flórián, MÉSZÁROS Bence, FENYVESI Csaba, Pécs, PTE ÁJK, 2005, 81-86. pp.
- KOVÁCS Gábor, Az újszülött megölése: az emberölés privilegizált vagy minősített esete? = Leviatán tanulmánykötet, szerk. SZIGETI Péter, Győr, SZE, 2005, 95-115. pp.
- KOVÁCS Gábor, Bioetika és büntetőjog kapcsolata. Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények kodifikációjának egyes bioetikai aspektusai, Jog - Állam – Politika, 2009/4, 3-41. pp.
- KOVÁCS Gábor, Bioetika és büntetőjogi kodifikáció, Győr, Széchenyi István Egyetem, 2008, 284-301 pp.
- KOVÁCS Gábor, FILÓ Mihály, Medikalizáció a büntetőjogban - kényszerek és lehetőségek. Egy jogintézmény vizsgálata a hazai és a német szabályozás összehasonlítása alapján, Magyar Jog, 2005/7, 405-411. pp.
- KOVÁCS Gábor, Kábítószerrel kapcsolatos büntető-jogalkalmazási problémák egyes igazságügyi orvosszakértői aspektusai = Kriminológiai közlemények, Budapest, OKRI, 2008, 79-86 pp.
- KOVÁCS Gábor, LOVÁSZ Zoltán, A közlekedési baleseteket befolyásoló egyes fiziológiai tényezők komplex szakértői értékelése, Magyar Jog, 2007/3, 152-158. pp.
- KOVÁCS Gábor, NÉMETH Imre, GELLÉRT Balázs, Az egészségügyi beavatkozás, az orvostudományi kutatás rendje és az egészségügyi önrendelkezés elleni bűncselekmények szabályozására az új büntető törvénykönyvben. 1-2. rész, Büntetőjogi Kodifikáció 2005/1, 7-23. pp, illetve 2005/2, 3-23. pp.
- KOVÁCS Judit, Az orosz föderáció büntetés-végrehajtási rendszere, Börtönügyi Szemle, 2001/1, 95-98. pp.
- KOVÁCS Gábor, Néhány gondolat az IMEI büntetés-végrehajtással kapcsolatos feladatairól, Ügyészek Lapja 2001/3, 59-69. pp.
- KOWALZYCK, Markus, Untersuchungshaft, Untersuchungshaftvermeidung und geschlossene Unterbringung bei Jugendlichen und Heranwachsenden in Mecklenburg-Vorpommern, Mönchengladbach, 2008. 370 p.
- KOZMA Pál, A bűnözés és a büntetés-végrehajtás kölcsönhatásának néhány problémája, Rendészeti Szemle, 1994/3, 77-81. pp.

- KŐHALMI László, Égető sebek. Emléksorok Finkey Ferencről, a büntetés-végrehajtási jogtudomány atyjáról, Börtönügyi Szemle, 2000/4, 111-116. pp.
- KŐSZEGI Szilvia, A Fiatalokorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében folyó utógondozói munka, Börtönügyi Szemle, 2005/2, 37-40. pp.
- KÖVÉR Ágnes, A harmadik szektor. Önkéntes szervezetek Angliában, Börtönügyi Szemle, 1993/1, 64. p.
- KÖVÉR Ágnes, A szabadságvesztés büntetés és az előzetes letartóztatás végrehajtásáról, Kriminológiai közlemények, 1996/53, 68-73. pp.
- Kriminológiai közlemények 61.: Rendőrség és rendészet; A nemzeti bűnmegelőzési stratégia; Devianciák, gyermekvédelem, bűnmegelőzés; Az áldozat büntető-eljárásjogi helyzete, de lege ferenda; A büntetés-végrehajtási törvényről; Az igazságügyi szakértőkről szóló törvényről; Király Tibor születésnapjára.; A családon belüli erőszak kérdései, szerk. SÁRIK Eszter, MAROSI Krisztina, Budapest, 2004, 182. p.
- KUNST, Günther, Strafvollzugsgesetz (StVG.), Wien, Manz, 1979. 376.p.
- KUNZ, Christoph, Auswirkungen von Freiheitsentzug in einer Zeit des Umbruchs, Mönchengladbach, 2003. 690 p.
- KÜHL, Johannes, Die gesetzliche Reform des Jugendstrafvollzugs in Deutschland im Licht der European Rules for Juvenile Offenders Subject to Sanctions or Measures (ERJOSSM), Mönchengladbach, 2012. 369 p.
- LABBÉE, Xavier, Introduction générale au droit, Paris, Author House, 2011, 292 p.
- LAJTÁR István, A büntetési-végrehajtási bírói eljárás időszerű kérdései, Ügyészségi Értesítő, 1994/2., 22-25. pp.
- LAJTÁR István, A büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszere Magyarországon, Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó, 2010, 211. p.
- LAJTÁR István, A büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyész eszközei a bűnmegelőzésben, különös tekintettel a fiatalokorúakra, Kriminológiai közlemények – Különkiadás, 1995, 151-155. pp.
- LAJTÁR István, A büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyészi munka helyzete és fejlődésének főbb irányai = Emlékképek az ügyészség történetéből, szerk. CSEVÁR Antal, SZENDREI Géza, Budapest, Ügyészek Országos Egyesülete, 1996, 221-244. pp.
- LAJTÁR István, A büntetés-végrehajtási jogalkalmazás értelmezéséről, Börtönügyi Szemle, 1999/1, 27-41. pp.

- LAJTÁR István, A büntetés-végrehajtási jogharmonizáció és a végrehajtás külső kontrollja, *Ügyészek Lapja*, 1997/5, 63-73. pp.
- LAJTÁR István, A fiatalok igazságszolgáltatásának, büntetés-végrehajtásának egyes időszerű kérdései a jogszabályi változások és a jogalkalmazási tapasztalatok tükrében. *Börtönügyi Szemle*, 2005/4, 15-24. pp.
- LAJTÁR István, Gondolatok a büntetés-végrehajtási bírói eljárásról, *Ügyészek Lapja*, 1993/1, 14-17. pp.
- LAJTÁR István, Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai, *Doktori értekezés*, 2008, 247. p. http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf
- LAJTÁR István, Külső kontroll, Büntetés-végrehajtás a jogharmonizáció tükrében, *Börtönügyi Szemle*, 1997/3, 81-90. pp.
- LAJTÁR István, Reflexió Fecz József: A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati problémái címmel megjelent írására, *Magyar Jog*, 2002/1, 35-37. pp.
- LAJTÁR István, Ügyészi funkciók a büntetés-végrehajtásban, a törvényességi felügyelet kezdetektől napjainkig = *Studia in honorem Árpád Erdei*, szerk. DOBROCSI Szilvia, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2009, 77-86. pp.
- LAJTÁR István, Ügyészi kontroll és jogvédelem a büntetés-végrehajtásban, *Ügyészek Lapja*, 2010/6, 45-50. pp.
- LÁNG Károly, Depresszió és öngyilkosság a büntetés-végrehajtásban, *Belügyi Szemle*, 2004/6, 137-146. pp.
- LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, Finland = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 325-392. pp.
- LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, Vertrauen, Wohlfahrt und politikwissenschaftliche Aspekte – International vergleichende Perspektiven zur Punitivität = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 963-1023. pp.
- LAUBENTHAL, Klaus, *Strafvollzug*, Berlin – Heidelberg, 2008. 703 p.
- LEIDINGER Árpád, *Munkavédelmi módszertani útmutató, A munkavédelem helyzete a büntetés-végrehajtásnál*, Budapest, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet, 2009, 62. p.

- LEUKAUF, Otto; STEINENGER, Herbert, Kommentar zum Strafgesetzbuch, Eisenstadt, Prugg, 1979, 1658. p.
- LIGETI Katalin, Az európai közösség büntetőjoga, Állam és Jogtudomány, 1998/3-4, 334. p
- LIGETI Katalin, Az Európai Unió büntetőpolitikája, Állam és Jogtudomány, 2002/1-2, 73-98. pp.
- LINDRATH, Anja, Jugendstrafvollzug in freien Formen, Berlin – Münster, 2010. 418 p.
- LOHNER, Johannes, Suizidversuche und selbstschädigendes Verhalten im Justizvollzug, Hamburg, 2008. 350 p.
- LŐRINCZ József, A büntetés-végrehajtás civil kontrollja, Belügyi Szemle, 2002/2-3, 167-184. pp.
- LŐRINCZ József, A büntetés-végrehajtás és a társadalom kapcsolata Németországban, Börtönügyi Szemle, 1996/1, 101-108. pp.
- LŐRINCZ József, A büntetés-végrehajtás tudománya és szerepe a hazai felsőoktatásban, Börtönügyi Szemle, 2001/3, 5-12. pp.
- LŐRINCZ József, A büntetés-végrehajtás tudománya és szerepe a hazai felsőoktatásban = A szerb és a magyar büntetőjog és büntető eljárási jog aktuális kérdései: nemzetközi tanszékközi szimpózium, Szeged, 2003. október 30-31., szerk. NAGY Ferenc, Szeged, SZTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék, 2004, 85-91. pp.
- LŐRINCZ József, A büntetés-végrehajtási szervezet vezetői elitjének szelekciója a kései Kádár-korszakban, 1970-1989, Jogtörténeti Szemle, 2005/3, 15-31. pp.
- LŐRINCZ József, A büntetés-végrehajtással kapcsolatos társadalmi elvárások, Főiskolai Figyelő, 1996/2, 27-35. pp.
- LŐRINCZ József, A fiatalkorúak büntetés-végrehajtása a XX. század első felében, Börtönügyi Szemle, 2002/2, 57-66. pp.
- LŐRINCZ József, A hazai büntetés-végrehajtási fejlődés vázlata a kiegyezéstől napjainkig, Rendvédelem-történeti Füzetek. 2005/14, 57-68. pp.
- LŐRINCZ József, A magyar büntetés-végrehajtás ellentmondásos fejlődése a II. világháború után, Börtönügyi Szemle, 2005/4, 11-14. pp.
- LŐRINCZ József, A magyar büntetés-végrehajtás története a kiegyezéstől a II. világháborúig, = A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században, szerk. BODA József, Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány, 2004, 193-202. pp.

- LŐRINCZ József, Börtönügyünk a rendszerváltozás időszakában, Börtönügyi Szemle, 2011/2, 78. p.
- LŐRINCZ József, Büntetőpolitika és a büntetés-végrehajtás konzekvenciái az ezredfordulón = Györgyi Kálmán ünnepi kötet, szerk. GELLÉR Balázs, Budapest, KJK-Kerszöv, 2004, 389-412. pp.
- LŐRINCZ József, KABÓDI Csaba, A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának hatásrendszere = Kriminológiai ismeretek – bűnözés-bűnözéskontroll, szerk. GÖNCZÖL Katalin, KORINEK László, LÉVAY Miklós, Budapest, Corvina Kiadó, 1996, 350-389. pp.
- LŐRINCZ József, NAGY Ferenc, Börtönügy Magyarországon, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1997, 261. p.
- LŐRINCZ József, Nemzetközi tendenciák a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1992/1, 143. p.
- MAGUIRE, Mike, Prisoners' grievances: the role of the boards of visitors. = Accountability and prisons: Opening up a closed world, szerk. MAGUIRE, Mike; VAGG, John; MORGAN, Rodney, London, Tavistock Publications, 1985, 141. p.
- MAJTÉNYI László, Ombudsman-állampolgári jogok biztosa, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1992, 18. p.,
- MALECZKY, Oskar, Gerichtsorganisation, Wien, 2010. 659 p.
- MALLOCH, Margaret (szerk.), Women, punishment and social justice, London, 2013. 220 p.
- MANDT, Brigitte, Die Gefährdung öffentlicher Sicherheit durch Entweichung aus dem geschlossenen Strafvollzug, Herbolzheim, 2001. 319 p.
- MARKINA, Anna; SOOTAK, Jaan, Estland = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 289-324. pp.
- MATTHES, Jens, Presse-Interviews im Haftvollzug, Lohmar, 2005. 326 p.
- MAURER, Markus, Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate in Spanien = Die Freiheitsstrafe und ihre Surrogate im deutschen und aus ländischen Recht, szerk. JESCHECK, Hans Heinrich, Baden-Baden, Nomos, 1983, 944. p.

- MERLIN, Philippe Antoine; RONDONNEAU, Louis, Recueil alphabétique des questions de droit qui se présentent le plus fréquemment dans le tribunaux, Paris, Garnery, 1827, 749 p.
- MEYER Larsen, Ingolf, Privatisierung von Strafvollzug, Marburg, 2007. 337 p.
- MEYER, Sabine, Therapeutische Wirkungsansätze im Strafvollzug, Berlin, 2012. 67 p.
- MEZEY Barna, A büntetés forradalma és a börtönépítészet. A büntetés-végrehajtás architektúrális feltételeinek megváltozása a 18-19. században. Jogtörténeti tanulmányok 2001/7, 293-309. pp.
- MEZEY Barna, A magyar börtönügy „hosszú” 19. százada. A modern büntetés-végrehajtás feltételeinek megteremtése Magyarországon, Börtönügyi Szemle. 2005/4, 1-10. pp.
- MEZEY Barna, Az amsterdami Rasphuis. A polgári szellemű büntetés-végrehajtás kialakulásának első lépései a 16. században, Jogtörténeti Szemle, 2003/1, 11-18. pp.
- MEZEY Barna, Büntetés-végrehajtás a feudalizmusban = Jogtörténeti előadások 2. kötet, szerk. MEZEY Barna, Budapest, ELTE ÁJK, 1990, 128-156. pp.
- MEZEY Barna, Büntetés-végrehajtás a két világháború közötti Magyarországon, Börtönügyi Szemle, 1995/3, 95-102. pp.
- MEZEY Barna, Millenniumi visszatekintés: a magyar büntetés-végrehajtás történetének modernizációs csomópontjai, Börtönügyi Szemle, 2000/4, 70-78. pp.
- MEZEY Barna, Rendészet és büntetés-végrehajtás határán = Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére, szerk. IMRE Miklós, LAMM Vanda, MÁTHÉ Gábor, Budapest, Aula, 2006. 268-277. pp.
- MICHEL, Laurent; BRAHMY, Betty, Guide de la pratique psychiatrique en milieu pénitentiaire, Paris, Heures de France, 2005, 476 p.
- MISKOFF Mihály, Etikus viselkedés. Gondolatok a büntetés-végrehajtás magatartási kódexéről, Börtönügyi Szemle, 1998/2, 46-48. pp.
- MÓDOS Tamás, Büntetés-végrehajtási nevelés. A Rendőrtiszti Főiskola jegyzete, Budapest, Rejtjel Kiadó, 1998, 144. p.
- MÓDOS Tamás: A személyi állomány beállítódása a büntetés-végrehajtás rehabilitációs, nevelési feladataival kapcsolatban, Börtönügyi Szemle, 2003/3, 55-72. pp.
- MOLE, Nuala, Asylum and the European Convention on Human Rights. 4th ed. Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2007, 149. p.

- MORGENSTERN, Christine, Die soziale Realität in Europa: Ausgewählte Indikatoren und Einstellungen in der Bevölkerung = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 883-934. pp.
- MORIN, Achille, Dictionnaire Du Droit Criminel, Paris, Durand, 1842, 823 p.
- Munkáltatás, képzés, szakképzés a büntetés-végrehajtás alatt és az utógondozás során – Az alternatív büntetési formák és a pártfogó felügyelet. A Magyar Kriminológiai Társaság tudományos ülésein elhangzott előadások, hozzászólások, 1991. okt. 25., dec. 5., szerk. GÖNCZÖL Katalin, Budapest, OKRI, 1992, 114. p.
- MÜLLER-DIETZ, Heinz, A büntetés-végrehajtás (Stafvollstreckung és Strafvollzug) jogi és bírósági kontrollja Németországban = II. Német-magyar Büntetőjogi és Kriminológiai Kollokvium, szerk. PUSZTAI László, Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1994, 257-259. pp.
- MÜLLER-STEINHAEUER, Sandra G., Autonomie und Besserung im Strafvollzug, Münster – Hamburg, 2001. 312 p.
- NÁDASI Béla, A magyar büntetés-végrehajtás terrorcselekményi fenyegetettsége, Börtönügyi Szemle, 2004/2, 73-86. pp.
- NAGLER, Katrin, Medizinische Grundversorgung im geschlossenen Strafvollzug, Berlin, 2012. 152 p.
- NAGY Emese, A büntetés-végrehajtás helyzete Magyarországon, Jegyzőkönyv az Országos Kriminológiai Intézet 2004. ápr. 22-én megtartott kerekasztal-beszélgetéséről, Ügyészek Lapja. 2004/3, 23-44. pp.
- NAGY Ferenc, A büntetés-végrehajtás törvényességének külső kontrollja = II. Német-magyar büntetőjogi és kriminológiai kollokvium, szerk. PUSZTAI László, Budapest, KJK, 1994, 243-252. pp.
- NAGY Ferenc, A büntetés-végrehajtási jog fejlődése, módosulásai, Börtönügyi Szemle, 2000/3, 24-32. pp.
- NAGY Ferenc, A büntetőjog legújabb nemzetközi és hazai változásairól, Magyar Jog, 1998/2, 65-73. pp.
- NAGY Ferenc, A feltételes szabadságról, Belügyi Szemle, 1995/1.
- NAGY Ferenc, A nyugatnémet büntetés-végrehajtás szervezeti rendszere, Belügyi Szemle, 1989/8 112-118. pp.

- NAGY Ferenc, Ausztria, az NSZK, Svájc, Hollandia és Spanyolország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése, Budapest, IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Büntetés-végrehajtási szakkönyvtár 1990.
- NAGY Ferenc, Büntetés-végrehajtás Magyarországon. Szeged, Officina, 1998, 23. p. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta juridica et politica, Tomus 54. Fasc. 13.)
- NAGY Ferenc, Célok és alapelvek a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása körében = Tanulmányok Földvári József tiszteletére, szerk. KORINEK László, Pécs, JPTE ÁJK, 1996. 127-139. pp.
- NAGY Ferenc, Európai kihívások, magyar válaszok a büntetőjog és a büntetés-végrehajtás területén, Börtönügyi Szemle, 2003/1, 13-26. pp.
- NAGY Ferenc: A börtönpasztoráció és a büntetés-végrehajtási jog egyes kérdései, Börtönügyi Szemle, 1999/2, 9-15. pp.
- NAGY Ferenc: A büntetés végrehajtásának – részbeni – felfüggesztéséről, Büntetőjogi Kodifikáció, 2003/3, 25-32. pp.
- NAGY, Ferenc, Ungarn = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010 2010, 839-874. pp.
- NAUMANN, Kai, Gefängnis und Gesellschaft, Münster, 2006. 335 p.
- NEUMANN, Kirsten, Strafrechtliche Risiken des Anstaltsarztes, Hamburg, 2004. 277 p.
- NIBBELING, Joachim, Die Privatisierung des Haftvollzugs, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2001. 344 p.
- NOVÁK Zoltán, A fogvatartottak oktatása, szakképzése a büntetés-végrehajtási intézetekben, Börtönügyi Szemle, 2004/4, 47-58. pp.
- NUTZ, Thomas, Strafanstalt als Besserungsmaschine, München, 2001. 435 p.
- NYERGES Kálmán, Fiatalkorúak pártfogó felügyelete a gyermekvédelemben, a közigazgatásban és a büntetés-végrehajtásban, Magyar Közigazgatás, 2003/12, 752-761. pp.
- NYITRAI Péter, A kiadatás intézményének újragondolása Európában - az európai elfogatóparancs eszméje és alkalmazásának főbb dilemmái, Magyar Jog, 2003/7, 401-410. pp

- NYITRAI Péter, A kiadatási jog nemzetközi forrásainak szerepe a terhelt jogvédelmének nézőpontjából = Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et politica. Tomus 19. 2001. 197-213. pp.
- NYITRAI Péter, A kiadatási jog sajátosságai a nemzetközi büntetőbíróságokkal folytatott együttműködés rendszerében = Wiener A. Imre ünnepi kötet, szerk. LIGETI Katalin, Budapest, KJK-Kerszöv, 2005. 405-415. pp.
- OPPMANN, Andrea, Gesellschaftlicher Umgang mit Sucht am Beispiel drogenabhängiger Frauen im Strafvollzug, Berlin, 2000. 144 p.
- ORTMANN, Rüdiger, Sozialtherapie im Strafvollzug, Freiburg i. Br., 2002. 681 p.
- PAILLIET, Jean-Baptiste-Joseph, Manuel de droit français, Paris, Veuve Desoer, 1819, 876 p.
- PAJCSICSNÉ CSÓRÉ Erika, Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának szerepe a büntetés-végrehajtás hatékonyságának biztosításában, Börtönügyi Szemle, 2010/4, 1-22. pp.
- PALLO József, Gondolatok az atipikus büntetés-végrehajtási feladatokról, Börtönügyi Szemle, 2003/4, 67-72. pp.
- PALLO József, TÖRŐCSIK Balázs, A magyar büntetés-végrehajtás szabályozási környezete az európai elvárások tükrében (2. rész), Börtönügyi Szemle, 2011/2,
- PÂQUES, Michel, Droit public, élémentaire en quinze leçons, Bruxelles, Larcier, 2005, 432 p.
- PECHER, Willi (szerk.), Justizvollzugspsychologie in Schlüsselbegriffen, Stuttgart, 2004. 354 p.
- PELJAK, Dominique, Mémento de droit administratif, Editions du Papyrus, 244 p.
- PESTI Ferenc, Minőségfejlesztés a magyar büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle, 2006/4, 57-66. pp.
- PETROVEC, Dragan; ŠELIH, Alenka, Slowenien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 2010, 783-803. pp.
- PFENNINGER, Hans Felix, Das Schweizerische = Das Ausländische Strafrecht der Gegenwart Zweiter Band, szerk. MOZGER, Edmond; SCHÖNKE, Alfred; JESCHECK, Hans-Heinrich, Berlin, Duncker und Humblot, 1957. 149-357. pp.
- PIACENTINI, Laura, Surviving Russian prisons, Cullompton, 2004. 220 p.

- PICOTTI, Lorenzo, Italien = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 2010, 499-554. pp.
- PILGRAM, Arno, Österreich = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 2010, 675-717. pp.
- PITSELA, Angelika, Griechenland = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 435-497. pp.
- PLAWSKI, Stanislaw, Le contrôle judiciaire de l'application des peines en droit comparé, *Revue internationale de droit comparé*, 1973, 375-386. pp.
- PLAWSKI, Stanislaw, Les tribunaux pénitentiaires en Europe, *Revue pénitentiaire en Droit Pénal*, 1985/2, 127-139. pp.
- PLAWSKI, Stanislaw: Le controle judiciaire de l'exécution des sanctions en droit comparé, *Revue pénitentiaire et droit pénal*, 1985/106.
- PLUMBOHN, Robert Christian, Meine 299 Verfahren nach den 10 §§ ff. StVollzG. Erfahrungen eines Gefangenen mit dem gerichtlichen Rechtsschutz nach dem St. VollzG., *Kriminologisches Journal*, 1993, 26-47. pp.
- PONGRÁCZ Zsolt, A helyreállító igazságszolgáltatás lehetősége a büntetés-végrehajtásban, *Bírák Lapja*, 2011/1-2, 154-161. pp.
- POÓR János, A javító-nevelő munka büntetés végrehajtásának néhány problémája, *Jogtudományi Közlöny*, 1990/3, 181-182. pp.
- Proof, Evidentiary Assessment and Credibility in Asylum procedures, szerk. NOLL, Gregor, Leiden, Martinus Nijhoff, 2005. 300. p.
- PUIG, Mir, Das Rechtsfolgensystem im spanischen Entwurf eines Strafgesetzbuches, *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1981/4, 1293-1310. pp
- PUSCHKE, Jens, *Strafvollzug in Deutschland*, Berlin, 2011. 178 p.
- QUELOZ, Nicolas (szerk.), *Freiburger Strafvollzugstage*, 2011. 238 p.
- RÁKOSI Tibor, Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége, *Ügyészek Lapja*, 2003/4, 50. p.

- RIECKHOF, Susanne, Strafvollzug in Russland, Mönchengladbach, 2008. 347 p.
- RIKLIN, Franz (szerk.), Sicherheit über alles? Bern, 2010. 107 p.
- RODRIGEZ, Fernando, Los presos de Naclares contarán con un mejor transporte para acudir a sustrabajos, Diario de Noticias de Alava, 2008. 07. 23.
- ROSENHAYN, Wibke, Unüberwachte Langzeitfamilienbesuche im Strafvollzug, Bonn, 2004. 191 p.
- ROTH, Claudius, Privatisierungsmöglichkeiten im geschlossenen Strafvollzug, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2006. 152 p.
- ROTTHAUS, Karl Peter, Rechtsschutz und Mediation im Strafvollzug, Anmerkungen zu Plumbohm und Kammann, Kriminologisches Journal, 1993/25, 56-61. pp
- RUZSONYI Péter, A büntetés-végrehajtási dolgozók felsőfokú képzése, 1. rész, Börtönügyi Szemle, 2006/4, 67-76. pp.
- RUZSONYI Péter, A büntetés-végrehajtási dolgozók felsőfokú képzése, 2. rész, A tipikus európai büntetés-végrehajtási kezelési típusok és a felsőfokú szakemberképzés, Börtönügyi Szemle, 2007/1, 83-94. pp.
- RUZSONYI Péter, A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés fejlődési trendje, Börtönügyi Szemle, 1999/4, 24-45. pp.
- RUZSONYI Péter, Börtön és média. A közvélemény szerepe a büntetés-végrehajtási munkában, Börtönügyi Szemle, 1997/1, 18-27. pp.
- RUZSONYI Péter, Kriminálpedagógiai útkeresés a fiatalok fogvatartottak szabadságvesztés-büntetésének végrehajtásában, Börtönügyi Szemle, 2008/4, 14-32. pp.
- RÜPPEL, Sascha, Privatisierung des Strafvollzugs, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2010. 214 p.
- SAGEL-GRANDE, Irene – TOORNVLIET, Leo, Bildung im Strafvollzug aus Strafgefängnisensicht, Groningen, 2006. 186 p.
- SAKALAIUSKAS, Gintautas, Litauen = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 605-643. pp.
- SALIZE, Hans Joachim – DREBING, Harald, Mentally disordered persons in European Prison Systems, Lengerich – Berlin – Bremen – Viernheim, 2009. 300 p.

- SCHÄFER, Alexander T., Rechtliche Probleme der medizinischen Versorgung im Justizvollzug, Hamburg, 2009, 334 p.
- SCHÄFER, Karl Heinrich (szerk.), Strafvollzug und Menschenwürde, Frankfurt am Main, 2001. 95 p.
- SCHAFFMEISTER, Dieter, Einführung = S. D., Das niederländische Strafgesetzbuch, Berlin, Walter de Gruyter, 1977, 22-23 pp.
- SCHIMPFHAUSER, Eva Maria, Das Gewaltmonopol des Staates als Grenze der Privatisierung von Staatsaufgaben, Frankfurt am Main, 2009. 239 p.
- SCHMALLEGER, Frank – SMYKLA, John Ortiz, Corrections in the 21st century, Boston, 2007.
- SCHNEIDER, Kerstin, Electronic Monitoring, Baden-Baden, 2003. 236 p.
- SCHNEIDER, Ragnar, Strafvollzug und Jugendstrafvollzug im Bayerischen Strafvollzugsgesetz, Baden-Baden, 2010. 328 p.
- SCHNEIDERNÉ MAKK Judit, Büntetés-végrehajtás büntetés-végrehajtási bírói szemmel – különös figyelemmel az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazására, Kriminológiai Közlemények – Különkiadás, 1998. 211-225. pp.
- SCHWARZ, Kathleen – STÖVER, Heino, Stress und Belastungen im geschlossenen Justizvollzug, Oldenburg, 2010. 190 p.
- SHICHOR, David, The meaning and nature of punishment, Longrove, 2006. 233 p.
- SIM, Joe, Punishment and prisons, Los Angeles, 2009. 183 p.
- SNACKEN, Sonja, BELGIEN = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 53-95. pp.
- SOBOR Dávid, A francia büntetés-végrehajtás reformja, Börtönügyi Szemle, 2003/1, 123-127. pp.
- SOHN, Werner, Strafvollzug, Wiesbaden, 2010. 369 p.
- SOÓS Géza, Az informatika szerepe a büntetés-végrehajtási szervezet fejlesztésében, Börtönügyi Szemle, 2006/1, 53-64. pp.
- STAECHÉLE, François Le juge de l'application des peines. Magistrat du siège ou administrateur judiciaire. Revue des sciences criminelles et de droit pénal comparé, 1991/2, 390. p.

- STANDO-KAWECKA, Barbara; KRAJEWSKI, Krzysztof, Polen = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 719-759.pp.
- STOBER, Rolf (szerk.), Privatisierung im Strafvollzug? Köln – Berlin – Bonn – München, 2001. 122 p.
- STROEZEL, Holger, Sozialtherapie im Strafvollzug, 2001. Wiesbaden, 2001. 69 p.
- SZABÓ Ferenc, Az elektronikus monitoring rendészeti alkalmazásának lehetőségei, Börtönügyi Szemle, 2011/1, 20-36. pp.
- SZABÓ Máté, A büntetés-végrehajtás ellenőrzésének projektje. Az országgyűlési biztos szerepe a büntetés- végrehajtási intézetek törvényességének és hatékonyságának biztosítására, Ügyvédek Lapja, 2010/6, 15-20. pp.
- SZÉKEDI Gábor, A hazai büntetés-végrehajtás az európai börtön szabályok tükrében, Börtönügyi Szemle, 2005/1, 55-60. pp.
- SZÉKELY István János, A fogvatartottakkal való bánásmód törvényessége – Egy ügyészi vizsgálat margójára, Börtönügyi Szemle, 2011/3, 13-32. pp.
- SZŰCS András, A büntetés-végrehajtási bíró helye és szerepe a büntetés-végrehajtást övező jogállami biztosítékok között, Bűnügyi Szemle, 2008/1, 36-41. pp.
- SZŰCS András, A büntetés-végrehajtási bíró jogintézményéről de lege ferenda, Magyar Jog, 2009/6, 327-331. pp.
- SZŰCS András, A szabadságvesztés fokozatának megváltoztatásáról, Jogtudományi Közlöny, 2011/3, 192-198. pp.
- SZŰCS András, A végrehajtási fokozat megváltoztatásának elméleti és gyakorlati kérdései, Börtönügyi Szemle, 2009/4, 1-18. pp.
- SZŰCS András, Aktuális jogértelmezési problémák és megoldásaik a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban, Iustum - Aequum – Salutare, 2006/3-4, 145-150. pp.
- SZŰCS András, Az előzetesen letartóztatottak jogainak és kötelezettségeinek érvényesülése az új Be. és a hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok tükrében, Börtönügyi Szemle, 2005/3, 37-44. pp.
- SZŰCS András, Bírói jogvédelem az igazságszolgáltatásban, Börtönügyi Szemle, 2012/1.
- SZŰCS András, Jogalkalmazási problémák a büntetés-végrehajtási bíró közérdekű munkáival kapcsolatos eljárásaiban, Ügyészek Lapja, 2010/3-4, 17-24.pp.

- SZÜCS András, Jogállami kritériumok a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában, Rendészeti Szemle, 2010/1, 57-74. pp.
- TAMBURINO, Giovanni, A biztonsági elítéltek kezelés független szabályzója, Börtönügyi Szemle, 2004/1, 55-58. pp.
- Tansegédlet a büntetőjogi záróvizsgálathoz. A tételek rövid vázlata és a vonatkozó jogszabályok, szerk. LAJTÁR István, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, 2011, 310. p.
- TARI Ferenc, A büntetés-végrehajtás és a politika kapcsolata, Főiskolai Figyelő Plusz, 1995/3, 273-277. pp.
- TARI Ferenc, A büntetés-végrehajtás munkája 1998-ban, Börtönügyi Szemle, 1999/1, 56-75. pp.
- TARI Ferenc, A humánus büntetés-végrehajtás peremfeltételei, Börtönügyi Szemle, 1997/4, 25-30. pp.
- TARI Ferenc, A roma kisebbség a magyar büntetés-végrehajtásban, Börtönügyi Szemle, 1995/4, 59-64. pp.
- TARI Ferenc, Büntetés-végrehajtás 1995., Börtönügyi Szemle, 1996/1, 126-138. pp.
- TARI Ferenc, Büntetés-végrehajtás 1996., Börtönügyi Szemle, 1997/1, 138-157. pp.
- TARI Ferenc, Előkészületek a büntetés-végrehajtásról szóló törvény megalkotására. Korreferens: Huszár László, Vókó György = Huszonegyedik Jogász vándorgyűlés, szerk. BENISNÉ GYÖRFFY Ilona, Budapest, Magyar Jogászegylet, 2005, 237-269. pp.
- TERDENGÉ, Franz, Strafsanktionen und Strafvollzug in der Schweiz, Kriminologisches Bulletin, 1978/1.
- TLUCZIKONT, Agnes, Strafvollzug und Resozialisierungsmaßnahmen, Hamburg, 2013. 107 p.
- TÓTH Erika, A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati tapasztalatai, Kriminológiai közlemények, 1998/56, 65-77. pp.
- TREMMEL Flórián, Jogállam és büntetőeljárás, Jogtudományi Közlöny, 1989/12
- TREMMEL Flórián, Magyar büntetőeljárás, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2001
- TUSKE János, A fiatakorúak büntetés-végrehajtása Magyarországon és a Fiatakorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében, Börtönügyi Szemle, 2002/2, 53-56. pp.

- TÜSKE János: Az EVSZ [enyhébb végrehajtási szabályok] alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai a Bács-Kiskun megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, Börtönügyi Szemle, 2004/2, 65-72. pp.
- TZSCHASCHEL, Nadja, Ausländische Gefangene im Strafvollzug, Herbolzheim, 2002.
- UNHCR Manual on Refugee Protection and the European Convention. In: Human Rights. Genf: UNHCR, 2003. (felújított változat 2006. augusztus)
- VABRIK László, A javító- és a büntetés-végrehajtási intézetekből elbocsátott fiatalok társadalmi beilleszkedése, Belügyi Szemle, 1989/10, 28-35. pp.
- VAN DER KERCHOVE, Michel, Le droit sans peines: aspects de la dépenalisation en Belgique et aux Etats-Unis, Bruxelles, Publications Fac St Louis, 1987, 557 p.
- van DEUTEKOM, Frank, Der Vollzugsrichter in den Niederlanden und Deutschland in rechtsvergleichender Sicht, 1992, 221. p.
- VAN YPERSELE, Joel; LOUVEAUX, Bernard, Le droit de l'urbanisme: en Belgique et dans ses trois régions, Larcier, 2006, 1160 p.
- VANNESTE, Charlotte, Les chiffres de prison de 1830 à 1995 – Des mécanismes économiques à leur traduction pénale, Paris, L'Harmattan, 2000
- VARGA Zs. András, Ombudsmanok Magyarországon, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004, 31. p.
- VAVRÓ István, A bűnözés és a büntetés-végrehajtás helyzete, Statisztikai Szemle, 2000/1, 21-32. pp.
- VÉGH Marianna, A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörének változásáról és eljárásának ellentmondásairól, Börtönügyi Szemle, 2002/1, 47-62. pp.
- VÉKONY Andor, Gondolatok a hazai büntetés-végrehajtás tevékenységéről az uniós normák és gyakorlati megoldások tükrében, Börtönügyi Szemle, 2006/3, 59-70. pp.
- VIETOR, Marcel, Sozialtherapie für junge Gefangene im bayerischen Strafvollzug, Hamburg, 2012. 228 p.
- VILLMOW, Bernhard; GERICKE, Carsten; SAVINSKY, Alescha Lara: Von der Überfüllung zur Schließung von Strafvollzugsanstalten? Entwicklungen in der Hamburger Strafrechtspraxis = Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich, szerk. DÜNKEL, Frieder; LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, MORGENSTERN, Christine; van ZYL SMIT, Dirk, Mönchengladbach, Forum-Verl. Godesberg, 2010, 231-260. pp.

- VOGEL Attila, A drogprevenációs részleg működése a Fiatalokorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében, Börtönügyi Szemle, 2005/2, 41-44. pp.
- VÓKÓ György, A bűnelkövetők jogkorlátozásáról. Az elítéltek jogi helyzetéről általánosságban, Jogtudományi Közlöny, 1989/8. 399-406. pp.
- VÓKÓ György, A büntetések végrehajtásának átadása-átvétele Európában = Emlékkönyv Losonczy István professzor halálának 25. évfordulójára, szerk. GÁL István László, KÖHALMI László, Pécs, PTE ÁJK, 2005, 337-346. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-vagy szankció végrehajtásának és ügyészi törvényességi felügyeletének szerepe a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, a megelőzésben = Kriminológiai közlemények. Különkiadás, Budapest, OKRI, 1995, 146-150. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtás hatékonyságát meghatározó tényezőkről, Jogtudományi Közlöny, 1993/7, 273-279. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtás helye a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, Magyar Jog, 1994/12, 711-715. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtás időszerű kérdései, Jura, 2001/1, 94-102. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtás időszerű kérdései, Ügyészek Lapja, 2001/2, 19-34. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtás szerepe a szervezett bűnözés elleni küzdelemben = Kriminológiai közlemények. Különkiadás, Budapest, OKRI, 2001, 39-49. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletének fontossága, módszerei és eszközei, Ügyészségi Értesítő, 1990/1, 9. p.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtási bíró eljárásáról = Minúciák: tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapja tiszteletére, szerk. FENYVESI Csaba, HERKE Csongor, Pécs, PTE ÁJK, 2001. 42-57. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtási bíró szerepe [a] végrehajtás alakításában, Magyar Jog, 1990/10, 844-847. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtási bíró szerepének kérdéseiről a végrehajtás alakításában, különös tekintettel az Alkotmánybíróság határozatára, Ügyészségi Értesítő, 1992/2-3, 29-34. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtási jog továbbfejlesztésének, tudományos művelésének szükségességéről, Börtönügyi Szemle, 2003/4, 91-96. pp.

- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtási jogharmonizáció gyakorlata, Börtönügyi Szemle, 1997/4, 12-24. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtással kapcsolatos állami feladatok privatizálásának problémái Magyarországon, Magyar Jog, 2010/10, 577-588. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtással kapcsolatos ügyészi feladatok a világon, Ügyészek Lapja, 1995/4, 72-77. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtást övező biztosítékok, Börtönügyi Szemle, 1998/3, 8-30. pp.
- VÓKÓ György, A büntetés-végrehajtást övező szükséges garancia- és kontrol rendszerről, Ügyészek Lapja, 1994/5, 48-50. pp.
- VÓKÓ György, A jogállami büntetés-végrehajtásról, Bűnügyi Szemle, 2008/1, 12-17. pp.
- VÓKÓ György, A jogállami követelmények érvényesítésének elősegítése a büntetés-végrehajtási jog művelésével = Kriminológiai közlemények. Különkiadás, Budapest, OKRI, 1998, 129-191. pp.
- VÓKÓ György, A magyar büntetés-végrehajtás jellemzői az új évszázad kezdetén = Tanulmányok dr. Földvári József professzor 75. születésnapja tiszteletére, szerk. TÓTH Mihály, HERKE Csongor, Pécs, PTE ÁJK, 2001, 173-186. pp.
- VÓKÓ György, A magyar büntetés-végrehajtás jogi szabályozása, Börtönügyi Szemle, 2000/2, 14-25. pp.
- VÓKÓ György, A magyar büntetés-végrehajtási jog európai harmonizációs- és előbbre mutató eredményei az ezredfordulón = Bűn és bűnhődés [A Győr Megyei Jogú Város Levéltára, a Xántus János Múzeum és a Magyar Kriminológiai Társaság Észak-dunántúli Regionális Szekciója által 1999. április 29-30-án Győrben azonos címmel rendezett tudományos konferencia előadásai], szerk. BANA József, Győr, Győr Város Levéltára 2000, 205-214. pp.
- VÓKÓ György, A magyar büntetés-végrehajtási jog, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999. 453. p.
- VÓKÓ György, A magyar büntetés-végrehajtásról és reformjának szükségességéről, Jogtudományi Közlöny, 1995/7, 336-349. pp.
- VÓKÓ György, A rendőrség büntetés-végrehajtási feladatairól, Belügyi Szemle, 1989/11, 66-72. pp.

- VÓKÓ György, Az ügyész szerepe a büntető felelősségre vonás folyamatának teljessé tételében, Budapest, Legfőbb Ügyészség Titkársága, 1994.
- VÓKÓ György, Az ügyészség és a büntetés-végrehajtás = Emlékképek az ügyészség történetéből, szerk. CSEVÁR Antal, SZENDREI Géza, Budapest, Ügyészek Országos Egyesülete, 1996.
- VÓKÓ György, Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban, MTA Doktori Értekezés, Budapest, 2010, 303. p., http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf
- VÓKÓ György, Büntetési rendszerünk reformja végrehajtási szempontból = Büntetőjog és humánium: emlékkötet Fonyó Antal halálának 25. évfordulójára, szerk. NAGY Ferenc, Szeged, Pólay E. Alapítvány, 2007, 87-97. pp.
- VÓKÓ György, Büntetés-végrehajtási jog és szabálysértési tételek-jogi szakvizsga segédkönyvek, Dialog Campus Kiadó, 2011. 334. p.
- VÓKÓ György, Európai büntetés-végrehajtási jog, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006.
- VÓKÓ György, Harmonizáció. Helyzetkép a büntetés-végrehajtási jogalkalmazásról, Börtönügyi Szemle, 1996/4, 61-86. pp.
- VÓKÓ György, Jogi és igazgatási tényezők hatása a büntetések végrehajtására, Jogtudományi Közlöny, 1994/1, 18-28. pp.
- VÓKÓ György, JÓJÁRT Borbála Gyöngyi, A belga börtönök népességének alakulása és ennek társadalmi-gazdasági okai 1830-tól napjainkig, Börtönügyi Szemle, 2005/4, 81-92. pp.
- VÓKÓ György, Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő, e-tananyag, CompLex Kiadó, 2013.
- VÓKÓ György, Magyar büntetés-végrehajtási jog szakvizsga előkészítő, kézirat, 2011.
- VÓKÓ György, Magyar büntetés-végrehajtási jog, 3. javított kiadás, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2001, 457. p.
- VÓKÓ György, Magyar büntetés-végrehajtási jog, 4. javított kiadás, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2004, 471. p.
- VÓKÓ György, Patológiás életstílusú kábítószerbeteg bűnelkövetők és a büntetés-végrehajtás, Ügyészségi Értesítő, 1993/1, 19-23. pp.
- VÓKÓ György, Rendőri feladatok a büntetés-végrehajtási jogból, Belügyi Szemle, 2002/3, 52-67. pp.

- VÓKÓ György, Szabadságvesztéssel nem járó büntetések végrehajtásáról, Magyar Jog, 1998/2, 660-669. pp.
- VOLCKART, Bernd – POLLÄHNE, Helmut – WOYNAR, Ines, Verteidigung in Vollstreckung und Vollzug, Heidelberg, 2008. 317 p.
- VOLCKART, Bernd, Verteidigung in der Strafvollstreckung und im Vollzug, Heidelberg, 2001. 337 p.
- WADLE, Nina, Privatisierung im deutschen Strafvollzug, Frankfurt am Main – Bern – Wien, 2013. 385 p.
- WEISSBRODT, David; HORTREITEN, Isabel, The Principle of Non-refoulement: Article 3 of the Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment in Comparison with the Non-refoulement Provisions of Other International Human Rights Treaties, 5 Buffalo Human Rights Law Review, 1/1999.
- WELLER Mónika, Az Európai Közösség büntetőjoga, Állam és Jogtudomány, 1998/3-4, 331-362. pp.
- WHITE, Robin C. A; OVEY, Clara, The European Convention on Human Rights (Fourth Edition), Oxford, Clarendon Press, 2006, 720. p.
- WITTMANN, Wolfgang (szerk.), Fachverband für Soziale Arbeit, Strafrecht und Kriminalpolitik. Köln, 2008. 176 p.
- YNGBORN, Annalena, Strafvollzug und Strafvollzugspolitik in Schweden: vom Resozialisierungs- zum Sicherungsvollzug? Mönchengladbach, 2011. 327 p.
- ZIPF, Heinz, Kriminalpolitische Schwerpunkte der Strafrechtsreform, ÖJZ, 1988.
- ZLATOUSZTOV, Szergej, A lett büntetés-végrehajtás helyzete az európai uniós csatlakozás jegyében, Börtönügyi Szemle, 2004/1. 37-40. pp.

7.2. Internetes szakcikk

- www.balkans.eu.org/article2784.html
- www.bmbah.hu/statisztikak.php
- http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Rep%20STARR%20Cam%2010%20HU%283%29.pdf
- www.cordelia.hu

- http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/jojart/jojart_ertekezes_muhely.pdf
- www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/HUDOC/HUDOC+database/
- www.ecoi.net/file_jpload/1226_1292833154_4d0b55c92.pdf
- http://www.euro-justice.com/member_states/
- www.europatanacs.hu
- www.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/magyar_honved/az_alban_hegyek_osi_torvenye
- <http://helsinki.hu/>
- www.lb.hu
- www.imir-bg.org/index.php?do=conferences&submenu=conferencespast&agenda=true&id=11
- www.ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasyumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary
- www.inn.gov.hu
- www.irb-cisr.gc.ca:8080/RIR_RDI/index_e.aspx
- www.oecd.org/document/10/0,3746,fr_2649_37415_48355658_1_1_1_37415,00.html
- www.police.hu/schengen/sch_tort.html?pagenum=4
- www.refugeelawreader.org
- http://www.rsf.uni-greifswald.de/fileadmin/mediapool/lehrstuehle/duenkel/Strafvollzug_BRD.pdf
- www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2010/af/154330.htm
- www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/countryspecificasyumpolicyogns/albania-ogn?view=Binary
- www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=RSDLEGAL&id=3f5857d24
- www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain
- www.unhcr.org/cqi-bin/texis/vtx/publ/opendoc.pdf?tbl=PUBL&id=3f28d5cd4
- www.unhcr.org/cqi-bin/texis/vtx/publ/opendoc.pdf?tbl=PUBL&id=3d58de2da
- www.unher.orfl/cqi-bin/texisMx/publ/opendoc.pdf?tbl=PUBL&id=3f7d48514
- www-refworld.org
- http://www.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Oktatok/Herke_Csongor/herke_publikaciok_hu.pdf
- <http://www.csm.org.pt/csm/organizjudiciaria>

- <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica>
- <http://www.dgpj.mj.pt/sections/leis-da-justica/livro-iv-leis-criminais/legislacao-prisional/organica-dos-tribunais>
- <http://www.okri.hu/content/view/15/39/>
- http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf
- http://193.224.191.196:8080/phd/Lajtar_Istvan.phd.pdf